മേവാഡിൻെറ പതനം

അടിയാട്ട് കൃഷ്ണമേനോൻ,

മേവാഡിന്റെ പതനം

പരിഭാഷകൻ

പണ്ഡിതർ അടിയാട്ട് കൃഷ്ണമേനോൻ,

വിദ്വാൻകാരണവും മൈസൂരും,

ഇട്ടിവരപ്പെരൂർ.

ഒന്നാം പതിപ്പ് — 1000.

1107

വില 1—0—0

പ്രസ്താവന

മഹാകവി ദ്വിജേന്ദ്രലാലിന്റെ കൃതിയായ 'മേവാഡ്പതനം' വേഷം മാറിമാറി പല ഭാഷകളിലും ആവിർഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. തമിഴാകുന്ന വേഷം മാറിയതാണിതു്. ആ പാഠമുഖം നിഷ്പക്ഷമായി പരിശോധിച്ചു്, മൂലകൃതിയിലെ ആശയങ്ങൾക്കു വൈകല്യം വരാത്തവിധത്തിൽ ഇതു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ യോഗ്യമാക്കിത്തീർത്തതു്, മഹാമഹിമശ്രീ അപ്പൻതമ്പുരാൻ തിരുമേനിയാകുന്നു. വിവേകോദയം സമാജത്തിന്റെ 17-ാമത്തെ വാർഷികോത്സവം ആഘോഷിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ (കഴിഞ്ഞ തുലാം 31-ാംനു-) തിരുമനസ്സിലെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ഇതു് അഭിനയിപ്പിച്ചു തൃപ്തിയായശേഷമാണു് പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുവാൻ അവിടുന്നു് അനുമതി നൽകിയതു്. അവിടുത്തോടു കൃതജ്ഞതാപ്രകടനങ്ങളെങ്ങനെയെന്നറിക ഉപായമില്ലാത്തതിനാൽ, അവിടുന്നു ലോകാനുഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ടു ചിരകാലം കുശലിയായിരിക്കട്ടെ! എന്നു ഈശ്വരനോടു ഞാൻ ഉള്ളഴിഞ്ഞു പ്രാർത്ഥിക്കമാത്രം ചെയ്യുന്നു.

ഈ ഭാഷാന്തരീകരണത്തിനു വഴിതെളിയിക്കയും ഇതിലെ പിഴകൾ തീർത്തു ശരിപ്പെടുത്തിത്തരികയും ചെയ്തു എന്റെ ഹിന്ദിമാസ്റ്റർ ശ്രീമാൻ കെ. ആർ. ശങ്കരാനന്ദജിയോടും എത്രയോ ദിവസങ്ങൾകൊണ്ടു ഇതിത്രയും ഭംഗിയായി അച്ചടിച്ചുതന്ന തൃശ്ശിവപേരൂർ രാമാനുജമുദ്രാലയക്കാരോടും ഞാൻ ഏറ്റവും നന്ദിപറഞ്ഞുകൊണ്ടു കൈരളീദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളിൽ ഇതു സാദരം സമർപ്പിക്കുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ,
4—5—107.

പരിഭാഷകൻ.

പ്രധാന കഥാപാത്രങ്ങൾ.

റാണാ അമരസിംഹൻ—മേവാഡിലെ റാണ

സഗരസിംഹൻ—പ്രതാപസിംഹന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ

മഹാബത്തുഖാൻ (മുഗളസേനാപതി) സഗരസിംഹന്റെ പുത്രൻ

അരുണസിംഹൻ (സത്യവതിയുടെ പുത്രൻ) മഹാബത്തുഖാന്റെ മരുമകൻ

ഗോവിന്ദസിംഹൻ—മേവാഡിലെ സേനാപതി

അജയസിംഹൻ—ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രൻ

ഗജസിംഹൻ—ജോധപുരിയിലെ രാജാവു്

ഹിദായത്തലി
അബ്ദുല്ല } —മുഗളസേനാപതികൾ

ഹുസ്സേൻ—ഹിദായത്തലിയുടെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥൻ.

റാണി രുക്മിണി—അമരസിംഹന്റെ പത്നി

മാനസി—അമരസിംഹന്റെ പുത്രി

സത്യവതി—സഗരസിംഹന്റെ പുത്രി

കല്യാണി—മഹാബത്തുഖാന്റെ പത്നി

ചില പാട്ടുകളുടെ ശീലു ചേൎക്കുവാൻ വിട്ടുപോയതു.

---

1. മൂന്നാമങ്കം—ഒന്നാം രംഗം

   നീരജബാന്ധവ—കൃഷ്ണഗാഥ.

2. നാലാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

   വൃന്ദാരകവന്ദ്യ—കാപ്പി.

3. നാലാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

   മമ ചേരതാമരൊടെ— ഗുണമേറും ഭരതാവ

   മാമുനീന്ദ്ര!—ഏറനാട്ട്.

4. അഞ്ചാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

   ദുരയിടങ്ങളൂററ വാക്കരാതാ—താരാട്ടു.

5. അഞ്ചാമങ്കം—ആറാം രംഗം

   വീണിതസ്സുമനോരാജ്യമാളിക—പാന.

മേവാഡിൻെറ പതനം.

ഒന്നാമങ്കം.

രംഗം ഒന്നു്.

സ്ഥാനം. സലൂംബെർരാജാവായ ഗോവിന്ദ
സിംഹൻെറഗൃഹം—സമയം ഉച്ച.

(ഗോവിന്ദസിംഹനും അദ്ദേഹത്തിൻെറ പുത്രൻ അജയസിംഹനും വർത്തമാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ—അജയ! മുഗളസേന മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ വരുന്നുണ്ടെന്നു് റാണക്കെങ്ങനെയാ മനസ്സിലായതു?

അജയ—നിശ്ചയല്യ.

ഗോവിന്ദ—നിന്നോടു റാണ പറഞ്ഞതെന്താ?

അജയ—സന്ധിചെയ്യാൻകൊള്ളാമെന്നാ പറഞ്ഞതു. സാമന്തന്മാരൊക്കെ നാളെ തിരുമുമ്പിൽ ചെല്ലണമെന്നു കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അച്ഛനും ചെല്ലണമെന്നാ കല്പന.

ഗോവിന്ദ—എന്നെയെന്തിനു വിളിക്കുന്നു?

അജയ—അച്ഛൻെറ അഭിപ്രായം കേൾക്കാൻ.

ഗോവിന്ദ—സന്ധിയെപ്പററിയോ?

അജയ—അതേ.

ഗോവിന്ദ—അജയ! ഞാനിതുവരെ സന്ധിയെപ്പററി സംസാരിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല. ഈ ഇരുപത്തഞ്ചുകൊല്ലവും യുദ്ധംചെയ്യു ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു. കൃപാണികളുടെ ഝണൽകാരങ്ങളും ഭേരികളുടെ ഭൈരവനിനാദങ്ങളും ഘോടകഹേഷാരവങ്ങളും വെട്ടേററ ഭടന്മാരുടെ അട്ടഹാസങ്ങളും മാത്രമേ ഞാൻ കേൾക്കുന്നുള്ളു. ഇങ്ങനെയുള്ള വട്ടങ്ങളേ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുമുള്ളു, കേട്ടിട്ടുമുള്ളു. സന്ധി ചെയ്യാനെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

(അജയസിംഹൻ ഒന്നും മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ തെല്ലുനേരം കീഴ്പ്പോട്ടുനോക്കി വിചാരമഗ്നനായി നിന്നശേഷം വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു)

സന്ധിചെയ്യുന്നതെന്തിനാണെന്നു വല്ലതും റാണ പറഞ്ഞുവോ?

അജയ—അനേകകാലമായി മേവാഡു നല്ല സ്ഥിതിയിലാണിരിക്കുന്നതു്. ധനധാന്യസമൃദ്ധിയും മനോഹരവുമായ ഈ ദേശത്തു രക്തപ്രവാഹത്തിനിടയാക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ലെന്നു അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

ഗോവിന്ദ—എന്നാൽ മുഗളന്മാരുടെ ചെരിപ്പു തലയിലേററണമെന്നോ? കഴിഞ്ഞുപോയ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സ്വേച്ഛാകൃതമായ കഠോരദാരിദ്ര്യവ്രതത്തെ സുഖഭോഗങ്ങൾ ബലാൽക്കാരമായി ആക്രമിച്ചപ്പോൾതന്നെ മേവാഡിന്റെ അധഃപതനമായിരിക്കുന്നുവെന്നു ഞാൻ കരുതീട്ടുള്ളതാണു്. തന്റെ പുത്രനായ അമരസിംഹന്റെ ഭരണകാലത്തു മേവാഡിനെ മുഗളന്മാർ വിഴുങ്ങുമെന്നു് ആ മഹാപുരുഷൻ മരിക്കുമ്പോൾ പറഞ്ഞി

ട്ടുണ്ടു്. മുഗളന്മാരോ മദ്യബലത്താൽ ഭ്രാന്തന്മാരും അന്ധന്മാരുമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഇന്നത്തോടുകൂടി എല്ലാം നശിക്കും.

അജയ—മേവാഡിന്നു മുഗളന്മാരോടെതിൎക്കാൻ സാധിക്കയില്ല. പിന്നെ വെറുതെ ചോരപ്രളയത്തിന്നിടയാക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നാണു റാണയുടേയും പക്ഷം.

ഗോവിന്ദ—അജയ! നീയും അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെയായല്ലോ. നാം ദാസ്യമാകുന്ന നുകം കഴുത്തിൽ വെക്കണമെന്നോ നിന്റെ വിചാരം? ഡില്ലിയിലെ ചക്രവൎത്തിയായ മുഗളനെന്നും ചക്രവൎത്തിക്കു വിരുദ്ധമായി പ്രവൎത്തിക്കുന്നതു പാപമാണെന്നും എനിക്കറിയാം. ഇന്നും മേവാഡു സ്വതന്ത്രരാജ്യമാണു്. ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ശരീരത്തിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അതിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യം നശിക്കുന്നതല്ല. കഴിഞ്ഞ എണ്ണൂറു വൎഷങ്ങളായി അനേകായിരം കൊടുങ്കാറ്റുകളും ഇടിമിന്നലുകളുമേറ്റിട്ടും അവയൊന്നും കൂസാതെ സുസ്ഥിരമായി ഉയൎന്നുനിന്നു് അഭിമാനപൂൎവ്വം പാറിക്കൊണ്ടിരുന്ന മേവാഡിന്റെ രക്തപതാക മുഗളന്മാരുടെ ചുവന്ന കണ്ണുകൾമാത്രം കണ്ടിട്ടു് ഇന്നു പേടിച്ചു പതിച്ചുപോകുമെന്നോ? ഒരിക്കലുമില്ല. ചെല്ലു്, ഞാനിതാ വരുന്നുണ്ടെന്നു് പറഞ്ഞേക്കു.

(അജയസിംഹൻ പോകുന്നു.)

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ ചുമരിൽ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന വാളെടുക്കുന്നു. അതിനെ ഉറയിൽനിന്നും സാവധാനത്തിലൂരീട്ടു് അതിനെ സംബോധനചെയ്തുകൊണ്ടു പറയുന്നു.)

പ്രിയേ! സഹചാരിണി! നീയെന്റെ കയ്യിലുള്ള

കാലത്തോളം റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ മാനഹാനിക്കിട വരാത്തതു്. പ്രിയേ! ഇത്രനാളും നിന്നെ ഞാൻ മറന്നിരുന്നു. അതായിരിക്കാം നീ മുഷിഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ആട്ടെ വ്യസനിക്കേണ്ട. മേവാഡിലെ യുദ്ധത്തിൽ നിന്നെ ഞാനിത്തവണ കൊണ്ടുപോകുന്നുണ്ടു്. 'മുഗളന്മാരുടെ ചൂടുചോര നിന്നെക്കൊണ്ടു ഞാൻ പാനം ചെയ്യിക്കുന്നുണ്ടു്. എന്റെ അപരാധം നീ പൊറുക്കണേ! എന്റെ കണ്ഠത്തിലാശ്ലേഷിക്ക!

(വാളും മാറോടു ചേർത്താലിംഗനം ചെയ്യുന്നു. അനന്തരം അതിനെ ചുഴററുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. പിന്നെ ഇ പ്രകാരം പറയുന്നു.)

ഇല്ല, കൈ വിറക്കുന്നു. നിന്റെ മര്യാദ രക്ഷിക്കാനിത്തവണ സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഞാനിങ്ങനെ വൃദ്ധനായിപ്പോയി.

(വാളും താഴെവെച്ചു രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ശിരസ്സു താങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കണ്ണുകളിൽനിന്നു ധാരയായി അശ്രു പ്രവഹിക്കുന്നു. അപ്പോളും പറയുന്നു)

ഹാ! ദൈവമേ! അവിടുന്നെന്താണീച്ചെയ്യുന്നതു്? (എഴുന്നേററു വീണ്ടും വാളെടുക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രി കല്യാണി അവിടേക്കുവരുന്നു)

കല്യാണി—എന്താച്ഛാ! അതു്?

ഗോവിന്ദ—ഇതു വാളു്, നോക്കു് മകളേ!

കല്യാണി—വേണ്ട അച്ഛാ! അതവിടെ വെച്ചേക്കു. അച്ഛനെന്തിനാണതെടുത്തതു? എനിക്കതു കണ്ടിട്ടു പേടിയാവുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ വാളിന്റെ മുന നിലത്തുകുത്തി നിന്നു വിസ്മയഭാരത്തോടുകൂടി അതിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു കല്യാണിയോടു പറയുന്നു)

നോക്ക് കല്യാണി! ഈ വാള് എത്ര ഭയങ്കരം! എത്ര മനോഹരം! ഇതു ചോദിക്കുന്നതെന്താണെന്നറിയാമോ?

കല്യാണി—ഇല്ല, എന്താണു്?

ഗോവിന്ദ—രക്തം.

കല്യാണി—ആരുടെ?

ഗോവിന്ദ—മുസൽമാന്മാരുടെ.

കല്യാണി—അച്ഛാ! മുസൽമാന്മാരോട് അച്ഛനെന്താണിത്ര ദ്വേഷ്യം?

ഗോവിന്ദ—അതു നിന്റെ ജന്മഭൂമിയായ മേവാഡിനോടു ചോദിക്ക്. മുസൽമാന്മാർ എഴുന്നൂറു കൊല്ലത്തോളമായി ഈ സ്വാതന്ത്ര്യരാജ്യത്തെ പിടിച്ചടക്കുവാനാക്രമിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു. എന്നാൽ പാറത്തടങ്ങളിലലച്ചു പിന്തിരിയുന്ന തിരമാലകൾപോലെ അവരും തോറ്റു പിന്തിരിഞ്ഞു കൊണ്ടാണിരിക്കുന്നതു്. ഈ സാധുമേവാഡ് അവർക്കെന്തപരാധമാണു ചെയ്തതെന്ന് അവരോടാരെങ്കിലും ചോദിക്കുന്നുണ്ടോ? കയ്യൂക്കിന്റെ തള്ളിച്ചകൊണ്ടു മനുഷ്യനന്ധനായിത്തീരുമ്പോൾ അവനു ന്യായവുമില്ല അന്യായവുമില്ല. ആ അന്യായം തീർപ്പാൻ ഈ വാളിനേ കഴിയൂ. പക്ഷെ, കഷ്ടം! കല്യാണി! ഞാനെന്താ പറയേണ്ടു? ഞാൻ വയസ്സനായിപ്പോയല്ലോ?

(കല്യാണി കരയുന്നു)

ഗോവിന്ദ—എന്താ കല്യാണി! എന്തിനാ നീ കര

ണോ? പേടിക്കേണ്ട ഞാനിതു് ഉറയിലിട്ടേക്കാം. (വാൾ ഉറയിലിട്ടു) പൊയ്ക്കൊ, അകത്തേക്കുപോയ്ക്കോ ഞാനും പോകയായി.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ നടക്കുന്നു)

കല്യാണി—അച്ഛാ! അവിടുന്നു കുറച്ചൊന്നു് ആലോചിക്കയും മനസ്സിലാക്കയും ചെയ്തുവെങ്കിൽ—

രംഗം രണ്ടു്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ ഒരു വീഥി—സമയം ഉച്ചതിരിഞ്ഞു.

(കുറെ ചാരണന്മാരോടുകൂടി സത്യവതി പാടുന്നു)

(വഞ്ചിപ്പാട്ടു്)

ഏതിടത്തുവെച്ചുരണമാടിരാണാശ്രീപ്രതാപ-
സിംഹവീരനാണെത്തുവോ നിർജ്ജരലോകം?
ഏതിടത്തുസതിമണി പത്മിനിതൻ കളേബര-
വീതിഹോത്രനവിരളം പരിസ്ഫുരിച്ചു?
ഏതിടത്തുമുഗളവൻപട യാക്രമിച്ചതോര-
മിതുതാനോമേവാഡിലെപ്പുണ്യഭൂമി.
യവനോഗ്രചമൂവിന്റെ ദർപ്പമിടം തകർത്തുവെ-
ന്നവിരളമാരുടേയോ ചെങ്കൊടിക്കൂറ
ഉച്ചൈസ്സ്വരമുൽഘോഷിപ്പൂനിരന്തരം പവനനിൽ
സ്വച്ഛന്ദമഴകിലാടിക്കളിച്ചുനിത്യം?
വീരക്ഷത്രദേവരർ ചുടുചുടെത്തൂകുചോര

വാരിധാരപോലെയെന്തു നീലാക്ഷി ചൊല്ക സഖി?
ചിത്തോർദുർഗ്ഗത്തിങ്കൽനിന്നും ഗുജ്ജരരാജനൊപ്പടയിൽ
ചിതമൊത്ത ബാപ്പാരാവൻ ശത്രുനാശിച്ചു
സുതയെത്താനെവിടത്തു വെച്ചുവിട്ടുകൊണ്ടുപോ
തിതുതാനാമേവാഡിലെപ്പർവ്വതഭൂമി. (നി—
അന്നദിനാമെങ്ങുമൊഴുകുന്ന മധുരമാം
ഫലജലപുഷ്പാദികളെങ്ങതിങ്ങുന്നു?
കളകണ്ഠകുലത്തിന്റെ കളഗീതാമൃതമെങ്ങും—
കളമുലയുമ്മാരെന്നും പൊഴിഞ്ഞീടുന്നു?
ഏതിടത്തുനികുഞ്ജത്തിൽ ശുകഗീതം വഴിയുന്ന—
തിതുതാനാമേവാഡിലെപ്പർവ്വതഭൂമി.

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യവതി—നിങ്ങളൊരു പടയാളിയോ?

അജയ—അതെ, ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒരു സേനാപതിയാണ്.

സത്യ—എനിക്കു നിങ്ങളോടൊരു കാര്യം ചോദിക്കാനുണ്ട്. ഞാനൊരു വർത്തമാനം കേട്ടതു വാസ്തവമോ?

അജയ—എന്താ കേട്ടതു്?

സത്യ—മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ മുഗളസൈന്യം പിന്നേം വരുന്നുണ്ട്.

അജയ—ഇപ്പോൾ വരുന്നില്ല. എന്നാൽ റാണാ സന്ധിചെയ്യില്ലെങ്കിൽ അവർ തീർച്ചയായുമാക്രമിക്കും. റാണാ യുദ്ധംചെയ്യുന്നോ അതോ സന്ധിചെയ്യുന്നോ എന്നറിയാൻ മുഗളസേനാപതി ഒരു ദൂതനെ അയച്ചിരുന്നു.

സത്യ—നിങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിന്ന തെയ്യാറാണോ?

അജയ—റാണ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ ഞങ്ങൾ ചെയ്യും. യുദ്ധമോ സന്ധിയോ എന്ന തീൎച്ചയാക്കാൻ അവിടുന്നാണ്.

സത്യ—യുദ്ധമോ സന്ധിയോ റാണ ചെയ്യാനു നിങ്ങൾക്ക ത്രുപോരേണ്ടോ?

അജയ—ഇല്ല, എന്നാലും സന്ധിചെയ്യാനാ ഭാവമെന്നാ തോന്നുന്നു. ഇതിനെപ്പററി ആലോചിക്കാൻവേണ്ടി ഞാൻ അച്ഛനെ വിളിക്കാൻ പോയിട്ടുവരികയാണ്.

സത്യ—ആരാ നിങ്ങടച്ഛൻ?

അജയ—മേവാഡിലെ പടത്തലവൻ ഗോവിന്ദസിംഹൻ.

സത്യ—നിങ്ങൾ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ മകനാ? കൊള്ളാം. അദ്ദേഹമെന്താ പറഞ്ഞേ?

അജയ—യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നാണ്.

സത്യ—വളരെ ശര്യാ. ഞാൻ നിങ്ങളെ ബുദ്ധിമുട്ടിച്ചു. ഇനി പോകാം.

(അജയസിംഹൻ പോകുന്നു)

സത്യ— സന്ധിയോ? റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ മുഗളന്മാരോട സന്ധിചെയ്യാനാലോചിക്കുന്നു? ഇല്ല, ഇതു നടക്കില്ല— തീൎച്ചയായും ഇതിലെന്തോ ഒരു ഭേദമുണ്ട്. (ചാരണന്മാരോട്) നിങ്ങളാമരത്തിന്റെ ചോട്ടിലിരിക്ക. ഞാനിപ്പോൾ വരുന്നക്കാം.

(ഒരു ഭാഗത്തൂടെ ചാരണന്മാരും മറുഭാഗത്തൂടെ സത്യവതിയും പോകുന്നു)

രംഗം മൂന്നു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിൽ മേവാഡുരാജസഭ—സമയം—രാവിലെ.

(റാണാ അമരസിംഹൻ സിംഹാസനത്തിന്മേലിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഇരുവശത്തും മുമ്പിലും സാമന്തന്മാരുമിരിക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഒരു ഭാഗത്തു നില്ക്കുന്നു)

ജയസിംഹൻ—മഹാരാജാവേ! മേവാഡിൽ മുഗളസേന വന്നാൽ നാമെന്താചെയ്യേണ്ടതെന്നു ചോദിക്കണോ? യുദ്ധംതന്നെ.

റാണ—ജഹാംഗീർ ചക്രവൎത്തിയുടെ കടലൊത്ത പടയോട്ട് ആരുടെ ബലമാശ്രയിച്ചാണ് ഈ ചെറിയ രാജ്യമെതിൎക്കുന്നതു്?

ജയസിം—മഹാരാജാവേ! ശൂരന്മാരായ ക്ഷത്രിയന്മാരുടെ ബലത്തെ ആശ്രയിച്ചു.

കൃഷ്ണദാസ്—ആരുടെ ബലമാശ്രയിച്ചാണു മഹാരാജാവിൻെറ പരേതനായ അച്ഛൻ മുഗളന്മാരോടെതിൎത്തതു്?

റാണ—അദ്ദേഹത്തിൻെറ കാൎയ്യം വിട്ടുകളയൂ. അദ്ദേഹം ഒരു മനുഷ്യനല്ലായിരുന്നു.

ശങ്കര—ആ തിരുമേനിയും ഒരു രാജപുത്രൻതന്നെയായിരുന്നു.

റാണാ— അല്ലാ ശങ്കര! അദ്ദേഹം കേവലമൊരു മനുഷ്യനല്ലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു ദൈവികശക്തിപോലെയും ആകാശത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന വജ്രപാതംപോലെയും ഭൂകമ്പംപോലെയും സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലകൾപോലെയും നമ്മുടെയിടയിൽ പെട്ടെന്നാവിർഭവിച്ചതായിരുന്നു. അദ്ദേഹമെവിടെനിന്ന് അവതരിച്ചുവെന്നും എവിടേക്കു തിരോധാനംചെയ്തുവെന്നും ആൎക്കും പറയാൻ കഴികയില്ല. അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ആൎക്കും പ്രവൎത്തിക്കാൻ കഴികയുമില്ല.

കൃഷ്ണദാസ്—അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ എല്ലാവൎക്കും ചെയ്യുവാനാകയില്ലെങ്കിലും ആ തിരുമേനിയുടെ പുത്രൻ അദ്ദേഹത്തെ നിശ്ചയമായും അനുകരിക്കുമെന്നുള്ള വിശ്വാസമെല്ലാവൎക്കുമുണ്ട്. പരേതനായ റാണാ മേവാഡിൻെറ രക്ഷക്കുവേണ്ടി പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പുത്രൻ യുദ്ധമെങ്കിലും കൂടാതെ മുഗളന്മാരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുമോ?

റാണാ—കൃഷ്ണദാസ്! അതൊരു സുഖാനുഭൂതി മാത്രമാണ്. വളരെക്കാലമായിട്ടു മേവാഡിലെ പ്രജകൾ ധനധാന്യസമൃദ്ധിയോടുകൂടിയാണു വസിക്കുന്നത്. രാജ്യത്തു വളരെ സമാധാനവുമുണ്ട്. ആ സുഖാനുഭൂതിക്കുവേണ്ടി ഈ അസാധാരണ സുഖത്തെയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും നശിപ്പിക്കുന്നതെന്തിന്? പേരിനുമാത്രം കരം കൊടുത്താൽ ഒരു രക്തപ്രളയം കൂടാതെ കഴിക്കാം. പിന്നെന്തിനാണു പ്രജകളുടെ മരണത്തിനിടയാക്കുന്നത്?

ശങ്കര—തിരുമേനി! നാമെല്ലാവരും കരം കൊടു

ക്കോ? ആർക്ക്? മുഗളന്മാർക്കോ? കരം വാങ്ങുവാൻ അവരാരാണ്. ഭഗവാൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ വംശജന്മാരായ നമ്മോട് എന്തൊരധികാരത്തിന്മേലാണ് അവർ കരമാവശ്യപ്പെടുന്നത്?

റാണ—ഇഷ്ടമായ കരം കൊടുത്തു നമ്മുടെ നാട്ടിന്റെ സമാധാനത്തേയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും പരിപാലിക്കയോ കരം കൊടുക്കാതെ ഇതെല്ലാം കളഞ്ഞു കളിക്കയോ? എന്താ ഗോവിന്ദസിംഹൻ, നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

ഗോവിന്ദ—(ഞെട്ടിക്കൊണ്ട്) കൊള്ളാം, ഞാനെന്തഭിപ്രായമാണു പറയേണ്ടത്? എനിക്കൊന്നും പറയാനാവില്ല. എനിക്കിതൊന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഈ സുഖം, സമാധാനം, സ്വാതന്ത്ര്യം ഇതൊക്കെ എന്താണെന്നും എനിക്ക രൂപമില്ല. എനിക്ക ദുഃഖമൊന്നേ അറിഞ്ഞുകൂടു. കുട്ടിക്കാലം മുതൽക്കെ എന്റെ ചങ്ങാതി ദുഃഖമാണ്. വിപത്തിന്റെ മടിയിലാണു ഞാൻ വളർന്നത്. മഹാരാജാവേ! കഴിഞ്ഞ ഇരുപത്തഞ്ചു കൊല്ലങ്ങളും പരേതനായ മഹാറാണയൊന്നിച്ചു ദാഹവും വിശപ്പും സഹിച്ചുകൊണ്ടു കാടുകളിലും മേടുകളിലുമാണു ഞാൻ കഴിച്ചുകൂട്ടീട്ടുള്ളത്. എനിക്കന്നു ദുഃഖംതന്നെയായിരുന്നു പരമസുഖം. ഹാ! ആ സുഖം ഞാനെങ്ങനെ വർണ്ണിക്കട്ടെ! അന്യർക്കുവേണ്ടിയുള്ള ദുഃഖാനുഭവത്തിലുള്ള സുഖമൊന്നു വേറെയാണ്. സ്വധർമ്മരക്ഷയ്ക്കുള്ള ദാരിദ്ര്യാനുഭവവും ഒന്നു വേറെ. ബാലസൂര്യന്റെ സുവർണ്ണകിരണങ്ങൾ ഒരു ദരിദ്രക്കുടിലിൽ പതിയുന്നേടത്തോളം മനോഹരമാ

യി മറെറാവിടെയാണു പതിയുന്നതു്! ഹാ തിരുമേനി! എന്റെ ആ സുവൎണ്ണകാലം പൊയ്പ്പോയല്ലോ!

(പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ അദ്ദേഹത്തിനു വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നില്ല.)

ജയസിംഹ — ഗോവിന്ദസിംഹ! എന്താ മദ്ധ്യത്തിൽ നിൎത്തിയതു്? ശേഷവും പറയൂ.

ഗോവിന്ദ — ഞാനെന്തുപറയേണ്ടു? ഞാൻ വാക്കുകൾ തേടുന്നു. എന്നാൽ കിട്ടുന്നില്ല. റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ ആ മേവാഡിൽ ഇന്നെന്താണു കാണുന്നതു്? ആ ദാരിദ്ര്യദേവതയുടെ കുടിൽ തകൎന്നുപോകുന്നതായും അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു സുഖഭോഗങ്ങളുടെ കേളീഗൃഹങ്ങൾ പൊങ്ങിവരുന്നതായും ഞാൻ കണ്ടു. ആ മഹാത്മാവിന്റെ പുണ്യക്ഷേത്രത്തെ തട്ടിത്തകൎത്തു് അതിന്റെ കല്ലുകൾകൊണ്ടു് ഐശ്വൎയ്യത്തിന്റെ മണിമേടകൾ നിൎമ്മിതങ്ങളായും ഞാൻ കണ്ടു. യാതൊരു പൎവ്വതം ജയധ്വനിയാൽ മാറെറാലികൊണ്ടിരുന്നുവോ, യാതൊരു പൎവ്വതം നിഷ്കളങ്കയശസ്സിനാൽ മഹത്തും പരിശുദ്ധവുമായിത്തീൎന്നിരുന്നുവോ ആ പൎവ്വതത്തിന്റെ തണലിൽ സുഖഭോഗങ്ങൾക്കുള്ള നികുഞ്ജവനങ്ങളുണ്ടാകുന്നതായി ഞാൻ കണ്ടിരിക്കുന്നു. അന്നത്തെ ആ മഹത്വം ധൂമമായ് പരിണമിച്ചു് ആകാശത്തിലലിയുന്നതായി എന്റെ ഈ ക്ഷീണദൃഷ്ടികൊണ്ടു ഞാൻ കണ്ടു. ജയസിംഹപ്രഭോ! സൎവ്വസ്വവും പൊയ്പ്പോയി. ഇനിയെന്താണവശേഷിച്ചിട്ടുള്ളതു്? ആ മഹത്വത്തിന്റെ ഒരു കിരണം മാത്രമിന്നു കഷ്ടിച്ചു ശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ മഹത്വമിന്നു് അൎദ്ധപ്രാണനായി

മൃത്യുശയ്യയിൽ കിടന്നുകൊണ്ടു കരുണാപൂർണ്ണങ്ങളായ നയനങ്ങളാൽ നിർന്നിമേഷം നമ്മെ വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു മൃത്യുവിന്റെ ആഗമനം പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതായി ഞാനിന്നു കാണുന്നു.

കേശവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നിങ്ങൾ ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം മേവാറിന്റെ ആ മഹത്വം നശിക്കുന്നതല്ല.

ഗോവിന്ദ—ഞാനോ? കേശവ സിംഹപ്രഭോ! കൊള്ളാം; അന്നത്തെ ദിവസങ്ങളല്ല ഇന്നെനിക്കു. ഞാനിന്നു ഏറ്റവും വൃദ്ധനായി. വാർദ്ധക്യം നിമിത്തം എന്റെ കൈകൾകൊണ്ടു വാളു പിടിക്കുവാൻതന്നെ എനിക്കു വയ്യ. ഈ പഞ്ജരത്തിലെ ക്ഷീണിച്ച അസ്ഥികൾക്ക് ഈ ശരീരത്തെ നിലനിർത്തുവാനും സാധിക്കാതെയായി. എന്നാൽ തിരുമേനി! എനിക്കിപ്പോഴും ഇങ്ങൊരാഗ്രഹമുണ്ട്. ആ പർവ്വതശിഖരങ്ങളിലേക്കു ഞാൻ വീണ്ടും പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ; മാതൃഭൂമിക്കുവേണ്ടി ആ മധുരദുഃഖമൊരിക്കൽക്കൂടി അനുഭവിക്കട്ടെ; ദേശസഹോദരന്മാർക്കുവേണ്ടി പണ്ടത്തെപ്പോലെ ആ അരണ്യങ്ങളിൽ അലഞ്ഞു-തിരിയട്ടെ. ഹായ്! ഈശ്വര! എന്റെ സഹനശക്തി അവിടുന്നപഹരിച്ചുവല്ലോ! (ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ നില്ക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൌനം കണ്ടിട്ടു മറ്റുള്ളവരും ഒന്നും പറയാതെയിരിക്കുന്നു)

റാണ—എന്നാൽ ഗോവിന്ദസിംഹ! മുഗൾസമ്രാട്ടിന്റെ മുമ്പിൽ ഭാരതവർഷം മുഴുവനും തല കുനിച്ചിരിക്കുന്നതു നിങ്ങൾ കാണുന്നില്ലേ? അങ്ങനെയിരിക്കെ രാജപുത്രസ്ഥാനത്തിലെ ചെറിയ രാജ്യമായ ഈ മേവാ

ഡ് അദ്ദേഹത്തിൻെറ വിശാലവും വിശ്വവിജയിനിയുമായ സേനയുടെ മുമ്പിലെന്തെടുക്കും? പറയൂ, എന്താ പറയുന്നതു്?

ഗോവിന്ദ—തിരുമേനി! എനിക്കുണർത്തിക്കാനുള്ളതെല്ലാമുണർത്തിച്ചുകഴിഞ്ഞു; ഇനിയൊന്നുമില്ല.

റാണ— സാമന്തന്മാരേ! യുദ്ധം വ്യർത്ഥമാണെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. മുഗളസേനാപതിയോടു സന്ധിചെയ്യാൻ ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു കഴിഞ്ഞു. എടോ തവണക്കാരൻ! ആ മുഗളദൂതനെയിങ്ങോട്ടു വിളിക്കുക.

(തവണക്കാരൻ പോകുന്നു)

ഗോവിന്ദ—മഹാറാണാപ്രതാപ്! മഹാറാണാപ്രതാപ്! അവിടുന്നു സ്വർഗ്ഗത്തിലിരുന്നുകൊണ്ടു് ഇവിടെയുള്ള ഈ വർത്തമാനങ്ങളൊന്നും ഗ്രഹിക്കാതിരുന്നാൽ നന്നായിരുന്നു! ഹാ! വജ്രമേ! നീ നിൻെറ ദൈവസ്വത്വത്താൽ ഈ ഹീനവചനങ്ങളെ അമർത്തിക്കളയണേ! ഹാ! മേവാഡുരാജ്യമേ! മുഗളന്മാരുടെ പ്രഭുത്വത്തെ അംഗീകരിക്കുന്നതിനു മുമ്പിൽ ഭയങ്കരമായ ഭൂകമ്പത്താൽ നീ നശിച്ചുപോകട്ടെ!

(തവണക്കാരനോടുകൂടി മുഗളദൂതൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

റാണ—ഞാൻ സന്ധിചെയ്യാൻ തയ്യാറാണെന്നു തൻെറ സേനാപതിയോടുപോയിപ്പറഞ്ഞേക്കുക.

(അതിവേഗത്തിൽ സത്യവതി കുതിച്ചുചാടിക്കൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യവതി—ഒരിക്കലുമരുതു്, ഒരിക്കലുമരുതു്. സാമന്തന്മാരേ! നിങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിനൊരുങ്ങിക്കൊള്ളൂ. റാണാതിരുമനസ്സു നിങ്ങളെ പടക്കളത്തിലേക്കു നയി

ക്കാത്തപക്ഷം നിങ്ങളുടെ സേനാനായകത്വം ഞാൻ വഹിക്കുന്നതാണു്.

ഗോവിന്ദ—ദേവീ! നിങ്ങളാരാണു്? ഈ ഘോരാന്ധകാരത്തിൽ തടില്ലതപോലെ വിളങ്ങുന്ന നിങ്ങളാരാണു്? കോമളവും ഗംഭീരവുമായ ഈ വാഗ്ധ്വനി ആരുടേതാണു്?

റാണ—സത്യംപറയുക, നീയാരാണു്?

സത്യവ—തിരുമേനി! ഞാനൊരു ചാരണിയാണു്. മേവാഡിലെ ഗ്രാമങ്ങളിലും താഴ്വരകളിലും ഞാൻ മേവാഡിന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങൾ പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കയാണു്. ഇതിലധികമെന്നെപ്പറ്റി ഇവിടെ പരിചയപ്പെടുത്തേണ്ട ആവശ്യമില്ല.

സാമന്തന്മാർ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം!

സത്യ—സാമന്തന്മാരേ! ഉദയസാഗരത്തിലെ പ്രാസാദങ്ങളിൽ റാണാ തിരുമനസ്സു സ്വപ്നംകണ്ടുകൊണ്ടു ശയിക്കട്ടെ. നിങ്ങളെ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു ഞാൻ നയിച്ചുകൊള്ളാം.

ഗോവിന്ദ—ഇതെന്താണു്? എന്റെ ശരീരത്തിൽ ഈ യുവതേജസ്സെവിടുന്നു വന്നു? ഈ ആനന്ദഭാരവും ഉത്സാഹവും എവിടുന്നു വന്നെന്നെ മുക്കിക്കളഞ്ഞു? സാമന്തന്മാരേ! മഹാറാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രനെ അപമാനത്തിൽനിന്നും നിങ്ങൾ രക്ഷിക്കണേ! ഈ വിലാസത്തെ ചവിട്ടിത്തേച്ചുകളയുവിൻ! ഈ കളിപ്പാട്ടങ്ങൾ നശിപ്പിക്കുവിൻ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പിച്ചളകൊണ്ടുള്ള ഒരു കട്ടി-

യെടുത്തു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കണ്ണാടിയിലെറിഞ്ഞു തകക്കുന്നു. കണ്ണാടി പൊടിഞ്ഞുവീഴുന്നു)

ഗോവിന്ദ— സാമന്തന്മാരേ! നിങ്ങളെല്ലാവരുമായുധമെടുക്കുവിൻ! (റാണയുടെ കൈപിടിച്ചുകൊണ്ടു) റാണാതിരുമേനീ! എഴുന്നള്ളിയാലും!

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നമുക്കു യുദ്ധംചെയ്യാം. മുഗളന്മാർ! പൊറുക്കുവിൻ. ഞങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധന്മാരായിരിക്കണമെന്നു തന്റെ സേനാപതിയോടു പറഞ്ഞേക്കു. ഹരിക്കാരൻ! എന്റെ കുതിരയെ വേഗം തെയ്യാറാക്കു.

സത്യവതി—ജയ്! മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

സാമന്തന്മാർ—ജയ്! മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

രംഗം നാലു്

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ മഹാബത്തുഖാന്റെ ഗൃഹം—സമയം പ്രഭാതം. (സേനാപതി മഹാബത്തുഖാനും സർദാർ അബ്ദുല്ലയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

മഹാബ— എന്തു്, ഹിദായത്തുഖാൻ സേനാപതിയായോ?

അബ്ദുല്ല—ഉവ്വ് ശര്യാ.

മഹാബ— ഹിദായത്തുഖാൻ സേനാപതിയായെന്നു നിങ്ങൾക്കു തീച്ചയുണ്ടോ?

അബ്ദു—തീച്ചയാണു്. ഹിദായത്തുഖാന്റെക്കൂടെ

ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അമ്പതിനായിരം സൈന്യത്തേയും അയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നറിയാം.

മഹാബ—ഹിദായത്തുഖാനെവിടെ? സേനാനായകത്വമെവിടെ? ഇക്കാലത്തു യോഗ്യതയ്ക്കും പാണ്ഡിത്യത്തിനും മാന്യസ്ഥാനമേ ഇല്ല. യോഗ്യന്മാരോടിന്നു തീരെ അനാദരവാണുണ്ടാകുന്നതു്. അതു മാത്രമല്ല ഈ നനഞ്ഞ ചപ്പുചവറിൽനിന്നു് എത്ര കൂണുകളാണു ഭൂമി തുളച്ചു പുറത്തുവരുന്നതെന്നുമറിഞ്ഞുകൂടാ.

അബ്ദുല്ല—സംശയമില്ല, അങ്ങു പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണു്. ഹിദായത്തുഖാൻ പ്രധാനസേനാപതിയായി. എങ്ങനെയാ? അദ്ദേഹം ചക്രവൎത്തിതിരുമനസ്സിലെ മരുമകനാ.

മഹാബ— അദ്ദേഹം മരുമകനായിക്കോട്ടെ. അതുകൊണ്ടു വൈഷമ്യമൊന്നുമില്ല. പക്ഷേ ഇത്രവലിയ സൈന്യത്തിന്റെ സേനാപതിയാവുകയെന്നുള്ളതു് അത്ര എളുപ്പമല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അളിയൻ ഇനായത്തുഖാനുംകൂടെ ഉണ്ടല്ലോ?

അബ്ദുല്ല—ഉണ്ടായിരിക്കാം.

മഹാബ—ഇനായത്തുഖാനൊരു യോദ്ധാവാണു്. അയാൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയാം. ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഹിദായത്തുഖാനെ പേരിനു മാത്രമേ സേനാപതിയാക്കീട്ടുള്ളുവെന്നു് ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായി. വാസ്തവത്തിൽ സേനാപതി ഇനായത്തുഖാൻതന്നെ.

അബ്ദുല്ല—എന്നാലത്രേ നന്നു! ആരെയെങ്കിലും പേരിനുമാത്രം സേനാപതിയാക്കുന്നതായാലും ചുരുങ്ങിയപ

ക്ഷം അയാൾ തോക്കിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടാൽ പേടിച്ചോടാതിരിക്കെങ്കിലും വേണ്ടേ?

മഹാബ—എന്തെങ്കിലുമാട്ടെ. ഇതവണ മേവാഡുയുദ്ധത്തിൽനിന്ന് അറിയാറാവും.

അബ്ദുല്ല—മേവാഡുയുദ്ധത്തിന് അങ്ങുന്നും പോണമെന്നു ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

മഹാബ— ഉവ്വ്.

അബ്ദുല്ല—എന്നാലങ്ങെന്താ പോകാത്തതു്?

മഹാബ—മറ്റൊന്നുമല്ല, മേവാഡെന്റെ ജന്മഭൂമിയാണ്. ബംഗാളത്തിലേക്കോ ഗുജറാത്തിലേക്കോ ദക്ഷിണാപഥത്തിലേക്കോ എവിടെക്കെങ്കിലും ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സുകൊണ്ടെന്നെ അയച്ചോട്ടെ. എവിടെപ്പോകാനും ഞാൻ തൈയാറാണ്. പക്ഷെ മേവാഡിനെ ജയിക്കാൻ വേണ്ടി ഞാൻ പോകുന്നതു ശരിയല്ല.

അബ്ദുല്ല— മേവാഡവിടുത്തെ ജന്മഭൂമിയായതുകൊണ്ട് അവിടുന്നു പറയുന്നതു ശരിയാണ്. എന്നാലിപ്പോൾ നേരമായി. ഞാൻ പോകട്ടെ. അങ്ങേക്കു നമസ്കാരം.

മഹാബ—നമസ്കാരം.

(അബ്ദുല്ല പോകുന്നു)

മഹാബ—(സ്വഗതം) നടക്കട്ടെ നടക്കട്ടെ, ഹിദായത്തുഖാൻ സേനാപതിയായതു് ഒന്നാന്തരമായി. ഇനി അനവധി നേരമ്പോക്കുകളും കാണാം. ഇതു് ഒരു പിച്ചക്കാരനെപ്പിടിച്ചു ഭംഗിയായി അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കുതി

ടപ്പുറത്തു ബലാൽകാരമായി സവാരി ചെയ്യിക്കുന്നതു പോലെയാവും.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—മുഗളന്മാരുടെ പാളയം. സമയം—ഉച്ച.

(മുഗളസേനാപതി ഹിദായത്താലിഖാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥൻ ഹുസ്സനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഹിദാ—ഹുസ്സൻ, നമുക്കീ കാഫിർമാരെ ജയിക്കുന്നതു മൂർഖതിന്നതിനേക്കാൾ എളുപ്പമാണ്.

ഹുസ്സൻ—ഇതത്ര എളുപ്പമായ കാര്യമാണെന്നാ അങ്ങു വിചാരിക്കുന്നത്? വാസ്തവത്തിലങ്ങനെയല്ല. ഈ ചെറിയ രാജ്യം എത്രയോ കൊല്ലങ്ങളായിട്ടു മുഗളരാജ്യത്തിന്റെ മുമ്പിൽ തലയെടുത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അക്ബർ ചക്രവർത്തിക്കുകൂടി ഇതിന്റെ തല കുമ്പിടീക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

ഹിദാ—അക്ബർക്കു നല്ലൊരു സേനാനായകനുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഹാ! അക്കാലത്തു ഹിദായത്താലിഖാനുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ കാട്ടിക്കൊടുക്കുമായിരുന്നു.

ഹുസ്സൻ—എന്താങ്ങുന്നേ! മാനസിംഹൻ ചില്ലറക്കാരനായിരുന്നോ?

ഹിദാ—ഛെ! സാധുവായ മാനസിംഹന് എന്തറിയാം? അയാൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയോ?

(പാചകൻ വരുന്നു)

പാചകൻ—എജമാനേ! തീൻ കാലായി.

ഹിദാ—മാനസിംഹനു സേനാനായകനായിരിക്കുന്നുള്ള യോഗ്യതയുണ്ടെങ്കിൽ നമ്മുടെ ഈ വെപ്പുകാരൻ ജാഫറിനും സേനാനായകനാവാം. എന്താ ജാഫർ?

ജാഫർ—എജമാനേ! തീൻ കാലായി.

ഹിദാ—നിനക്കു യുദ്ധംചെയ്യാനറിയോ?

ജാഫർ—എജമാനേ! കോഴീടെ വറുത്ത മാംസാണു.

ഹിദാ—ഹഹ! ഹാ! അതെനിക്കു മനസ്സിലായി. നീ കോഴിയുടെ വറുത്ത മാംസം തെയ്യാറാക്കിയതു വളരെ നന്നായി. എന്നാൽ നിനക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയുമോന്നാ ഞാൻ ചോദിച്ചേ.

ജാഫർ—പൊരിച്ച മാംസോ? എജമാനേ! അതു ചെമ്മര്യാഡിന്റെയാ.

ഹിദാ—വളരെ ശരിയാണ്. ഇപ്പാറം ഞങ്ങളും ഇവിടെ ചെമ്മരിയാട്ടിന്റെ പൊരിച്ച മാംസമുണ്ടാക്കും. അട്ടെ, നീ പൊക്കോ, ഞാൻ വരുണു.

(ജാഫർ പോകുന്നു)

ഹിദാ—ഹുസ്സേൻ, ഇവിടെ ചെമ്മരിയാട്ടുകളുടെ പൊരിച്ച മാംസമുണ്ടാക്കണം.

ഹുസ്സേൻ—ഏതു ചെമ്മര്യാട്ടുകളുടെ?

ഹിദാ—ഏതു ചെമ്മര്യാട്ടുകളുടേതെന്നോ? ഈ രാജപുത്രന്മാരുടെ. ഇവരുതന്നെയാ ചെമ്മര്യാട്ടുകൾ.

ഹുസ്സേൻ—അങ്ങുന്നേ, ക്ഷമിക്കണം. ഈ വിഷയ

ത്തിൽ ഞാനവിടുത്തെ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിക്കു ന്നില്ല.

ഹിദാ—ഹുസ്സേൻ, നിങ്ങളെ ഇനീം കുറെയൊക്കെ പഠിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. നിങ്ങളിപ്പോഠം എന്റെ കൂടെ വന്നിരിക്കയല്ലേ? എങ്ങനെയാ യുദ്ധംചെയ്യേണ്ടതെന്നു പ ഠിച്ചോളൂ. എന്നാൽ ഇനിയെപ്പഴെങ്കിലും ഉപകാരപ്പെ ട്ടേക്കാം.

ഹുസ്സേൻ—വളരെ ശരിയാണങ്ങുന്നേ! വലിയ വലി യ ആനകളൊക്കെ ഒഴുകിപ്പോയ്ക്കുള്ളത്തു. ഇപ്പോഠം കൊ തുകു മഹാശയൻ എന്തുചെയ്യുന്നെന്നു കാണാം.

ഹിദാ—ഹുസ്സേൻ, നിങ്ങളിപ്പോഠം വണക്കവും മ ര്യാദയുമില്ലാത്തവനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ സേനാ പതിയാണെന്നു നിങ്ങഠംക്കറിയില്ലേ? വേണെങ്കിൽ നിങ്ങ ടെ തല ഞാനിപ്പോഠം കൊയ്യിച്ചേക്കാം.

ഹുസ്സേൻ—വേണ്ട അങ്ങുന്നേ, അവിടുന്നു സേനാപ തിയാണെന്നെനിക്കറിയാം.

ഹിദാ—ഞാൻ സേനാപതിയാണെന്നു എപ്പോഴും ഓൎമ്മകൊള്ളണം.

ഹുസ്സേൻ—ആയിക്കൊള്ളാം. ഞാനെപ്പോഴും ഓൎമ്മി ച്ചോളാം. എന്നാൽ മേവാഡിനെ ജയിക്കണേല്—

ഹിദാ—മേവാഡിനെ ജയിക്കണ കാൎയ്യത്തിൽ എ ന്താ പിന്നേം? ഹുസ്സേൻ, നിങ്ങളെന്റെ സ്നേഹിതനാ ണു്. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയാം. മേവാഡിനെ ജ യിക്കുന്ന കാൎയ്യം എനിക്കൊരു ഞൊടിക്കേയുള്ളു.

ഹുസ്സൻ—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അതൊരു വലിയ ഞൊടിയെന്നുതന്നെ പറയേണ്ടിവരും.

ഹിദാ—ഇല്ല, അത്രയൊന്നും വലിയതല്ല. കൊള്ളാം, ഇപ്പോൾ പൊയ്ക്കൊള്ളൂ. തൊന്ദ്രു നകഴിക്കാൻ പോരെ.

(ഹുസ്സൻ പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഹിദായത്തുഖാൻ വീണ്ടും അയാളെ വിളിക്കുന്നു) ഹുസ്സൻ, നിങ്ങളിതു നല്ലവണ്ണം കേട്ടിട്ടു പൊയ്ക്കൊള്ളൂ. നോക്കൂ, ഞാൻ സേനാപതിയാണെന്നു് എപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം.

ഹുസ്സൻ—വളരെ ശരി അങ്ങുന്നേ!

ഹിദാ—പോകാം.

(ഹുസ്സൻ പോകുന്നു)

ഹിദാ—കൊള്ളാം, ഈ കാഫിർമാരെ ജയിക്കുന്നതിൽ ഞെരുക്കമോ? ഇവരോടു യുദ്ധംചെയ്യേണ്ട ആവശ്യം തന്നെ ഉണ്ടാവില്ല! പീരങ്കികളുടെ രണ്ടുനാലു ശബ്ദം കേട്ടാൽ ഉടനെ ഓടുന്നതു കാണാം. പിന്നെ ഒരുത്തരെ കണികാണാൻ പോലും കിട്ടില്ല.

(വിറച്ചുംകൊണ്ടു പോകുന്നു)

രംഗം ആറു്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിൽ ഉദയസാഗരസരസ്തീരം.—

സമയം—പ്രഭാതം.

(മേവാഡിലെ രാജകന്യ മാനസി തനിയെ ചുററി നടക്കുന്നു)

(പാടുന്നു)

(നളചരിതം—കേൾക്കിലൂതെകൌതുകം.
എന്നമട്ട്)

യാചകിയെന്നൊന്നോതനാ-
ളാഗതയായ് നിന്നരികിൽ
പ്രേമപീയൂഷാപൂരിത-
മായിതെൻമാനസമന്നാൾ;
എന്നുമൽഭാഗധേയത്താലങ്ങയിൽ
സ്വാന്തസംഗമസൌഖ്യമുദിച്ചുമേ;
പാന്ഥലാഞ്ഛനഹീനയായെന്നുഞാൻ
ദാസിയായെന്നെ സ്വീകരിക്കണമേ
പ്രേമമാം ഹേമശൃംഖലകൊണ്ടുനാം
ബദ്ധരെന്നറിഞ്ഞീടിനാളുന്നുഞാൻ
എന്തിനിത്ര സന്താപനിമഗ്നയായ്
മേവുന്നിതല്ലാതില്ലോരഭിലാഷം
പ്രാണവല്ലഭ! വന്നുകൊണ്ടാലുംനിൻ—
പാദപങ്കജ പൂജചെയ്യട്ടെ!

(കണ്ണുകാണാത്ത ഒരു ബാലനേയുംകൊണ്ട് ഒരു പിച്ചക്കാരി വരുന്നു)

പിച്ചക്കാരി—അമ്മേ! അമ്മക്ക നന്നായിവരട്ടെ!

മാനസി—ഇവൻ നിങ്ങളുടെ മകനാ?

പിച്ച—അല്ല, അനുജത്തിടെയാ. ജനിച്ചപ്പഴേ ഇവന കണ്ണുണ്ടായ്‌രുന്നില്ല. ഇവൻറമ്മേം മരിച്ചുപോയി

മാനസി—ഇവൻറച്ഛനുണ്ടോ?

പിച്ച—ഉണ്ട്, നാടുവിട്ടുപോയിരിക്യാ.

മാനസി എത്ര കൌതുകമുള്ള കുട്ടി! ഇവനെ എനിക്കു തരാമോ?

പിച്ച—അമ്മേ! ഇവനെന്നെപ്പിരിഞ്ഞിരിക്കില്ല.

മാനസി—കൊള്ളാം! ഇവൻ നിങ്ങളുടെ കൂടത്തന്നെ പാർക്കട്ടെ. എന്നാൽ പതിവായി എന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവരണം. ഇതു വാങ്ങിക്കൊള്ളൂ. (ഒരു വെള്ളി നാണ്യം കൊടുക്കുന്നു)

പിച്ച... അമ്മ നന്നായിരിക്കട്ടെ! നാടും നിലനില്ക്കട്ടെ!

(ബാലനേയുംകൊണ്ടു പിച്ചക്കാരി പോകുന്നു)

മാനസി—ഈ പിച്ചക്കാരി, 'നന്നായിരിക്കട്ടെ'എന്നു പറഞ്ഞതു് എത്ര മധുരമായി തോന്നുന്നു! ഇതിനു ജയഭേരിയെക്കാളും ബലം കൂടും. അമ്മയുടെ അനുഗ്രഹത്തെക്കാളും സ്നേഹവും കൂടും. ഇളംപൈതലിന്റെ കിളിക്കൊഞ്ചലിനെക്കാളും മധുരവുമായി തോന്നുന്നു.

(അജയസിംഹൻ വരുന്നു)

അജയ—മാനസീ!

മാനസി—അജയനോ? വരൂ, വരൂ. ഇപ്പോഴെനിക്കു വളരെ സന്തോഷമായ സമയമാണു്. എന്റെ ഈ സന്തോഷത്തിൽ അജയനും പങ്കുകൊണ്ടോളൂ.

അജയ—എന്താത്ര സന്തോഷത്തിനു കാരണം?

മാനസി—സന്തോഷം തികഞ്ഞുള്ള സമയമാണു്. ശരന്നദിയെപ്പോലെ അതു തികഞ്ഞും തെളിഞ്ഞുമിരിക്കുന്നു. എന്താണെന്നോ? ഒരു പിച്ചക്കാരി എന്നെ ഇന്നു് അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു പോയിരിക്കുന്നു.

അജയ—കൊള്ളാം; ഈ ലോകത്തിൽ മാനസിയെ അനുഗ്രഹിക്കാത്തതാരാ? വീഥികളിലും ഇടവഴികളിലും മേവാഡിലെ രാജപുത്രിയെപ്പററി ജനങ്ങൾ പ്രശംസിക്കുന്നതു ഞാൻ ദിവസംപ്രതി കേൾക്കാറുണ്ടു്.

മാനസി—പതിവായിട്ടു കേൾക്കാറുണ്ടോ? എന്നാലജയ! ഞാനെന്താ ഒരു ദിവസമെങ്കിലും അതു കേൾക്കാത്തേ?

അജയ—അന്തഃപുരത്തിൽനിന്നു് ഒരു ദിവസം പുറത്തിറങ്ങിവരു. അപ്പോൾ നിശ്ചയമായും കേൾക്കാം.

മാനസി—ഞാൻ പുറത്തിറങ്ങി സഞ്ചരിക്കാറുണ്ടല്ലോ. അജയ! ഞാനിവിടെ ഒരതിഥിമന്ദിരമേർപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടു്—ഞാൻ പതിവായിട്ടു് അവിടെപ്പോയി അതിഥികൾക്കു് എന്റെ കൈകൊണ്ടു ഭക്ഷണം വിളമ്പിക്കൊടുക്കാറുണ്ടു്. അല്ലെങ്കിൽ എനിക്കൊരു സുഖവുമില്ല.

അജയ—മാനസീ! മാനസിയുടെ ജീവിതം ധന്യംതന്നെ. മാനസീ! ഞാനിന്നു യാത്രചോദിക്കാൻ വന്നിരിക്കയാണു്.

മാനസി—എന്തിനാ? എങ്ങോട്ടാ?

അജയ—യുദ്ധം ചെയ്‌വാൻ.

മാനസി—എപ്പോൾ പോണം?

അജയ—നാളെ കാലത്തു.

മാനസി—പിന്നെന്നാ തിരിച്ചുവരുന്നതു്?

അജ—നല്ല നിശ്ചയമില്ല; തിരിച്ചുവരാൻസാധിക്കുമോ എന്നും പറഞ്ഞുകൂടാ.

മാനസി—അതെന്താ?

അജയ—യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുവെന്നും വരരുതെ?

മാനസി—ശാന്തം! പാപം! (തലകുനിച്ചുനില്ക്കുന്നു)

അജയ—മാനസീ! ഞാൻ മടങ്ങിവന്നില്ലെങ്കിൽ?

മാനസി—അപ്പുറം പിന്നെന്താ ഉണ്ടാവാനുള്ളതു്?

അജയ—മാനസി വ്യസനിക്കില്ലേ!

മാനസി—വ്യസനിച്ചേക്കാം.

അജയ—മാനസി ഇത്ര ഉദാസീനയോ? മാനസീ! മാനസിക്കറിഞ്ഞുകൂടേ?

മാനസി—എന്തറിയണോ?

അജയ—മാനസിയെ ഞാനെത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നു്?

മാനസി—ഉവ്വ്. അജയനെന്നെ അളവററ പ്രേമമുണ്ടെന്നറിയാം.

അജയ—എന്റെ പേരിൽ മാനസിക്കോ?

മാനസി—ഉണ്ടു്.

അജയ—ഇല്ല, മാനസീടെ പ്രേമം മററാരിലോ ആണു്.

മാനസി—അതെ, എല്ലാവരിലും.

അജയ—നിഷ്ഠുരേ! നിർദ്ദയി!

മാനസി—എന്താണജയ! ഞാനജയനെ മാത്രമേ സ്നേഹിച്ചുകൂടുവെന്നോ? എന്റെ ഹൃദയം മുഴുവൻ അങ്ങേയ്ക്കുമാത്രമായി അടിമപ്പെട്ടോളണമെന്നോ വിചാരിക്കണേ? എന്നാലജയനെപ്പോലെ സ്വാർത്ഥിയായിട്ടു് ആരുമില്ല.

അജയ—മാനസീ! മാനസി ഇത്ര അറിവും പരിചയവും ഇല്ലാത്തവളായിരുന്നുവോ?

മാനസി—അജയ! അജയനെന്തിനാ ദേഷ്യപ്പെടണേ? സഹജീവികളെ സ്നേഹിക്കുന്നതു അപരാധമാണോ? അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ അജയനെന്നെ ശിക്ഷിച്ചോളൂ. ഞാനതനുഭവിക്കാൻ തയ്യാറാണ്.

അജയ—മാനസിയെ ശിക്ഷിക്യേ? ഞാനോ?

മാനസി—അതേ, അജയൻതന്നെ എന്നെ ശിക്ഷിച്ചോളൂ. അജയ! ഇന്നു യുദ്ധത്തിനു പോവാണല്ലോ? ഈ യുദ്ധത്തിൽ അജയനെത്രത്തോളം ശത്രുക്കളെ വധിക്കുമോ അത്രത്തോളം ജനങ്ങൾ പ്രശംസിക്കയും ചെയ്യും. അതുപോലെ ഞാനന്യന്മാരെ സ്നേഹിക്കുംതോറും അപരാധാണോ കൂട്ടുക?

അജയ—മാനസീ! മാനസി ലോകത്തെ മുഴുവൻ സ്നേഹിക്കുക. മാനസിയുടെ ഉദാരഹൃദയത്തിൽ സർവ്വലോകത്തിനും സ്ഥലം നല്കുക. എനിക്കിനിയൊന്നും പറയാനില്ല. ഞാനെന്തൊരു മൂഢനാണ്! ആകാശംപോലെ ഉദാരവും വിശാലവുമായിരിക്കുന്ന മാനസിയുടെ ഹൃദയത്തെ ക്ഷുദ്രവും തുച്ഛവുമായ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ബന്ധിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിച്ചല്ലോ. എനിക്കു മാപ്പു തരണം. മാനസീ! ഞാൻ പോകട്ടെ!

മാനസി—കൊള്ളാം അജയ! പൊയ്ക്കോളൂ. അന്യായവും അക്രമവുംകൊണ്ടു ലോകം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിനെയെല്ലാമകറ്റുവാൻ ചിലപ്പോൾ യുദ്ധം ഒഴിച്ചുകൂടാത്തതുമാണ്. എന്നാൽ സദാ യുദ്ധം ധർമ്മമാണോ?

അതുമല്ല. എന്നാലിതിൽ പരിശുദ്ധനായിരിക്കാൻ കഴിയുന്നേടത്തോളം അജയൻ സൂക്ഷിക്കണം.

(അജയൻ പോകുന്നു)

മാനസി (സ്വഗതം) അജയ! പൊയ്ക്കൊള്ളു! യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പൊയ്ക്കൊള്ളു. എന്റെ ശുഭാകാംക്ഷ അങ്ങയുടെ കവചമായിത്തീരട്ടെ! യുദ്ധത്തിൽ അനവധി ആളുകൾ മരിക്കുമല്ലോ. അവരുടെ സ്ഥിതിയെന്താ? അവരുടെ ഭാര്യമാരും കുട്ടികളും അമ്മമാരും അവരുടെ രക്ഷക്കുവേണ്ടി ഞാൻ ചെയ്യുന്നതുപോലെ പ്രാർത്ഥിക്കാതിരിക്കുമോ? അതിലെത്രപേരുടെ പ്രാർത്ഥനയാണു നിഷ്ഫലമായിപ്പോകുന്നതു്? ഇതിനെന്താ ഒരു ശരണം?

(അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി ആകാശത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. തെല്ലു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വദനം പ്രസന്നമാകുകയും താളം പിടിച്ചുകൊണ്ടു ഇപ്രകാരം പറകയും ചെയ്യുന്നു)

ഞാനൊരുകാര്യം ചെയ്യും. യുദ്ധത്തിൽ മരിക്കുന്നവർക്കു ഒരു സഹായവും എന്നെക്കൊണ്ടു ചെയ്യാൻ സാധിക്കില്ല. എന്നാൽ മുറിയേററു കിടക്കുന്നവരെ ശുശ്രൂഷിക്കാം. ഞാനിതുതന്നെ ചെയ്യും. എന്താതുകൊണ്ടു തരക്കേടു്?

(റാണി തരംഗിണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മാനസീ! നീയൊന്നും കേട്ടില്ലേ?

മാനസി—എന്താതു്?

റാണി—നിന്റച്ഛൻ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പോയതു്?

മാനസി—ഉവ്വ്, കേട്ടു.

റാണി—മുഗളന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്യാനാ പോയതു്.

മാനസി—ഉവ്വ്, കേട്ടു.

റാണി—കൊള്ളാം. 'ഉവ്വ്, കേട്ടു' എന്നു നീയെത്ര ഉദാസീനതയോടുകൂടിയാണു പറയുന്നതു? പടവെട്ടുന്നതു വെണ്ണ തിന്നുന്നതുപോലെ വളരെ സുഖമാണെന്നാ നിന്റെ ഭാവം? യുദ്ധത്തിൽ എത്രായിരംപേർ മരിക്കും!

മാനസി—അ: അങ്ങനെ വരാം.

റാണി—വരാമെന്നല്ല, തീർച്ചയായും ഉണ്ടാകും. ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യത്തോടാ യുദ്ധം വെട്ടുന്നതു്. ഇത്തവണ എല്ലാം നശിക്കുമെന്നു മനസ്സിലാക്കിക്കൊ. യുദ്ധത്തിൽ പോയവരെല്ലാവരും മരിക്കും. എന്നാൽ പോകാത്തവരുടെ അവസ്ഥ എന്താണെന്നറിയാമോ?

മാനസി—ആകട്ടെ, അതിനെന്താ വേണ്ടതു?

റാണി—ഞാൻ നിന്റെ വിവാഹകാര്യം തീർച്ചയാക്കി വെച്ചിരുന്നു. എന്നാലിപ്പോൾ വിവാഹത്തിനു സമയമെവിടെ? ഈ കലാപങ്ങൾക്കിടയിലെങ്ങനെയാ വിവാഹം നടക്കുന്നതു?

മാനസി—ഇല്ല, ശരി.

റാണി—ഇല്ല, ശരി? വിവാഹം നടന്നില്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താ കഥ?

മാനസി—തരക്കേടൊന്നും ഉണ്ടാവില്ല്യ.

റാണി—നന്നായി! ഇതുകൂടാതെങ്ങനെ കഴിയും? പെൺകുട്ടികളുടെ വിവാഹം നടന്നിട്ടില്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്തു കാര്യം നടക്കണേ? യോധപുരിയിലെ രാജകുമാരനു

നിന്നെ വിവാഹംചെയ്തു കൊടുക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. പക്ഷെ ഇപ്പോൾ വിവാഹം നടത്താനും പററില്ല. എല്ലാവരും യുദ്ധത്തിന്നുപോകും. എല്ലാവരും മരിക്കുകയും ചെയ്യും. വിവാഹത്തിന്നുശേഷം മതിയായിരുന്നു ഈ പടപ്പുറപ്പാടും എന്നാൽ നിന്റച്ഛൻ ഞാൻ പറഞ്ഞതൊന്നും കേട്ടില്ല.

മാനസി—അമ്മെ! അമ്മ അതു വിചാരിച്ചു ദുഃഖിക്കേണ്ട. ഞാൻ വിവാഹത്തെക്കാൾ നല്ലൊരു പ്രവൃത്തി ചെയ്യാൻ ഭാവിച്ചിരിക്ക്യാ

റാണി—എന്താതു ?

മാനസി—ഞാൻ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പോകും.

റാണി—എന്തിനു ?

മാനസി—അമ്മെ! യുദ്ധത്തിൽ വളരെ പേർ മരിക്കുമെന്നു് അമ്മതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ? മരിച്ചുപോയവർക്കു യാതൊരു സഹായവും ചെയ്യാനെനിക്കു സാധിക്കില്ല. എന്നാൽ മുറിയേററവരെ എനിക്കു ശുശ്രൂഷിക്കാൻ കഴിയും.

റാണി—വത്സലേ! നിന്നെയിതു പഠിപ്പിച്ചതു് അജയസിംഹനാന്നാ തോന്നുന്നേ.

മാനസി—അല്ല, ഇതിലദ്ദേഹത്തിനു യാതൊരപരാധവുമില്ല. ജനങ്ങളെ നിഗ്രഹിക്കാനാ അജയസിംഹൻ പോയിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ പോണതു രക്ഷിക്കാനാ.

റാണി—ഇല്ല, ഇതു നടക്ക്വോ?

മാനസി—ഉവ്വു്, ഇതു ഭംഗിയായിട്ടുതന്നെ നടക്കും.

റാണി—വേണ്ട വേണ്ട, നീ പോവണ്ട.

മാനസി—അമ്മെ! അമ്മ ദുഃഖിക്കരുതു്. എന്റെ

കർത്തവ്യമെന്നെ കൈകാട്ടിവിളിക്കുമ്പോൾ ഞാനാരുടെ വാക്കും വകവെക്കാറില്ലെന്ന് അമ്മയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടേ? അമ്മ പൊയ്ക്കോളു. ഞാൻ പോവാനൊരുങ്ങട്ടെ.

റാണി—ആരുടെ കൂടെയാ നീ പോണത്?

മാനസി—അജയസിംഹന്റെ സേനയൊന്നിച്ച്.

റാണി—ഞാൻ വിചാരിച്ചതുപോലെത്തന്നെ പറ്റി. ഇപ്പോൾ റാണയും പോയിരിക്യാണല്ലോ! ഇപ്പൊളാരാ ഇവളെപ്പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കാൻ?

മാനസി—അച്ഛനിപ്പോളിവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ തന്നെയെന്താ? ഇക്കാര്യത്തിലദ്ദേഹം തടയില്ല. എനിക്കദ്ദേഹത്തെ നല്ലപോലെ അറിയാം. അദ്ദേഹം വളരെ ദയാലുവാണ്.

റാണി—അദ്ദേഹം നിന്നെ ശാസിക്കാറില്ല്യ. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാ നീയിങ്ങനെ താന്തോന്നിത്തം കാണിക്കണേ. പോയി. ഒക്കെ പോയി. ആപത്തെന്തെങ്കിലും സംഭവിക്കാണ്ടിരിക്കില്ല.

മാനസി—അമ്മ ഒട്ടും ചിന്തിക്കണ്ട. ഒരുവൻ മറ്റൊരുത്തന്റെ നേരെ അക്രമം പ്രവർത്തിക്കുമ്പോൾ എന്നാൽ കഴിയുന്നേടത്തോളം ഞാൻ തടഞ്ഞുനില്ക്കും. അമ്മ പൊയ്ക്കോളു. ഇതിൽ പരിഭ്രമിക്കാനൊന്നുല്ല്യ.

റാണി—ഇപ്പോൾ കലിയുഗം തികഞ്ഞു.

(റാണി പോകുന്നു)

മാനസി—ഈ ആവേശം എനിക്കെങ്ങനെയുണ്ടായി? എന്റെ അന്തഃകരണത്തിന്റെ ഒരു കോണിൽ മാത്രമേ ഈ ജ്യോതിസ്സാന്ദ്ര്യം പ്രകാശിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. എന്നാലി

ഷ്ലോളിതെൻെറ ഹൃദയം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു വഴിയുന്നു. ഇതെനിക്കു നവമായൊരുത്സവമാണ്. പരമാനന്ദമാണ്. വൈവാഹികസുഖം ഇതിൻെറ മുമ്പിലെത്ര നിസ്സാരം!

രംഗം എട്ട്.

സ്ഥാനം—മേവാഡുയുദ്ധക്ഷേത്രം. സമയം—സന്ധ്യ. (ഹിദായത്തലിയും ഹുസ്സനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു കൂടാരത്തിലിരിക്കുന്നു. പുറത്തു യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു. വാതുക്കൽ രണ്ടു ഭടന്മാർ ഊരിയ വാൾ ധരിച്ചു നില്ക്കുന്നു)

ഹിദാ—മേവാഡുസൈന്യം എത്രയുണ്ടെന്നാ നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നേ?

ഹുസ്സൻ—ഏകദേശം അമ്പതിനായിരം.

ഹിദാ—ഹ! ഹ! ഹ! ഹ! എന്നാലിവരും രാജപുത്രന്മാരോടെതിരിക്കണ്ടല്ലോ!

ഹുസ്സ—ഉച്ച്! അങ്ങുന്നേ!

ഹിദാ—രാവിലെ മുതൽ യുദ്ധം ഇടങ്ങീതല്ലേ? എന്നാലവർ ഓടുന്ന വട്ടൊന്നും കാണാനില്ലല്ലോ?

ഹുസ്സൻ—ഒന്നുകിൽ ജയിക്കണം അല്ലെങ്കിൽ മരിക്കണം എന്നുറപ്പിച്ചുകൊണ്ടാ അവർ പോർക്കളത്തിലേക്കു വന്നിരിക്കുന്നേ.

ഹിദാ—അവർക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനേതാണ്ടറിയാമെന്നാ തോന്നുന്നേ.

ഹുസ്സൻ—ഏകദേശം അങ്ങനെതന്നെയാ.

ഹിഡാ—രാജപുത്രന്മാരുടെ ശബ്ദമാണല്ലോ ഈ കേക്കണേ? നമ്മുടെ ഭടന്മാരുടെ ശബ്ദമൊന്നും കേക്കാനില്ല്യ. എന്താ അവർ യുദ്ധം ചെയ്യണ്ല്യേ?

ഹുസ്സേൻ—എന്താ യുദ്ധം ചെയ്യാതിരിക്കാൻ? അങ്ങേന്താ ഒരു പ്രാബല്യം ഒന്നു ചെന്നാനാക്കരുതു്? അങ്ങുന്നാണല്ലോ സേനാപതി?

ഹിഡാ—അതേ, ഞാൻ തന്നെ സേനാപതി. എന്നാൽ കൂടാരത്തിന്റെ പുറത്തു പോകേണ്ട ആവശ്യംതന്നെ വരില്ല. ഈ രാജപുത്രന്മാരെക്കെല്ലാവരേം കൂടി എന്റെ അളിയൻ ഇതായത്തുഖാനൊരുത്തൻ മതീലോ? ഈ പാവങ്ങളുണ്ടോ എന്നോട്ട യുദ്ധം ചെയ്യുന്നു!

ഹുസ്സേൻ—ഇതു ശരിതന്നെയാണങ്ങുന്നേ! ഇതാ രാജപുത്രന്മാരുടെ അട്ടഹാസം പിന്നേം കേൾക്കുന്നു. ഇതാ പിന്നേം ആ അട്ടഹാസംതന്നെ! അങ്ങുന്നേ ലക്ഷണം നല്ലപന്തിയല്ല.

ഹിഡാ—എന്താ നടക്കുന്നതെന്നു ഹുസ്സേനൊന്നുപോയി അറിഞ്ഞുവരു.

ഹുസ്സേൻ—അതു ശര്യാ. (പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

ഹിഡാ—അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട, നിങ്ങളിവിടത്തന്നെയിരിക്കു. സന്ധ്യക്ക് എനിക്കു തന്നെ ഇതന്വേടാ. ഇങ്ങനെ ഒരു ദുശ്ശീലം.

ഹുസ്സേൻ—ഇതൊരു ദുശ്ശീലംതന്നെയെന്നല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറയാൻ കാണാനില്ല്യ.

ഹിഡാ—ഇതാനോക്കു, പിന്നേയും കോലാഹലം കേൾക്കുന്നു.

ഊസ്സേൻ—അതു കുറേക്കൂടി അടുത്തുവരുന്നതു തോന്നുന്നു.

ഹിദാ—എന്താ പറഞ്ഞതു?

ഊസ്സേൻ - അങ്ങുന്നേ! ആരോ ഇങ്ങോട്ടുവരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു.

ഹിദാ—ഹെ! ആരാവരുന്നതു? (ഊസ്സേനെ കടന്നു പിടിക്കുന്നു)

(ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിദാ—എന്താ സംഗതി?

ഭടൻ—പ്രഭോ! പടനായകൻ ശംശേർഖാൻ മരിച്ചു.

ഹിദാ—പിന്നെ ബാക്കിയുള്ള നായകന്മാരോ?

ഭടൻ—യുദ്ധംചെയ്യുന്നുണ്ട്.

ഹിദാ—ഇനായത്തുഖാനും പോയില്ലല്ലോ?

ഭടൻ—ഇല്ല.

ഹിദാ—ഭേഷ്, പൊയ്ക്കൊ.

(ഭടൻ പോകുന്നു)

ഹിദാ—ശരിയായും എന്തോ ഒരപകടം പറ്റാൻ പോകുന്നു.

ഊസ്സേൻ—ഉവ്വ് അങ്ങുന്നേ! മേവാഡിനെ ജയിക്കുന്നതു ഒരു ഞൊടിക്കേയുള്ളുവെന്നു് അങ്ങുന്നു പറഞ്ഞതു് ഓർമ്മയുണ്ടായിരിക്കുമല്ലോ. എന്നാലതെത്രയോ കഠിനമായ കാര്യമാണെന്നു് അങ്ങുന്നു കരുതുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. ഈ ദാസന്റെ വാക്കു ശരിയായെന്നു് അവിടേക്കിപ്പോൾ

അറിയാറായിട്ടില്ലേ? ഇതാ നോക്ക! പിന്നെം അവരുടെ അട്ടഹാസം അടുത്തുവരുന്നു.

ഹിദാ—സംശയല്യ. ഈ യുദ്ധത്തിൽ എന്താ വന്നുകൂട്ടുന്നതെന്നു പറയാൻ വയ്യ.

ഹുസ്സൻ—അതേ അങ്ങുന്നേ! ഒന്നും പറയാൻ വയ്യ.

(മറെറാരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിദാ—എന്താ വിശേഷം?

ഭടൻ—പ്രഭോ! രാജസൈന്യം ഇരുഭാഗത്തുടെ പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ഹിദാ—എന്താള്?

ഹുസ്സൻ—ഒരു പക്ഷേ ഈ ശബ്ദം അവരുടേതാവാം.

ഭടൻ—അതേ.

(ഭടൻ പോകുന്നു)

ഹുസ്സൻ—അങ്ങുന്നേ! സേനാപതിയങ്ങുന്നേ! കൂടാരത്തിൽനിന്ന് ഒരിക്കലെങ്കിലും പുറത്തുവരു. അങ്ങയെ കണ്ടാൽ സൈന്യത്തിനും സേനാനായകന്മാൎക്കും തെല്ലെങ്കിലും ധൈൎയ്യമുണ്ടായേക്കാം. അങ്ങുന്നു സേനാപതിയാണല്ലൊ. തെല്ലെങ്കിലും പുറത്തുവരു.

ഹിദാ—ഹായ്. ഞാൻ സേനാപതിതന്നെ (നിരാശയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

(മൂന്നാമതൊരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഭടൻ—പ്രഭോ! ഇന്നായത്തുഖാനും മരിച്ചു.

ഹിദാ—ഏ! ഇവനെന്താ പറേണെ? കൊള്ളാം, ഇതെപ്പാഴെങ്കിലും ഉണ്ടാവോ? പിന്നെം രാജപുത്രന്മാരുടെ

അലച്ചു കേറിക്കണ്ടല്ലോ! നോക്കു, ഇതാ വളരെ അടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

ഹുസ്സൻ—അയ്യോ! അങ്ങൊരിക്കലെങ്കിലും പുറത്തുവന്നാൽ കൊള്ളാം.

ഹിദാ—ഇപ്പോളതിനു സമയമെവിടെ? ഇതാ കേക്കിണ്‌ല്യേ.

ഹുസ്സൻ—ഉവ്വ്, കേട്ടുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നു. വളരെയുറക്കെയായി ശബ്ദം. നോക്കു, കുറെക്കൂടെ അടുത്തായി.

(നാലാമതൊരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഭടൻ—പ്രഭോ! ഒക്കെ നശിച്ചു.

ഹിദാ—ഇതെനിക്കു കാലേതന്നെ തോന്നിപ്പോയി. പിന്നെന്താ?

ഹുസ്സൻ—ഇനിയെന്തുണ്ടാവാം? സർവ്വസ്വവും നശിച്ചുശേഷം എന്തുണ്ടാവാൻ കഴിയും?

ഭടൻ—പ്രഭോ! ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യം ഓടിത്തുടങ്ങി. രാജപുത്രന്മാർ മുമ്പോട്ടു കുതിച്ചുകൊണ്ടാ വരണേ.

ഹിദാ—ശത്രുക്കളെത്തിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നു മനസ്സിലായി.

(അണിയറയിൽ 'ഓടിക്കോളിൻ, ഓടിക്കോളിൻ' എന്നു വിളിച്ചുപറയുന്നു)

ഹിദാ—എവിടെക്കൂടെ?

ഹുസ്സൻ—ഇതിലെ, ഇതിലെ.

(ഒരു ഭാഗത്തൂടെ ഹുസ്സനും മറുഭാഗത്തൂടെ ഹിദായത്തുഖാനും ഓടുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു ഹിദായത്തുഖാൻ വെടിയുണ്ടയേറ്റു വീഴുന്നു. ഭടന്മാരൊന്നിച്ചു മുഗളന്മാരുടെ

കൊടിയും പിടിച്ചുകൊണ്ട് അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—ജയ്! മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

ഭടന്മാർ—ജയ്! മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

ഹിദാ—(രണ്ടു കൈകളും പൊക്കി) ദൈവമേ! രക്ഷിക്കണേ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്റെ ജീവൻ പോയിട്ടില്ല്യേ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്നെ ബന്ധിച്ചോളൂ.

അജയ—നിങ്ങളാരാ?

ഹിദാ—ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യത്തിന്റെ നായകനാ?

അജയ—ഈ സമയത്തും പടക്കളം വിട്ട് നിങ്ങളിവിടെക്കിടക്കുന്നതെന്താണ്?

ഹിദാ—ഏ! ഞാനോ, ഏ! ഞാനോ, ഇവിടെ കിടക്കാൻ വല്യ ഒരു കാരണണ്ട്. എന്നാലതെനിക്കു തോന്ന്ണ്ല്യ. എന്റെ ജീവനെ എനിക്കു തരണേ!

അജയ—നോക്കൂ! ഇവനാ മേവാഡിനെ ജയിക്കാൻ വന്നേക്കണേ! പേടിക്കേണ്ട, തന്റെ പ്രാണൻ ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ട. രാജപുത്രന്മാർ മുഴുവനും വിജയഘോഷം മുഴക്കട്ടെ!

ഹിദാ—ഓ! എന്തെങ്കിലും ആയിക്കോട്ടെ. എനിക്കതിൽ തരക്കേടൊന്നൂല്യ.

(അജയസിംഹൻ സൈന്യത്തേയുംകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ഹിദാ—ആവൂ! ജീവിച്ചു—ഊ-ഊ-ഊ—ദാഹിക്കണു! വെള്ളം! വെള്ളം!

അന്ത്യരംഗം

സ്ഥാനം—യുദ്ധക്ഷേത്രം. സമയം_അർദ്ധരാത്രി.

(മുറിയേററ ഭടന്മാരുടെ കൂട്ടവും കുന്നായിക്കിടക്കുന്ന ശവങ്ങളും സർവ്വത്ര കാണുന്നു. കുറേ സൈനികന്മാരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു മാനസി അവിടെ ചുററിനടക്കുന്നു. ചില ഭടന്മാരുടെ കൈയിൽ പന്തവുമുണ്ട്)

മാനസി—നോക്കു! ചിലരങ്ങോട്ടു പോവൂ. ഇവിടെ ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം.

(കുറേ രാജപുത്രഭടന്മാർ അവിടെനിന്നു പോകുന്നു)

മാനസി_കഷ്ടം! നാലുഭാഗത്തും എത്ര വധം നടന്നിരിക്കുന്നു! ഈ കരച്ചിലും നിലവിളിയും കേൾക്കാൻ വയ്യ! ഹേ! പരമേശ്വര! മനുഷ്യൻ മനുഷ്യനെ ഭക്ഷിക്കണമെന്നതാണോ അവിടുത്തെ രാജ്യത്തിലെ ചട്ടം? ഈ ഹിംസയ്ക്കു് ഒരിക്കലും ഒരവസാനമില്ലെന്നോ? മനുഷ്യൻ മററു മനുഷ്യനെ ഹിംസിക്കുമ്പോൾ, കാരുണ്യമൂർത്തേ! അവിടുന്നു മൌനമായി ഈ വിനോദം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയോ? നീലിമനിറഞ്ഞ ആകാശത്തെ പിളർന്നുകൊണ്ടു പാപത്തിന്റെ ഭയങ്കരവും ഭൈരവവുമായ ഹുങ്കാരം മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും അവിടുന്നതിന്റെ ഗളത്തെ ഞെരുക്കിക്കളയുന്നില്ല! ഇതെത്ര ഭീഷണവും കരുണവും മർമ്മഭേദകവുമായ കാഴ്ചയാണു! ഈ ശ്മശാനം കാണുവാൻ വയ്യേ!

മുറിയേററ ഒരുവൻ—അയ്യോ! എന്റെ പ്രാണൻ പോണുവേ!

മാനസി_സോദര! നിങ്ങൾക്കെവിടെയാ മുറി പ

റിയതു്? (ആത്മഗതം) അയ്യോ! ഈ സാധുവിൻെറ സ്ഥിതി വളരെ കഷ്ടത്തിലാണല്ലോ.

മുറിവേററവൻ—ഇവിടെ, ഇവിടെ. (കൈകൊണ്ടു കാണിക്കുന്നു) അമ്മേ! നിങ്ങളാരാ?

മാനസി—മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ, സംസാരിക്കരുതു്. (വെടിയുണ്ടയെടുത്തു കളഞ്ഞു, പട്ടീസ്സുവെച്ചു കെട്ടി, ഒരു ഭടനോടു് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു) ആ കിണ്ണാന്നു് ഇങ്ങട്ടെടുത്തുതരൂ. (ഭടൻ കിണ്ണമെടുത്തു കൊടുക്കുന്നു) പേടിക്കാനൊന്നുമില്ല. ഈ മരുന്നു കുടിച്ചോളൂ. (അയാൾ മരുന്നു കുടിക്കുന്നു. അടുത്തുതന്നെ വേറൊരു ഭടൻ കിടന്നു നിലവിളിക്കുന്നു. മാനസി അയാളുടെ അടുത്തുചെന്നു പറയുന്നു)

നിങ്ങൾ മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ. നിങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിക്കുവാൻ വേണ്ടതൊക്കെ ചെയ്യുന്നുണ്ടു. (ഒരു രാജപുത്രഭടനോടു് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു. അയാൾ പോകുന്നു. അപ്പോൾ മുറിവേററു കിടക്കുന്ന രണ്ടാമനോടു പറയുന്നു)

നിങ്ങളൊന്നു മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ; ഞാനിപ്പോൾ വന്നേക്കാം.

മൂന്നാമതൊരാൾ—ഹാ! രാമ! രാമ! എൻെറ പ്രാണൻ പോയാൽ മതിയായിരുന്നു!

മാനസി—(മൂന്നാമത്തവൻെറ അടുത്തുചെന്നു് അവനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഇനീം ജീവൻ പോയിട്ടില്ല (ഒരു ഭടനോടു്) ഇവിടെ നോക്കൂ!

ഹിദാ— ദാഹിക്കുന്നു! ദാഹിക്കുന്നു! വെള്ളം! വെള്ളം!

മാനസി—(ഹിദായത്തിന്റെ അടുത്തുചെന്ന് ഒരു സൈനികന്റെ കയ്യിൽനിന്നു ഗ്ലാസ്സിൽ കുറേ വെള്ളംവാങ്ങി അയാളെ കാണിച്ചുകൊണ്ടു പറയുന്നു) ഇതാ നോക്കു! വെള്ളം കുടിച്ചോളൂ.

ഹിദാ—(വെള്ളം കുടിച്ചിട്ട്) ആവൂ! ദൈവമേ! പ്രാണൻ കിട്ടി.

(കുറെ ഭടന്മാരോടുകൂടി അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—നിങ്ങളാരാ? ഈ ഇരുട്ടത്ത്? മേവാഡിലെ രാജകന്യകയോ?

മാനസി—ആര്? അജയനോ?

അജയ—(അടുത്തുചെന്ന്) അതെ, മാനസി!

മാനസി—അജയ! ഈ മുറിവേററവരെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതിലെന്നെസ്സഹായിക്കാൻ അജയന്റെ ഭടന്മാരോടു പറയൂ. എന്റെകൂടെ ചുരുക്കം ആളുകളേ ഉള്ളൂ.

അജയ—അവർക്കെന്താ ജോലി?

മാനസി— അവരീമുറിവേററവരെയെടുത്തു സേവാശിബിരത്തിൽ കൊണ്ടുചെന്നു കിടത്തണം.

അജയ—വളരെ ശരി. ഭടന്മാരേ! നിങ്ങളീമുറിവേററവരെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോകാൻ വേണ്ടുന്നതെല്ലാം ചെയ്യൂ.

(അവർ മഞ്ചൽ കൊണ്ടുവരുവാൻ പോകുന്നു)

മാനസി—എന്തൊരാനന്ദമാണ് അജയ!

അജയ—മാനസീ! എന്തൊരു ജ്യോതിസ്സാണു്!

മാനസി – എവിടെ?

അജയ—ദേവതിയുടെ മുഖത്തു്. ഭയങ്കരതയുടേയും ആത്മനാദത്തിന്റേയും ഈ ജന്മഭൂമിയിൽ, മരണദേവതയുടെ ഈ ലീലാക്ഷേത്രത്തിൽ, ഈ ഭയാനകമായ ശ്മശാനത്തിൽ, ഇതെന്തൊരു ജ്യോതിസ്സാണു്! കൊടുങ്കാറ്റുകൊണ്ടു കോപിച്ച സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലയിൽ പ്രഭാതസൂര്യനെപ്പോലെയും കാർമേഘങ്ങൾക്കിടയിൽ സ്ഥിരവും നീലവർണ്ണവുമായ ആകാശമെന്നപോലെയും, ദുഃഖത്തിന്റെ ഉപരികരുണയെന്നപോലെയും—ഇതു് ഏതൊരു ദേവതയാണു! ഈ സൌന്ദര്യം! ഈ മാഹാത്മ്യം! ഈ വിസ്മയം! വളരെ അപൂർവ്വംതന്നെയാണു്! മാനസീ! (മാനസിയുടെ കരം ഗ്രഹിക്കുന്നു)

മാനസി – അജയ!

രംഗം എട്ടു്.

സ്ഥാനം—മേവാഢിൽ ഒരു വീഥി. സമയം–പ്രഭാതം.

(അമരസിംഹൻ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, അജയസിംഹൻ, സാമന്തന്മാർ മുതലായവർ യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചുകൊണ്ടുള്ള വരവു്. ചാരണന്മാർ മേവാഢിന്റെ ജയത്തെക്കുറിച്ചു പാടുന്നു)

(കളകാഞ്ചി

സമരമതുസമവസിതമമരർവരചായീ
മേവാഢുമസ്മാദ രക്ഷിച്ചുമാനികൾ
ദിനരമണനകുലമഹിമ തകിടുപൊടിയാക്കവാ–

നൻപോട്ട വൻപടനീളെ നിരന്നിതു.
അസിപരശു നിശിതശരമസ്ത്രശസ്ത്രങ്ങൾതൻ
ഓഹംശമിച്ചില്ല പാൎത്തുശത്രുക്കളും.
പരിഭവിതയവനരുടെ ഗൎവ്വസൎവ്വസ്വവും
സഞ്ചൂൎണ്ണനംചെയ്തുവീരപോരാളികൾ.
വരവിജയവരവുകാൺ മേവാഡുദീപ്തമായ്
വൎദ്ധിച്ചു മാനവുംകീൎത്തിയും നമ്മുടെ.
ശുഭദിവസമിതുമഹിത മേവാഡിന്നാറാവും
നൃത്തമാടീടുവിൻ താളം തകൎക്കുവിൻ.
മരണമഥ സമരമതിലേററവീരൎക്കടൻ
നിൎവ്വാപനീരം കൊടുക്കണം കണ്ണീരിനാൽ.

രണ്ടാമങ്കം.

രംഗം ഒന്നു

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ രാജാസഗരസിംഹൻെറ ഗൃഹം. സമയം—പ്രഭാതം.

(രാജാസഗരസിംഹനും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ദൌഹിത്രൻ അരുണസിംഹനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു)

സഗര—അരുണ! ഖേവാർയുദ്ധത്തിൽ മുഗളസൈന്യത്തെ അമരസിംഹൻ തൃണംപോലെ അരിഞ്ഞുതള്ളീലോ!

അരുണ റാണാ അമരസിംഹൻ ധന്യനാണ്.

സഗര—അമരസിംഹൻ ചെറുപ്പത്തിലേ സുന്ദര

വിഡ്ഢിയായിരുന്നു. കളിയേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അയാളിങ്ങനെ ആയിത്തീരുമെന്ന് ആരാ വിചാരിച്ചേ?

അരുണ—മുത്തച്ഛാ! വാത്മീകിമഹർഷിയും ആദ്യമൊരു കള്ളനായിരുന്നൂപോ?

സഗര—ആരാ വാത്മീകിമഹർഷി? തുളസീദാസന്റെ മകനാ?

അരുണ—കൊള്ളാം മുത്തച്ഛാ! വാത്മീകിമഹർഷീടെ പേരെങ്കിലും അവിടുന്നു കേട്ടിട്ടില്ലേ? അദ്ദേഹമൊരു വല്യ മഹർഷിയായിരുന്നു.

സഗര—ആഹാ! ഇതോ കാര്യം? ഒരുപക്ഷേ ഞാനദ്ദേഹത്തെ കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

അരുണ—അവിടുന്നെവിടെവെച്ചാ കാണാനാ? ത്രേതായുഗത്തിലാണല്ലോ അദ്ദേഹം ജീവിച്ചിരുന്നതു്?

സഗര—ഏതു യുഗത്തിൽ?

അരുണ—ത്രേതായുഗത്തിൽ.

സഗര—ഓഹോ! അതു ഞാൻ ജനിക്കുന്നതിലും മുമ്പുള്ള സംഗതിയാ. എന്നാൽ പേരുകേട്ടിട്ടുണ്ട്. ആളു വല്യ രസികനായിരുന്നെന്നും കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

അരുണ—അങ്ങനെയല്ല. അദ്ദേഹമാണല്ലോ രാമായണമെഴുതിയിരിക്കണതു്!

സഗര—രാമായണമെഴുതേ? രാമായണം നല്ലൊരുപുസ്തകമാണോ?

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛാ! അവിടുന്നു രാമായണം വായിച്ചിട്ടില്ലേ? ഭഗവാൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ നമ്മുടെ പൂർവ്വപുരുഷനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഥയാണു്

അതിലെഴുതിയിരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹത്തിനെപ്പററി മുത്തച്ഛന് ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടെ? ഛീ:

സഗര—മകനേ, ഞാനെങ്ങനെയാ പഠിക്ക്യാ? യുദ്ധം ചെയ്തു യുദ്ധംചെയ്തുതന്നെ എന്റെ ജന്മം കഴിഞ്ഞുകൂടി. എനിക്കതു പഠിക്കാനുള്ള സമയമെങ്ങിനെയാ കിട്ടുക?

അരുണ—എന്തു്? അവിടുന്നെപ്പഴെങ്കിലും യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ?

സഗര—യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോന്നോ? ഞാനെത്ര വലിയ യുദ്ധങ്ങളാ നടത്തീട്ടുള്ളതു്? അപ്പോൾ നീ ജനിച്ചിട്ടുതന്നെയുണ്ടായിരുന്നില്ല.

അരുണ—അവിടുന്നു് ആരോടൊക്കെയാ യുദ്ധംചെയ്തിട്ടുള്ളതു്?

സഗര—അതിപ്പോളെനിക്കു് ഓർമ്മയില്ല. എന്നാൽ ഞാൻ അനാവധിപ്രാവശ്യം യുദ്ധത്തിനു പോയിട്ടുണ്ടെന്നു് എനിക്കു നല്ല നിശ്ചയമാണു്. അക്കാലത്തു നിന്റെ അമ്മ—

അരുണ—മുത്തച്ഛാ! എന്റെ അമ്മയെവിടെ?

സഗര—അവളെവിടെയാണെന്നു് ആൎക്കുമറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരു ദിവസം രാവിലെ "മേവാഡ്—മേവാഡ്" എന്നു നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടാണു് അവളെഴുന്നേററതു്. അന്നു വൈകുന്നേരം സന്ധ്യയായപ്പോൾ അവളെ ഞങ്ങളൊരു പാടന്വേഷിച്ചു. എങ്കിലും അവളെപ്പററി ഒരു വിവരവും കിട്ടിയില്ല.

അരുണ—പിന്നെന്റെ അച്ഛനോ?

സഗര—അയാളോ? സദാസമയോം ഒരു ഭ്രാന്തനെ

പ്പോലെയായിരുന്നു. ഒരിക്കലെയാൾ മഹാരാജാ ഗജസിംഹന്റെകൂടെ ഗുജറാത്താക്രമിക്കാൻ പോയിരുന്നു. അതിൽവെച്ചു മരിച്ചുപോകയും ചെയ്തു.

അരുണ—എന്റെ അമ്മ മേവാഡിൽതന്നെ എവിടെയെങ്കിലുമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണെനിക്കു തോന്നുന്നു.

സഗര—ഉണ്ടാവാം.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! അവിടുന്നെന്താ മേവാഡിനെയുപേക്ഷിച്ച് ഇങ്ങോട്ടു പോന്നിരിക്കണേ? അവിടുത്തെ അനുജൻ റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ ജന്മഭൂമിക്കുവേണ്ടി പ്രാണൻ ബലികഴിച്ചുവല്ലോ?

സഗര—അതുകൊണ്ടുതന്നെയാ ആ സാധു അത്ര ചെറുപ്പത്തിൽ മരിച്ചുപോയതു്. ഞാനയാളെ വളരെ ഗുണദോഷിച്ചു. എന്നാലയാൾ എന്റെ വാക്കുകൾ വിലവെച്ചില്ല. കൊള്ളാം പറയൂ, ഇതിലെനിക്കെന്തു ദോഷമാണുള്ളതു്?

അരുണ—എന്നാൽ സ്തുതിപാഠകന്മാരിന്നു, ഇടവഴികൾ തോറും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിമലയശസ്സു പാടിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നതായി കേൾക്കുന്നുണ്ടല്ലോ?

സഗര—അതുകൊണ്ടെന്താ? അയാളോ മരിച്ചുപോയി. ഇപ്പോൾ അയാളുടെ കീർത്തികേൾക്കാൻ അയാൾ വരുന്നുമില്ലല്ലോ. ഞാനും പ്രതാപനും കുട്ടികളായിരുന്ന കാലത്തു് ഒരിക്കൽ ഒരു കീരിയും ഒരു പാമ്പും തമ്മിൽ ഒരു യുദ്ധമുണ്ടായതു് എനിക്കിപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ട്. കീരി ജയിക്കുമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ പ്രതാപ

ന് എന്റെ വാക്കു പിടിച്ചില്ല. പാമ്പിന്റെ പടത്തിൽ ലക്ഷ്യംവെച്ചുകൊണ്ടു കീരി ചിലപ്പോളിങ്ങും ചിലപ്പോളങ്ങുമായി കുതിച്ചു ചാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പാമ്പു ചീറിക്കൊണ്ടു പടം നിലത്തടിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. ഒടുവിൽ പാമ്പിന്റെ പടത്തിൽ കീരിയുടെ പിടുത്തം കണക്കിൽ പററി. പാമ്പവിടെത്തന്നെ തലയിട്ടടിച്ചു ചാകയും ചെയ്തു. പാമ്പിനെ കൊല്ലുകയാണല്ലോ കീരിയുടെ തൊഴിൽ; പാമ്പെപ്പോഴെങ്കിലും കീരിയെ തോല്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ? അതുകൊണ്ടാണു് ഞാൻ കീരിയുടെ പക്ഷം പിടിച്ചതു്. പ്രതാപൻ പാമ്പിന്റെ പക്ഷവും പിടിച്ചു. ഇപ്പോഴും കാര്യമതുതന്നെയാ.

അരുണ—എന്നാൽ മുത്തച്ഛാ! മേവാരിലെ യുദ്ധത്തിലോ?

സഗര—എന്റെ കുട്ടി! അയാൾക്കും ഇതു രക്തബന്ധംതന്നെയാണല്ലോ. എന്നാലെത്രത്തോളമെതിർത്തുനില്ക്കും? മുസൽമാന്മാരുടെ സംഖ്യ കുറഞ്ഞുപോയാൽ അവർ വളരെ ഹിന്ദുക്കളെ മുസൽമാന്മാരാക്കി വീണ്ടും യുദ്ധംചെയ്യും. എന്നാൽ ഹിന്ദുക്കളോ, മുസൽമാന്മാരെ ഹിന്ദുക്കളാക്കുന്നില്ല. മുസൽമാന്മാരെ ഹിന്ദുക്കളെന്തു ചെയ്യുന്നു? ഒരാളെപ്പോഴെങ്കിലും എങ്ങനെയോ മുസൽമാനായിത്തീർന്നാൽ അയാളെ പിന്നെ ഒരുതരത്തിലും ഹിന്ദുവാക്കിത്തീർക്കുന്നില്ല. ഇക്കാര്യത്തിലാണു് ഹിന്ദുക്കളബദ്ധംകാണിക്കുന്നതു്.

അരുണ—അതിലെന്താ അബദ്ധം?

സഗര—നോക്കു്, നിന്റെ അമ്മാമൻ മഹാബത്തു

ഖാൻ എത്രവേഗം മുസൽമാനായിത്തീൎന്നു? എന്നാലതു പോലെ അവന്റെ സ്നേഹിതനായ അബ്ദുല്ലയെങ്ങനെ ഹിന്ദുവാകമെന്നു ആലോചിച്ചുനോക്ക്.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! എന്നാലവിടുന്നും എന്താ മുസൽമാനാവാഞ്ഞതു?

സഗര—ഇതിനുമാത്രം നിന്റെ മുത്തച്ഛനു ധൈൎയ്യമുണ്ടായില്ല. എന്റെ പുത്രനു നല്ല ധൈൎയ്യമുണ്ടായിരുന്നു. അവൻ ലേശമെങ്കിലും ആലോചിയ്ക്കുണ്ടായില്ല. അവനുവേണ്ടി ഞാൻ പല കാൎയ്യവും ചെയ്തുവെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവന്റെ വഴിയും എളുപ്പമാക്കിക്കൊടുത്തിരുന്നു. ഞാൻ സധൈൎയ്യം മുഗളപക്ഷത്തിൽ ചേൎന്നില്ലായിരുന്നെങ്കിൽ നിശ്ചയമായും മുസൽമാനാവാനുള്ള ധൈൎയ്യം മഹാബത്തുഖാനുണ്ടാവുന്നതല്ലായിരുന്നു.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! അവിടുന്നും മുസൽമാനായിത്തീരേണ്ടതായിരുന്നു. രാമായണം വായിക്കാത്ത ഹിന്ദു മുസൽമാനായിത്തീരുകതന്നെയാ വേണ്ടതു.

സഗര—ഹും! രാമായണത്തിലെന്താണുള്ളതു്? എല്ലാം ചവറുകൊട്ടയിൽ തള്ളേണ്ട വിഡ്ഢിത്തങ്ങൾതന്നെ.

(മുഗളസേനാപതി അബ്ദുല്ല പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—മാന്യരേ! വരു, നമസ്കാരം.

അബ്ദുല്ല—റാണാതിരുമനസ്സേ! നമസ്കാരം.

സഗര—ആരാ റാണ?

അബ്ദുല്ല--അവിടുന്നുതന്നെ.

സഗര-- നല്ല നേരമ്പോക്ക്. ഞാനവിടുത്തെ റാണ?

അബ്ദു——മേവാഡിലെ.

സഗര——അതെങ്ങനെ? മേവാഡിലെ റാണ അമരസിംഹനാണല്ലൊ?

അബ്ദുല്ല——എന്നാൽ ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടങ്ങയെ റാണയാക്കിയിരിക്കുന്നു.

സഗര—ഇതിന്റെ താല്പൎയ്യമെന്താണു്?

അബ്ദു—അവിടുന്നിപ്പോൾതന്നെ ചിതോരിലേക്കു പോകണമെന്നാ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പന.

സഗര—ചിതോരിലേക്കൊ? എന്തിന്നു്?

അബ്ദു—അവിടുത്തെ രാജധാനി അവിടെയാണ്.

സഗര—അപ്പോൾ അമരസിംഹന്റെ രാജധാനിയെവിടെ? ഉദയപുരത്തിലൊ?

അബ്ദു—അദ്ദേഹമിപ്പോൾ റാണതന്നെയല്ല. അദ്ദേഹത്തെ ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു സിംഹാസനത്തിൽനിന്നുമിറക്കിയിരിക്കുന്നു.

സഗര—എന്നാലയാളെങ്ങനെ സിംഹാസനമുപേക്ഷിച്ചു പോകും?

അബ്ദു—അദ്ദേഹത്തെ ബലാൽകാരമായി പറഞ്ഞയയ്ക്കും.

സഗര——എനിക്കിനിയവിടെച്ചെന്നിട്ടു് അയാളോടു യുദ്ധവും ചെയ്യേണ്ടിവരുമോ? വേണ്ട, വേണ്ട, എനിക്കു റാണയാവാനുള്ള ആഗ്രഹമേ ഇല്ല.

അരുണ—കേമായി യുദ്ധംചെയ്യാനറിയണം യുദ്ധം ചെയ്തു യുദ്ധംചെയ്തുതന്നെ അവിടുത്തെ ആയുഷ്കാലം പോയിന്നും മററും അവിടുന്നിപ്പോൾതന്നെയല്ലേ പറഞ്ഞതു്? ഇപ്പോൾ ചെന്നു യുദ്ധംചെയ്യു.

സഗര — മിണ്ടാതിരിക്കുകുട്ടി, നിന്നോടാരാ ചോദിച്ചതു്? (അബ്ദുല്ലയോടു) ഇല്ല, എനിക്കീയുദ്ധം ചെയ്യാനും മററും കഴിയില്ല. ഈ യുദ്ധത്തിന്റെയും മററും ഭയംകൊണ്ടുതന്നെയാ ഞാൻ മിണ്ടാതെ മുഗളന്മാൎക്കെന്നെ സമൎപ്പിച്ചതു്. എന്നാൽ പിന്നെ യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവരികയാണെങ്കിൽതന്നെ എന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ ഭാഗത്തുനിന്നു യുദ്ധംചെയ്യാതെ അതിനെ ആക്രമിക്കാനൊരുങ്ങേ?

അബ്ദു — വേണ്ട അവിടേക്കു യുദ്ധവും മററും ചെയ്യേണ്ടിവരില്ല. അഥവാ യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവന്നാൽതന്നെ ഞങ്ങൾ നല്ലവണ്ണം യുദ്ധം ചെയ്തോളാം. അവിടുന്നു ഭയവായി ചിത്തോരിൽചെന്നു റാണിയായി വാണാൽ മതി.

സഗര — അപ്പോൾ അമരസിംഹൻ ചിത്തോരിനെ ആക്രമിക്കാനൊരുമ്പെട്ടാലോ?

അബ്ദു — ഇല്ല. അദ്ദേഹമാക്രമിക്കില്ല. ഇതുവരെ അദ്ദേഹമാക്രമിച്ചില്ലല്ലോ? അതുകൊണ്ടു് ഇനിയുമാക്രമിക്കില്ലെന്നു തീൎച്ചയാണു്.

സഗര — ഒന്നാന്തരം കാൎയ്യം! ഇതൊരു യുക്ത്യാണോ? ഒരാൾ ആദ്യം മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് അയാൾ പിന്നീടൊരിക്കലും മരിക്കില്ലെന്നോ? അന്നൊരുദിവസം നിങ്ങൾ വിവാഹം ചെയ്തല്ലോ? അതൊരു വിവാഹവുമാവില്ലെന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു — അവിടുന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പൎയ്യമെനിക്കു മനസ്സിലായില്ല.

സഗര—ശരി. എന്നാൽ കേൾക്ക പറയാം. അന്നൊരു ദിവസം നിങ്ങളുടെ വിവാഹം നടന്നുവല്ലോ. അതിനു മുമ്പൊരിക്കലും നിങ്ങളുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ ആ വിവാഹം വിവാഹമാവില്ലേ? ഇതൊക്കെ ഒരു തെളിവാണോ? (അരുണന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു) കുട്ടി, നീയെന്തിനാ ചിരിക്കുന്നേ? (അബ്ദുല്ലയോടു) പാമ്പു മുമ്പൊരിക്കലും കടിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് അതു പിന്നീടൊരിക്കലും കടിക്കില്ലെന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു—അവിടുന്നെന്തിനാ എന്നോടു കോപിക്കുന്നേ?

സഗര—കൊള്ളാം ഞാൻ കോപിക്കയല്ല. നിങ്ങൾ കാര്യങ്ങളെല്ലാമിങ്ങനെ നടത്തുന്നു. ഞാൻ മാപ്പു ചോദിക്കാം. എനിക്കു റാണയാവാൻ താല്പര്യമില്ല.

അബ്ദു—എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ, ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സിലെ സന്നിധിയിൽ പോകാം. ഇനി പറയാനുള്ളതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരുമുമ്പിലുണർത്തിച്ചോളൂ.

സഗര—തരക്കേടില്ല, നടക്കു. ഇതു നിർല്ലജ്ജം നിന്ദ്യവും നികൃഷ്ടവും ദീനത്വവുമായ ഒരു സംഗതിയാണു്. നിങ്ങളെന്നെ നിങ്ങളുടെ മുഷ്ടിയ്ക്കുള്ളിലൊതുക്കിക്കൊണ്ടു ബലാൽകാരമായി റാണയാക്കാനാരംഭിക്കുന്നു. എന്താണുണ്ടാകുന്നതെന്നു കാണാം. എന്നാലിതു തീരെ അന്യായവും കൃതഘ്നതയുമാണു്. നടക്കു് അരുണ!

———

രംഗം രണ്ടു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരം അരമനയുടെ അന്തഃപുരം
സമയം—പ്രഭാതം.

(മാനസി തനിയെ ഇരുന്നുപാടുന്നു)

(മാനസി പാടുന്നു)

(മെനക്കെട്ടൻ ഗോവിന്ദൻ എന്നപോലെ)

കോമളപാണി സംഗതാൽമനം
മാമകംഹർഷമാർന്നു
ശൂന്യമാം ലോകമണ്ഡലംപുണ്യ-
ധന്യമായ് രാജിച്ചീടുന്നു.
ആനന്ദാരാവം പൊങ്ങുന്നിതെങ്ങും
മാനവും മുണ്ടിമോദത്തിൽ
തേമധുമഴപെയ്യുന്നു, വണ്ടു-
മാമന്ദം പാറിപ്പാടുന്നു.
കാനനശ്രീയും തൂകുംപുഞ്ചിരി
സൂനങ്ങൾതോറും കാണുന്നു
നൽപ്പുള്ളിനങ്ങളെ മഞ്ജുനാളി-
യുള്ളലഗീതം പാടുന്നു.
പീയൂഷയൂഷം തൂകുന്നു ചന്ദ്ര-
തോയജകാന്തിയിന്നിതാ.
കാന്തമാം തവ തൃപ്പാദംരണ്ടും
കാന്തതൻരാഗം കൂപ്പുന്നു.
അല്ലണിത്തിരുകുന്തളിൻ ചാർത്തായ്
മല്ലങ്ങൾ താരാവാപങ്ങൾ
നിത്യവുംമേനി പുൽകുന്നമല-

യത്തിലെ മന്ദമാരുതൻ.
തേനോലും മലർമാലകൾക്കോലും
പാണികളെത്രമോഹനം
ഭാസുരസുഖമേകമിപ്പുതൻ
വാസന്തകാന്തിവെല്ലുക!

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മാനസി—ആര്? അജയനാണോ?

അജയ—അതേ, മാനസീ!

മാനസി—ഇത്രദിവസമായിട്ട് അജയനെന്താ വരാഞ്ഞതു? മനസ്സിനു സുഖക്കേടൊന്നുമായിട്ടല്ലല്ലോ?

അജയ—അല്ല.

മാനസി—അജയന്റെ വർത്തമാനം ഞാനച്ഛനോടു ചോദിക്കാറുണ്ട്. അദ്ദേഹമൊന്നും പറകയുണ്ടായില്ലേ?

അജയ—ഇല്ല. മാനസിയെന്താ തനിച്ചിരിക്കുന്നേ?

മാനസി—ഞാൻ പാടിക്കൊണ്ടു ചിലതാലോചിക്ക്യാണ്.

അജയ—എന്താ ആലോചിച്ചിരുന്നേ?

മാനസി—മനുഷ്യനെത്രപരാധീനനാണെന്നു ചിന്തിക്കയായിരുന്നു. മനുഷ്യൻ തീരെ ദുർബ്ബലനാണെന്നു മേവാഡുയുദ്ധത്തിൽനിന്നു ഞാനൊരു പാഠം പഠിച്ചു. വാളുകൊണ്ട് ഒരു വെട്ടിനാൽ അവൻ നിലത്തു പതിക്കുന്നു. പനിച്ചൂടുണ്ടായാൽ ബാലന്മാരെപ്പോലെ വശംകെടുന്നു. മനുഷ്യന്റെ രക്തത്തിൽ മൃത്യുബീജങ്ങളാണു വിതച്ചിരിക്കുന്നതു്. അങ്ങനെയുള്ള മനുഷ്യൻ അന്യോന്യം സ്നേഹിക്കാതെ ദ്വേഷിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? ക

ഷ്ടം! അജയനെന്താ കണ്ണെടുക്കാതെ എന്റെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കണേ?

അജയ—അന്നു ഞാൻ കണ്ട പ്രസന്നത ഇന്നും മാനസിയുടെ മുഖത്തു ഞാൻ കാണുന്നു.

മാനസി—എന്തു കണ്ടതു്?

അജയ—ആ രാത്രി—ദേവാരിലെ യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ, അന്നു് ആ നിബിഡാന്ധകാരത്തിൽ മാനസി മൂർത്തിമതിയായ ദയയാണെന്നാണു് എനിക്കു തോന്നിയതു്. അന്നേ ദിവസം ഉന്മുഖമായ എന്റെ പ്രേമം നിസ്സീമമായ നിരാശയാകുന്ന ദീർഘനിശ്വാസത്തിൽ ലയിച്ചുപോയി.

മാനസി—എങ്ങനെയുള്ള നിരാശ?

അജയ—എന്തിനെയുള്ളതെന്നു പറയണോ? മാനസിയെ സ്വാധീനപ്പെടുത്താനുള്ള എന്റെ ശ്രമം നിഷ്ഫലമാണെന്നു് എനിക്കു തോന്നി. മാനസി ഒരു മാനുഷിയല്ല, ഒരു അപ്സരസ്ത്രീയാണെന്നുതന്നെ എനിക്കു മനസ്സിലായി. മാനസിയുടെ തീവ്രമായ ജ്യോതിസ്സിനെ പ്രപഞ്ചത്തിനു സഹിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നുമനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടു് ഈശ്വരൻ ആ ജ്യോതിസ്സിനെ മൂടിവെക്കുവാൻ വേണ്ടി യുവതിയുടെ ശരീരം സൃഷ്ടിച്ചതാണു്. ആകാശം ഒരു നാടകരംഗമായും ഓരോരോ ജ്യോതിർഗ്ഗോളവും ഓരോ വിശിഷ്ടനടനായും നിലാവു മധുരമായ സംഗീതാമൃതമായും തീർന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ മാനസി ആ മഹാനാടകത്തിലെ നായികയായിത്തീരുമായിരുന്നു. ഞാൻ മാനസിയെ കാമിക്കുവാൻ യോഗ്യനല്ല. എന്നാൽ ഭക്തിയോടെ സേവിക്കുവാനെനിക്കു കഴിയും. ആ സേവക്കു പ്രതിഫലമാ

യി, അല്പമെങ്കിലും—അണുമാത്രമെങ്കിലും മാനസിക്ക കരുണയുണ്ടാവാൻ ഞാൻ പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു. എന്റെ ആഗ്രഹം ഭേവതി പൂരിപ്പിക്കുമോ?

(ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അജയസിംഹൻ മാനസിയുടെ കരം ഗ്രഹിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ റാണി അവിടെ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—അജയസിംഹ!

(അജയസിംഹൻ മാനസിയുടെ കൈവിട്ടു പുറകോട്ടു മാറുന്നു)

മാനസി—എന്താ അമ്മേ?

റാണി—ആരുമില്ലാത്ത ദിക്കിൽവെച്ച് എന്റെ മകളോടു നിങ്ങളിങ്ങനെ സംസാരിക്കുന്നതു് ഒട്ടും ഭംഗിയല്ല.

അജയ—ഞാൻ മാപ്പു ചോദിക്കുന്നു.

മാനസി—എന്തിനാ അജയൻ മാപ്പുചോദിക്കുന്നേ?

റാണി—നീ രാജകന്യകയാണെന്നു് ഓൎമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം. പോ, അകത്തേക്കു പോ.

(മാനസി പോകുന്നു)

റാണി—അജയ! നിങ്ങൾ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രനാണു്. നിങ്ങളെ ഞങ്ങൾ വീട്ടിലെ ഒരാളെപ്പോലെയാണു കരുതിവരുന്നതു്. നിങ്ങളും മാനസീം പണ്ടത്തെപ്പോലെ വെറും കുട്ടികളല്ല. അതെനിക്കു നിങ്ങളെ ധരിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. അതോൎത്തുകൊണ്ടുവേണം മേലാൽ നിങ്ങൾ മാനസിയോടു പെരുമാറുന്നതു്.

അജയ—കല്പനപോലെ.

(അജയസിംഹൻ അഭിവാദ്യംചെയ്തുപോകുന്നു)

റാണി—ഞാൻ നല്ലവണ്ണം ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അജയനും മാനസിയും തമ്മിൽ വിവാഹം നടന്നെങ്കിൽ നന്നായേനെ. പക്ഷെ അതുണ്ടാവോ? (കുറേ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു) നടക്കാത്ത കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു വെറുതെയെന്തിനാ ആലോചിക്കുന്നെ?

(റാണാ അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—തരുണി!

റാണി—മഹാരാജാവേ! ഞാനങ്ങോട്ടു വരാൻ വിചാരിക്കയായിരുന്നു.

റാണ—നിങ്ങൾ മാനസിയോടെന്തെങ്കിലും പറകയുണ്ടായോ?

റാണി—ഇല്ലല്ലൊ. എന്താ? എന്താ ഉണ്ടായതു്?

റാണ—അവൾ കരയുന്നു.

റാണി—അവൾ കരയേ?

റാണ—ചെല്ലു, അവളെന്തിനാ കരയുന്നതെന്നു നോക്കു.

റാണി—എന്തു ഭ്രാന്തതി! കരയത്തക്കവണ്ണം ഞാൻ വല്ലതും പറഞ്ഞോ? അവിടുന്നാണെങ്കിൽ അവളുടെ കാര്യമൊന്നും നോക്കുന്നില്ല. അവളും ഒന്നും ആലോചിക്കുന്നില്ല. ഇതാ ഇപ്പോൾതന്നെ അവൾ അജയസിംഹന്റെ കൂടെ—

റാണ—ശമിച്ചോളു! മാനസിയുടെ കാര്യത്തിൽ തെല്ലാലോചിച്ചു പറയൂ. അവളാരാണെന്നറിയാമോ?

റാണി—ആരാവോ?

റാണ—അവളാരാണെന്നു് എനിക്കു നിശ്ചയമില്ല.

ഇതുവരെ അവളെ അറിയുവാൻ നമുക്കാൎക്കും സാധിച്ചിട്ടില്ല. അവളാരെന്നും എവിടെനിന്നാവിൎഭവിച്ചുവെന്നും ആൎക്കും പറയുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല.

റാണി—ഓ, ഇവിടേം എനിക്കു കഠാരം; അവിടേം എനിക്കു കഠാരം. പോയി നോക്കട്ടെ, മകൾ കരയുന്നുത്രേ. ഇതൊരു ഉപദ്രവമായല്ലോ!

റാണാ—ഇതാ നോക്കു! (റാണി തിരിച്ചുവരുന്നു.)

റാണാ—നോക്കു! ഇനിമേൽ മാനസിയോടു യാതൊന്നും പറഞ്ഞുപോകരുതു്. സ്വൎല്ലോകത്തെ ഒരു തേജഃപുഞ്ജം സദയമിവിടെ അവതരിച്ചിരിക്കയാണു്. നിങ്ങൾ വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ അതു കലഹിച്ചു തിരിച്ചു പോകും.

(റാണി നിരാശയായിട്ടുകൂടി പോകുന്നു. റാണാ ഒരു ഉയൎന്ന ആസനത്തിന്മേലിരുന്നു് ആകാശത്തെക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഈ ജീവിതം ഒരു സ്വപ്നമാണു്. ഈ ആകാശം എത്ര നീലവും സ്വച്ഛവും അനന്തവുമാകുന്നു! ഇതിന്റെ താഴെ അലസവും ഉദാരവും മനോഹരവുമായ മേഘപടലം സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പ്രകൃതിയുടെ ജീവിതത്തിലും സമുദ്രത്തിലെ തിരകൾ ഉയൎന്നും താണുമിരിക്കുന്നതു പോലെ കാണുന്നു. ഈ അലസമായ രാമണീയത്വം ചിലപ്പോൾ അതിഭീഷണമായ ആകാരത്തെയും വഹിക്കുന്നതായി കാണുന്നു. ആകാശത്തിൽ മേഘങ്ങൾ ഗൎജ്ജിക്കുന്നു. ഭൂമിയിൽ വൎഷമുണ്ടായി പ്രവഹിക്കുന്നു. വീണ്ടും

പണ്ടത്തെപ്പോലെതന്നെ എല്ലാം ശാന്തവും സുസ്ഥിരവു
മായിത്തീരുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

റാണ—ആര്? ഗോവിന്ദസിംഹനോ? എന്താ ഇ
ത്ര പെട്ടന്നിങ്ങോട്ടു പോന്നതു്?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! മേവാഡിനെ ആക്രമി
ക്കാൻ പിന്നേയും മുഗളന്മാരുടെ ഒരു സൈന്യം വരു
ന്നുണ്ട്.

റാണ—വന്നുകഴിഞ്ഞുവോ? ദെവാർ യുദ്ധംകൊണ്ടു
മാത്രം യുദ്ധത്തിന് അവസാനമുണ്ടാവുന്നതല്ലെന്നു നാം
മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ കരുതീട്ടുള്ളതാണല്ലോ. എന്നുവരെ രാ
ജപുത്രസ്ഥാനം സ്വച്ഛന്ദം ശ്വസിക്കുന്നുവോ അന്നുവ
രെ മുഗളന്മാർ അടങ്ങിപ്പാർക്കയില്ല.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! നമ്മുടെ ഭാഗത്തു ഇതു
വരെയും യാതൊരൊരുക്കങ്ങളും കൂട്ടാതിരിക്കുന്നതിന്റെ
കാരണമെന്താവോ?

റാണ—എന്തിനു? ഒരുക്കങ്ങൾ കൂട്ടുന്നതിന്റെ ആ
വശ്യം?

ഗോവിന്ദ—ഇനി മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊ
ണ്ടു യുദ്ധംചെയ്വാൻ ഭാവമില്ലേ?

റാണ—എന്തിനാ? യുദ്ധംകൊണ്ടു ഫലമെന്താണു?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! അല്ലെങ്കിൽ മുഗളന്മാർ
വന്നു മേവാഡിനെ ക്ഷണത്തിൽ കൈവശപ്പെടുത്തില്ലേ?

റാണ—അവൎക്കു മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ പിന്നതിലെ
ന്താണാക്ഷേപം?

ഗോവിന്ദ—വാസ്തവത്തിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നില്ലെന്നുണ്ടോ?

റാണ—ഇല്ല, ഒരിക്കലുണ്ടായി. അതു കഴിയുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദ—ഒരു വിധത്തിലും, അരക്ഷിക്കയോ പ്രയത്നിക്കയോ കൂടിസ്സംസാരിക്കയോ ചെയ്യാതെ—

റാണ—ഇതൊക്കെ പറയുന്നതിൻെറ ആവശ്യം തന്നെയെന്താണു? ദേവാർയുദ്ധത്തിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം പകുതിയിലധികവും നശിച്ചുപോയി. ഇപ്പോഴും യുദ്ധം ചെയ്യുവാൻ ധൈര്യമെവിടെയാണു?

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യ—മഹാരാജാവേ! സൈന്യം ഭൂമിപിളർന്നു പുറപ്പെടുന്നു. സൈന്യത്തെപ്പറ്റി അവിടുന്നു ചിന്തിക്കണ്ട.

റാണ—ആര്? ചാരണിയോ?

സത്യ—അതെ മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ചാരണിയാണ്. മുഗൾസൈന്യം വീണ്ടും മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടു. എന്നാൽ മേവാഡുകാരെല്ലാം ഉദാസീനമായും നിശ്ചിന്തമായുമിരിക്കുന്നതും ഞാൻ കാണുന്നു. മഹാരാജാവിൻെറ നിദ്രക്കും ഇതുവരെ ഭംഗമുണ്ടായിട്ടില്ലെന്നും ഞാൻ വിചാരിച്ചു. അതുകൊണ്ടു മഹാരാജാവിൻെറ നിദ്രക്കു ഭംഗം വരുത്തുവാനാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

റാണ—ചാരണി! ഇപ്പോഴും യുദ്ധംചെയ്യാനെന്നിക്കാഗ്രഹമില്ല. ഇത്തവണ സന്ധിചെയ്യുന്നതാണു്.

സത്യ—ഹാ മഹാരാജാവേ! ദേവാർയുദ്ധ

ത്തിലെ ജയത്തിനു ശേഷം സന്ധിയെന്തിനാണു? ആ ഗൌരവമാകുന്ന ശിഖരത്തിൽനിന്നും വഴുതിട്ടു മഹാരാജാവു് അപമാനഗർത്തത്തിൽ പതിച്ചുപോകില്ലേ?

റാണ—ചാരണി! ദേവാർ യുദ്ധകാര്യം പോകട്ടെ. ആ യുദ്ധത്തിൽ തീർച്ചയായും നമുക്കുതന്നെയാണു ജയം. ആ ജയമെങ്ങനെയാണുണ്ടായതെന്നറിയാമോ? അതിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം പകുതിയിലധികം നാശിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു. ഇത്രയധികം വീരന്മാരുടെ രക്തമൊഴുക്കീട്ടാണു നമുക്കന്നു വിജയമുണ്ടായതു്.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! ഇതല്പമെങ്കിലും ചിന്തിക്കാനോ ദുഃഖിക്കാനോ ഉള്ള സംഗതിയല്ല. വീരന്മാരുടെ രക്തമാണു ജാതികളഭിമാനമുണ്ടാക്കുന്നതു്. ഏതൊരു ദേശത്താണോ വീരന്മാർ മരിക്കുന്നതു്, ആ ദേശത്തെപ്പറ്റി ദുഃഖിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. വീരന്മാർ മരിക്കാതിരിക്കുന്ന ദേശത്തെപ്പറ്റിയാണു വ്യസനിക്കേണ്ടതു്.

റാണ—എന്നാൽ നാമൊരിക്കൽക്കൂടി യുദ്ധംചെയ്തു വെന്നിരിക്കട്ടെ; അതുകൊണ്ടും ഫലമുണ്ടാവില്ലെന്നാണു കാണുന്നതു്. ഈ യുദ്ധത്തിനൊരിക്കലു മവസാനമുണ്ടാകുന്നതല്ല. ഈ മുഷ്ടിമിതമായ സൈന്യത്തെയും കൊണ്ടു ഡില്ലിചക്രവർത്തിയുടെ വിശ്വവിജയിനിയായ സേനയോടെതിർത്തു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു മുഴുത്ത ഭ്രാന്തുതന്നെയാണു്.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! ഇതിനെ ഭ്രാന്തെന്നു പറയുകയാണെങ്കിൽ ഇതിൻെറ സ്ഥാനം എല്ലാ വിവേചനത്തെക്കാളും വിചാരത്തെക്കാളും ഉയർന്നതാണു്. വിശ്വം

മുഴുവനും ഈ ഭ്രാന്തിന്റെ കാലടികളിൽക്കിടന്നു പിടയു ന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും ഒരു മഹത്വമവതരിച്ചു് ഈ ഭ്രാ ന്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ കിരീടം ചാർത്തുന്നു. ഏതിനെയാ ണോ മഹാരാജാവു ഭ്രാന്തെന്നു പറയുന്നതു ആ ഭ്രാന്തി ല്ലാതെ ഏതൊരു മഹത്തായ കാർയ്യമാണിന്നുവരെയുണ്ടാ യിട്ടുള്ളതു്?

റാണ—എന്നാൽ ഈ യുദ്ധത്തിന്റെ അവസാനം തീർച്ചയായും മൃത്യു—

സത്യ—മഹാരാജാവേ! റാണാ പ്രതാപസിംഹ ന്റെ പുത്രനു ദാസ്യമോ മൃത്യുവോ ഏതാണു മഹത്തര മെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ പ്രയാസമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു തോ ന്നുന്നില്ല. മരണത്തെ ഭയന്നു നാം നമ്മുടെ രത്നത്തെ ആ ക്രമികളുടെ ഹസ്തങ്ങളിൽ സമർപ്പിക്കയോ? രത്നാത്മ ക്കാറും അത്യുത്തമവും പൂർവ്വപുരുഷന്മാരുടെ ആർജ്ജിതവും അനേകരക്താർപ്പണങ്ങളുടെ സ്മാരകവുമായ നമ്മുടെ സർവ്വസ്വ ത്തെ, പ്രാണനെ ഭയന്നു യുദ്ധം ചെയ്യാതെ ശത്രുകരത്തി ലേല്പിക്കയോ? അവർക്കിതിനെ ലഭിക്കുവാൻ കൊതിയു ണ്ടെങ്കിൽ നമ്മെ വെട്ടിക്കൊന്നിട്ടുമതു കൊള്ളട്ടെ. നി ശ്ചിതമായ മരണത്തെപ്പറ്റി എന്താണു വിചാരിപ്പാനുള്ള തു്? അതെല്ലാവർക്കും ഒരു ദിവസം വേണ്ടതല്ലേ? മഹാരാ ജാവേ! അവിടുന്നെഴുന്നേറ്റാലും. മുഗളന്മാരിതാ പടിക്ക ലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോഴം സ്വപ്നം കാണേണ്ട സമയ മല്ല.

റാണ—ചാരണീ! നിങ്ങളാരാണു്? നിങ്ങളുടെ വാ ക്കുകളിൽ ഗർജ്ജനവും നിങ്ങളുടെ നേത്രങ്ങളിൽവിദ്യുത്തും

നിങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളിൽ കൊടുങ്കാറ്റുമാണു്. സൂൎയ്യനെപ്പോലെ പ്രകാശമാനവും ജലപ്രവാഹംപോലെ പ്രബലവും വജ്രംപോലെ ഭയാനകവുമായ നിങ്ങളാരാണു്? നിങ്ങൾ കേവലം ചാരണിയല്ലതന്നെ.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്നു ചോദിക്കയാണെങ്കിൽ ഞാൻ പറയാം. എനിക്കിനി എന്നെ ഒളിച്ചുവെക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ സഗരസിംഹന്റെ പുത്രിയാണു ഞാൻ.

റാണ— ഏ! നിങ്ങൾ സഗരസിംഹന്റെ പുത്രിയാണോ?

സത്യ—അതേ, മഹാരാജാവേ! എന്നെയിങ്ങനെ പരിചയപ്പെടുത്തേണ്ടിവന്നതിൽ ലജ്ജ തോന്നുന്നുണ്ടു്. എങ്കിലും. അച്ഛന്റെ പാപങ്ങൾക്കു പ്രായശ്ചിത്തമായി ഈ മകളെക്കൊണ്ടു് എത്രത്തോളം സാധിക്കുമോ അത്രത്തോളം ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. അച്ഛൻ തന്റെ അനുജന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നിറക്കിക്കളയുവാൻ ചിതോർകോട്ടയിൽ സങ്കല്പറാണയായി വന്നിരിക്കുന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൾ അദ്ദേഹത്തിനു വിപരീതമായി മേവാഡുനിവാസികളെ ഉത്സാഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുന്നു. സഗരസിംഹൻ മേവാഡിലെ ആരുമല്ലെന്നും അദ്ദേഹം മുഗളന്മാരുടെ വിലക്കുവാങ്ങിയ ദാസനാണെന്നും ഞാനുച്ചത്തിൽ ഉൽഘോഷിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു, മഹാരാജാവേ! മേവാഡിലെ ഒരൊററ പ്രാണിയെങ്കിലും അച്ഛനു കരം കൊടുത്തിട്ടില്ലെന്നുള്ള വസ്തുതയും അവിടുന്നറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലൊ.

റാണ—ഓ ഹൊ! സോദരി! അതെനിക്കറിയാം.

സത്യ— മഹാരാജാവേ! മേവാഡിനുവേണ്ടി എന്റെ സുഖഭോഗങ്ങളേയും അച്ഛനേയും പുത്രനേയും സർവ്വസ്വത്തേയും പരിത്യജിച്ച് ഒരു ചാരണിയുടെ വേഷത്തിൽ മേവാഡിന്റെ അരണ്യങ്ങളിലും സാനുപ്രദേശങ്ങളിലും ഞാൻ മേവാഡിന്റെ മാഹാത്മ്യം പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കയാണ്. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മേവാഡിനെ കേവലം ഉച്ഛിഷ്ടവും അനാവശ്യവുമായ പദാർത്ഥമെന്നപോലെ അവിടുന്നു വലിച്ചെറിയുമോ?

(സത്യവതിയുടെ നേത്രങ്ങൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളാകുന്നു. തൊണ്ടയിടറുന്നു. അവർ കണ്ണു തുടക്കുന്നു.)

റാണ— സോദരി! സമാധാനിക്കുക. നിങ്ങളെന്റെ സോദരിയും രാജകന്യകയുമാണ്. ഏതൊരു ദേശത്തിനുവേണ്ടി നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ജീവനെ ബലികഴിച്ചുവോ ആ ദേശത്തിനുവേണ്ടി അതെന്റെ രാജാവായ നിങ്ങളുടെ സഹോദരനും പ്രാണനെ പ്രദാനംചെയ്വാൻ കഴിയും. ഗോവിന്ദസിംഹ! യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധനായിക്കൊൾക. സേനയും ശരിപ്പെടുത്തുക.

രംഗം മൂന്ന്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിൽ അബ്ദുല്ലയുടെ കൂടാരം. സമയം—രാത്രി.

(അബ്ദുല്ല, ഹുസ്സേൻ, ഹിദായത്തലി ഇവർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

അബ്ദു—ഈ നാട്ടിൽ പട്ടന്മാർ വളരെ അധികമുണ്ട്.

ഹിദാ—ഉണ്ട്, അതു ശരിയാണ്.

അബ്ദു—നിങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു പെണ്ണ്, അപ്പോൾ രാജപുത്രന്മാർ ഏതു ഉദ്ദേശ്യത്തോടുകൂടിയാണു പിടിച്ചതു?

ഹിദാ—ഞാനൊരിക്കലും ഒരാൾക്കു ഉപദ്രവം ചെയ്തിട്ടില്ലല്ലോ.

അബ്ദു—നിങ്ങൾ ഒരാൾക്കും ഉപദ്രവം ചെയ്തിട്ടില്ലേ? ശത്രുക്കൾ നിങ്ങളെപ്പിടിച്ചുകെട്ടി തടവുകാരാക്കി, എന്നിട്ടും നിങ്ങൾ തോററിട്ടില്ലെന്നോ പറയുന്നു?

ഹിദാ—അവരെന്നെ ബന്ധിച്ചു? ഞാൻ സൂത്രത്തിൽ എന്നെ പിടിപ്പിച്ചതാണ്.

അബ്ദു—നിങ്ങളവരെക്കൊണ്ടു സൂത്രത്തിൽ നിങ്ങളെ പിടിപ്പിച്ചുവെന്നു പറയുന്നതിൻറ അർത്ഥമെന്താണ്?

ഹുസ്സൻ—അതെ അങ്ങുന്നേ! ഇദ്ദേഹം സൂത്രത്തിലിദ്ദേഹത്തെ പിടിപ്പിച്ചതായിരുന്നു. രാജപുത്രന്മാരുടെ സൈന്യം തലക്കോട്ടയെത്തിയപ്പോൾ നമ്മുടെ ഭടന്മാർ നല്ലവണ്ണമൊന്നാലോചിച്ച് ഉറയിൽ നിന്നു വാളൂരി. പിന്നെ അവരോരോരുത്തരും അവനവൻറ വരിപ്പിൽ ഒരു ഭാഗത്തു വാളും മറെറാരു ഭാഗത്തു ഉറയും വെച്ച് ഇരിപ്പായി. അതിൻറ ശേഷം അവരോരോരുത്തരും വളരെ സുഖമായി അവനവൻറ മീശപിരിക്കുവാനും തുടങ്ങി. അപ്പോൾ ഭക്ഷണവും തൈയാറായിരുന്നു. ഊണുകഴിക്കാതെ എവിടേക്കും പോകാൻ വയ്യല്ലോ. ഉണ്ണുക

ഴിഞ്ഞശേഷം ചീർപ്പുകൊണ്ടു തലമിനുക്കുകയും ഒരിക്കൽ കൂടി മീശപിരിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സമയം രാജപുത്രന്മാരുടെ സൈന്യം നമ്മുടെ കൂടാരത്തിന്റെ വാതുക്കലെത്തിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നു മനസ്സിലായി. അവസാനം നമ്മുടെ ശിപായിമാർ യുദ്ധംചെയ്യാൻതന്നെ പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ മുമ്പേതന്നെ വാളും ഉറയും വെവ്വേറെ വെച്ചിരുന്നു്. ധൃതിയിൽ പരിഭ്രമിച്ചെടുത്തപ്പോൾ ഉറ മാത്രമായി.

അബ്ദു—ഈ അബദ്ധം എല്ലാവർക്കും പററിയോ?

ഹിദാ—ഉവ്വെന്നേ! ഇതു ഈശ്വരന്റെ മായതന്നെ. അതിനെ ആർക്കു തടുക്കുവാൻ കഴിയും?

അബ്ദു—എന്നാലവർക്കെല്ലാവർക്കും ഒരു കാര്യംകൂടി ചെയ്യാമായിരുന്നു.

ഹിദാ—അതെന്താണു?

അബ്ദു— ഊണുകഴിഞ്ഞശേഷം അവരെല്ലാവരും ഒരു ഭാഗത്തു വാളും മറെറാരു ഭാഗത്തു് ഉറയുംവെച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു ഉറക്കംകൂടി ഉറങ്ങിയിരുന്നെങ്കിൽ വളരെ നന്നായേനെ.

ഹിദാ—ഇതിനും വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടായിത്തീരും; എന്തെന്നാൽ ശത്രുക്കൾ തലയിൽക്കേറി കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

അബ്ദു—അതു ശരിതന്നെ. ഉറങ്ങാൻ മതിയായ സമയം കിട്ടിയിരുന്നില്ല. എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ, അപ്പോൾ നിങ്ങളെല്ലാവരുമെന്തുചെയ്തു?

ഹിദാ—അപ്പോൾ ഞങ്ങളെന്തുചെയ്യും?

അബ്ദു— 'അയ്യോ! പ്രാണനപഹരിക്കരുതേ!

ന്നാൽ ബോധിച്ചുകൊള്ളൂണേ!' എന്നോ മററോ പറഞ്ഞു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

ഹിദാ—എയ്! ഇല്ല. ഇതല്ല അപ്പോൾ പറഞ്ഞതു്. എന്നാൽ അതേ, ഇതിനോടു തെല്ലു യോജിച്ചതാണു പറഞ്ഞതു്. എന്താ പറഞ്ഞതെന്നു നല്ല ഓർമ്മയില്ല.

അബ്ദു—നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ ആ വാക്ക മറന്നുപോകുന്നതായാൽ ഉർദ്ദുസാഹിത്യത്തിനു വലിയൊരു നഷ്ടം പററുന്നതല്ലല്ലോ? ഓരോരുത്തരും അവനവനെ പിടിപ്പിച്ചുവെന്നായിരിക്കാമതിൻെറ താല്പര്യം.

ഹിദാ—ഒരു അതേ, നിങ്ങൾക്ക വളരെ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ വേദനാധീനനായിത്തീരുന്നതിനു മുമ്പിൽ ഭവാനെയാരോ എന്നു തെററിദ്ധരിച്ചു് എന്നെ ചതിയായി വെടിവെച്ചു.

അബ്ദു—ഹാ! ഹാ! അപ്പോൾ റാണിയുടെ പുത്രി നിങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിക്കാൻ വന്നവിവരം ഞാൻ കേട്ടു.

ഹിദാ—ശരിതന്നെ. അവളും ഒരു വീരഭടൻെറ പുത്രിയാണല്ലോ. വീരശൂരന്മാരായ യോദ്ധാക്കളെ ബഹുമാനിക്കേണ്ട വിധം അവൾക്ക് ഒന്നാന്തരമായി അറിയാം. അതിലും വിശേഷിച്ചു് എൻെറ ഈ മോഹനമുഖമോ! (ഹുസ്സൻെറ നേരെ കടക്കണ്ണിട്ടു് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു.)

ഹുസ്സൻ—സംശയമില്ല, അങ്ങയുടെ മുഖം സ്തുതിക്കത്തക്കതുതന്നെയാണു്.

അബ്ദു—അതുകൊണ്ടു പക്ഷെ, അവൾ—

ഹിദാ—ഹാ! ഞാനെന്താ നിങ്ങളോടു പറയേണ്ടേ?

അബ്ദു—അവൾ സുന്ദരിതന്നെയോ?

ഹിദാ—ഓ! അതൊന്നും ചോദിക്കയേ വേണ്ട.

അബ്ദു—അവളെന്താ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞതു്?

ഹിദാ—എന്നോടു വല്ലതും പറയാൻ മോഹമെങ്കിലും ധൈര്യമവൾക്കുണ്ടായില്ല. അവളെന്നെ 'ജീവനാഥ!' എന്നു വിളിക്കാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്നുവെന്നാണു തോന്നുന്നതു്; ഒരു പ്രാവശ്യം അവളുടെ മുഖത്തുനിന്നു 'ജീ' എന്നു വളരെ സ്പഷ്ടമായി കേൾക്കയുണ്ടായി. 'വ' എന്നതിന്റെ ഒരു ഭാഗവും പറയുവാൻ ഭാവിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ പറയട്ടെ, എനിക്കു കളവു പറയുന്ന ശീലം ലേശംപോലുമില്ല. ഞാനാദ്യം പറഞ്ഞ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അവളെന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോൾ അവളുടെ ബാലവിദ്യയൊന്നും എന്നോടു നടക്കയില്ലെന്നു അവൾ മനസ്സിലാക്കി. അവൾ അത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നിർത്തിക്കളഞ്ഞു. പിന്നെയൊരൊററ അക്ഷരംപോലും പറയുവാനുള്ള ധൈര്യമവൾക്കുണ്ടായില്ല.

അബ്ദു—പിന്നെ അതു കഴിഞ്ഞിട്ടെന്താ ഉണ്ടായതു്?

ഹുസ്സൻ—പിന്നെ റാണ വന്നു സേനാപതിയങ്ങുന്നിനെ വിട്ടയക്കയും ചെയ്തു.

ഹിദാ—അല്ലെങ്കിൽ ഞാനാഗ്രഹത്തെ ഒരിക്കൽകൂടി കാട്ടിക്കൊടുത്തേനേ. ങ്ഹ! ഹ! ഹ!

അബ്ദു—സംശയമില്ല. അല്ലയോ സേനാപതി! നിങ്ങളുടെ വീരത്വത്തിൽ ശങ്കയില്ല.

ഹിദാ—എഹ്! അല്ലല്ല. ഞാനത്ര വലിയൊരു വീരനും മററുമല്ല. എന്നാൽ ഈ ഭടനായകവൃത്തി ഞാൻ

വളരെ പണം ചിലവിട്ടാണു പഠിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലൊ.

അബ്ദു—(സംഭാഷണഗതി മാററിക്കൊണ്ട്) ഓ! രാത്രിസമയം ഈ പൎവ്വതമെത്ര കറുത്തതായിത്തീരുന്നു! ഈ നാട്ടിൽ മുഴുവൻ പൎവ്വതങ്ങൾതന്നെയാണെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

ഹിദാ—പൎവ്വതങ്ങൾ മാത്രമല്ല. രണ്ടുനാലു തടാകങ്ങളുമുണ്ട്.

അബ്ദു—ആട്ടെ, നാളെ രാവിലെ നല്ലവണ്ണം നോക്കാമല്ലൊ.

(ഉറച്ചു ദൂരത്തു പീരങ്കിയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു.)

അബ്ദു—(പരിഭ്രമിച്ച്) ഇതെന്താണു്?

ഹിദാ—ഹുസ്സൻ!

ഹുസ്സൻ—എന്താ അങ്ങുന്നേ! ഇത്തവണ നമ്മുടെ വരവു നോക്കാതെതന്നെ രാജപുത്രന്മാർ നമ്മെ ആക്രമിച്ചുവെന്നാണു് തോന്നുന്നതു്.

അബ്ദു—ഹുസ്സൻ! സൈന്യത്തോടു വേഗമൊരുങ്ങാൻ പറയൂ.

രംഗം നാല്.

സ്ഥാനം—ചിത്തോർദുൎഗ്ഗത്തിന്റെ അന്തർഭാഗം. സമയം—രാത്രി.

(ഒരു കട്ടിലിൽ അരുണസിംഹൻ കിടന്നുറങ്ങുന്നു. മറെറാരു കട്ടിൽ ഒഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. രാജാ സഗരസിംഹൻ അങ്ങുമിങ്ങും ഉലാത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു)

സംഗ്രഹ—ചിത്തോർദുർഗ്ഗത്തിൽ ഇവരെന്നെ ഒരുപ്രകാരത്തിൽ ബന്ധനത്തിലാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെയാണു് ഈ പാർപ്പുകൊണ്ടെനിക്കു് തോന്നുന്നതു്. ഇവിടെ ഇക്കാണുന്ന ഓരോ പുരാതനശിലയും മാന്ധാതാവിന്റെ കാലത്തുള്ള ഓരോ പുരാണതത്വവും ഓരോരോ ഭൂതമായി പരിണമിച്ചതുപോലെ തോന്നുന്നു. രാത്രി കാററുവീശുമ്പോൾ അവ പേററുകൂടി ഭയങ്കരങ്ങളായിത്തീരുന്നു. എന്നാൽ കൊടുങ്കാററു വീശുമ്പോൾ അവ ഭൂതങ്ങൾതന്നെയായി ഭവിക്കുന്നുവെന്നതിനു സംശയമില്ല. അന്ധകാരം വ്യാപിക്കുമ്പോൾ അവ മഷിപോലെ കാളിമപൂണ്ടതായി തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഒരൊററ നക്ഷത്രത്തെപ്പോലും കാണുന്നില്ല. എന്തെങ്കിലുമാവട്ടെ. ഇപ്പോൾ രാമായണമൊരുവട്ടം വായിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇവിടെ വന്നതു കൊണ്ടു ഇത്രയെങ്കിലും സാധിച്ചുവല്ലോ. രാമായണമെത്ര വിശിഷ്ടമായ ഒരു ഗ്രന്ഥമാണു്! ചാരണന്മാരിൽനിന്നും ചാരണികളിൽനിന്നും നമ്മുടെ പൂർവ്വപുരുഷന്മാരുടെ ചരിത്രവും കേൾക്കുവാൻ തരമായതുകൊണ്ടു് അങ്ങനെയൊരു ലാഭം വേറെയുമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. അവരെല്ലാമെത്ര വീരന്മാരായിരുന്നു? അവരുടെ വീരതയിൽ ഒരു തരത്തിലും സംശയിക്കാനുള്ള വഴിയില്ല. എന്നാലന്നെനിക്കെന്താണു് തെല്ലു ഭയമുണ്ടാകുന്നതെന്നു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഈ വിജനദുർഗ്ഗത്തിൽ വാസം, വിശേഷിച്ചു കൊടുങ്കാററുവീശുകയും ചെയ്യുന്നു. പിന്നെങ്ങനെ ഭയപ്പെടാതിരിക്കും? എടോ പാറക്കാരൻ! പാറക്കാരൻ!

(പാറാവുകാരൻ വരുന്നു)

സഗര—ദ്നാക്കാ! ജാഗ്രതയുള്ളായിരിക്കണം. ആ ളം കടക്കരുത്. അപ്പാ! എന്താ, ഇതെന്താ ണു ?

പാറാ—മഹാരാജാവേ! എവിടെ?

സഗര—ഇതുതന്നെ. ഇതുതന്നെ; ഇതാ മുമ്പിൽ, അയ്യോപ്പാ!

പാറാ—ഒന്നുമില്ല. കൊടുങ്കാറ്റാണു്.

സഗര—നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ കൊടുങ്കാറു നല്ലവ ണ്ണം വീശുമെന്നു മനസ്സിലായി.

പാറാ—മഹാരാജാവേ! അങ്ങനെതന്നെയാണു്.

സഗര—ഇപ്പോഠം മഹാരാജാവു് ഉറക്കമില്ലാതെ ചാവാതെ ചത്തു. എന്താ നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ ഇരു ട്ടും കൂടുതലാണോ?

പാറാ—അതേ, മഹാരാജാവേ!

സഗര—ഇരുട്ടില്ലെങ്കിൽ എന്താ തരക്കേട്? നി ങ്ങളുണന്നിരിക്കണം. പുറത്തൊരു ചെറിയ വിളക്കുംകൊ ളുത്തിവെച്ചു കൊള്ളണം. എന്നാലിരുട്ട കുറച്ചു കുറഞ്ഞു വെന്നു വരാം. ഈ കൂരിരുട്ടു് എനിക്കറെക്കുന്തന്നെ വരുന്നില്ല. നിങ്ങഠം വാളൂരിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു നാലു ഭാ ഗത്തും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം. ആരെങ്കിലും, വ ന്നുവെങ്കിൽ ഉടൻതന്നെ അവനിൽ ഒരു കൈ— എന്നാൽ നോക്കു! വല്ല മറവികൊണ്ടോ മറ്റോ വാഠം മയക്കുന്നതു് എന്റെ കഴുത്തിലാവല്ലേ. പൊയ്ക്കൊള്ളൂ.

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

സഗര—നോക്കൂ, അങ്ങനെ കിടന്നു നല്ലോണമുറ ങ്ങുന്നു. ഇതൊരെന്താരു കൂക്ഷ്മമാണു്! ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും

ഇവനൊന്നു ഇങ്ങോ അങ്ങോട്ടോ തിരിഞ്ഞു കിടക്കയോ ഹാ, ഉം എന്നു വല്ല ശബ്ദമുണ്ടാക്കയോ ചെയ്തിരുന്നെങ്കിൽ ഉണൎന്നു കിടക്കാണെന്നു ഞാൻ സമാധാനിച്ചേനേ. എന്നാലെനിക്കാകട്ടെ ഇന്നു ഉറക്കംതന്നെ വരുന്നില്ല. എന്റെ പൂൎവ്വികന്മാർ ഈ ദുൎഗ്ഗത്തിൽതന്നെയാണല്ലൊ വസിച്ചിരുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് അവർ ദൈൎയ്യശാലികളായിരിക്കണമെന്നു നിശ്ചയംതന്നെ. പാറാക്കാരൻ!

(പാറാവുകാരൻ വരുന്നു)

സഗര—ഉണൎന്നുതന്നെയല്ലേ ഇരിക്കണേ? ഉറങ്ങിപ്പോകരുതു്. പിന്നെ ഇടക്കിടെ വല്ല ശബ്ദവും പുറപ്പെടുവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ഉണൎന്നിരിക്യാണെന്നു ഞാനെങ്ങനെയാ മനസ്സിലാക്കണേ?

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

സഗര—അരുണ! അരുണ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ!

സഗര—വേണ്ട, ഒന്നുമില്ല, ഉറങ്ങിക്കോളൂ. ഇന്നു് ഉറങ്ങുമ്പോഴും ഓൎമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം. എനിക്കു ഭയമാകുന്നു.

അരുണ—എന്തിനെപ്പററിയാ പേടി? മുത്തച്ഛൻ ഒട്ടും ഉറങ്ങീട്ടില്ലേ? (തിരിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു)

സഗര—ഇല്ല, ഇല്ല. നിനക്കെന്താ? നിനക്കു പേടിവേണ്ട. ഹെയ്! ഇവിടെയെന്താ? പാറാക്കാരൻ! പാറാക്കാരൻ! എടോ ഉറങ്ങിയോ? എടോ പാറാക്കാരൻ! അരുണ! അരുണ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ! ഇന്നവിടുത്തേക്ക് ഉറക്കം വരുന്നില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.

സഗര—ഇവിടെ ആരോ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. വല്ലതും കേട്ടോ?

അരുണ—ആരുമല്ല കാറ്റു വീശ്വാണ്. (ചെരിഞ്ഞു കിടക്കുന്നു)

സഗര—ഏതോ, എവിടത്തെ കാറ്റ്? കാറ്റു വല്ലപ്പോഴും സംസാരിക്കാറുണ്ടോ? അവനതാ സംസാരിക്കുന്നു! അപ്പാ! അയ്യപ്പോ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ!

സഗര—ഭൂതം! ഭൂതം!

അരുണ—എവിടെയാ ഭൂതം?

സഗര—അതാ നോക്കു! (വിരൽകൊണ്ടു ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നു)

അരുണ—എവിടെ? എനിക്കൊന്നും കാണാനില്ല. അവിടുന്നു ഉണർന്നിരിക്കെ സ്വപ്നം കാണ്വാന്നാ തോന്നണെ.

സഗര—(കുറെ ദൂരത്തേക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച്) എനിക്കിങ്ങോട്ടു പോരാൻ തീരെ മനസ്സുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവരെന്നെ ബലാൽക്കാരമായി പിടിച്ചയച്ചതാണ്. ഇല്ല സഹോദര! എനിക്കു റാണയാവേണ്ട. റാണാ അമരസിംഹൻതന്നെ ആയിക്കോട്ടെ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്നെ വിട്ടയക്കണേ!

അരുണ—മുത്തച്ഛ!

സഗര—ഹേ! ഇതാരാണ്? ചിത്തോരിലെ റാണാ ഭീമസിംഹൻ! ജയമല്ലൻ! പ്രതാപൻ! വേണ്ട അനുജ!

ഞാൻ നാളെത്തന്നെ ഇവിടുന്നു പൊയ്ക്കൊള്ളാം. ഈ മാതിരി എന്റെ നേരെ ഉറിച്ചുനോക്കരുതേ! ഇവരാരെല്ലാമാണു്? അയ്യോ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! കൊല്ലരുതേ!

(സഗരസിംഹൻ നിലവിളിച്ചു താഴെ വീഴുന്നു.) അരുണസിംഹനോടുകൂടെ അദ്ദേഹത്തെ താങ്ങുന്നു. പാറാവുകാരനും വരുന്നു.)

അരുണ—പാറാക്കാരാ! തെല്ല വെള്ളം കൊണ്ടുവരൂ. മുത്തച്ഛൻ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരം രാജപ്രാസാദത്തിലെ അന്തഃപുരം. സമയം—ഉച്ച.

(മാനസിയും കല്യാണിയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

മാനസി—കല്യാണി! ഞാനിവിടെ ഒരു കുഷ്ഠാശ്രമം സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതിൽ വളരെ കുഷ്ഠരോഗികൾ വന്നു താമസം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. വളരെ പേർ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു. കഷ്ടം! ആ പാവങ്ങളെത്ര കഷ്ടപ്പെടുന്നു!

കല്യാണി—മാനസിയുടെ ജീവിതം ധന്യംതന്നെ.

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങളെന്നെ പ്രശംസിക്ക! എന്റെ പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ചനുമോദിക്ക! എനിക്കുത്സാഹം വർദ്ധിപ്പിക്ക! എന്റെ മനസ്സിനു ധൈര്യമുണ്ടാക്കിത്തരൂ.

കല്യാണി—ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ നിങ്ങൾക്കാരും വിഘ്നംചെയ്യുന്നില്ലല്ലൊ?

മാനസി—അച്ഛനെന്നോടു ഇതിനെപ്പറ്റിയൊന്നും പറകയുണ്ടായിട്ടില്ല. എന്നാൽ രാജകുമാരിയുടെ നിലക്കു ഇതൊന്നും ചേർന്നതല്ലെന്നാണു മറ്റുള്ളവർ പറയുന്നതു്. അവർ പറയുന്നതു കേട്ടാൽ സുഖമനുഭവിക്കാനവകാശമില്ലെന്നു തോന്നും.

കല്യാണി—ഇതിൽ വലിയൊരു സുഖമുണ്ടോ?

മാനസി—കല്യാണി! തീർച്ചയായും ഇതിൽനിന്നു വലുതായൊരു സുഖം ഞാനനുഭവിക്കുന്നുണ്ടു്. അന്യന്റെ സുഖംതന്നെയാണു് അവനവന്റെ സുഖം. ഒരുവൻ തന്റെ സുഖത്തിനുവേണ്ടി മാത്രം ചെയ്യുന്ന കർമ്മങ്ങൾ പ്രായേണ വ്യർത്ഥമായി പരിണമിക്കും. ആ കർമ്മം, ഹിംസ്രജന്തുക്കളെപ്പോലെ അതിന്റെ സന്താനത്തെത്തന്നെ ഭുജിക്കയും ചെയ്യും.

കല്യാണി—ഇതുതന്നെയാ ജ്യേഷ്ഠനും പറയാറുള്ളതു്. അദ്ദേഹം നിങ്ങളുടെ ശിഷ്യനല്ലേ? അദ്ദേഹമെപ്പോഴും ഭഗവതിയുടെ നാമം ഉരുവിട്ടുകൊണ്ടാണിരിക്കുന്നതു്.

മാനസി—ഈ പറയുന്നതു യഥാർത്ഥമാണോ?

കല്യാണി—അങ്ങനെ പറഞ്ഞാൽ പോരാ. അദ്ദേഹം ഭഗവതിയെ പൂജിക്കയാണെന്നുവേണം പറയാൻ. "നീങ്ങളുടെ എന്റെ ആത്മാവാകുന്ന ഹരിദ്വാരത്തിൽച്ചെന്നു സ്നാനംചെയ്തു വരേണ്ടതാണ്" എന്നദ്ദേഹം പറയാറുണ്ടു്.

മാനസി—എന്നാലദ്ദേഹമെന്താ ഇങ്ങോട്ടു വരാത്തതു? ഇത്രത്തോളമൊന്നു വരാൻ പറയൂ. എനിക്കു—അദ്ദേഹത്തെയൊന്നു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നുണ്ട്.

(ഒരു ദാസിവരുന്നു)

ദാസി—രാജകുമാരീ! ഒരു ചിത്രകാരി വന്നിരിക്കുന്നു.

മാനസി—അവരു ചിത്രം വില്ക്കാറുമുണ്ടോ?

ദാസി—ഉണ്ട്.

മാനസി—വേണ്ടില്ല, കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരൂ.

(ദാസി പോകുന്നു)

മാനസി—നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠൻ പകലൊക്കെ എന്താ ജോലി?

കല്യാണി—വീട്ടിൽ വളരെ ചുരുക്കമേ കാണാറുള്ളു. തിരിച്ചുവരുമ്പോൾ ചോദിച്ചാൽ, "ഇന്നു രോഗികളെ ശുശ്രൂഷിക്കാൻ പോയിരുന്നു, ഇന്നു ദുഃഖികളെ സുഖികളാക്കാൻ പോയിരുന്നു, ഇതൊക്കെയാണു ജോലി" എന്നു പറയാറുണ്ട്.

(ചിത്രകാരി വരുന്നു)

മാനസി—നിങ്ങൾ ചിത്രം വില്ക്കാറുണ്ടോ?

ചിത്രകാരി—ഉണ്ട്.

മാനസി—ചിലതു നോക്കട്ടെ, നിങ്ങളുടെ കയ്യിലെങ്ങനെയുള്ള ചിത്രങ്ങളാണു്?

(ചിത്രകാരി ചിത്രങ്ങൾ കാണിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു ഇതിനിടയിൽ മാനസി അവളോടു സംസാരിക്കുന്നു.)

മാനസി—എവിടെയാ നിങ്ങളുടെ വീട്?

ചിത്ര—ആഗ്രയിൽ

മാനസി—ചിത്രം വില്ക്കാൻവേണ്ടിത്തന്നെ ഇത്രയ കലം വന്നതാണോ?

ചിത്ര—അതേ. ഞങ്ങളീ തൊഴിലിനുവേണ്ടി നഗരം ചുററിസ്സഞ്ചരിക്കുന്നവരാകുന്നു്.

മാനസി—ആരുടെയാ ഈ ചിത്രം?

ചിത്ര—അക്ബർ ചക്രവത്തിയുടെ.

കല്യാണി—അക്ബർ ചക്രവത്തിയുടെയോ? ഇങ്ങെടുക്കു, ഒന്നു നോക്കട്ടെ. (കയ്യിലെടുത്തിട്ടു)ഓഹോ! എന്തൊരു തീക്ഷ്ണദൃഷ്ടിയാണ്!

മാനസി—പോരാ, സ്നേഹത്തിൻെറയും കരുണയുടെയും സ്പർശവും കാണ്മാനുണ്ടു്. ഇതാരുടെയാ?

ചിത്ര—മഹാരാജാ മാനസിംഹൻെറ.

കല്യാണി—ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ മുഖത്തു വിഷാദവും നിരാശയുമാണു പ്രകാശിക്കുന്നതു്

മാനസി—അതേ കുറച്ചൊരു വിചാരശീലനാണെന്നും കൂടി തോന്നുന്നില്ലേ? എന്നല്ല കുറച്ചു ധമ്മനിഷ്ഠനാണെന്നും തോന്നുന്നില്ലേ? പിന്നെ, ഇതാരാ?

ചിത്ര—ജഹാംഗീർ ചക്രവത്തി.

കല്യാണി—മുഖത്തു ഗർവ്വപ്രകാശിക്കുന്നതു നോക്കു

മാനസി—പോരാ സ്വല്പം പ്രതിജ്ഞാദാർഢ്യം കൂടിയുണ്ടു്. പിന്നെ, ഇതോ?

ചിത്ര—മുഗള സേനാപതി മഹിദായത്താലിയുടെ-

നോക്കു, എത്ര മനോഹരം!

(മാനസി കുറെനേരം ആ ചിത്രത്തിന്റെ മുഖത്തു നോക്കിയശേഷം ചിരിക്കുന്നു)

കല്യാണി—എന്താ ഭവതി ചിരിക്കുന്നതു്?

മാനസി—നോക്കു, എത്ര വിഡ്ഢിയാണെന്നു കാണാനില്ലേ? മുഖത്തിന്റെ വർണ്ണവും മട്ടും ഭാവവുമെല്ലാമൊന്നുനോക്കൂ! വളഞ്ഞുപുളഞ്ഞു ചീകിയൊതുക്കിയ മുടിയും നടുവിൽ ഒരു സീമന്തരേഖയും! ഒരു പെണ്ണിന്റെ വേഷംകെട്ടിയിരിക്കുന്നു. എത്രമൂഢനും അഹങ്കാരിയും! എന്തൊരു കാടത്തമാണെന്നു നോക്കൂ? ഇതാരാണു്!

ചിത്ര—മഹാബത്തുഖാൻ.

മാനസി—സേനാപതി മഹാബത്തുഖാനോ? നോക്കട്ടെ. (സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ടു)പ്രകൃതിവീരന്റെ മുഖമാണു, എന്തൊരു വിശാലനെററി! എത്ര തീവ്രമായ ദൃഷ്ടികൾ! ഈ തേജസ്സും, ഈ ഗാർഢ്യവും, ഈ ഔദാര്യവും, ഈ ആത്മാഭിമാനവും, ഇതൊക്കെത്തികഞ്ഞു ഒരാളെ കാണാൻ പ്രയാസമാണു്. എന്താ കല്യാണിയിത്ര ശ്രദ്ധാന്തിയോടുകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നേ?

കല്യാണി—(തലതാഴ്ത്തിച്ചിട്ടു) ഒന്നുമില്ല.

മാനസി—ഈ ചിത്രങ്ങളൊക്കെ ആരുടെയാ?

ചിത്ര—ചക്രവർത്തിയുടെ അന്തഃപുരസ്ത്രീകളുടെ.

മാനസി—ആട്ടെ, അക്ബരുടേയും, ജഹാംഗീരിന്റേയും, മാനസിംഹന്റേയും മഹാബത്തുഖാന്റേയും,ഇങ്ങനെ നാലെണ്ണമെടുത്തോളാം. ഇതു നാലിനുംകൂടി എന്താ വില?

ചിത്രകാ—രാജകുമാരിക്കു് ഇഷ്ടമുള്ളതു തന്നാൽ മതി.

മാനസി—(നാലു മോഹർകൊടുത്തിട്ടു്) ഇതു് വാങ്ങിക്കൊള്ളു.

ചിത്ര—ഈ മോഹറിൽ കാണുന്നതു റാണാ അമരസിംഹന്റെ രൂപമല്ലേ?

മാനസി—അതേ.

ചിത്ര—ഇവിടെ രാജകുമാരിയുടെ ചിത്രമൊന്നും കാണുന്നില്ലല്ലോ?

മാനസി—ഇല്ല; എന്റെ ചിത്രമൊന്നുമില്ല.

ചിത്ര—കുമാരി കല്പിക്കയാണെങ്കിൽ ഞാനൊരു ചിത്രമെഴുതാം.

മാനസി—എന്റെ ചിത്രമോ? എന്തിനു്?

ചിത്ര—ഇത്രയും കാന്തിയുള്ള മുഖം ഞാനിതുവരെയും കണ്ടിട്ടില്ല. എനിക്കു വളരെ നന്നായി ചിത്രമെഴുതാൻ സാധിക്കില്ലെങ്കിലും കുമാരിയുടെ ചിത്രമെഴുതാൻ കഴിയും.

മാനസി—വേണ്ട, ആവശ്യമില്ല.

ചിത്ര—എന്താ, ഇതിലെന്താ തരക്കേടുള്ളതു്?

മാനസി—ഉണ്ടു് ഇതിൽ തരക്കേടുണ്ടു്. നിങ്ങൾ പൊയ്ക്കൊള്ളു.

ചിത്ര—അങ്ങനെതന്നെ, ഞാനിപ്പോൾ നില്ക്കട്ടെ.

മാനസി—ആകട്ടെ.

(ചിത്രകാരി പോകുന്നു)

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങളാരുടെ മുഖമാണിത്ര ഉൽകണ്ഠയോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

കല്യാണി—ആരുടേയുമല്ല.

(ചിത്രങ്ങൾ തിരിച്ചും മറിച്ചുംവെച്ചു മാനസിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുന്നു)

മാനസി—അതുകൊണ്ടെന്താ? ഞാനാചിത്രമെടുത്തു തരാമല്ലോ. (ഒരു ചിത്രം തിരഞ്ഞെടുത്തു കല്യാണിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തിട്ട്) ഇതുതന്നെയല്ലേ? എടുക്കാം. നിങ്ങളെന്തിനാണിത്ര ലജ്ജിക്കുന്നത്? ഇദ്ദേഹം നിങ്ങളുടെ ഭർത്താവാണല്ലോ?

കല്യാണി— (തലകുനിച്ചിട്ട്) എന്നാൽ വിധർമ്മിയാണ്.

മാനസി—നിങ്ങളിങ്ങനെയാണോ പറയുന്നത്? ധർമ്മം? എപ്രകാരം മനുഷ്യരെല്ലാവരും ഒരു ഈശ്വരന്റെ സന്താനങ്ങളായിരിക്കുന്നുവോ അതുപ്രകാരം എല്ലാ ധർമ്മങ്ങളും ഒരേ ധർമ്മത്തിന്റെ സന്താനങ്ങളാണ്. പിന്നെന്തിനാണ് അവരിലിത്ര ഭ്രാതൃദ്രോഹമെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ലോകത്തിൽ ധർമ്മത്തിന്റെ പേർ ചൊല്ലിക്കൊണ്ട് എത്രത്തോളം രക്തപാതമുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ അത്രത്തോളം മററു യാതൊരു കാര്യത്തെപ്പററിയുമുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

കല്യാണി—എനിക്കിദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരിൽ സ്നേഹം തോന്നിയാൽ അതൊരു പാപമാണോ?

മാനസി—സ്നേഹം തോന്നുന്നതിൽ പാപമോ? ഒരുവൻ ദുഷ്ടനാണെങ്കിൽ അവനെ എത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നുവോ അത്രത്തോളം പുണ്യമാണ്. അതുപോലെ ശത്രുവിൻ അനുകമ്പയും പാത്രമാണ്. പ്രപഞ്ചത്തിൽ മുഴുവ

ണം അനാദിയായ ആ സൌന്ദൎയ്യത്തിന്റെ കിരണമാണു് പ്രകാശിയ്ക്കുന്നതു്. ആ ജ്യോതിസ്സിന്റെ രശ്മി തട്ടാത്ത യാതൊരു ഹൃദയവുമില്ല. വിശേഷിച്ചു മഹാബത്ഖാൻ വിധൎമ്മിയുമല്ല. അദ്ദേഹം മുസൽമാനാണു്. അദ്ദേഹം ഈശ്വരനെ 'ബ്രഹ്മം' എന്നു പറയാതെ 'അല്ലാഹ്' എന്നു പറയുന്നുവെങ്കിൽ, ഈ ഭാഷാഭേദംകൊണ്ടു അദ്ദേഹം ഒരു പാപിയായിത്തീരുമോ?

കല്യാണി—ദേവിയിന്നുമുതലെന്റെ ഗുരുവാണു്.

മാനസി—പ്രേമസാമ്രാജ്യത്തിൽ സൌന്ദൎയ്യവൈരൂപ്യങ്ങളുടേയോ നന്മതിന്മകളുടേയോ ചിന്തക്കുതന്നെ അവകാശമില്ല. അവിടെ ജാതിഭേദവുമില്ല. പ്രേമസാമ്രാജ്യം പാൎത്ഥിവമല്ല. അതിന്റെ സ്ഥാനം പ്രഭാതംകൊണ്ടു പ്രകാശമാനമായ ആകാശത്തിലാണു്. പ്രേമം യാതൊരുവിധത്തിലുമുള്ള ബന്ധനത്തെയോ വിഘ്നത്തെയോ ഗണിക്കുന്നില്ല. അതു സ്വച്ഛവും സ്വയം വികസിതവുമായ ഒരു സൌന്ദൎയ്യമാണു്. മൃത്യുവിനെ ജയിച്ച ആത്മാവിനെപ്പോലെയും ജഗൽപരിവൎത്തനത്തിൽ കാലകാലനെപ്പോലെയുമിരിക്കുന്ന അതു് ഒരു നിത്യഗീതമാകുന്നു. എന്താ കല്യാണി നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു്?

(ഇതുവരെ മാനസിയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു ശാന്തയായിനിന്ന കല്യാണി മാനസിയുടെ പെട്ടെന്നുണ്ടായ ചോദ്യം കേട്ടിട്ടു സ്വപ്നത്തിൽനിന്നുണൎന്നപോലെയായി)

കല്യാണി—രാജകുമാരി! ദേവിയുടെ ഹൃദയവും ഒരു നിത്യഗീത—(മദ്ധ്യേ തടഞ്ഞു പോകുന്നു) ദയവുചെ

ണ്ട്. എനിക്കിപ്പോൾ പോകാൻ സമ്മതം തരൂ. ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ നാളെയും വന്നോളാം.

മാനസി.— കൊള്ളാം, പൊയ്ക്കൊള്ളൂ കല്യാണി. എന്നാൽ നാളെ തീർച്ചയായും വരണം. അമ്മയോടും വരാൻ പറയണം.

(കല്യാണി പോകുന്നു. അവൾ
പോയപ്പോൾ മാനസി പാടുന്നു)

(കുറത്തിപ്പാട്ട് രീതിയായമട്ട്)

പ്രേമത്തിൻ പണിയത്ഭുതം! മർത്ത്യൻ
പ്രേമത്താൽ ദൈവത്വം പൂണ്ടിടുന്നു
പ്രേമത്താൽ ദേവികൾ കാൽപിടിപ്പൂ
പ്രേമമേ, പുണ്യമേ വെൽവൂതാക!
യാതൊന്നു രാഗത്തിൻ ബീജമല്ലൊ
യാതൊന്നു മൂലമായ് ഹിംസയില്ല
യാതൊന്നാലിദ്ദിവ്യമാതൃത്വം
നിത്യവും സത്യത്തെ രക്ഷിക്കുന്നു.
യാതൊന്നു പൂർണ്ണപ്രകൃതിയാ-
പ്രേമമേ! നിസ്തുലം വെൽവൂതാക!
സാഗരം തിരമണിത്തെന്നലെന്നും
പ്രേമത്തിൻമാഹാത്മ്യം കീർത്തിക്കുന്നു.
വാനമ്പാടിയും പൈങ്കിളിയു-
ന്നായിൽ പാടുന്നു പ്രേമഗീതം
അംബരമബ്ധിയിൽ ചേരുവതു-
മംബുധിയംബരം ചുംബിപ്പതും
ഹാഹന്ത! കല്ലുമലിയുവതും
വാഹിനീതോയമൊഴുകുവതും

നാകമിളയിലിറങ്ങുന്നതും
നാകത്തിൽ ഭൂലോക മേറുന്നതും
യാതൊന്നിൻ പാവനമാഹാത്മ്യമാ-
ണാപ്രേമസത്വമേ! വെല്വൂതാക!
പ്രേമത്തിൻഗാനതാലത്തിനും
ഉമയിൽമാറ്റൊലികൊണ്ടീടുന്നു.
പ്രേമത്തിൻവെള്ളിക്കതിർക്കലതാൽ
സംസാരരംഗംനിറഞ്ഞിടുന്നു.
മാമകമാനസം പ്രേമരൂപിൻ!
പ്രേമസമ്പൂർണ്ണമായ്ത്തീരാവൂ.
ജീവിതപ്പാഴ്ക്കളമാംജഗത്തിൻ
സാരമാം പ്രേമമേ! വെല്വൂതാക!

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മാനസീ!

മാനസി—എന്താ അമ്മേ!

റാണി—നിന്നെ നിൻറച്ഛൻ വിളിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

മാനസി—എന്താ അമ്മേ! എന്താ കാര്യമാവോ?

റാണി—നിൻറെ വിവാഹത്തിനുള്ള ദിവസം തീർച്ചയാക്കുവാനാണ്. അതിനെപ്പററി നിന്നോടു ചിലതു ചോദിക്കേണ്ടതുണ്ട്. എൻറെ വാക്കാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹം യാതൊന്നും വകവെക്കാറില്ല.

മാനസി—എൻറെ വിവാഹമോ?

റാണി—ജോധപുരിയിലെ രാജകുമാരനായ യശവന്തസിംഹന്ന് നിന്നെ വിവാഹംചെയ്തു കൊടുക്കാൻ തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ദിവസം തീർച്ചപ്പെടുത്തുവാൻ

യോധപുരി രാജാവിന്റെ അടുക്കലേക്കു ദൂതനെ അയച്ചിട്ടുണ്ടു്.

(മാനസി കരയുന്നു)

റാണി—എന്തു? ഇതെന്താണു? കരയുന്നു? ഇതെന്തിനാണു?

മാനസി—ഇല്ല, കരയുന്നില്ല. എനിക്കു വിവാഹം വേണ്ട.

റാണി—വിവാഹം വേണ്ടേ? ഇതെന്താണു?

മാനസി—പരിണയബന്ധനത്തിൽ എന്റെ ജീവിതം കെട്ടുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ പ്രേമത്തിന്റെ പരിധി അതിലുമെത്രയോ ദൂരത്തിലാണു.

റാണി—എന്റെ മകളെന്താ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നതു? കന്യകയായിരുന്നു കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ നിനക്കു സാധിക്ക്യോ?

മാനസി—എന്തുകൊണ്ടു സാധിക്കില്ല? ബാലവിധവകൾക്കു ബ്രഹ്മചര്യം പരിപാലിക്കുവാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ കന്യകയ്ക്കെന്തുകൊണ്ടു് അതു സാധിക്കില്ല? ഞാൻ ബ്രഹ്മചാരിണിയായിരുന്നുകൊള്ളാം. ഞാനച്ഛനെക്കണ്ടു പറഞ്ഞുവരാം.

(മാനസി പോകുന്നു)

റാണി—ഇതെന്താണു? കുട്ടിക്കു ഭ്രാന്തുപിടിച്ചുവോ? ഭ്രാന്തല്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താ ഇതു? അദ്ദേഹമാണെങ്കിൽ യാതൊന്നും പറയുന്നില്ല. എനിക്കു മുമ്പെതന്നെ പേടിയുണ്ടായിരുന്നു—ആട്ടെ, അദ്ദേഹംതന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടു. ഞാനിന്നു രണ്ടു വാക്കു പറഞ്ഞേ ഇരിക്കൂ!

(റാണാ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ — മാനസിയെവിടെ?

റാണി — അവളുവിടുത്തെ അടുക്കെ വന്നില്ലേ? അവൾക്കു ഭ്രാന്തായിരിക്കുന്നു തോന്നുന്നു.

റാണാ — ഭ്രാന്തോ?

റാണി — അല്ലാതെന്താ? വിവാഹം ചെയ്യുന്നില്ലത്രെ! ബ്രഹ്മചാരിണിയാവാനാ ഭാവം.

റാണ — ശരിതന്നെ. മനസ്സിലായി.

റാണി — മകളെ കുറെച്ചൊന്നു ശാസിക്കണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞുപറഞ്ഞിരുന്നു. എന്നാലവിടുന്നു എന്റെ വാക്കൊന്നും വകവെച്ചില്ല. അതിന്റെ ഫലമാണിതൊക്കെ.

റാണ — നിങ്ങൾക്കൊന്നും മനസ്സിലായില്ലെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

റാണി — എനിക്കു നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായി. അവൾക്കു ഭ്രാന്തു പിടിച്ചു.

റാണ — ഈ ഭ്രാന്തു നിങ്ങൾക്കുണ്ടായെങ്കിൽ ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്വർണ്ണസിംഹാസനത്തിലിരുത്തി പൂജിക്കുമായിരുന്നു.

റാണി — എന്നാലിതാ കേട്ടോളു. അച്ഛനും മകളും ഒരുപോലെ.

റാണ — റാണി! ഞാൻതന്നെ അവളെ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നുണ്ടോ? ഇല്ല. എന്നാലിത്രയുമുണ്ടു്. അവളൊരു സ്വർല്ലോകപദാർത്ഥമാണു.

റാണി — അവളുടെ കൂട്ടുകെട്ടു —

റാണ — മതി മതി. അവളുടെ കാര്യത്തെപ്പറ്റി ഒ

ഒരൊറ്റയക്ഷരം മിണ്ടിപ്പോകരുതു. നോക്കു! മിണ്ടാതെ നോക്കിക്കൊള്ളൂ.

(റാണ പോകുന്നു)

റാണി—കണ്ടു. മാനസിയുടെ ഉള്ളു് അച്ഛൻപക്ഷമാണു്. ഭാവി ശുഭമായിട്ടു ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

(റാണി പോകുന്നു)

രംഗം ആറു്.

സ്ഥാനം—ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ഗൃഹം. സമയം ഉച്ച.

(ചുമരിൽ ഒരു ചിത്രം തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നു. കല്യാണി കയ്യിലൊരു പൂമാലപിടിച്ചുകൊണ്ടു മെല്ലവെ നില്ക്കുന്നു)

കല്യാണി—പ്രിയതമ! എന്റെ പ്രിയതമ! എന്റെ യൌവനാരാമത്തിലെ പികമേ! എന്റെ സുഷുപ്തിയിലെ സുഖജാഗരമേ! എന്റെ ജാഗരത്തിലെ സ്വപ്നമേ അങ്ങെന്റെ ലോകത്തെ ഒരു നൂതനവർണ്ണംകൊണ്ടു പൂശിയിരിക്കുന്നു. എന്റെ സാമാന്യജീവിതത്തെ രഹസ്യമയമാക്കിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങുന്നു പ്രഭാതത്തിലെ സൂര്യനാണു്. എന്റെ ഹൃദയമാകുന്ന ഇരുളടഞ്ഞ ഗുഹകളങ്ങുന്നു പ്രകാശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങെന്റെ മനോരാജ്യത്തിലെ രാജാവാണു്. എന്റെ ഹൃദയമാകുന്ന സിംഹാസനത്തെ അങ്ങു് അധികാരപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങുന്നാശയാണു്. എന്റെ ജീവിതത്തിലെ നിരാശയെ അപൊക്കുന്നാക്കുവാനങ്ങുന്നു പഠിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങെ

ൻറ നാഥനാണു്, എൻറ ഈശ്വരനാണു്, എൻറ ജീവിതത്തിലെ തപസ്സാണു്.

(പൂമാല ചിത്രത്തെ അണിയിക്കുന്നു — ഇതിനിടയിൽ ഗോവിന്ദസിംഹൻ അവിടെ വരികയും അവളുടെ ആ പൂജ കാണുകയും ചെയ്യുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—(ഗൌരവസ്വരത്തിൽ) കല്യാണീ!

കല്യാണി—(തിരിഞ്ഞുനോക്കീട്ടു്) അച്ഛാ!

ഗോവിന്ദ—ആരുടെയാ ഈ ചിത്രം?

കല്യാണി—(തലകുനിച്ചിട്ടു്) എൻറ ഭർത്താവിൻറ.

ഗോവിന്ദ—ആരാ നിൻറ ഭർത്താവു്? മഹാബെത്തുഖാനോ?

കല്യാണി—അതേ.

ഗോവിന്ദ—ഈ ചിത്രമിവിടെ എങ്ങിനെ വന്നു?

കല്യാണി—പൂജിപ്പാനായി ഞാനിതിവിടെ ഇന്നലെ തൂക്കിയതാണു.

ഗോവിന്ദ—പൂജിക്കുവാനോ?

കല്യാണി—അതേ, അച്ഛാ! പൂജിക്കുവാൻതന്നെ. അവിടുന്നു ദ്വേഷ്യപ്പെടരുതേ. ഇതെന്താ വല്ല അപരാധവുമുള്ള കാൎയ്യമാണോ? (ഗോവിന്ദസിംഹൻറ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—മഹാബെത്തുഖാൻ നിൻറ ആരാണു്?

കല്യാണി—(എഴുന്നേററിട്ടു്) അദ്ദേഹമെൻറ ഭർത്താവാണു.

ഗോവിന്ദ—എന്നാൽ നിനക്കു ഭർത്താവില്ലെന്നു ഞാൻ വളരെ തവണ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

കല്യാണി—ഞാനുമങ്ങനെതന്നെയാണു മുമ്പു വിചാരിച്ചിരുന്നതു്. ഇപ്പോളങ്ങനെ തോന്നുന്നില്ല. എനിക്കു ഭർത്താവുണ്ടു.

ഗോവിന്ദ—ഭർത്താവുണ്ടോ? വിധർമ്മിയായ മഹാബത്തുഖാനോ നിന്റെ നാഥൻ?

കല്യാണി—അച്ഛ! എനിക്കു ധർമ്മവുമറിഞ്ഞുകൂടാ ആചാരവുമറിഞ്ഞുകൂടാ. ആ വിവാഹബന്ധത്താൽ ഈശ്വരസാക്ഷിയായി ഞങ്ങളൊരുദിവസം ഒന്നായിത്തീരുകയു ചെയ്തു. എന്നാലാബന്ധം ആർക്കഴിക്കുവാൻ കഴിയും?

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തുഖാൻ മുസൽമാനായിത്തീൎന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ അയാളാബന്ധത്തെ സ്വയമഴിച്ചില്ലേ?

കല്യാ—ഇല്ല. അദ്ദേഹം മുസൽമാനായശേഷവും എന്നെ സ്വീകരിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്നു.

ഗോവിന്ദ—നിന്നെ സ്വീകരിക്കാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്നുവോ? യവനനായിത്തീൎന്നശേഷവും ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രിയെ സ്വീകരിക്കാനോ തിരസ്കരിക്കാനോ ഉള്ള അധികാരം മഹാബത്തുഖാന്റെ ഇഷ്ടാനിഷ്ടങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചാണോ ഇരിക്കുന്നതു്? കല്യാണി! ഏതൊരു ദിവസം മഹാബത്തുഖാൻ ഹൈന്ദവധർമ്മങ്ങളുപേക്ഷിച്ചു മുസൽമാനായിത്തീൎന്നുവോ അതേ ദിവസംതന്നെ അയാൾ നിന്നേയും പരിത്യജിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

കല്യാണി—ഇല്ല. അദ്ദേഹമെന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടില്ല.

ഗോവിന്ദ—എന്താ പറയുന്നതു? അയാൾ നിന്നെ പരിത്യജിച്ചിട്ടില്ലേ? ഇപ്പോഴും നിന്റെ അപമാനത്തിനു പ

ണ്ടി വന്നിട്ടില്ലേ? തരക്കേടില്ല. എന്നാൽ കേട്ടോ. നീ മഹാബത്തുഖാനു വല്ല എഴുത്തും അയച്ചിരുന്നുവോ?

കല്യാണി—ഉവ്വ്, അയച്ചിരുന്നു.

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ—ഹാ! അദൃഷ്ടം! (രണ്ടു കൈകൊണ്ടും തലയിലടിച്ചിട്ടു) മഹാബത്തുഖാൻ എഴുത്തു മടക്കി അയച്ചു. അതിലിങ്ങനെ എഴുതുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. 'കല്യാണി! എനിക്കു നിങ്ങളെ സ്വീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല.' ഇത്രയുമപമാനം വരുത്തിക്കൂട്ടാതിരിക്കുവാൻ നിനക്കു കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ? ഇതാ ആ എഴുത്തു. (ഗോവിന്ദസിംഹൻ ആ എഴുത്തു വലിച്ചെറിയുന്നു. കല്യാണി ആ എഴുത്തെടുത്തു വളരെ ഔത്സുക്യത്തോടെ നോക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—എന്താണജയ! അതു ശരിയല്ലേ?

അജയ—അതേ അച്ഛാ! അതു വളരെ ശരിയാണു. മുഗളന്മാർ വീണ്ടും മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

ഗോവിന്ദ—ഇത്തവണ സേനാപതിയാരാണ്?

അജയ—രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്?

ഗോവിന്ദ—എത്ര സൈന്യമുണ്ട്?

അജയ—ഏകദേശം ഒരുലക്ഷം.

ഗോവിന്ദ—ഇത്തവണ സകലവും നശിച്ചുപോകും. യാതൊന്നുമവശേഷിക്കില്ല. മേവാഡിൽ ഏതാനും ചില പ്രാണങ്ങൾ ബാക്കിയുള്ളതും നാമാവശേഷമാകും. എന്താ കല്യാണി! നീ തലതാഴ്ത്തിനില്ക്കുന്നതു?

കല്യാണി—അച്ഛാ ഞാനൊന്നു പറയട്ടെ?

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തുഖാനിപ്പോഴും നിന്റെ ഭർത്താവാണോ?

കല്യാണി—അതേ. തീർച്ചയായും അതേ. ഏതൊരു ഭർത്താവാണോ തന്റെ കളത്രത്തെ ആദരിക്കുന്നതു് അദ്ദേഹത്തെ എല്ലാ സ്ത്രീകളും ബഹുമാനിക്കുന്നു. ഭർത്താവു പാദങ്ങൾകൊണ്ടു പ്രഹരിക്കുമ്പോഴും ആ പാദങ്ങളെ പൂജിക്കുന്നവളെവല്ലോ അവളാണു സാധ്വി. ഏവളുടെ ഭർത്തൃഭക്തി വിരഹത്തിലും ക്ഷയമുണ്ടാകുന്നില്ലയോ, അവജ്ഞയും അപമാനവും സംഭവിച്ചാലും സന്താപമുണ്ടാകുന്നില്ലയോ പതി നിഷ്ഠുരതകാണിച്ചാലും ദുഃഖം ജനിക്കുന്നില്ലയോ; ഏവളുടെ പതിഭക്തി അന്ധകാരത്തിൽ പൂർണ്ണചന്ദ്രനെന്നപോലെ ശാന്തവും, പ്രചണ്ഡവാതത്തിൽ പർവ്വതംപോലെ നിശ്ചലവും, സഞ്ചാരത്തിൽ ധ്രുവതാരകം പോലെ സ്ഥിരവുമാകുന്നുവോ; ഏവളുടെ പതിഭക്തി എല്ലാ അവസരങ്ങളിലും എല്ലാ അവസ്ഥകളിലും വിശ്വാസമെന്നപോലെ നിർമ്മലവും, കരുണയെന്നപോലെ അയാചിതവും; മാതൃവാത്സല്യമെന്നപോലെ നിരപേക്ഷവുമാകുന്നുവോ അവളാണു സതീരത്നം. അദ്ദേഹമെന്റെ നാഥനാണു്, എന്റെ പതിയാണു്, എന്റെ ഈശ്വരനാണു്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ തന്റെ പാദശുശ്രൂഷയ്ക്കു് എന്നെ അനുവദിക്കുകയോ അനുവദിക്കാതിരിക്കുകയോ ചെയ്യട്ടെ, എനിക്കു രണ്ടും തുല്യമാണു.

ഗോവിന്ദ—രണ്ടും തുല്യമാണോ? കല്യാണി! നീയെന്റെ പുത്രിയല്ലേ?

കല്യാണി—അതേ അച്ഛാ! ഞാനവിടുത്തെ പുത്രിയാ

ണം. ഞാനവിടുത്തെ അഭിമാനത്തെ ഒരിക്കലും നശിപ്പിക്കയില്ല. അച്ഛാ! എനിക്കിന്നു വളരെ വലുതായായൊരു മഹത്വത്തിന്റെ അനുഭൂതിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയാകുന്ന ഞാനെന്നുള്ള വസ്തുതയറിവാൻ എനിക്കിന്നു ശുഭമായൊരവസരം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. അവിടുന്നുള്ളപ്രകാരം അവിടുത്തെ ദാമ്പത്യരക്ഷക്കു ജീവിതത്തെത്തന്നെ പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാ അതുപോലെ ആനന്ദപരിപൂർണ്ണമായ ആ ആത്മത്യാഗമാകുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി ഇന്നു ഞാനും സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഇപ്പോളെന്നെ തടയുവാനാൾ സാധിക്കും?

ഗോവിന്ദ— ആത്മത്യാഗമോ? ഈ കുലടാവൃത്തിയെ നീ ആത്മത്യാഗമെന്നോ പറയുന്നതു?

അജയ— അച്ഛാ! അവിടുന്നു നല്ലവണ്ണമാലോചിച്ചു പറയൂ. ക്രോധമൂർച്ഛിതനാകയാൽ എന്താണു പറയുന്നതെന്നുതന്നെ അവിടുന്നറിയുന്നില്ല. യാതൊന്നാണോ അത്യുത്തമവും അതിമനോഹരവും അതിപവിത്രവുമാകുന്നതു അതിനെ അവിടുന്നിത്രമാത്രം കുത്സിതമെന്നു കരുതുന്നതെന്താണെന്നു് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല.

കല്യാണി— (സഗർവ്വം) ജ്യേഷ്ഠ! നിങ്ങളെനിക്കു ഉത്തമനായ ജ്യേഷ്ഠനാണു.

ഗോവിന്ദ— അജയ! കല്യാണിക്കു് ഭർത്താവില്ലെന്നു ഞാൻ ഒരു തവണ പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അവൾ വിധവയാണു്.

കല്യാണി— ഞാനും ഒരു തവണ പറയുവാൻ തെ

യാറാണ്. ഇഹത്തിലും പരത്തിലും സദാ അദ്ദേഹമെന്റെ പതിയാണ്.

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തുഖാനോ നിന്റെ പതി? ഇത്ര നിന്ദിതനും, കുത്സിതനും, അധമാധമനും...

കല്യാണി—അച്ഛാ! അവിടുന്നാലോചിക്കണേ! അവിടേക്കദ്ദേഹം നിന്ദ്യനായിത്തീൎന്നെങ്കിലും എനിക്കദ്ദേഹം പൂജ്യനാണ്.

ഗോവിന്ദ—പൂജ്യനോ? ആ ജാതിദ്രോഹിയും വിധൎമ്മിയുമായ മഹാബത്തുഖാൻ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രിക്കു പൂജ്യനോ? ഹാ! ദുൎഭാഗ്യമേ!

കല്യാണി—(സ്ഥിരമായ സ്വരത്തോടെ) അച്ഛാ! ഞാനച്ഛനെ അറിയുന്നില്ല, ജാതിയെ അറിയുന്നില്ല, ധൎമ്മത്തെയുമറിയുന്നില്ല. എന്റെ ധൎമ്മം ഭൎത്താവാണ്. ഭൎത്താവിനേക്കാൾ ഉത്തമമായി സ്ത്രീകൾക്കു യാതൊരു ധൎമ്മവും ശാസ്ത്രകാരന്മാർ വിധിച്ചിട്ടില്ല. അച്ഛാ! സ്ത്രീകളുടെ മനസ്സു യാതൊന്നിലെപ്പോൾ ഒരിക്കൽ പതിച്ചു പോകുന്നുവോ, അതു പിന്നെ പീയൂഷസമുദ്രമായിക്കൊള്ളട്ടെ വിഷസമുദ്രമായിക്കൊള്ളട്ടെ, അതുതന്നെയാണവളുടെ ജീവിതം, അതുതന്നെയാണവളുടെ മരണം, അതുതന്നെയാണ് ഇഹലോകവും, അതുതന്നെയാണ് പരലോകവും. അദ്ദേഹം ഹിന്ദുവാകട്ടെ മുസൽമാനാകട്ടെ, ആസ്തികനാകട്ടെ നാസ്തികനാകട്ടെ, അദ്ദേഹവും ഞാനും ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരേ പന്ഥാവിൽക്കൂടി പോകുന്ന പാന്ഥന്മാരാണ്. ഇതിനുവേണ്ടി ഞാനദ്ദേഹത്തിന്റെകൂടെ നരക

ത്തിൽതന്നെ പോകേണ്ടിവന്നാലും ഞാനതിന്നു തെയ്യാറാണു.

ഗോവിന്ദ—നല്ല കാൎയ്യം. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ പൊയ്ക്കൊ, നിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ പൊയ്ക്കൊ. ഞാനിന്നുമുതൽ നിന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

അജയ—ഇതെന്തു? അച്ഛ! അവിടുന്നെന്താണീ ചെയ്യുന്നതു? കല്യാണി അവിടുത്തെ പുത്രി—

ഗോവിന്ദ—അല്ല. അവളെന്റെ പുത്രിയല്ല. പൊയ്ക്കൊ കല്യാണി! നീ നിന്റെ ഭൎത്താവിന്റെ അടുക്കലേക്കു പൊയ്ക്കൊ.

കല്യാണി—അച്ഛ! അവിടുത്തെ ആജ്ഞ ശിരസാ വഹിക്കത്തക്കതാണു നന്നായി; എന്നാൽ പോകുവാനനുവാദം തന്നാലും.

(കല്യാണി ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

അജയ—അച്ഛ! ആലോചിച്ചിട്ടുവേണേ! ഇങ്ങിനെ അന്യായം പ്രവൎത്തിക്കരുതേ! കല്യാണി സ്ത്രീയാണു്. അവൾ അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അവിടുന്നവൾക്കു മാപ്പു കൊടുക്കണേ!

ഗോവിന്ദ—മകനേ! അജയ! കല്യാണി നരകത്തിലേക്കുപോകുവാനാ ആഗ്രഹിക്കുന്നേ. പോട്ടെ, അവളെ തടുവാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

അജയ—അച്ഛ! അവൾക്കതു നരകമാകയില്ല. പ്രേമപരിശുദ്ധമായ പ്രകാശമെവിടെയുണ്ടോ യഥാൎത്ഥമായ സ്വൎഗ്ഗം അവിടെയാണു്. ഈ തരത്തെ സാഹസമായ്

ഉപേക്ഷിച്ചുകളയരുതു്. അവിടുന്നെന്താ ചെയ്യുന്നതെന്നു് അറിയുന്നില്ല.

ഗോവിന്ദ—അജയ! എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. കല്യാണി! രാജ്യത്തിന്റെ യഥാർത്ഥശത്രുവായിരിക്കുന്നവന്നു് എന്റെ ഗൃഹത്തിൽ സ്ഥാനമില്ല. നിനക്കു ധർമ്മം ഭർത്താവാണെങ്കിൽ എനിക്കു ധർമ്മം രാജ്യമാണു. പൊയ്ക്കൊൾക.

കല്യാണി—അച്ഛന്റെ കല്പനപോലെ. (കല്യാണി പോകുവാൻ തെയ്യാറാവുന്നു.)

അജയ—കല്യാണി! നില്ക്കു! അച്ഛാ! എനിക്കും പോവാനനുവാദം തന്നാലും.

ഗോവിന്ദ—(പിറമ്പോട്ടു തിരിഞ്ഞു്) ഇതെന്താണജയ!

അജയ—ഈ അബലയായ ബാലികയെ ഞാൻ തനിയേ അയയ്ക്കുയില്ല. ഞാനും ഇവളുടെ കൂടെ പോകുന്നു.

ഗോവിന്ദ—എന്നാലജയ! നീ വീട്ടിൽനിന്നു പോകണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലൊ!

അജയ—അച്ഛാ! ഞാനങ്ങനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടില്ല. കല്യാണി സ്ത്രീയാണു്. അവളുടെ പരിശുദ്ധമായ ഉദ്ദേശംമൂലമായി അവളെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്കരിക്കയും ഹിംസകന്മാരാൽനിബിഡമായ ലോകത്തിൽ ഏകാകിനിയായി പരിത്യജിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോളവളുടെ ഭർത്താവിവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അദ്ദേഹമവളെ രക്ഷിക്കുമായിരുന്നു. അദ്ദേഹമില്ലാതേകണ്ടായിപ്പോയി. എന്നാലവളുടെ സഹോദരനുണ്ടു്. അവനവളെ രക്ഷി

ക്കും. വരു കല്യാണി! സഹോദരീസഹോദരന്മാരായ നമുക്കു നമ്മുടെ തോണിയെ സംക്ഷുബ്ധമായ ഈ സംസാരസാഗരത്തിലിറക്കാം. നോക്കൂ, അക്കരെപറ്റിയെന്നും വരാം ഇല്ലെന്നും വരാം. അച്ഛാ! നമസ്കാരം.

(കല്യാണിദേവിയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ട് അജയസിംഹനവിടെ നിന്നുപോകുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ ശിലാവിഗ്രഹംപോലെ അവിടെ തെല്ലുനേരം നിന്നശേഷം പോകുന്നു)

രംഗം ഏഴ്.

സ്ഥലം—ചിത്തോറിന്റെ സമീപത്തുള്ള ഒരു കാട്, സമയം—സന്ധ്യ.

(സഗരസിംഹനും അരുണസിംഹനും ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ നില്ക്കുന്നു. അസ്തമയപർവ്വതത്തിന്മേലാദിത്യനസ്തമിക്കുന്നു)

സഗര—ഈ രാജ്യത്തു താമസിക്കാനെനിക്കു ലേശംപോലും മനസ്സില്ല. ചിത്തോറിലെ കോട്ട ഏകദേശം ഒരു കാരാഗാരമാണു. പുരാതനത്വം, ഭയങ്കരത, അന്ധകാരം, അതിനുംപുറമെ ചുറ്റുപാടും പർവ്വതങ്ങളും വൃക്ഷങ്ങളും; ഛി! ഭയങ്കരം! ഇത്ര പ്രായംചെന്ന മരങ്ങൾ ഞാനൊരിടത്തും കണ്ടിട്ടില്ല. അരുണ! ഞാനിപ്പോൾ തന്നെ ആഗ്രയിലേക്കു മടങ്ങിപ്പോവുകയാണു.

അരുണ—മുത്തച്ഛാ! എനിക്കീസ്ഥലം വളരെ പിടിച്ചു. ഈ ഓരോ പർവ്വതത്തിലും പണ്ടുള്ളവരുടെ ഓർമ്മ

പാൎത്തുവരുന്നു. അവരുടെ ചരിത്രം മുത്തച്ഛനറിഞ്ഞു കൂടെ?

സഗര—ഓ! നീ പിന്നെയും ആ പ്രാചീനമാഹാത്മ്യത്തെക്കുറിച്ചുതന്നെ നിലവിളിക്കുന്നു. ഏടാ, കഴിഞ്ഞതൊക്കെ പോയില്ലേ? അതിനെപ്പററി തൎക്കവും വിതൎക്കവും ഒന്നും വേണ്ട.

അരുണ—എന്നാൽ മുത്തച്ഛ! നടക്കുന്നതോൎത്താൽ കഴിഞ്ഞതു വളരെ നല്ലതായി തോന്നും. ഉള്ളകാലം ക്രൂരവും സ്പഷ്ടവുമാണ്. എന്നാൽ കഴിഞ്ഞകാലം മറഞ്ഞതും അസ്പഷ്ടവുമാകുന്നു. കഴിഞ്ഞകാലം ഇരുട്ടടഞ്ഞതും ആശ്ചൎയ്യകരവും ശ്രേഷ്ഠമുള്ളതുമാണെന്നോ എന്നു തോന്നിപ്പോകും.

സഗര—ഏയ്! എനിക്കു ഭയമുണ്ടായിരുന്ന വിഷയംതന്നെ വന്നുപോയി. നിനക്കു പ്രായംചെല്ലുംതോറും നീ നിന്റെ അമ്മയെപ്പോലെയായിവരുന്നു. അവളും ഇതുകാൎയ്യങ്ങൾതന്നെയാണു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതു. അതെ, ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുപറഞ്ഞുതന്നെ അവളു വീട്ടിൽനിന്നും കാണാതായി. പിന്നെ അവളെക്കുറിച്ച് ആൎക്കും ഒരു വൎത്തമാനവുമില്ല.

അരുണ—എന്റമ്മേം ഇങ്ങിനെതന്നെയാ പറഞ്ഞിരുന്നേ?

സഗര—പിന്നെ! ഈ കാൎയ്യങ്ങൾതന്നെയാണ് അവളുടെ കാലനായിത്തീൎന്നതു 'മേവാഡ്', മേവാഡ്' എന്നു പറഞ്ഞുപറഞ്ഞുതന്നെ അവൾക്കു ഭ്രാന്തുപിടിച്ചു. ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പോകയും ചെയ്തു.

അരുണ—ഞാനെൻെറ അമ്മയെ അന്വേഷിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാം.

സഗര—ഈ കാടുകളിൽനിന്നോ? ശിവ!ശിവ! അയ്യോ! എൻെറ കുട്ടി! സൂര്യൻ ഈ കാട്ടിൽ പെട്ടുപോയാൽ അദ്ദേഹത്തെപ്പോലും കണ്ടുപിടിക്കുന്നതു വളരെ പ്രയാസമാണു. നിൻെറ അമ്മയാണെങ്കിൽ ഒരു മാനുഷിയല്ലേ?

അരുണ—മുത്തച്ഛ! ഞാനിപ്പോളാഗ്രയിലേക്കു വരുന്നില്ല. അവിടേയ്ക്കു പോകണമെങ്കിൽ അങ്ങനെ ആയിക്കൊള്ളു. എനിക്കീപ്രദേശം വളരെ ബോധിച്ചു. ഇവിടെയാണെൻെറ അമ്മ. ഇതെൻെറ വീടാണു. നാട്ടുകടത്തിയവനെപ്പോലെയാണു ഞാനിതുവരെ ആഗ്രയിൽ താമസിച്ചിരുന്നതു്.

സഗര—(സ്വഗതം) എനിക്കീകാര്യത്തെപ്പററി പണ്ടേ ഭയമുണ്ടായിരുന്നു. (പ്രകാശം) നീയാഗ്രയിൽ ചക്രവർത്തിയുടെ പുതുക്കൊട്ടാരം കണ്ടിട്ടില്ലല്ലോ? വരൂ, ഞാനിതവണ കാണിച്ചുതരാം.

അരുണ—വേണ്ട, വേണ്ട; എനിക്കതുകാണ്മാൻ ലേശവുമാഗ്രഹമില്ല. ഈ വിജനമായ വനം അതിനേക്കാൾ എത്രയോ ഭംഗിയുള്ളതായിട്ടാണെനിക്കു തോന്നുന്നതു്.

സഗര—ആഗ്രയിൽ എണ്പത്തെട്ടു പള്ളികളുണ്ടു്. എല്ലാം ഒരുപോലെ വലിയതും പുതിയതും പ്രകാശിക്കുന്നതുമാണു.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! മുഹമ്മദീയരുടെ ഉയരമുള്ള പള്ളികളേക്കാളും വലുതായിട്ടെനിക്കു തോന്നുന്നതു എൻെറ ദേശത്തെ ഒരു ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ ക്ഷേത്രമാണു. മുസൽ

മാതാവുടെ കാൽച്ചുവട്ടിലിരുന്നു രാജഭോഗമനുഭവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ എന്റെ പാവപ്പെട്ട അമ്മയുടെ മടിയിലിരുന്നു വെറും ചാമപ്പൊടിയും ഇലക്കറിയും കഴിക്കുന്നതാണെനിക്കിഷ്ടം. മുത്തച്ഛാ! അവിടുന്നു ഈ ഭിക്ഷവാങ്ങിക്കുവാനല്ലേ സ്വന്തം ജന്മഭൂമിയെവിട്ടും സ്വന്തം സോദരന്മാരെവിട്ടും അനേകം പുണ്യകഥകളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞ വീടുവിട്ടും മറ്റൊരുത്തന്റെ പടിക്കൽച്ചെന്നു പാളു കിടക്കണമോ? അവർ പതിവായി കൈനിറച്ചു കനകപ്പൊടി തന്നെ അവിടുത്തേക്കു ഭിക്ഷയായിത്തന്നാലും അതിന്റെ കൂടെ അവരുടെ കാൽച്ചുവട്ടിലുള്ള പൊടിയും കലന്നിരിക്കും. അവർ അവിടുത്തെ മുഖത്തുനോക്കിച്ചിരിക്കുമ്പോഴൊക്കെ അവരുടെ ഹാസ്യരസവും ഞാൻ കാണാറുണ്ടു. മുത്തച്ഛാ! അന്യന്റെ ദാനംതന്ന സ്വർണ്ണഭണ്ഡാരത്തേക്കാൾ എന്റെ സോദരന്മാരുടെ വെറും പുഞ്ചിരിയാണെനിക്കു നല്ലതായി തോന്നുന്നതു.

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യ—മകനേ! ദീർഘായുസ്സായിരിക്കുക!

സംഗ—ആരു! സത്യവതിയോ! എന്താ ഞാൻ സ്വപ്നം കാണുകയോ? അല്ല, ഇതു സത്യവതിതന്നെ. മകളേ! നീയെവിടെനിന്നാണിപ്പോളിവിടെ വന്നതു?

സത്യ—മകനേ! എന്നാണോ ഞാൻ സ്വദേശത്തിനു വേണ്ടി സന്യാസം സ്വീകരിച്ചു ഗൃഹത്തിൽനിന്നും നിർഗ്ഗമിച്ചതു, അന്നു നിന്റെ ഈ രണ്ടു കുരുന്നുകൈകളെക്കൊണ്ടുള്ള ബന്ധം വിടുവിച്ചുപോകാനായിരുന്നു എനിക്കെല്ലാററിലും വിഷമമായി തോന്നിയതു. ഞാനീമേ

വിന്ധ്യപർവ്വതങ്ങളുടെ സീമാന്തരങ്ങളിൽ മേവാഡിന്റെ മഹിമ പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിച്ചിരുന്നകാലത്തു നിന്റെ സുന്ദരമന്ദഹാസം മറക്കുവാനായിരുന്നു എനിക്കെല്ലാററിലുമുള്ളതിൽ പ്രയാസമായിരുന്നതു. നീയിവിടെ എത്തീട്ടുണ്ടെന്നു എപ്പോൾ ഞാൻ കേട്ടുവോ അപ്പോളെനിക്കിരിപ്പുറച്ചില്ല. ഇതാ നിന്നെക്കാണുവാൻവേണ്ടി ഓടിവന്നിരിക്കയാണ്. ഇത്രനേരം ഞാനൊളിച്ചുനിന്നു നിന്റെ മധുരവാക്കുകൾ കേൾക്കുകയായിരുന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിങ്കലുള്ള വാക്കുകൾ ഭൂമിയിൽ കേൾക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കയായിരുന്നു. ഒടുവിലെനിക്കു നിലയുറച്ചില്ല. എന്റെ ഓമനേ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ!

(സത്യവതി കൈകൾ നീട്ടുന്നു.)

സഗര—മകളേ! സത്യവതി! നീയെന്താണെന്നെ ഒരു നോക്കെങ്കിലും നോക്കാത്തതു്? വല്ല അപരാധവും ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ?

സത്യവതി—അപരാധമോ? അവിടുന്നവിടുത്തെ അപരാധമറിയുന്നില്ലേ? ഇല്ല, പക്ഷേ, അതു ഗ്രഹിക്കുവാനുള്ള ശക്തിതന്നെ അവിടേക്കില്ലായിരിക്കാം. അവിടുന്നു്, ഈ ദീനയും ഹീനയും ഖിന്നയുമായ ഈ ജനനിയെ, ജന്മഭൂമിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു്, മുഗളന്മാരുടെ പ്രസാദം ഭുജിക്കുന്നവനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ആരാണോ രാജപുത്രസ്ത്രീകൾക്കു കളങ്കവും രാജപുത്രന്മാർക്കു പൌരുഷക്ഷയവും വരുത്തിവെച്ചിരിക്കുന്നതു് ആ മുഗളന്മാരുടെ ദാസനായിട്ടാണു് അവിടുന്നു വർത്തിക്കുന്നതു്. ഏതു മുഗളന്മാരാണോ ദർപ്പത്താലുയർന്നു ഗർവ്വിഷ്ഠന്മാരായിത്തീർന്നു രാജപു

ത്രസ്ഥാനത്തിലെ അവശേഷിച്ച സ്വതന്ത്രരാജ്യമായ മേവാഡിനെ അടിക്കടി ആക്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്, മേവാഡ്യരാജ്യശ്രീയുടെ കേളീരംഗമായ ഹരിതശാദ്വലതലങ്ങളിൽ ആ മാതൃസന്താനങ്ങളുടെ രക്തപ്രവാഹങ്ങളാകുന്ന നദികളൊഴുക്കിക്കൊണ്ടുവരുന്നതു്, അങ്ങനെയുള്ള മുഗളന്മാരെയാണു് അവിടുന്നു ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അങ്ങനെയുള്ള മുഗളന്മാരുടെ കൃപയെ അവലംബിച്ചു് അവിടുത്തെ സഹോദരപുത്രനെ, റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നും നിഷ്കാസനംചെയ്യിക്കുവാൻ അവിടുന്നു ബദ്ധകങ്കണനായിരിക്കുന്നു. ഇത്രയെന്നും പോരാഞ്ഞിട്ടായിരിക്കുമോ അവിടുന്നെന്തപരാധമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു ചോദിക്കുന്നതു്? അച്ഛാ! കൊള്ളാം. അവിടുന്നു സ്വാർത്ഥത്തെ മാത്രം മുൻനിറുത്തി യഥേഷ്ടമന്യമാർഗ്ഗം കയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു; എന്നാൽ ഞങ്ങളുടെ മാർഗ്ഗം മറ്റൊന്നാണു്? മകനേ! ഈ അന്ധകാരത്തിൽ, ഈ ദുർദ്ദിനത്തിൽ നീയാണെന്റെ സഹചരൻ. ഇന്നെന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ പതിന്മടങ്ങു ബലം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. വരൂ മകനേ! നടക്കൂ!

(സത്യവതി അരുണനേയും കൊണ്ടുപോവാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

സഗര—അരുതു്, അരുതു്; സത്യവതി! നില്ക്കൂ. അരുണ! നീയും പോകരുതു്. ഞാനും നിങ്ങളുടെ കൂടെത്തന്നെ വരാം. ഇന്നെന്റെ കണ്ണുകൾ തുറന്നു. ഇന്നു ഞാനെന്റെ മാതൃഭൂമിയെ അറിഞ്ഞു. അപരന്റെ കൃപയെക്കുറിച്ചുള്ള ആശ ഞാനെന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും ദൂ

ടെ ത്യജിച്ചു. ഞാനിതാ എന്റെ രാജ്യത്തോടൊപ്പം ദാരിദ്ര്യവും ദുഃഖവും ഉപവാസവും സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. വരൂ മകളേ! നീയെന്നെയൊന്നാലിംഗനം ചെയ്യൂ.

സത്യവതി—അച്ഛാ! ഇതെന്താണ്? ഒരേസമയത്ത് ഒരുമിച്ചുതന്നെ എന്റെ പിതാവിനേയും എന്റെ പുത്രനേയും എനിക്കു ലഭിക്കത്തക്കവണ്ണമുള്ള ഭാഗ്യമുണ്ടായോ? അവിടുന്നു പറയുന്നതെല്ലാം വാസ്തവം തന്നെയല്ലേ? നിശ്ചയമായും സത്യം തന്നെയല്ലേ?

സഗര—അതേ, സത്യവതി! ഇതു സത്യമാണ്. നിശ്ചയമായും സത്യം തന്നെ. ഇതുവിഷയത്തിലൊന്നും എന്റെ ഉദ്ഘോഷണയിൽ കൂട്ടു പ്രവേശിച്ചിട്ടില്ല. നീയെനിക്കു മാപ്പുതരണം! മാപ്പുതരണം!

സത്യവതി—അച്ഛാ! അച്ഛാ!

(സത്യവതി മുട്ടുകുത്തി സഗരസിംഹന്റെ മുമ്പിലിരുന്നു തന്റെ ശിരസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളെ സ്പർശിക്കുന്നു.)

മൂന്നാമങ്കം.

ഒന്നാം രംഗം.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ രാജസഭ. സമയം—പ്രഭാതം.

(സാമന്തന്മാരെല്ലാവരും നിന്നുകൊണ്ടു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നു.)

ജയസിംഹ—കഴിഞ്ഞ കാമനേരത്തിലെ യുദ്ധം ഇതിഹാസപങ്‌ക്തികളിൽ സുവൎണ്ണലിപികളാൽ രേഖപ്പെടുത്തേണ്ടതാണു്.

ഗോകുലസിംഹൻ—രാജകുമാരന്റെ സൈന്യങ്ങൾക്കു കൊററവും കോളും കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന മാൎഗ്ഗം നിരോധിച്ചതു ബുദ്ധിപൂൎവ്വമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായി.

ഭൂപതി—അവൎക്കീകാട്ടിലെ വഴിയൊന്നും നല്ലവണ്ണമറിഞ്ഞുകൂടെന്നാ തോന്നുന്നതു്.

ഗോകുല—എങ്കിലും ഓടിപ്പോവാനുള്ള വഴി വളരെ നല്ലവണ്ണമറിഞ്ഞിരുന്നു.

ജയസിംഹ—മേവാഡിന്റെ മഹത്വത്തിന്റെ ഉദയമാണു്. നോക്കൂ! മേവാഡിലെ പൎവ്വതങ്ങൾ എത്ര നവമായി ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

(റാണാ അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

എല്ലാ—ജയ്! മേവാഡ്കേ റാണാ കീ ജയ്!

(റാണാ സിംഹാസനത്തിലിരിക്കുന്നു.)

(രാജകവി കിശോരദാസൻ പ്രവേശിച്ചു റാണയുടെ വിജയത്തെക്കുറിച്ചു പാടുന്നു.)

കിശോ—നീരജബാന്ധവവംശശിഖാമണേ!
വീരഭൂപാലക! വെൽവൂതാക!
ഭാരതരക്ഷക! പാരം തിരുമുമ്പിൽ
വൈരികൾ വേപഥു പൂണ്ടിടുന്നു.
താവകപ്രാബല്യപ്രാഭവപൂഷണൻ
ഭൂവിങ്കലെന്നെന്നും ദ്യോതിക്കട്ടെ!
ത്വദ്വൈരിമണ്ഡലം ഭൂധരരുടെ-
മർദ്ദനമേറ്റു വിലയിക്കട്ടെ!

റാണ— കിശോരദാസ്! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ഗീതത്തിൽ ഒരു ചരണംകൂടെ ചേൎക്കേണ്ടതാണു്.

കിശോ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിക്കുന്നപോലെ.

റാണ—

"നിൎമ്മൂലം സൎവ്വസ്വം നഷ്ടമായ്, വംശത്തിൻ
കൌമുദി നേരായ കീൎത്തി മാത്രം"

എന്നുംകൂടി.

കിശോ— ഇതെന്തിനാണു തിരുമേനി!

റാണ— (പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) എന്തിനാണെന്നാണോ ചോദിക്കുന്നതു? ശരി, നോക്കൂ!

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യ—ജയ്! മേവാഡ് കേ റാണാ കീ ജയ്!

റാണ— ആര? സഹോദരി സത്യവതിയോ?

(റാണാ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു സത്യവതിയെ എതിരേൽക്കുന്നു.)

റാണ— സഹോദരി! വരൂ, വരൂ.

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! ഞാനിത്രനേരവും മേവാഡിന്റെ വിജയഗീതമാസ്വദിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തു നില്ക്കുകയായിരുന്നു. അതു കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ എന്റെ നയനങ്ങൾ ആനന്ദബാഷ്പത്താൽ പൂൎണ്ണമായി. ഞാൻ മന്ത്രമുഗ്ദ്ധമായ സൎപ്പംപോലെ മിണ്ടാതെനിന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ പൂൎവ്വികനായ ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ലങ്കയെ ജയിച്ചതിനുശേഷം തിരിച്ചുവന്നു് അയോദ്ധ്യയിൽ പ്രവേശിച്ചു സംഗതിയാണെനിക്കപ്പോൾ ഓൎമ്മവന്നതു്. അപ്പോഴെക്കും പാട്ടവസാനിച്ചു. ഏതോ ഒരു ദേവി വന്നിട്ടു തന്റെ

പ്രളയാൽ ആ സംഗീതത്തെ ആവരണംചെയ്തു സ്വരാജ്യമായ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കു ആകാശമാർഗ്ഗമായി കൊണ്ടുപോയതായെനിക്കുതോന്നി. അപ്പോൾ ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽനിന്നുണർന്നപോലെയും തോന്നി.

റാണ—സത്യവതി, സംഗീതത്തിന്റെ അവസാനം ഇപ്രകാരം തന്നെയാണു്. എല്ലാ സംഗീതവും ഒരു തരത്തിൽ ആനന്ദകോലാഹലംപോലെ ആരംഭിക്കയും അവസാനം ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തിൽ ലയിച്ചുപോകയും ചെയ്യുന്നു.

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! ഇതെന്താണു്? ആനന്ദിക്കേണ്ടതായ ഈ സുദിനം അവിടുന്നെന്താണിത്ര നിരാശനായും വിഷണ്ണനായും വർത്തിക്കുന്നതു്? മഹാരാജാവേ! അവിടുത്തെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു് ഈ നിരാശയെ അകററിക്കളഞ്ഞാലും! ഇന്നു മേവാഡിനു വളരെ അഭിമാനകരമായ ഒരു ദിവസമാകുന്നു.

റാണ—അഭിമാനകരമായ ഒരു ദിവസമാണെന്നു പറയാമെന്നുമാത്രം. സത്യവതി, നിങ്ങളൊരു പുതിയ വർത്തമാനം കേട്ടുവോ? കാമനേരത്തിലെ യുദ്ധത്തിൽ നാമല്ല ജയിച്ചതു്.

സത്യവതി—പിന്നെയാരാണാവോ? മുഗളന്മാരാണോ?

റാണ—അല്ല രാജപുത്രന്മാരാണു്. ഈ വിജയമഹോത്സവം കൊണ്ടാടുന്ന നാമല്ല യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചതു. യുദ്ധത്തിൽ വിജയം പ്രാപിച്ചവരെല്ലാം യുദ്ധക്കളത്തിൽ പതിച്ചുപോയി. സത്യവതി! യുദ്ധരംഗത്തിൽനിന്നും ജയപതാക പാറിച്ചുകൊണ്ടും വിജയധ്വനി മുഴക്കിക്കൊ

ണും മടങ്ങിയവരല്ല വാസ്തവത്തിൽ ജയിച്ചതു്. സമര ഭൂമിയിൽ മരിച്ചവരാണ് വിജയികൾ.

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! വളരെ പരമാൎത്ഥമാണു്. ഈശ്വരൻ അവരുടെ കീൎത്തി ശാശ്വതമായി നിലനിൎത്തട്ടെ. മഹാരാജാവേ! എനിക്കൊരു മംഗലവാൎത്ത അറിയിക്കുവാനുണ്ടു്.

റാണ—അതെന്താ സത്യവതി!

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! എന്റെ അച്ഛനായ റാണാ സഗരസിംഹൻ അവിടേക്കായി ചിത്തോർദുൎഗ്ഗം വിട്ടുതന്നിരിക്കുന്നു. അവിടുന്നു യാതൊരു തടസ്ഥവും പറയാതെ അവിടെച്ചെന്നു ദുൎഗ്ഗത്തിലധികാരം സ്ഥാപിച്ചാലും.

റാണ—ചിത്തോർദുൎഗ്ഗമെനിക്കു വിട്ടുതന്നുവോ? സത്യവതി, നിങ്ങളെന്താണീപ്പറയുന്നതു്? ഇതു പരമാൎത്ഥമാണോ?

സത്യവതി—അതേ മഹാരാജാവേ! ഈ സംഗതി വളരെ ശരിയാണു്.

റാണ—ഇത്ര പെട്ടെന്നു ദുൎഗ്ഗമെനിക്കു വിട്ടുതരുവാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? ചക്രവൎത്തിയങ്ങനെ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവോ?

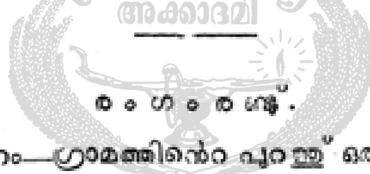
സത്യവതി—ഇല്ല മഹാരാജാവേ! അച്ഛൻ ചക്രവൎത്തിയുടെ കല്പനയനുസരിച്ചല്ല അപ്രകാരം ചെയ്തതു്. അദ്ദേഹം ചിത്തോർകോട്ട അച്ഛനു കൊടുക്കയാണു ചെയ്തതു്. ആർക്കെങ്കിലും ഇഷ്ടംപോലെ കൊടുക്കാനുള്ള അധികാരവും അച്ഛനുണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം

ചിത്തോർക്കോട്ടയെ അഗ്നിയിൽ സമർപ്പിച്ച് ആഗ്രയിലേക്ക പോയിരിക്കുന്നു.

റാണ—സാമന്തന്മാരേ! ജയാഹ്ലാദഘോഷം മുഴക്കുവിൻ! പരേതനായ എന്റെ പിതാവിന്റെ സ്വപ്നമിന്നു സഫലമായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്റെ ബാഹുബലംകൊണ്ടല്ല; എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരന്റെ ദാനത്താലാണ്. ദുർഗ്ഗത്തെ കൈവശപ്പെടുത്തുവിൻ, ഒരു പുതിയ സൈന്യമേർപ്പെടുത്തുവിൻ! തള്ളിക്കയറുവിൻ! ആക്രമിക്കുവിൻ! അവസാനംവരെ യുദ്ധം ചെയ്യുവിൻ!

സത്യവതി—ജയ് മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

എല്ലാവരും—ജയ് മേവാഡ്കേ റാണാകീ ജയ്!

രംഗം രണ്ട്.

സ്ഥാനം—ഗ്രാമത്തിന്റെ പുറത്ത് ഒരു ഒറ്റയടിപ്പാതയുടെ അരികെ ഒരു ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ കുടിൽ. സമയം—സന്ധ്യ.

(കല്യാണിയും അജയസിംഹനും ആ ഒറ്റയടിപ്പാതയിൽക്കൂടെ വരുന്നു)

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! ഇനി എന്നെക്കൊണ്ടു നടക്കാനാവില്ല.

അജയ—നമുക്കിന്ന് ഈ ഗ്രാമത്തിൽ താമസിക്കാം. അതിന്റെ പുറത്താണ് ഈ കുടിൽ. ഇതൊരു പീടികയാണെന്നാണ് തോന്നുന്നത്. അകത്തു നല്ല ഇരുട്ട്. വിളക്കൊട്ടും കാണ്മാനില്ല.

കല്യാണി—എന്തെങ്കിലുമൊന്ന ശബ്ദിച്ചതാകും.

അജയ—ഹേ! ഇവിടെ ആരെങ്കിലുമുണ്ടോ? അകത്താരെങ്കിലുമുണ്ടോ? ആരും മിണ്ടുന്നതുകേൾക്കാനില്ല.

കല്യാണി—നമുക്കിന്നിതിൽ താമസിക്കാം. എനിക്ക് ഒരടിപോലും നടക്കാൻ വയ്യ.

അജയ—തരക്കേടില്ല. ഇവിടെ കുറച്ചുനേരമിരിക്ക. ഞാൻ ഗ്രാമത്തിൽ പോയി വിളക്ക കൊണ്ടുവരാം.

കല്യാണി—എന്നാൽ പോയിവരൂ. എനിക്ക നടക്കാൻവയ്യ. വിശപ്പുമുണ്ട്.

അജയ—കുറച്ചു ഭക്ഷണത്തിനും വല്ലതും കൊണ്ടുവരാം. അകത്തുപോയിരിക്കൂ.

കല്യാണി—വേഗം വരണേ. ഞാൻ തനിച്ചാണ്. വല്ലാതെ പേടിയും തോന്നുന്നുണ്ട്.

അജയ—ഞാൻ ക്ഷണത്തിൽ വന്നേക്കാം. എന്താ പേടിക്കാനുള്ളത്? ഇവിടെ ആരുമില്ല. (പോകുന്നു)

കല്യാണി—ഞാൻ കാൽനടയായി യാത്രചെയ്യുന്നത് ഇന്നു നടാടെയാണ. നടന്നുനടന്ന് എന്റെ കാലു ചുകന്നു. എങ്കിലുമെനിക്കിതിൽ സന്തോഷമേ തോന്നുന്നുള്ളൂ. മനസ്സോടുകൂടി ഈ ദാരിദ്ര്യത്തേയും ദുഃഖത്തേയും വഹിക്കുന്നതിൽ അളവററ അഭിമാനം തോന്നുന്നു. തടസ്ഥങ്ങളൊന്നുംകൂടാതെ തിരമാലകളിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടു നദി സമുദ്രത്തിലേക്കൊഴുകുന്നതുപോലെ സന്തോഷത്തോടുകൂടെ എന്റെ ജീവിതസർവ്വസ്വമായ പ്രാണനാഥന്റെ സമീപത്തിലേക്ക ഞാനും പോയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഓ

സിയുടെ നിലയിലെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദശുശ്രൂഷയ്ക്കു് അദ്ദേഹമെനിക്കു് അനുവാദം തരുമോ എന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ആരാണു്?

(സന്യാസിവേഷത്തിൽ സഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—വത്സ! ഞാനൊരു രാജപുത്രനാണു. നീ ഭയപ്പെടേണ്ട. നീയും രാജപുത്രസ്ത്രീയാണെന്നു തോന്നുന്നു, എന്താണിവിടെ തനിച്ചിരിക്കുന്നതു്?

കല്യാണി—എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വിളക്കും ഭക്ഷണവും കൊണ്ടുവരുവാൻ ഗ്രാമത്തിലേക്കു പോയിരിക്കയാണു്.

സഗര—വേണ്ടില്ല. അയാൾ വരുന്നതുവരെ ഞാനിവിടെയിരിക്കാം. ഈ പ്രദേശങ്ങളിൽ മുസൽമാൻഭടന്മാരെക്കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവം കലശലാണു്. നാലഞ്ചാളുകളെ ഇവിടെ അടുത്തുതന്നെ ഞാൻ കാണുകയുണ്ടായി. നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ മടങ്ങിവരുന്നതുവരെ നിന്നെ ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം.

കല്യാണി— അവിടുന്നിവിടെത്തന്നെയിരുന്നെന്നെ രക്ഷിക്കണേ! എനിക്കു പേടിയാവുന്നു.

(അണിയറയിൽ—ഈ പൊളിഞ്ഞകുടിലിലോ?)

(വീണ്ടും അണിയറയിൽ—അതേ ഇവിടെത്തന്നെ)

(ഒരാൾ വാതുക്കൽ മുട്ടുന്നു)

കല്യാണി—ആരാണു? ആരാണു? ജ്യേഷ്ഠനോ? ജ്യേഷ്ഠനോ?

(മൂന്നു കള്ളന്മാർ അകത്തുകടക്കുന്നു)

ഒന്നാം കള്ളൻ—ഇവൾതന്നെ. ഇവൾതന്നെ.

രണ്ടാമൻ—പിടിക്കു, പിടിക്കു!

(ഒന്നാമത്തവൻ കല്യാണിയെ പിടിക്കാനായിച്ചെല്ലുന്നു. കല്യാണി ഒഴിഞ്ഞുമാറി നിലവിളിക്കുന്നു) എന്നെ രക്ഷിക്കണേ! രക്ഷിക്കണേ!

സഗര—(മുമ്പോട്ടുവന്നു) കരുതിക്കൊള്ളുവിൻ!

ഒന്നാമൻ—ഇവനാര്?

രണ്ടാമൻ— ആരെങ്കിലുമാട്ടെ, ഇവന്റെ കഥ കഴിക്കാം.

(സഗരസിംഹൻ കള്ളന്മാരോടു യുദ്ധംചെയ്തു വീഴുന്നു)

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ!

(അജയസിംഹൻ വരുന്നു)

അജയ—കല്യാണി! പേടിക്കേണ്ട. ഞാനിതാവന്നു കഴിഞ്ഞു.

(അജയസിംഹൻ വാളൂരി കള്ളന്മാരോടെതിൎത്തു മൂന്നുപേരേയും വീഴ്ത്തുന്നു)

അജയ—ഇവരുടെ മൂന്നുപേരുടേയും കഥതീൎന്നു. ഇതാരാണ്?

കല്യാണി—ഇദ്ദേഹമെന്നെ രക്ഷിക്കാൻവന്ന ആളായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിനു മുറിപറ്റി.

സഗര—നിങ്ങളാരാണു?

അജയ—ഞാൻ സേനാപതി ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രനാണ്. ഇവളെന്റെ അനുജത്തി കല്യാണിയാണു.

സഗര—ആര്? മഹാബത്തുഖാന്റെ ഭാൎയ്യ കല്യാണിയോ?

അജയ—അതേ, വീരശ്രേഷ്ഠ! അവിടുന്നാരാണ്?

സഗര—ഞാൻ മഹാബത്തുഖാന്റെ അച്ഛൻ സഗരസിംഹനാണ്.

രംഗം മൂന്നു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരി രാജാവായ ഗജസിംഹന്റെ കൊട്ടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മാർവാഡുരാജാവായ ഗജസിംഹനും സദസ്യൻ ഹരിദാസനും ഗജസിംഹന്റെ പുത്രൻ അമരസിംഹനും ദൂതന്റെ വേഷത്തിൽ അരുണസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—ദൂതാ! എനിക്കീവിവാഹകാര്യത്തിൽ തീരെ സമ്മതമില്ലെന്നു റാണയെ അറിയിക്കുക. ചക്രവർത്തിക്കു വിരോധമായി നില്ക്കുന്നവരോടു യാതൊരുതരത്തിലും സംബന്ധിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്താ ഹരിദാസ !

ഹരിദാസ്—തിരുമേനി! അവിടുന്നു പറഞ്ഞതു വളരെ ശരിയാണു. തീർച്ചയായും അങ്ങനെ തന്നെയാണു വേണ്ടതു്.

അരുണ—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങളുടെ റാണ എങ്ങനെയാ രാജദ്രോഹിയായതു? മേവാഡിനും മുഗളന്മാരുടെ കീഴിലായിട്ടില്ല. ഏതൊരു സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയാണോ ഇത്രനാളും രക്ഷിച്ചുപോന്നതു് ആ സ്വാതന്ത്ര്യരക്ഷയ്ക്കുള്ള പ്രയത്നം ദ്രോഹമാകുന്നതെങ്ങനെ?

ഗജ—അതുതന്നെ ദ്രോഹമെന്നു പറയുന്നതു്. രാജപുത്രസ്ഥാനം മുഴുവനും മുഗളന്മാരുടെ മുമ്പിൽ തലകുനിച്ചു് അവരുടെ പ്രഭുത്വം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ മേവാഡുമാത്രം എങ്ങനെ തലപൊന്തിച്ചുനില്ക്കും?

അരുണ—എനിക്കു മനസ്സിലായി. മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ അസൂയയാണു് ജനിച്ചിരിക്കുന്നതു്. എല്ലാ

പൎവ്വതങ്ങളുടെ ശിഖരങ്ങളിൽനിന്നും അഭിമാനമാകുന്ന രശ്മികൾ അന്തൎദ്ധാനംചെയ്തു. മേവാഡു പൎവ്വതങ്ങളെ മാത്രം ആ രശ്മികളിന്നും പ്രദക്ഷിണംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതുമാത്രം സഹിക്കുവാൻ മഹാരാജാവിന്നു സാധിക്കുന്നില്ല. ഇന്നെല്ലാരാജപുത്രന്മാരുടെ ശിരസ്സും നഗ്നമായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മേവാഡു റാണായുടെ മസ്തകം മാത്രം ഇന്നും കിരീടത്താലലംകൃതമായിരിക്കുന്നു. ഇതു കടളു മഹാരാജാവിന്റെ കണ്ണുകൾക്കു കണ്ടകമായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. എങ്കിലും മഹാരാജാവേ! റാണ ചതികൊണ്ടു അവിടുത്തെ അഭിമാനത്തെ കളഞ്ഞിട്ടില്ല. നിങ്ങളെല്ലാവരും തന്നെത്താൻ വഞ്ചിതരായിത്തീൎന്നതാണു- ഇതിൽ റാണയ്ക്കെന്താണു ദോഷം?

ഗജ—ദൂത! നിങ്ങൾ വളരെ ധീരനും ധൃഷ്ടനുമാകുന്നു- മഹാരാജാ ഗജസിംഹന്റെ നേരെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറയുവാനുള്ള ധൈൎയ്യം ഇതുവരെ ഒരാൾക്കുമുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇത്ര ധാൎഷ്ട്യം ദുഷ്ടതയും ഉന്നത മഹാറാണാ റാണി? ഇരുപതിനായിരം രാജപുത്രഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു മാത്രം അതലസ്ഥാനത്തിനായിട്ട ഭരിക്കുന്ന കരുതുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ആ ഔദ്ധത്യം അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമേ ഭൂഷണമാവുള്ളൂ.

അരുണ—മഹാരാജാവു പറയുന്നതു ശരിയാണു. ഈ ഔദ്ധത്യം അദ്ദേഹത്തിന്നു മാത്രമേ ഭൂഷണമാവുന്നുള്ളൂ. ഇപ്രകാരമുള്ള ഔദ്ധത്യം നേടുവാനുള്ള ത്രാണി അങ്ങേക്കില്ല.

ഗജ—ദൂതനെ വധ്യനാണു—അല്ലെങ്കിൽ—

അരുണ—ആട്ടെ, അവിടേക്കു് ഇച്ഛയെങ്കിലും മനുഷ്യ

തെറ്റുണ്ടല്ലോ. എന്നാൽ മഹാരാജാവേ! കൊള്ളാം, ദൂതനവധ്യനാണെന്നുള്ള ബോധം അങ്ങെയ്ക്കെങ്ങനെയാണുണ്ടായതു്? ഇത്ര നീതിയും ഇത്ര മഹത്തായ തെറ്റും അവിടത്തെ മുഖത്തുനിന്നു് എങ്ങനെയാണു പുറപ്പെട്ടതു്?

ഗജ—ദൂത! നമ്മുടെ ധൈര്യത്തിനൊരതിരുണ്ടു. പൊയ്ക്കൊള്ളുക. എനിക്കീവിവാഹമനിഷ്ടമാണെന്നു റാണയെ മനസ്സിലാക്കുക. പൊയ്ക്കൊള്ളൂ.

അരുണ—മഹാരാജാവേ! ഇതാ ഞാൻ പോകുന്നു. എന്നാൽ ഒരു കാര്യംകൂടി പറയാനുണ്ടു. ചക്രവർത്തിയുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്ന ദക്ഷിണരാജാക്കളിൽ അവിടുന്നു അനവധി യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നും ഗുജറാത്തിനേയും അവിടുന്നു ജയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഇത്തവണ മേവാഡിലേക്കു വരുമല്ലോ. അതിനായി ഞാൻ ക്ഷണിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

(അരുണസിംഹൻ പോവാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

ഗജ—കൊള്ളാം. എന്നാൽ നില്ക്കൂ. എന്റെകൂടെ പോയാൽമതി.

അരുണ—അവിടുന്നെന്നെ ബന്ധിക്കാനോ ഭാവം?

ഗജ—അതേ, അമരസിംഹാ! ഇവനെ ബന്ധനത്തിലാക്കുക.

അമര—ഇതെന്താണച്ഛാ! ഇയ്യാൾ ദൂതനല്ലേ? ദൂതനോടീക്രമംപ്രവർത്തിക്കുന്നതു ക്ഷത്രിയധർമ്മമല്ലല്ലൊ?

ഗജ—അമരസിംഹ, ഞാൻ നിന്റെ അടുക്കൽനി

ന്നും ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾ പഠിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. നിനക്കെന്റെ കല്പന നടത്തേണ്ടുമാത്രമേയുള്ളൂ.

അമര—അച്ഛാ! ഈ അന്യായമായ കല്പന നടത്താനെനിക്കു സാധിക്കില്ല.

ഗജ—(വിറച്ചുകൊണ്ടു) നിനക്കെന്റെ കല്പന നടത്താൻ കഴികയില്ലേ? അധികപ്രസംഗി! നീയെന്റെ മൂത്ത പുത്രനാണെന്നോർത്തുകൊൾക. എന്റെ വാക്കു നീ കേട്ടില്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ ഭവിഷ്യത്തു നീയനുഭവിക്കേണ്ടി വരും. എന്റെ രാജ്യം നിനക്കു സിദ്ധിക്കില്ല. സിംഹാസനത്തിൽ കയറാൻ ഇളയപുത്രനായ യശോവന്തസിംഹനായിരിക്കും.

അമര—അങ്ങയുടെ രാജ്യം അങ്ങുതന്നെ വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാലും. മുഗളന്മാരുടെ ചവിട്ടുകൊണ്ടും ദയകൊണ്ടും നിലനിന്നുപോരുന്ന അവിടുത്തെ സിംഹാസനത്തിൽ കേറാനെനിക്കു ലവലേശവുമാഗ്രഹമില്ല. മുഗളന്മാരുടെ ചെരിപ്പു ചുമക്കാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

ഗജ—കാര്യം നന്നായി. ഇതിനു ശിക്ഷയായി നിന്നെ ഞാൻ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിത്തള്ളിയിരിക്കുന്നു. പൊക്കോ.

അമര—ഇതാ പോവായി.

(അമരസിംഹൻ പോകുന്നു)

ഗജ—(തെല്ലുനേരം കഴിഞ്ഞിട്ടു) ഉതു! പൊയ്ക്കൊൾക. ഞാൻ നിങ്ങളേയും വിട്ടയച്ചിരിക്കുന്നു.

രംഗം നാലു.

സ്ഥാനം—മഹാബത്തുഖാന്റെ ഗൃഹത്തിന്റെ ബഹിർഭാഗം. സമയം—രാത്രി.

(മഹാബത്തുഖാൻ തനിച്ചിരിക്കുന്നു)

മഹാബ—ഞാനവളെ ഉപേക്ഷിച്ചെങ്കിലും വീണ്ടുമവളെപ്പററിയുള്ള വിചാരം എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പ്രേമചപലവും മനോഹരവുമായ അവളുടെ ആ കിശോരമുഖം ഇപ്പോഴുമെന്റെ കണ്ണിനു മുമ്പിൽ നൃത്തംചെയ്യുന്നു. ഏതോ ഒരമൂല്യരത്നംപോയപോലിരിക്കുന്നു. ഞാനെന്തിനാണവളുടെ എഴുത്തു മടക്കിയതു? ഇത്ര പരിശുദ്ധവും നിർമ്മലവുമായ പ്രേമത്തെ ഈ വിധം നിരസിച്ചതു് അനുചിതമായി. അവൾക്കെന്നിലുദിച്ച പ്രേമത്തെ അവളുടെ അച്ഛന്റെ നേരെയുണ്ടായ ക്രോധത്തിന്റെ ആവേശംമൂലം ഞാൻ നിരസിച്ചതു് എത്ര നീചകൃത്യമാണെന്നെനിക്കിപ്പോൾ തോന്നുന്നു. എപ്പോഴെങ്കിലും ക്ഷമായാചനത്തിനവസരംകിട്ടുന്നതായാൽ നിശ്ചയമായും രണ്ടുകയ്യും കൂപ്പിക്കൊണ്ടു ഞാനവളോടു മാപ്പു ചോദിക്കും. ആരതു്?

(ഒരു പാററാവുകാരൻ വരുന്നു)

പാററാ—ഏമാന്നേ! മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു അവിടുത്തെ കാണ്മാൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—ഗജസിംഹനോ? യോധപുരിയിലെ രാജാവോ?

പാററാ—അതേ ഏമാന്നേ!

മഹാബ—അദ്ദേഹത്തെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരൂ.

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാ ഗജസിംഹന് ഇവിടെയെന്താ കാര്യം? ഭീരു, അധമൻ, മുഗളന്മാരുടെ ദാസൻ. ഇതാ അദ്ദേഹമിങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ട്.

(ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—നമസ്കാരം.

മഹാബ—നമസ്കാരം. ഈ ദരിദ്രക്കുടിലിനു മഹാരാജാവ് ഇന്നു പ്രകാശം നൽകുവാനുള്ള സംഗതിയെന്താണ്? വിശേഷമെന്തെങ്കിലുമുണ്ടോ?

ഗജ—ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു താങ്കളെ ഓർമ്മിക്കയുണ്ടായി.

മഹാബ—ഇതു തിരുമനസ്സിലെ ദയാധിക്യംതന്നെ. എന്നാൽ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ പോവാനായിരിക്കാം.

ഗജ—അതെ അങ്ങനെതന്നെ.

മഹാബ—ഇതിനെപ്പററി പല തവണയും ഞാൻ തിരുമുമ്പിലുണർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. പിന്നെന്തിനാ കൂടക്കൂടെ ഇങ്ങനെ ബഹുമതിനൽകുന്നതു്?

ഗജ—മേവാഡിൽവെച്ചു ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യം പലതവണയും തോററിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു തിരുമനസ്സിലേക്കു വളരെ വ്യസനമുണ്ട്. ഇത്തവണ നിവൃത്തിയില്ലാതെ താങ്കളെയാണു ലക്ഷ്യം കരുതിയിരിക്കുന്നതു്. ഈയപമാനത്തിൽനിന്നദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കാനുള്ള സാമർത്ഥ്യം താങ്കൾക്കേയുള്ളു. എല്ലാരിലുംവെച്ചു

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ക്ഷേമകാംക്ഷിയും സഹായിയും താങ്കളാണു്.

മഹാബ—അങ്ങെന്താണീ പറയുന്നതു്?

ഗജ—എല്ലാർക്കുമറിയാവുന്ന സംഗതിയാണിതു്.

മഹാബ—ഉം! (അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തുന്നു)

ഗജ—മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ താങ്കളിത്തവണ തീർച്ചയായുമായുധമെടുക്കണം. മേവാഡു താങ്കളുടെ ജന്മഭൂമിയാണെന്നെനിക്കറിയാം. റാണാ അമരസിംഹൻ താങ്കളുടെ സഹോദരനാണെന്നുമറിയാം. മേവാഡിനെ താങ്കളുപേക്ഷിച്ചിട്ടു വളരെക്കാലമായെന്നുമോർക്കേണ്ടതുണ്ടു്. താങ്കൾ സ്വന്തം ധർമ്മത്തെയുമുപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. മേവാഡുമായി വല്ല ബന്ധവും താങ്കൾക്കുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ മുസൽമാനായിത്തീർന്നശേഷം അതും നിശ്ശേഷം വെടിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിനാലെന്തിനാണിങ്ങനെ വൃഥാ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

മഹാബ—(അല്പാല്പം സ്വഗതമായി) മേവാഡെന്റെ സ്വദേശമല്ലായിരുന്നെങ്കിൽ!

ഗജ—മാതൃഭൂമി ബലാൽക്കാരമായി അങ്ങയെ മടിയിലേററിയിരുത്തുമോ? ഒരുതവണ മേവാഡിലേക്കൊന്നു പോയിനോക്കു, യുദ്ധത്തിനായിട്ടല്ല ബന്ധുത്വത്തിന്റെ നിലയിൽത്തന്നെ. മേവാഡിലെ ജനങ്ങളങ്ങയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിങ്ങനെ പറയും. "സ്വമതമുപേക്ഷിച്ചു മുഹമ്മദുമതം സ്വീകരിച്ച അധമൻ മഹാബത്തുഖാനിയ്യാളാണു്. ഇയ്യാൾതന്നെയാണു പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരപുത്രൻ." വൃദ്ധന്മാരങ്ങയെക്കണ്ടാൽ വെറുപ്പോടെ മുഖം തി

ിച്ചുകളയും. യുവാക്കന്മാർ ക്രോധംപൂണ്ട കണ്ണുകൾ കൊണ്ടു് അങ്ങയെ തുറിച്ചുനോക്കും. സ്ത്രീകൾ ഗവാക്ഷങ്ങളിൽകൂടി അങ്ങയെ നോക്കിശ്ശപിക്കും. രാജപുത്രന്മാരങ്ങയെക്കണ്ടാൽ സഹോദരസ്നേഹത്തോടെ കെട്ടിപ്പിടിക്കുമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ട.

മഹാബ—ഹും! (മഹാബത്ഖാൻ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു)

ഗജ—ജീവകാലം മുഴുവനും താങ്കൾക്കു മുഗളന്മാരൊന്നിച്ചു കഴിയേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്. അവരുടെ ഉൽക്കർഷമാകുന്നു താങ്കളുടേയും ഉൽക്കർഷം. അവരുടെ അപകർഷമാണു താങ്കളുടേയും അപകർഷം. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതിനെപ്പററി താങ്കൾ ഗൌരവമായി ആലോചിക്കണം.

(സന്യാസിവേഷത്തിൽ സഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—മഹാബത്തേ!

മഹാബ—ആരു്? അച്ഛനോ? അവിടുന്നിവിടെയെങ്ങനാണീവേഷത്തിൽ വന്നതു?

സഗര—ഞാനിപ്പോൾ സന്യാസം സ്വീകരിച്ചിരിക്കയാണു.

മഹാബ—അതെന്തിനാണച്ഛാ!

സഗര—മഹാബത്തേ! നിനക്കു പക്ഷേ ആശ്ചര്യം തോന്നുമായിരിക്കാം. ഇതാശ്ചര്യം തോന്നേണ്ട സംഗതിയുമാകുന്നു. യാതൊരുത്തനാണോ തന്റെ ജന്മഭൂമിയേയും ജാതിയേയും ധർമ്മത്തേയും പരിത്യജിച്ചു ജീവിതം വ്യർത്ഥമാക്കി വിജാതീയരുടെ കരുണയുടെ യാചകനായി ജീ

വകാലത്തിലെ മുക്കാലംശവും വെറുതെ കളഞ്ഞതു്, അവൻ ആയുസ്സുസ്സമിക്കാറായപ്പോൾ വീണ്ടും പണ്ടത്തെ വഴിയിൽക്കൂടിത്തന്നെ സഞ്ചരിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാനീവേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നു മനസ്സിലായില്ലേ?

മഹാബ—ഇല്ല, അച്ഛ!—

സഗര—എന്നാൽ കേട്ടോളു. ഞാനിത്രയും കാലത്തിനിടയിൽ സ്നേഹമയിയായ എന്റെ മാതൃഭൂമിയുടെ വിളി ഇപ്പോളാണു കേട്ടതു്. അമ്മയുടെ ആ വിളി എത്ര ഗംഭീരം! എത്ര കരുണം! എത്ര ദയനീയം! മഹാബതേ! അതൊന്നു് ഊഹിപ്പാൻപോലും നിനക്കു സാധിക്കില്ല. ഞാനിപ്പോളെന്റെ പാപത്തിന്റെ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുകയാണു. നിന്റെ പാപങ്ങൾക്കു നീയും പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യണമെന്നു പറയാനാണു ഞാനിങ്ങോട്ടു വന്നതു്.

മഹാബ—അവിടുത്തെ പാപത്തിന്റെയോ?

സഗര—അതേ, എന്റെ പാപത്തിന്റെ. ഞാൻ സ്വജനങ്ങളെയുപേക്ഷിച്ചു മുഗളന്മാരുടെ ദാസനായിത്തീൎന്നുവല്ലോ. എന്നാൽ നിന്റെ പാപം എന്റേതിനേക്കാൾ എത്രയോ വലുതാണു. നിന്റെ പാപത്തിനു സീമയില്ല.

മഹാബ—അച്ഛ! ഞാനെത്ര ചിന്തിച്ചു നോക്കീട്ടും പാപത്തെപ്പററി യാതൊന്നുമെനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. എനിയ്ക്കു് ഒരു വിശ്വാസമുണ്ടു്. അതെന്തെന്നാൽ, ഇസ്ലാം ധൎമ്മം സത്യ—

സഗര—മകനേ! മഹാബലത്തേ! നിനക്കീ വിശ്വാസമെങ്ങനെയുണ്ടായി? തീച്ചയായും നീ കുറാൻ വായിച്ചിരിക്കണം. അതും നല്ലൊരു ഗ്രന്ഥമാണു. ഹിന്ദുധമ്മത്തിനെ നിന്ദിക്കുന്നില്ല. അതിനോടിതിനു യാതൊരു വിവാദവുമില്ല. എന്നാൽ നീ നിന്റെയും നിന്റെ അച്ഛന്റെയും മുത്തച്ഛന്റെയും വ്യാസൻ, കപിലൻ, ശങ്കരാചാര്യരെന്നിവരുടെയും ധമ്മമുപേക്ഷിക്കുന്നതിനുമുമ്പിൽ അവരുടെ ഗ്രന്ഥവും പഠിച്ചിരുന്നുവോ? നിന്നെപ്പോലെ മൂഢനും നിരക്ഷരകുക്ഷിയുമായ ഒരുവനു ധമ്മാധമ്മവിവേചനത്തിനു ശക്തിയുണ്ടാകുന്നതെങ്ങനെ? യാതൊരു ധമ്മത്തിന്റെ മൂലമന്ത്രംഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹവും ആത്മജയവുമാകുന്നുവോ യാതൊരു ധമ്മത്തിന്റെ അന്തിമവികാസം സവ്വഭൂതാനുകമ്പയാകുന്നുവോ യാതൊരു ധമ്മത്തെ അനുസരിച്ചു മനുഷ്യരുടെ മാത്രമല്ല, പിപീലികാവധംപോലും നിഷിദ്ധമായിരിക്കുന്നുവോ ആ ധമ്മത്തെ യാതൊരാലോചനയും കൂടാതെ വലിച്ചെറിഞ്ഞു, മഹാബലത്തേ! എത്ര വലിയ പാപമാണു നീ ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു നീയറിയുന്നില്ല.

മഹാബ—അച്ഛ! ഞാനിതു കണ്ടിട്ടു വിവശനായിരിക്കുന്നു. എന്തെന്നാലിന്നാവിടുന്നു—

സഗര—എന്തെന്നാൽ ഞാനിന്നു ധമ്മത്തെപ്പററി പ്രസംഗിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. വിവശനാകേണ്ട വിഷയം തന്നെയാണിതു്. എന്നാൽ ഞാനും വിവശനായിരിക്കുന്നു. ആർ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ധനമല്ലാതെ മററൊന്നുമറിഞ്ഞിരുന്നില്ലയോ അവനിതാ ധമ്മത്തിനായിക്കൊണ്ടു

സന്ന്യാസം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മഹാബത്തുഖാൻ! ഉച്ഛ്വാസത്തെ മുഴക്കുന്ന കർമ്മത്തിൻെറ ഒരു കമ്പിയെങ്കിലും ബന്ധിക്കപ്പെടാത്ത ഹൃദയമേയില്ല. ഏതെങ്കിലുമൊരുദിവസം ഒരു യാദൃച്ഛികസംഭവമാകുന്ന വിരലിൻെറ ആഘാതത്താൽ ആ കമ്പി പെട്ടെന്നു മുഴങ്ങുന്നുവെങ്കിൽ ആ നിമിഷത്തിൽത്തന്നെ ഹൃദയമൊട്ടുക്ക അനിർവ്വാച്യമായ ഒരു ഘോഷമുണ്ടാകുന്നു. ആ സമയമാത്മാവു ക്ഷുദ്രസ്വാർത്ഥമാകുന്ന കഞ്ചുകത്തിൽനിന്നും മുക്തമായിട്ടു അനന്തമായ ആകാശത്തിലേയ്ക്കു ഉൽഗമിക്കുന്നു. ഈ സംഗതി കല്യാണിയെന്നോടു് അന്നൊരിക്കൽ പറകയുണ്ടായി.

മഹാബ—കല്യാണിയോ?

സഗര—അതേ. അവളാണു് അന്നെന്നോടീസ്സംഗതി പറഞ്ഞതു്. ഇപ്പോഴും അവളുടെ ആ വാക്കുകൾ എൻെറ കർണ്ണങ്ങളിൽ സംഗീതത്തിൻെറ അനുരണനംപോലെ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മഹാബത്തുഖാൻ! കല്യാണിയെ അവളുടെ അച്ഛൻ ഗൃഹത്തിൽനിന്നും പുറത്താക്കിയിരിക്കുന്നു. ഈ വർത്തമാനം നീ കേൾക്കയുണ്ടായോ?

മഹാബ—ഗൃഹത്തിൽനിന്നും പുറത്താക്കിയിരിക്കുന്നുവെന്നോ? എന്തിനു? എന്തു കാരണത്താൽ?

സഗര—കല്യാണിയിപ്പോഴും നിന്നെ—ധർമ്മദ്ധ്വംസകനെ, ആരാധിക്കുന്നതുകൊണ്ടു്.

മഹാബ—അവിടുന്നവളെക്കാണുകയുണ്ടായോ?

സഗര—ഒരു ഗ്രാമത്തിൻെറ സമീപം ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ ഒരു കുടിലിൽ വെച്ചുകണ്ടു.

മഹാബെ—അച്ഛ! ഇതാണൊ അവിടത്തെ ഉദാരമായ; അല്ല അത്യുദാരമായ ഹിന്ദുധൎമ്മം? ഹിന്ദുക്കൾക്ക മുസൽമാന്മാരോട് ഇത്ര നിന്ദയും വിദ്വേഷവുമോ? കല്യാണിയ്ക്ക് അവളുടെ മിത്രഭക്തിയുടെ ഫലമായി ഗൃഹത്തിൽ നിന്നും ബഹിഷ്കരണമാണല്ലൊ സിദ്ധിച്ചതു്. അച്ഛ! അവിടുന്നെന്നോട്ട പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യണമെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഞാൻ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യും. നിശ്ചയമായും ചെയ്യും. എന്നാൽ ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീൎന്നതുകൊണ്ടല്ല; ഏതാനും കാലം ഹിന്ദുവായിരിക്കയുണ്ടായല്ലൊ എന്നതുകൊണ്ടാണു്. ആ ഹിന്ദുവായിരുന്നതിന്റെ പാപത്തിനു ഞാൻ നിശ്ചയമായും പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുന്നതാണു്.

സഗര—മഹാബെത്തുഖാൻ!—

മഹാബെ—അച്ഛ! ഹിന്ദുക്കളെപ്പററി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വല്ല അനുകമ്പയുടെ ശകലമെങ്കിലും അവശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ അതുംകൂടി ഞാനിപ്പോൾ ദൂരെയെറിഞ്ഞുകളഞ്ഞു. ഞാനിന്നു ഞരമ്പുകൾകൊണ്ടും രോമങ്ങൾകൊണ്ടും മുസൽമാനായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു.

സഗര—മഹാബെത്തുഖാൻ!

മഹാബെ—അച്ഛ! ഞാൻ വളരെ കുറച്ചു മാത്രമേ സംസാരിക്കാറുള്ളുവെന്നു് അവിടേയ്ക്കു നല്ലപോലെ അറിയാവുന്നതാണല്ലൊ. ഞാനൊരിക്കലൊരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞാൽ അതു വളരെ ഭീഷണമായിത്തീരുമെന്നും അവിടുന്നറിയാത്തതല്ലല്ലൊ.

(മഹാബെത്തുഖാൻ അവിടെനിന്നും പോകാൻഭാവിക്കുന്നു.)

സഗര—മഹാബത്തുഖാൻ! നീയിത്രയധഃപതിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ പോരു്, ചെന്നു മരിച്ചു പോ. നീയന്ധകൂപത്തിൽ പതിച്ചുനശിച്ചുപോകട്ടെ! മ്ലേച്ഛ! അധമ! കുലാന്തക!

(സഗരസിംഹൻ പോകുന്നു. സഗരസിംഹൻ പോയശേഷം മഹാബത്തുഖാൻ ഉൽക്കണ്ഠിതഭാവത്തോടെ അങ്ങുമിങ്ങും ഉലാത്തുന്നു.)

മഹാബ—ഇത്ര വിദ്വേഷമോ! ഇത്ര നിന്ദയോ! ഇപ്രകാരമുള്ള ജാതിയെ മുസൽമാന്മാരടിക്കടി ചവിട്ടിത്താഴ്ത്തുന്നുവെങ്കിൽ അതിൽ വിസ്മയിപ്പാനെന്താണുള്ളതു്? ഇതിനുപകരം മുസൽമാന്മാരവരോടു പലിശയും പലിശയ്ക്കു പലിശയും അല്ല, അതിലധികവും നിന്ദകാണിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതിലുമെന്താണു വിസ്മയിപ്പാനുള്ളതു്? ഇതാണു പോലുമിവരുടെ ഉദാരമായ—അത്യുദാരമായ—സനാതനമായ ഹിന്ദുധർമ്മം! മുസൽമാൻധർമ്മമെന്തെങ്കിലുമായിക്കൊള്ളട്ടെ, എത്രയധമനായ അന്യനേയും തന്റെ വക്ഷസ്സോടണച്ചു തന്നിൽ ചേർക്കുവാനും അതിനു് അത്രമാത്രം ഔദാര്യവും മഹത്വവുമുണ്ടു്. എന്നാൽ ഹിന്ദുധർമ്മമോ? ഒരു വിധർമ്മി അനേകകാലം തപസ്സുചെയ്താലും തന്നിലേക്കു ചേർക്കുകയില്ല. ഇത്ര ഗർവ്വമോ! ഇത്ര അഹങ്കാരമോ! ഇത്ര സ്വാർത്ഥമോ! ഈ അഹങ്കാരത്തെ പൊടിയാക്കുവാനെനിക്കു കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ നന്നായിരുന്നു. (ഗജസിംഹനോടു) മഹാരാജാവേ! ഞാൻ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു പോകുവാൻ തീർച്ചയാക്കി. അവിടുന്നെനിക്കുവേണ്ടി ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സോടു് ഈ സംഗതിയുണർത്തിക്കണം.

(ഗജസിംഹൻ ആശ്ചൎയ്യത്തോടെ നോക്കുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടേക്കു വല്ലതെ ആശ്ചൎയ്യംതോന്നുന്നുവോ? ഞാൻ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ പോകുന്നതിന്റെ കാരണമെന്താണെന്നവിടേക്കു മനസ്സിലായോ?

ഗജ—താങ്കൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ ആജ്ഞാനുകാരിയും ക്ഷേമകാംക്ഷിയുമായതുകൊണ്ടുതന്നെ.

മഹാബ—അല്ല, ഹിന്ദുധൎമ്മത്തെ വേരോടെ പറിച്ചുകളയുവാൻ! അവരുടെ ജാതിയെ മുഴുവൻ മണ്ണിനടിയിൽ കുഴിച്ചുമൂടുവാൻ! അവരുടെ നാമത്തിന്റെ ഒരടയാളംപോലും ഞാനിനി വെച്ചേക്കില്ല. എന്താ മനസ്സിലായോ? എന്നാലവിടുന്നു ചെന്നു് ഈ സംഗതി തിരുമനസ്സുണൎത്തിക്കുക.

(ഗജസിംഹൻ അഭിവാദ്യംചെയ്തു് ഒരു ഭാഗത്തുകൂടെയും മഹാബത്തുഖാൻ മറുഭാഗത്തുകൂടെയും പോകുന്നു.)

രംഗം ആറു്.

സ്ഥാനം—ജഹാംഗീറിന്റെ ദർബാർ. സമയം—പ്രഭാതം.

(ജഹാംഗീർ ചക്രവൎത്തി, സഭാംഗങ്ങൾ, ഹിദായതലി എന്നിവർ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഹാം—ഈ അപമാനങ്ങളെല്ലാം ആയുസ്സുള്ളകാലം മറന്നുപോകുന്നതല്ല. എന്നാൽ രാജകുമാരനെന്തു പറ്റി? അവനാത്രമാത്രം ബലഹീനനായിരുന്നുവോ? അവനു് എങ്ങനെയാണു തോൽവി പറ്റിയതു്?

ഹിദാ—തിരുമേനി! രാജകുമാരനെ തോല്ക്കണമെന്നുള്ള മോഹം ഒട്ടും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു ഞാൻ സത്യം ചെയ്യാം.

ജഹാം—നിങ്ങളൊക്കെ ഒന്നിനും കൊള്ളാത്തവരാണ്.

ഹിദാ— തിരുമേനി അരുളിച്ചെയ്യുന്നതു ശരിയാണ്.

ജഹാം— ഹിദായത്തേ! നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിൽതോററു ബന്ധനസ്ഥനാകയും റാണയുടെ കൃപയാലെങ്ങനെയോ വിമുക്തനാകയും ചെയ്തുവല്ലോ. അബ്ദുല്ലയാകട്ടെ യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുപോയി. അതുപോലെ നിങ്ങൾക്കും ചാകാമായിരുന്നില്ലേ?

ഹിദാ—സംശയമില്ല തിരുമേനി. ഈ ദാസൻ യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുപോകണമെന്നുതന്നെ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. എന്നാലെന്താണുണർത്തിക്കേണ്ടതു? ഞാൻ മരിക്കുന്നതു് എന്റെ ഈശ്വരന്നുംതന്നെ ഇഷ്ടമില്ലായിരുന്നു.

ജഹാം—മിണ്ടാതിരിക്ക.

(സംഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഹാം—ഇതാ രാജാ സംഗരസിംഹൻ വരുന്നുവല്ലോ. എന്താ രാജൻ!

സംഗര—തിരുമേനി!

ജഹാം—അങ്ങയെ റാണയാക്കിയല്ലേ ചിത്തൂർകോട്ടയിലേക്കയച്ചിരുന്നതു്. കോട്ടയെ അമരസിംഹൻ സമർപ്പിച്ചുവെന്നു കേൾക്കുന്നുവല്ലോ?

സംഗര—ഉവ്വ് തിരുമേനി!

ജഹാം—ആരുടെ കല്പനപ്രകാരം?

സഗര—അതിനാരുടെയും കല്പന വേണമെന്നു ഞാൻ കരുതിയില്ല.

ജഹാം—എന്തുകൊണ്ടു?

സഗര—എന്തെന്നാൽ റാണാ അമരസിംഹനാണു ചിതോർദുർഗ്ഗത്തിന്റെ അവകാശിയെന്നെനിക്കു ന്യായദൃഷ്ടിയാൽ മനസ്സിലായി.

ജഹാം—അങ്ങേക്കു മനസ്സിലായോ?

സഗര—ഓ! നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായി. അക്ബർ ചക്രവൎത്തി ധൎമ്മയുദ്ധം ചെയ്തിട്ടല്ല ചിതോർദുർഗ്ഗം സ്വാധീനമാക്കിയതെന്നെനിക്കു കേൾക്കുവാനിടയായി. അദ്ദേഹം ജയമല്ലനെ ചതിയിൽ വധിച്ചു ചിതോർ കൈവശമാക്കിയതാണു.

ജഹാം—രാജൻ! താങ്കളെന്നുമുതൽക്കാണിത്തരം ന്യായമാൎഗ്ഗങ്ങളിൽ പണ്ഡിതനായതു?

സഗര—ഏതൊരു ദിവസമാണു ഞാനൊരു പ്രത്യുഗ്രമായ പ്രകാശം, അഥവാ ഒരു പ്രത്യുഗ്രതേജസ്സു കണ്ടതു്, അന്നുമുതൽ.

ജഹാം—പ്രത്യുഗ്രമായൊരു തേജസ്സു കണ്ടുവോ?

സഗര—കാണുകയുണ്ടായി. ഞാനൊരു തേജസ്സിനെ കാണുകയുണ്ടായി. എന്റെ നയനങ്ങളുടെ പുരോഭാഗത്തുനിന്നും പൊടുന്നനവേ ഒരു യവനിക നീങ്ങിപ്പോയി. ശ്രീരാമചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ കാലംമുതൽ ആധുനികകാലംവരെ മേവാഡിന്റെ അതീതകാലം മുഴുവൻ എന്റെ ദൃഷ്ടിപഥത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചു. ബാപ്പാ[illegible]വ

ലിന്റെ വിജയകഥകൾ, സംഗരസിംഹനും ചൂണ്ഡാജിയും തങ്ങളുടെ ദേശത്തിനു വേണ്ടിച്ചെയ്ത ആത്മപരിത്യാഗം, കുംഭന്റെ രണപാടവം, ഇങ്ങനെയുള്ള വിനോദങ്ങൾ ഞാൻ കണ്ടു. പെട്ടെന്ന് ഒരു മൂടൽമഞ്ഞു വ്യാപിച്ചു അതിൽ ഞാനെന്റെ പ്രതാപന്റെ—എന്റെ കനിഷ്ഠസഹോദരൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ കൃപാണവല്ലി വിദ്യുത്തുപോലെ പ്രകാശിക്കുന്നതു ഞാൻ കണ്ടു. ഞാൻ തന്നത്താൻ ശപിക്കുവാൻ ഇടങ്ങി.

ജഹാം—അതിന്നശേഷമെന്തുണ്ടായി?

സഗര—ഞാനയാളുടെ കൂട്ടത്തിൽപ്പെട്ടവനാണല്ലോ എന്ന ചിന്തയെന്റെ അന്തരംഗത്തിലുദിച്ചു. എന്നാൽ ഞാനോ അയാളുടെ വിപക്ഷപക്ഷത്തിൽ ചേർന്ന് വല്ലവിധാ നീചകൃത്യങ്ങളുമനുഷ്ഠിക്കയും ചെയ്തു. അതിൽപിന്നെ ഞാൻ ചെയ്യുന്നതൊക്കെ വളരെ ഉചിതം തന്നെയാണെന്ന് എന്നെത്തന്നെ ധരിപ്പിക്കുവാൻ എനിക്കു പ്രയത്നിക്കേണ്ടിവന്നു. ഞാൻ വേറൊരു ദിവസം അതിശമത്യാശ്ചര്യജനകമായ ഒരു കാഴ്ചകണ്ടു. അതു പുരാതനകാലത്തെക്കുറിച്ചുള്ളതല്ല, ചരിത്രസംബന്ധവുമല്ല; പുരാണകഥകളുമല്ല. എന്റെ പുത്രി, മുഗളന്മാരുടെ അടിമയായിത്തീർന്ന ഈ വ്യക്തിയുടെ പുത്രി—സ്വദേശത്തിനുവേണ്ടി കീറിപ്പറിഞ്ഞ വസനങ്ങളും ധരിച്ചുകൊണ്ടു ചുറ്റിനടക്കുന്നതാണു ഞാൻ കണ്ടതു്. എന്റെ അക്ഷികൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായി. കണ്ണും കണ്ണീരുകൊണ്ടു കലുഷമായി. ലജ്ജ, അഭിമാനം, ഭക്തി, വാത്സല്യമെന്നിവ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിവിങ്ങിവഴി

ണ്ടു. എനിക്കിരിക്കക്കൊണ്ടില്ല. ഞാൻ ചിത്തോർകോട്ട അമരസിംഹനു സമർപ്പിച്ച് അവിടെനിന്നും നിർഗ്ഗമിച്ച് ഇതാ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നു.

ജഹാം—താങ്കൾ മരിപ്പാനൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടല്ലേ വന്നിരിക്കുന്നതു്?

സഗര—തിരുമേനി! അതിനു സംശയമില്ല. ഞാൻ മരിക്കുവാൻ നിശ്ശേഷമൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടുതന്നെയാണു വന്നിരിക്കുന്നതു. പണ്ടെനിക്കു മരണത്തെപ്പററി വളരെ ഭയമായിരുന്നു. പിന്നെ ഞാൻ ആ പുതിയ പാഠം പഠിച്ചു.

ജഹാം—അതെന്തുപാഠമാണു്?

സഗര—ആത്മത്യാഗമെന്ന പാഠം. ഭൂമിയിൽ പ്രവൎത്തിതം രണ്ടുതരത്തിലാണു്. അതിലൊന്നിന്റെ പേർ സ്വാൎത്ഥം, മററതിന്റെ ആത്മപരിത്യാഗം. ഒന്നിന്റെ ഉൽപത്തി; നരകത്തിൽ, മററതിന്റെ നാകത്തിൽ. ഒന്നിന്റെ അധികാരി പിശാചു, മററതിന്റെ പരമേശ്വരൻ. ഞാനിതുവരെ സ്വാൎത്ഥരാജ്യത്തിലാണു നിവസിച്ചിരുന്നതു. ഞാനിന്നാണു് ആത്മത്യാഗമാകുന്ന രാജ്യം കണ്ടതു്. ആ രാജ്യത്തിലെ രാജാക്കന്മാർ ബുദ്ധനും ക്രിസ്തുവും ഗൌരാംഗനുമാകുന്നു. പ്രേമവും ഭക്തിയും അനുകമ്പയുമാകുന്നു ആ രാജ്യത്തിലെ നിയമങ്ങൾ. അവിടത്തെ പ്രബന്ധങ്ങൾ പരശുശ്രൂഷയും, ശിക്ഷ കരുണയും, സമ്മാനം ആത്മത്യാഗവുമാകുന്നു. ഞാനാദിവസംമുതൽ ആ രാജ്യത്തിലെ പ്രജയായിത്തീൎന്നു. ഏതുകരത്തിലാണോ ഞാനന്നുവരെ ഖഡ്ഗം ധരിക്കാതിരുന്നതു് ആ കരത്തിൽ

ഞാനെന്റെ പാവങ്ങളുടെ പരിത്രാണത്തിനായി അതെടുത്തു. തസ്കരന്മാരുടെ ഖഡ്ഗപാതം എന്റെ കണ്ഠത്തിന്നു പൂമാലയായിത്തോന്നി.

ജഹാം—പിന്നെ?

സഗര—പിന്നെ എന്റെ പുരാതനപാപങ്ങൾക്കു മൃത്യുമാർഗ്ഗമായി പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുവാൻ തോന്നിത്താ വന്നിരിക്കുന്നു. പണ്ടെനിക്കു മൃത്യുവിനെപ്പററി വളരെ ഭീതിയുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാലിപ്പോളാകട്ടെ അതിനെപ്പററി യാതൊരു ചിന്തതന്നെയുമില്ല. ആരാണോ ഏറ്റയ പൂർവ്വം സ്നേഹിച്ചുള്ള ആത്മത്യാഗമാകുന്ന പാഠം പഠിച്ചുള്ള അവനു മൃത്യുവിനെക്കുറിച്ചെന്തു ഭയമാണു്?

ജഹാം—എന്നാൽ താങ്കൾ മരിക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കാറാക. (ജഹാംഗീർ ഒരു പാറാവുകാരനെ വിളിച്ച് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു. അയാൾ മുന്നോട്ടുവരുന്നു)

സഗര— തിരുമേനി! ഇതിനന്യന്റെ—വേറൊരു ഘാതകന്റെ അപേക്ഷയില്ല—(അരയിൽനിന്നു കഠാരി ഊരിയെടുത്തു തന്റെ നെഞ്ചിൽ തറക്കുകയും അവിടെത്തന്നെ വീണു കൈകൾ രണ്ടും പരത്തിക്കൊണ്ടു പറയുകയും ചെയ്യുന്നു) ഈ രക്തമെന്റെ പാപത്തെ കഴുകിക്കളയട്ടെ!

നാലാമങ്കം.

രംഗം ഒന്ന്.

സ്ഥാനം—ഉദയസാഗരസരസ്തീരം. സമയം—ചന്ദ്രികയുള്ള രാത്രി.

(റാണാ അമരസിംഹൻ ഒരു തറയ്മലിരിക്കുന്നു. ഉദയസാഗരത്തിലെ തിരകളുടെ മന്ദ്രധ്വനി കേൾക്കുന്നു. അടുത്തുതന്നെ ഒരു മരക്കൊമ്പിന്മേൽ ഒരു കുയിലിരുന്നു പാടുന്നു. റാണ കണ്ണടച്ചിരുന്നുകൊണ്ടു് അതിന്റെ കളഗീതമാസ്വദിക്കുന്നു. തെല്ലു ദൂരെ ചില യുവതികൾ 'ഹോലി'യാഘോഷിച്ചാടിപ്പാടിക്കളിക്കുന്നു.)

വൃന്ദാരകവന്ദ്യവേണുഗീതം
വൃന്ദാവനത്തിലൊഴുകിടുന്ന
ഗോപവാടത്തിൽ
ആനായനാരീകുലംതന്നിൽ
പരമ്തിമോദമുദിച്ചു—പെട്ടന്നവർ,
ഒട്ടക്കഥ കാട്ടിന്നകമോടക്കുഴലൂതീടിന
കൈതവമൂർത്തിയെ ഹന്ത! തേടി
വേഗം കൈതവമററവരൊക്കെയോടി.

വല്ലീഗൃഹങ്ങളിൽ ഗീതിപൊങ്ങി
മാകന്ദഗന്ധത്തിലൂഴിമുങ്ങി
കാടഹോ മുററി—
ക്കാണായ് പരം കാന്തിപൂരത്താൽ
യമുനയും കൌമുദീപൂർണ്ണം—രാധേ! മമ

രാധേ! മമ ചാരത്തുടനാണെത്തുക മുരത്താടിതി
വംശിതൻ സംഗീതമെങ്ങുംപൊങ്ങി
രാധ സംഭ്രമസന്തോഷമേററമാന്നു.
ഉല്ലസൽകോകിലകൂജിതങ്ങാ-
ലല്ലലിൽപ്പെട്ടിതു ഗോപികമാർ
യാമിനീകാലം
ലീലാവിനോദൈകവൈവശ്യം
തെരുതെരെയോഷകളെല്ലാം—ചന്ദ്രാനന-
നിന്ദ്രാദികരംവന്ദ്യാമലനിന്ദീവരപുത്രീവര-
മോഹനൻതന്നെ നിനച്ചു ചിത്തേ
സവ്വം മോഹിതരായിക്കുതിച്ചു വേഗം.

റാണെ—ഇവരെല്ലാവരും ഹോലീലീലയിലും ഗാനത്തിലും നിമഗ്നരായിരിക്കയാണു്. ഇപ്പോളിവരുടെ കാലിന്റെ കീഴിൽ ഭൂകമ്പമുണ്ടായാൽതന്നെ ഇവരറികയില്ല. എന്തു ലോകമാണു്! ഇത്തരം ക്രീഡാസാധനങ്ങൾ മനുഷ്യനു കൊടുത്തു് അവനെ മയക്കിയിരിക്കയാണു്. അതല്ലെങ്കിൽ എപ്പോഴെങ്കിലും ആരാനും ഈ മരുഭൂമിയിൽ താമസിക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുമോ! ലോകം മഹാവഞ്ചകനാണു്. അറിയാതെകണ്ടു ആളെ ചതിക്കും. മാനസി യിങ്ങോട്ടു വന്നുകഴിഞ്ഞു.

(മാനസി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നിതേവരെ ഇവിടെത്തന്നെയായിരുന്നുവോ? കൊട്ടാരത്തിലേക്കു പോകരുതേ! ഇവിടെ തണുപ്പു സഹിക്കവയ്യ.

റാണ—കുറച്ചു നില്ലു. ഞാൻ വരുന്നുണ്ട്. ഇവിടെ ഈ ഉദയസാഗരസരസ്സീരത്തിലിരിക്കുമ്പോഠം ഒരു സുഖംതോന്നുന്നു. മാനസീ!

മാനസി—എന്താണച്ഛ!

റാണ—ഈ ലോകം തീരെ മായാമയമാണെന്നുള്ള സംഗതി നീയെപ്പോഴെങ്കിലും ഓൎത്തുനോക്കീട്ടുണ്ടോ?

മാനസി—മായയോ?

റാണ—അതേ, മായതന്നെ. മനുഷ്യൻ ചിന്തിച്ചുവെങ്കിൽ അമരനായിപ്പോകും. അതില്ലാതിരിക്കുവാൻ ലോകമവന്റെ മനസ്സിനെ മററനേകം ചിന്തകളെക്കൊണ്ടു മൂടിവെച്ചിരിക്കയാണു.

മാനസി—ലോകമത്രവഷളാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

റാണ— ഈ നിലാവുകൊണ്ടു മനോഹരമായ രാത്രി നോക്കു! ഈ തിരയടിയുടെ ശബ്ദം കേഠംക്കു, ഈ മന്ദമാരുതനെ അനുഭവിക്കു; ഇൗ വിഭവങ്ങളിൽനിന്നും മനുഷ്യനെ മാററിനിൎത്തുവാൻ ലോകമവനെ വ്യാമോഹിപ്പിച്ചു ജീവിതത്തിലെ ഇരുലഘുക്കളായ സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ പെടുത്തുന്നു. മകളേ! ഞാനിനി ഈ ലോകത്തെ വെടിയുകയായി. ഈ ലോകം മിത്ഥ്യയാണു്.

മാനസി—എങ്കിലും മായയായിട്ടു തോന്നിയാലും മനോഹരമായ ഒന്നാണ്. അച്ഛ! പരമാൎത്ഥത്തിൽ ഈ കാണുന്നതു് അതിസുന്ദരമാണ്. നമ്മിലെത്രമാത്രം ദയ കാണിക്കുന്നു! ഗ്രീഷ്മത്തിൽ ഉഷ്ണാവുകൊണ്ടു നമ്മെ തപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോഠം വൎഷത്തെ പെട്ടെന്നു ഘോരസ്വ

ന്ദരമായി ഗജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു ജലധാരയാൽ നമ്മെ കളിപ്പി ക്കുന്നു. അതികഠിനമായ ശൈത്യത്താൽ നാം സ്തബ്ധരാ കുമ്പോഴും ഋതുരാജാവായ വസന്തമാവിർഭവിച്ചു തന്റെ സുഗന്ധിമന്ദമാരുതനെക്കൊണ്ടു ശിശിരമാകുന്ന യവ നികയെ മാജ്ജനംചെയ്യുന്നു. പകൽ തീക്ഷ്ണതേജസ്സു കൊണ്ടു നാം പരവശരാകുന്നുവെങ്കിൽ രാത്രി അമ്മയെ പ്പോലെ അടുത്തുവന്നു നമ്മുടെ ക്ഷീണിച്ചശിരസ്സിനെ അ ങ്കതലത്തിൽ ചേക്കുന്നു. മായയുടെ കൃപ ഇത്രമാത്രംകൊ ണ്ടവസാനിച്ചിട്ടില്ല.

റാണ—എന്നാൽ പിന്നെ അതിന്റെ അവസാന മെവിടെയാണു്?

മാനസി—മനുഷ്യന്റെ ചിന്താസാമ്രാജ്യത്തിൽ. അച്ഛ! അവിടുന്നിപ്പോളീസരസ്സിനെ കാണുന്നുണ്ടല്ലോ?

റാണ ഉവ്വ് മകളേ! ഞാൻ അതിനെത്തന്നെ നോ ക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണു്.

മാനസി—ഇതിൽ ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾ പതിയുന്ന തും അവിടുന്നു കാണുന്നില്ലേ?

റാണ—ഉവ്വ് മകളെ!

മാനസി—അവിടേയ്ക്കതിനെ ഗ്രഹിക്കുവാൻ സാധി ക്കുമോ?

റാണ—എന്തിനെ?

മാനസി—ഈ ചന്ദ്രക്കിരണത്തേയും തിരതല്ലിന്റെ കളനാദത്തേയും. ഈ തടാകം ഇരുട്ടിൽ മറയുകയും കാ റവു വീശാതിരിക്കയും ചെയ്യുമ്പോൾ ഈ സൌന്ദയ്യവും ഈ സംഗീതവുമെവിടെപ്പോകുന്നു?

റാണി—എവിടെപ്പോകും? മകളെ! നീ തന്നെ പറയൂ.

മാനസി—ശരിയായി പറയുവാൻ സാധിക്കയില്ലെങ്കിലും അതു നശിക്കയില്ലെന്നു നിശ്ചയം. അതെവിടെയെങ്കിലുമുണ്ടാകും. അതു വിരഹിയുടെ സ്മൃതിയിലും കവിയുടെ സങ്കല്പത്തിലും മാതാവിന്റെ വാത്സല്യത്തിലും ഭക്തന്റെ ഭക്തിയിലും മനുഷ്യന്റെ അനുകമ്പയിലും ചിതറിക്കിടക്കുന്നു. മനുഷ്യന്റെ നാനാവിധസൌന്ദര്യവും, സുഗന്ധം, ഝങ്കാരം, നർത്തനം മുതലായ പാർത്ഥിവകിരണങ്ങളും പ്രകൃതിയുടെ വിലാസങ്ങളാണു്. അല്ലെങ്കിൽ ഈ സൌന്ദര്യമെങ്ങനെ അനശ്വരമാകും?

റാണി—മകളേ! മനുഷ്യന്റെ ഈ ഉച്ചമായ സൌന്ദര്യം പറയത്തക്കതാണോ? നാമൊരുരുളച്ചോറു വായിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ ലോകമൊട്ടുക്കു് അതിന്റെ നേരെ അത്യാർത്തിയോടുകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു. ആ ഒരു ഗ്രാസത്താൽ നാം ലോകത്തെ വഞ്ചിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും. എന്താഗ്രഹം! എന്തീർഷ്യ! എന്തു ദ്വേഷം!

മാനസി—ഇതു മനുഷ്യരുടെ മാനസികമായ ഒരു വ്യാധിയാണു്. ഈ വ്യാധിയുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ മനുഷ്യനു് അനുകമ്പയ്ക്കു സ്ഥാനവും ലഭിക്കയില്ലായിരുന്നു. ഈ വ്യാധിയില്ലെങ്കിൽ ആരുടെ ദുഃഖത്തെ ദൂരീകരിച്ചു്, ആരെ ഉദ്ധരിച്ചു്, മനുഷ്യൻ സുഖിയായിത്തീരുന്നു? അമ്മ! ലോകത്തെ അധമമെന്നു കരുതി നാം നിരസിക്കണോ? ലോകമേററവും ദയനീയമാണു്. ആ അവസ്ഥയിൽനിന്നും സമുദ്ധരിക്കേണ്ടതുമാണു്.

റാണ—നീ പറയുന്നതു ശരിയായിരിക്കാം. ഇപ്പോളെന്റെ തല ചുററിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എനിക്കു യാതൊന്നുമാലോചിപ്പാൻ ശക്തിയില്ല.

(അണിയറയിൽ—മാനസീ! മാനസീ!)

മാനസി—അമ്മേ! ഞാനിതാ വരുന്നു. അച്ഛ! ആവിടുന്നും കൂടെവരു. ഇരുട്ടായി.

(മാനസി പോകുന്നു)

റാണ—ഇതു സ്വർല്ലോകകഥകളാണ്. സ്വർല്ലോകമഹിമയാണ്. ലോകത്തിന്റെ സാരഭൂതമായ സംഗീതമാണ്. കുളിർകാററു വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആകാശത്തു മേഘശകലംപോലുമില്ല. പ്രപഞ്ചമൊട്ടുക്കു ശാന്തവും സ്വച്ഛവുമായിരിക്കുന്നു. ഉദയസാഗരത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തുകൂടി ഗാനകല്ലോലങ്ങൾപൊങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കിശോരകന്യകരശ്മികൾ ഈ കല്ലോലങ്ങളിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ തരംഗങ്ങളവരുടെ മന്ദഹാസങ്ങളാണ്. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇലകൾ ചന്ദ്രികയിൽ കാററോടൊന്നിച്ച് ആടിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ മർമ്മരശബ്ദം അവരുടെ ക്രീഡാകളരവങ്ങളാണ്. ജഡപദാർത്ഥങ്ങൾക്കുപോലും സൌന്ദര്യത്തിന്റെ അനുഭവമുണ്ടാകുന്നതായി തോന്നുന്നു.

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മഹാരാജാവേ!

റാണ—തെല്ലു മിണ്ടാതിരിക്കു. ഞാൻ സ്വപ്നംകണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കയാണു.

റാണി—ഉണൎന്നിരിക്കുമ്പോഴും തന്നെയോ? എന്നാൽ ഞാൻ തോററു.

റാണ—പോട്ടെ, എന്റെ ഉറക്കംകളഞ്ഞു. ആട്ടെ, എന്താ പറയാനുള്ളതു്? കേൾക്കട്ടെ.

റാണി—ഇനിയെന്താ പറയാനുള്ളതു്? ഇപ്പോഴത്തെ പെൺകുട്ടികൾ അച്ഛനമ്മമാർ പറയുന്നതു കേൾക്കുന്നില്ല. ഇന്നാൾ ഗോവിന്ദസിംഹൻ എന്തോ ഒന്നുരണ്ടു വാക്കു പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകനും മകളും വീടുവിട്ടു് ഇറങ്ങിപ്പോയ്ക്കളഞ്ഞു. പിന്നെ ഇന്നലെ—

റാണ—പിന്നെയും സംസാരത്തിന്റെ നിലവിളിയും കൊണ്ടുവന്നു. ഒന്നിനുംകൊള്ളാത്ത പണം.

റാണി—ഈ കലിയുഗത്തിലെ പെൺകുട്ടികൾക്കു് എന്തുപററിയെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. നമുക്കും ചെറുപ്പകാലമുണ്ടായിരുന്നു.

റാണ—അപ്പോൾ സത്യയുഗമായിരുന്നിരിക്കും. അമ്മമാരുടെ ജനനം സത്യയുഗത്തിലും, പുത്രിമാരുടെ ജനനം കലിയുഗത്തിലും, ഇങ്ങിനെയാണു നാം വളരെക്കാലമായി കണ്ടുവരുന്നതു്. ഇക്കാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം വിട്ടുകളഞ്ഞേക്കു. ഇനിയിപ്പോളെന്താ ചെയ്യേണ്ടതു്? അതു പറയു.

റാണി—മാനസിയുടെ വിവാഹമിപ്പോൾതന്നെ നടത്തണം. അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെയതുണ്ടാവില്ല.

റാണ—മാനസിക്കു വിവാഹമുണ്ടാകയില്ലെന്നുതന്നെ

ന്നെയാണെനിക്കു തോന്നുന്നതു്. അവളുടെ ജന്മം വിവാഹംകഴിപ്പാൻവേണ്ടിയുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ല.

റാണി—മതി മതി. എനിക്കു മനസ്സിലായി. അങ്ങയുടെ ഈ ലക്ഷണം തീരെ നന്നല്ല. അവിടുന്നു ഉണൎന്നിരിക്കെത്തന്നെ സ്വപ്നം കാണുന്നു.

റാണ—കൊള്ളാം ഞാൻ സ്വപ്നംതന്നെയാണു കാണുന്നതു്. എന്നാൽ നിങ്ങളതുപോലും കാണുന്നില്ലല്ലൊ?

റാണി—ഇനിയത്തെ സ്ഥിതിയെന്താ?

റാണ—ആൎക്കറിയാം? കണ്ടറിഞ്ഞോളൂ.

റാണി—എന്താ അറിയേണ്ടതു? യോധപുരിയിൽനിന്നു് ഇതുവരെ ആരും മടങ്ങിവന്നിട്ടില്ല. സത്യവതിയുടെ മകനെയാണു യോധപുരിയിലേയ്ക്കയച്ചിരുന്നതു്. അവനെന്താ മടങ്ങിവരാത്തതു്?

റാണ—അരുണസിംഹൻ മടങ്ങിവന്നുവല്ലൊ?

റാണി—മടങ്ങിവന്നോ? വിവാഹം തീൎച്ചയാക്കിയോ?

റാണ—മഹാരാജാവു നമ്മുടെ പുത്രിയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്റെ വിവാഹം നടത്തുകയില്ലത്രെ.

റാണി—എന്തുകൊണ്ടു്?

റാണ—അദ്ദേഹത്തിനു നമ്മോടു വിരോധമുണ്ടെന്നാണു കേട്ടതു.

റാണി—എന്തിനു?

റാണ—യുദ്ധത്തിൽ നാം ജയിക്കയും മുഗളന്മാർ തോൽക്കയും ചെയ്തതാണത്രെ കാരണം.

റാണി—മാനസിയുടെ വിവാഹമുണ്ടാവില്ലെന്നു

ഞാൻ മുമ്പേതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണ്. ഇപ്രകാരം വിവാഹവാർത്തയും കഴിഞ്ഞു. ഇങ്ങനെയുള്ള കുഴപ്പത്തിൽ വിവാഹം നടക്കുന്നതെങ്ങനെ?

റാണ—ഞാനുമിതുതന്നെയാണു വിചാരിച്ചിരുന്നതു്. മാനസിയുടെ ജന്മം വിവാഹത്തിനുവേണ്ടിയുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ല. ഇതെല്ലാം ഭ്രമമാണു.

റാണി—എന്തു ഭ്രമം?

റാണ—യോധപുരിയിലെ രാജകുമാരനോടുകൂടെ നമ്മുടെ പുത്രിയുടെ വിവാഹമാലോചിച്ചതും ഭ്രമം; ഇത്ര സേനയുംകൊണ്ടു മുഗളന്മാരോടു യുദ്ധത്തിനു പോയതും ഭ്രമം; നമ്മൾ തമ്മിലുണ്ടായ വിവാഹവും ഭ്രമം; നമ്മുടെ രാജ്യം, നമ്മുടെ ജീവിതം, ഒക്കെയും ഭ്രമം.

റാണി—ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതെന്തെന്നാൽ, മഹാരാജാവെന്നെ വിവാഹംചെയ്തിരുന്നില്ലെങ്കിൽ അതും ഒരു ഭ്രമമായിരുന്നേനെ എന്നാണ്. എന്താ ചിരിക്കുന്നതു്?

റാണ—മഹാരാജാവു് ആഗ്രയിലേക്കു പോയിരിക്കയാണെന്നു കേട്ടു.

റാണി—എന്തിനു്?

റാണ—അവിടെച്ചെന്നു വേണ്ടതും വേണ്ടാത്തതും ചക്രവർത്തിയെ ധരിപ്പിക്കും. മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ സൈന്യത്തെയുമയപ്പിക്കും. (റാണ ചിരിക്കുന്നു.)

റാണി—എന്നിട്ടവിടുന്നു ചിരിക്ക്യാ വേണ്ടതു?

റാണ—ചിരിക്കുകയല്ലാതെ ഇതിനേക്കാൾ രസമുള്ള ഒരു സംഗതി കിട്ടുമോ? നിങ്ങളും ചിരിച്ചോളൂ.

റാണി—ഞാനുമവിടത്തെപ്പോലെ ഭ്രാന്തിയാണോ?

റാണ—ഇതു വളരെ ഗൌരവമുള്ള ഒരു കാര്യമാണ്. ഇതുകൊണ്ടു സർവ്വവും നശിക്കും. ഒന്നും ശേഷിക്കില്ല.

റാണി—എന്തെങ്കിലുമായിക്കൊട്ടെ. എനിക്കിതൊന്നും കേൾക്കണ്ട. വിവാഹം തീർച്ചയായും നടക്കണം.

റാണ—എങ്ങനെ?

റാണി—അവിടുന്നു മാർവാഡിനെ ആക്രമിക്കണം

റാണ—റാണി! ഇത്രയും കാലമായിട്ടു നീ ക്ഷത്രിയസ്ത്രീയാണെന്നുള്ളതിന് ഈ വാക്കുകളിലും പ്രമാണമായി കിട്ടി. ശക്തിയേക്കാൾ വലിയതു ഭക്തിയാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? അയോധ്യാപുരിയിലെ രാജാവിനു ഭക്തിയുണ്ടു. നമുക്കതില്ല. നമുക്കു കേവലം ശക്തിയേയുള്ളൂ. അതിനാലതു് അവസാനിക്കാറായി.

റാണി—അപ്പോൾ ഈ അപമാനം സഹിച്ചുകൊണ്ടു മിണ്ടാതിരിക്ക്യ?

റാണ—അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെയെന്തു ചെയ്യും? വയ്യെങ്കിൽ കരഞ്ഞുകൊള്ളൂ, നിലവിളിച്ചുകൊള്ളൂ. നോക്കൂ! ഭക്ഷണം തെയ്യാറായില്ലേ? പേടിക്കാനുള്ള കാര്യമൊന്നുമില്ല. ഇതുകൊണ്ടു സർവ്വസ്വവും നശിച്ചുപോകും. ഏതൊരു ജാതിയിലാണോ ഇത്ര നീചത്വമുള്ളതു് അതിനെ രക്ഷിക്കുവാൻ ഈശ്വരനും സാധിക്കയില്ല. പിന്നെയുണ്ടോ മനുഷ്യൎക്കു്? പൊയ്ക്കൊള്ളൂ.

റാണി—എന്നാലിതിലവിടത്തെയ്യൂന്നപരാധമുണ്ടുള്ളതു്?

റാണ—അപരാധമോ? ഞാനും മഹാരാജാവും ഒരേ ജാതിക്കാരാണെന്നുള്ളതാണ് എനിക്കുള്ള അപരാധം. ഞങ്ങളുടെ ഇരിപ്പു ശരിയാകാത്തതുകൊണ്ടു വഞ്ചി മുങ്ങിയെങ്കിൽ അതിലുള്ള നിർദ്ദോഷികളും നിരപരാധികളും അവനോടൊപ്പം മുങ്ങേണ്ടിവരും. പൊയ്ക്കോളൂ.

(റാണി പോകുന്നു)

റാണ—(ആകാശത്തേക്കു നോക്കി) ആകാശമെത്ര കറുത്തിരിക്കുന്നു!

(റാണ പോകുന്നു, മാനസി വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അജയസിംഹൻ വിദേശത്തേക്കു പോയല്ലോ. അദ്ദേഹം യാത്രയാകുന്നതിനുമുമ്പു എന്നെ ഒന്നു വന്നു കണ്ടില്ലല്ലോ. വിദേശത്തേക്കു പോകയാണെന്ന് ഒരു ഉണങ്ങിയ ഇലയിലെങ്കിലും എഴുത്തുമൂലം യാത്രപറഞ്ഞിട്ട് എന്നെന്നേക്കുമായ് പോകാമായിരുന്നല്ലോ! അജയ! അജയ! വേണ്ട. നിങ്ങളൊരു നിഷ്ഠുരനാണ്. ഞാൻ നിങ്ങളെപ്പറ്റി വ്യസനിക്കില്ല. ഹൈയ്! ഈ നിലാവിത്രമങ്ങിയതെന്താ? ഉദയസാഗരത്തിന്റെ ഹൃദയം പെട്ടന്നിത്ര മലീമസമായിപ്പോയതെന്തുകൊണ്ടാണ്? പ്രകൃതിയുടെ മുഖത്തെ ആ പുഞ്ചിരിയെവിടെപ്പോയ്?

മമ ചേതോമോദൈകമൂലമാകും
രമണീയനാകുമജയചന്ദ്രൻ
ഭുവനത്തിൻമാധുര്യപൂർണ്ണരൂപ-
മവസാദം കാണിച്ചു നൽകുന്നമേ
നലമാർന്നന്നറികെവാനാവെന്നാൽ
വിലസീടും കൌമുദി നാലുപാടും

പരമതുല്ലരത്തിലായിരുന്നാ-
ലിതളാലെ മൂടുന്നവിശദമാംഗന്ധം
മലരഞ്ഞുപോകിലും ഗന്ധമെന്നും
വിലയിച്ചുപോവതായ് കാണ്മതുണ്ടോ?
പികവാണീമാധുര്യസാരമിന്നൊ-
ന്നകതാരിൻധൈര്യത്തെവെന്നിടുന്നു
തിറമേററമേലുമതിങ്ങളില്ലാ-
തരുളുവാൻ തോന്നേതുമാളല്ലല്ലോ!!

രംഗം രണ്ട്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിനടുത്തു മഹാബത്തുഖാൻെറ കൂടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മഹാബത്തുഖാനും രാജകുമാരനും ഗജസിംഹനും സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു)

മഹാബ—രാജകുമാര! അവിടുന്നിനി താമസിക്കണ്ട. ഈ ലക്ഷം സൈന്യത്തോടുകൂടിച്ചെന്നു ചിത്തോർദുർഗ്ഗം വളയണം.

രാജ—ഓ! അങ്ങനെതന്നെ.

(രാജകുമാരൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്നു മേവാഡിൻെറ ഒരററംമുതൽ എല്ലാ ഗ്രാമങ്ങളും ചുട്ടുപൊട്ടിക്കവാനൊരുങ്ങിക്കൊള്ളു. ആരെങ്കിലും അതിനെ നിരോധിക്കുന്നതായാൽ ഉടനെ അവൻെറ കഥകഴിച്ചേക്കണം. എന്നാലൊരു കാര്യം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധവെക്കണം. സ്ത്രീകൾ

ക്ക് ഒരു തരത്തിലും ഉപദ്രവത്തിന്നിടവരാതെ സൂക്ഷിക്കണം.

ഗജ—അങ്ങനെതന്നെ. മേവാഡിൽ ഒരൊററ രാജപുത്രനെയെങ്കിലും ഞാൻ വെച്ചേക്കില്ല.

മഹാബ—അങ്ങനെതന്നെ. രാജപുത്രന്മാർ തങ്ങളുടെ സോദരന്മാരോട്ട് എത്രത്തോളം പ്രാണവിരോധമുണ്ടോ അത്രത്തോളം രാജപുത്രന്മാരോട്ടു മുഗളന്മാർക്കില്ലെന്ന് എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. സോദരന്മാരുടെ നേരെ അന്യായം പ്രവൎത്തിക്കുന്നതിലും അവരെ ഉപദ്രവിക്കുന്നതിലും ഹിന്ദുക്കൾക്കുള്ള സന്തോഷം അവൎക്കു മററു പ്രവൃത്തിയിലില്ലെന്നാണു ഹൈന്ദവപുരാണങ്ങൾ വായിച്ചേടത്തോളം ഞാൻ മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളൂ. രാജപുത്രന്മാരുടെ നാമം പോലും നശിപ്പിക്കുവാൻ അവിട്ടത്തെക്കു കഴിവുംപോലെ അന്യന്മാൎക്കാൎക്കും കഴികയില്ലെന്നുമെനിക്കറിയാം. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു ഈ ജോലി ഞാനങ്ങയെ ഏല്പിച്ചതും. ഇനിയവിട്ടത്തെ കൃത്യം നടത്തുക. പോകാം.

ഗജ—അങ്ങനെ തന്നെ.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഹിന്ദു! രാജപുത്രൻ! മേവാഡ്! ഓൎക്കട്ടെ! ഇതു് ഒരുജാതിക്കു മറെറാരു ജാതിയോടുള്ള സമരമല്ല. രണ്ടുധൎമ്മങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള സമരമാണു്. ഏതാണു ജയിക്കുന്നതെന്നു നോക്കാം. (പോകുന്നു)

―――――

രംഗം മൂന്നു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ കൊട്ടാരമാളിക. സമയം—രാത്രി.

(റാണാ അമരസിംഹനും സത്യവതിയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—ഇത്തവണ യുദ്ധത്തിനു മഹാബത്തുഖാൻ വന്നിട്ടുണ്ടോ?

സത്യ—ഉണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെകൂടെ ഒരുലക്ഷത്തിലധികം സൈന്യവുമുണ്ടു.

റാണ—(നെടുവീർപ്പിട്ടു്) സത്യവതി! ഞാനിതു മുമ്പുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ലേ?

സത്യ—എന്തു്?

റാണ—ഇനിയൊന്നും ശേഷിക്കില്ല, ഒക്കെയും നശിക്കുമെന്നു്. രാജപുത്രസ്ഥാനം മുഴുവൻ നശിച്ചു. മേവാഡുമാത്രം തലപൊക്കി നില്ക്കുമോ? ബ്രഹ്മാവിനും ഈ സംഗതി കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ കഴിയുമോ? ഇത്തവണ മേവാഡിന്റെ നാശമായി. സത്യവതി, നിങ്ങളെന്താണു തലതാഴ്ത്തി നില്ക്കുന്നതു്? ഇതേററവും സന്തോഷിക്കേണ്ട സംഗതിയല്ലേ?

സത്യവ—സന്തോഷിക്കേണ്ട സംഗതിയോ?

റാണ—സന്തോഷിക്കേണ്ട കാര്യമല്ലേ? ആസന്നമൃത്യുവായ മേവാഡിനു് ഇനി മരണവേദന എത്രകാലമനുഭവിക്കാം. ആ മരണവേദനയ്ക്കു് ഇത്തവണ അവസാനമുണ്ടാകും.

സത്യവ—മഹാരാജാവിത്തവണ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഭാവമില്ലേ?

റാണ—യുദ്ധം ചെയ്യാതിരിക്കയോ? യുദ്ധമല്ലാതെ മറെറന്താണു്? ഇത്തവണ യഥാൎത്ഥമായ യുദ്ധം നടക്കും. ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞതെല്ലാം വെറും കുട്ടിക്കളികളായിരുന്നു. ഇത്തവണ നല്ല രസവുമുണ്ടാകും. വിപ്ലവവുമുണ്ടാകും. ഇതു സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള യുദ്ധമാണു്. ഈ വിനോദം ഭാരതഭൂമിയൊട്ടുക്കു കാണും.

സത്യവ—മഹാബത്തുഖാനൊന്നിച്ചു യോധപുരിരാജാവു ഗജസിംഹനും വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടുവല്ലോ?

റാണ—ഓ, അതു ശരിയാണു്. അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചുവോ? അതു സ്വീകരിക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം മഹാരാജാവിനു നമ്മോടത്രത്തോളം കോപമുണ്ടെന്നായിരുന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു്.

സത്യവ—അയാൾ രാജപുത്രകുലാന്തക—

റാണ—എന്താ പറഞ്ഞതു്? ഇങ്ങനെയൊരിക്കലും പറയരുതു്. അദ്ദേഹം പരമഭക്തനാണു്. ഉത്തമവൈഷ്ണവനാണു്. "ദില്ലീശ്വരോവാ ജഗദീശ്വരോവാ" ആയ ആ ഒരു ഈശ്വരനെ ഇത്രനാളും മാനിക്കാതിരുന്ന ഞാനാണു കുലാന്തകൻ. ഗജസിംഹൻ! കൊള്ളാം, എത്ര മനോഹരം പേരു്! ഒന്നിൽത്തന്നെ ഗജവും സിംഹവും! തുമ്പിക്കയ്യാട്ടുകയും കഞ്ചുമുടി ഇളക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! നല്ല കൌതുകം!

സത്യവ—രാജപുത്രന്മാരോടാ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വന്നിരിക്കണോ!

റാണ—ഇയ്യാളില്ലെങ്കിൽ ഈ യുദ്ധയജ്ഞത്തെ ഞാനെങ്ങനെ സമാപിക്കും? മഹാദേവന്റെ കൂടെ നന്ദിയും ഭൃംഗിയു

മില്ലെങ്കിൽ കാൎയ്യങ്ങളെങ്ങനെ നടക്കും? ശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതൊന്നും മിഥ്യയാകുന്നതല്ല.

സത്യവ—ഹാ! ഹതഭാഗ്യയായ മേവാഡ്! (കണ്ണുനീർതുടക്കുന്നു)

റാണ—സത്യവതി, വിധാതാവു് ഭാരതഖണ്ഡത്തെ സൃഷ്ടിച്ചപ്പോൾതന്നെ അതിന്റെ സന്താനങ്ങൾ സൎവ്വനാശവും സ്വയം വരുത്തിക്കൂട്ടുമെന്നു് അതിന്റെ തലയിലെഴുതിവിട്ടിട്ടുണ്ടു്. തക്ഷശീലനെ നോക്കു! ജയചന്ദ്രനെയുമോക്കു! മാനസിംഹനേയും ശക്തസിംഹനേയും ഓൎത്തുനോക്കു! ഈ മഹാബത്തുഖാനേയും ഗജസിംഹനേയുമോൎത്തുനോക്കു! നല്ല യോജിപ്പില്ലേ? പ്രത്യക്ഷരം യോജിക്കുന്നുണ്ടു്. തലയിലെഴുത്തു് ഒരിക്കലുമന്യഥാഭവിക്കയില്ല. സത്യവതി പൊയ്ക്കോളൂ. ഞാൻ സൈന്യത്തെ ഒരുക്കട്ടെ.

(സത്യവതി പോകുന്നു)

റാണ—ഏതെങ്കിലുമൊരു വൎഗ്ഗം നശിച്ചുപോകുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അതിന്റെ ദോഷംകൊണ്ടുതന്നെയാണു്. അതേ അങ്ങനെതന്നെ. ജാതിധൎമ്മം ദുഷിക്കുമ്പോൾ വ്യാധിക്കു ബലംകൂടും. അപ്പോൾ കുലംതോറും ഗജസിംഹനെപ്പോലുള്ള വിഭീഷണന്മാരുണ്ടാകുകയും ചെയ്യുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! എന്താ വിശേഷം? പറയു.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! മഹാബത്തുഖാൻ നിരപരാധികളായ ഗ്രാമവാസികളുടെ പുരയ്ക്കു തീവെക്കുന്നു.

റാണ—തീവെക്കയോ? അത് ഉചിതമായി.

ഗോവിന്ദ—ഉചിതമോ? നമ്മളിതിനു പകരംചോദിച്ചേ കഴിയൂ.

റാണ—തീച്ചയായിട്ടും വേണം. അല്ലെങ്കിൽ മേവാഡിന്റെ നാശം തികയേണ്ടേ?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവു യുദ്ധം ചെയ്വാനുറച്ചോ?

റാണ—യുദ്ധമല്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താ ചെയ്യാനുള്ളു? ഗോവിന്ദസിംഹ! രാജപുത്രബലമെത്രത്തോളമുണ്ടായിരിക്കും? അയ്യായിരത്തോളമുണ്ടാകയില്ലേ? ഇത്രതന്നെ വേണ്ടിയിരുന്നില്ല. മരിക്കുന്നതിന് ഇതിലധികം സേനയുടെ ആവശ്യമില്ല. മഹാബത്തഖാന്റെ സൈന്യം ഏകദേശം ഒരു ലക്ഷത്തോളമുണ്ടാവില്ലേ? ഉണ്ടായിക്കോട്ടെ. അതുകൊണ്ടെന്താണ്?

ഗോവി—തിരുമേനി! (തലതാഴ്ത്തുന്നു)

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇതെന്താണ്? നിങ്ങളും തലതാഴ്ത്തുകയോ? ഉയൎന്നു നില്ക്കുക! ഉണരുക! ഇന്നെത്രയോ ആനന്ദിക്കേണ്ട ദിവസമാകുന്നു. ഗൃഹങ്ങൾതോറും മംഗലവാദ്യങ്ങൾ മുഴക്കട്ടെ; എവിടേയും ചുവന്ന കൊടിക്കൂറകൾ പാറിക്കട്ടെ; ഉദയപുരത്തിലെ ദുൎഗ്ഗത്തിൽ മേവാഡിന്റെ രക്തപതാക ഒരിക്കൽക്കൂടി പാറിക്കൊണ്ടിരിക്കട്ടെ. അതിനെ നല്ലവണ്ണമൊരിക്കൽക്കൂടി കാണട്ടെ. ഇനി രണ്ടു ദിവസം കഴിഞ്ഞാലതു കാണുവാൻ തരമാകയില്ല.

ഗോവിന്ദ— മഹാരാജാവേ! നമുക്കെല്ലാവൎക്കും യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മരിക്കാം. എന്നാലും അമരസിം

രക്ഷിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലല്ലോ എന്നൊരു വ്യസനം മാത്രമേയുള്ളു.

റാണ—ഇതിൽ വ്യസനിപ്പാനെന്താണുള്ളതു്? ആരുടെ അമ്മയാണു മരിക്കാത്തതു്? നമ്മുടെ അമ്മയും മരിക്കും. എല്ലാവരുടെ അമ്മയും മരിക്കും. അമ്മയോടുകൂടി നമുക്കും മരിക്കാം.

ഗോവിന്ദ—അങ്ങനെതന്നെയാവട്ടെ.

റാണ—ഒ്ഹാ! അങ്ങനെതന്നെ സംഭവിക്കും. ഗോവിന്ദസിംഹ! വരു! മരിക്കുന്നതിനു മുമ്പിൽ നമുക്കൊന്ന് ആലിംഗനംചെയ്യാം. (ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു) നന്നായി, എന്നാൽ പോകൂ, മരണത്തിനു തെയ്യാറായിക്കൊള്ളു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പോകുന്നു. റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—റാണി! ഉത്സവം നല്ലവണ്ണം ഘോഷിച്ചുകൊൾക! ആനന്ദത്തിലാറാടുക!

റാണി—എന്താ? മാനസിയുടെ വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചുവോ?

റാണ—മാനസിയുടെയല്ല, മേവാഡിന്റെ വിവാഹമാണു നടക്കുവാൻ പോകുന്നതു്.

റാണി—മേവാഡിന്റെ വിവാഹമോ? മേവാഡിനെന്തു വിവാഹം?

റാണ—വരുവാൻപോകുന്ന നാശത്തോടുകൂടി മേവാഡിന്റെ വിവാഹവും നടക്കും.

റാണി—ഇതിന്റെ അർത്ഥമെന്താണു്?

റാണ—ഉത്തമമായ ഒരത്ഥമാണു. നല്ലവണ്ണം സന്തോഷിച്ചോളൂ. ഇത്തവണ വിവാഹം നടക്കും—വിനാശത്തിന്റെകൂടെ—ധ്വംസനത്തിന്റെ കൂടെ.

(റാണപോകുന്നു)

റാണി—ഇപ്പോളിദ്ദേഹത്തിനു മുഴുത്ത ഭ്രാന്തായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളതാണു. കോവിലകം മുഴുവൻ ഭ്രാന്താണു. ഞാനെന്തുചെയ്യട്ടെ?

(മാനസി വരുന്നു)

മാനസി—അമ്മേ! അച്ഛനെന്തുപററി? ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ അങ്ങുമിങ്ങും അലഞ്ഞുനടക്കുന്നുവല്ലൊ? അച്ഛനെന്താ പററിയതു?

റാണി—ഇനിയെന്താ പററാനുള്ളതു്? അദ്ദേഹത്തിനു മുഴുത്ത ഭ്രാന്തായി. പോയിനോക്കട്ടെ.

(റാണിപോകുന്നു)

മാനസി—ഈ മഹാബത്തുഖാൻ രാജപുത്രനാണു്! ഈ ഗജസിംഹനും രാജപുത്രനാണു്. എന്തൊരീഷ്യ്യ! എന്തൊരദ്വേഷം! ഹായ്! ഹേ! അധമജാതി! നീയല്ലാതെ മററാരാപതിക്കുന്നതു? ഇപ്പോഴും സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ആരാ തടുക്കണേ?

രംഗം നാലു.

(സത്യവതിയും അരുണനും വരുന്നു)

സത്യവ—അരുണ!

അരുണ—എന്താ അമ്മേ!

സത്യവ—നിനക്കു നടക്കാൻ ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടോ?

അരുണ—ഇല്ലമ്മേ!

സത്യവ—നമുക്കിന്ന് ഈ ഗ്രാമത്തിൽ താമസിക്കാം.

അരുണ—എന്തിനു? ഇവിടെയെന്താ കാര്യം?

സത്യവ—ഗ്രാമവാസികളോടു യാത്രപുറപ്പെടുവാൻ പറയണം.

അരുണ—എവിടേക്കു?

സത്യവ—യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു. മേവാഡിലെ വീരവംശം നശിച്ചുപോയി. ഇനി പുതിയ ഒരു വംശം സൃഷ്ടിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. പുതിയ പൂജാപാത്രങ്ങളും കൂട്ടണം. നടക്കു, പോകാം, സന്ധ്യയായിത്തുടങ്ങി.

(രണ്ടുപേരും പോകുന്നു)

(അനേകം ഗ്രാമീണന്മാർ വരുന്നു)

ഒന്നാമൻ—ഇത്രയും ഉത്തമമായ ഈ രാജ്യം ഇത്തവണ പൊരുസ്സായതായിത്തന്നെ വിചാരിച്ചോളൂ.

രണ്ടാമൻ—ഇത്തവണ മഹാബത്തുഖാൻതന്നെ വന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇനി രക്ഷയ്ക്കു യാതൊരു വഴിയുമില്ല.

മൂന്നാമൻ—മഹാബത്തുഖാനു യുദ്ധംചെയ്യാൻ നല്ലവണ്ണമറിയാമോ?

രണ്ടാമൻ—ഓ! ഹോ! അതിലെന്താ സംശയം?

നാലാമൻ—ഹെയ്! അദ്ദേഹമെന്നാ യുദ്ധംചെയ്യാൻ പഠിച്ചേ? അദ്ദേഹം ജനിച്ചതു് ഇന്നാളെന്നപോലെയാ എനിക്കുതോന്നുന്നേ.

രണ്ടാമൻ—ഇങ്ങനെതന്നെയാ എല്ലാവരും ജനിക്കു

ണ്ടു്. അതുകൊണ്ടദ്ദേഹത്തിനു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വയ്യെന്നാണെന്നോ വരണേ?

നാലാമൻ—സഹോദര! താനൊരു വലിയ ന്യായവാദിയാണു.

ഒന്നാമൻ—അതാ നോക്കൂ! ആ ഗ്രാമത്തിൽ തീപിടിച്ചുവെന്നു തോന്നണേ.

എല്ലാവരും—എവിടെ?

ഒന്നാമൻ—അവിടെ നോക്കൂ. അതാ പുക പൊങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

നാലാമൻ—അതോ? അതു മേഘങ്ങളാണു.

രണ്ടാമൻ—മേഘം ഭൂമിയിൽനിന്നു് ആകാശത്തേക്കോ പോവാ. അതിങ്ങനെ ചുററാറുണ്ടോ? ഇതു ചുററിത്തിരിയുന്നുണ്ടല്ലോ?

നാലാമൻ—എന്നാൽ പൊടിപറക്കയായിരിക്കണം.

രണ്ടാമൻ—ഹാ! എന്തുകൊണ്ടായിട്ടെടോ? കറുത്തല്ല പൊടിയുടെ നിറം!

നാലാമൻ—ചങ്ങാതി! താൻ വലിയ വാശിക്കാരനാണെന്നു തോന്നുന്നു.

ഒന്നാമൻ—അതാ ഗ്രാമവാസികളുടെ നിലവിളീം കേക്കിണില്ലേ?

ബാക്കിയെല്ലാവരും—ങ്ഹാ! ങ്ഹാ!

നാലാമൻ—എടോ, ആളുകൾ പാടുകയാണു്. അല്ലെങ്കിലു കുട്ടി കരയുന്നതായിരിക്കും.

രണ്ടാമൻ—താനും ഒരുപോലെത്തന്നെയാണല്ലേ? എന്തോ പണ്ടാ!

ഒന്നാമൻ—അതാ നോക്കൂ! എത്ര ഗ്രാമവാസികൾ കരഞ്ഞും നിലവിളിച്ചുംകൊണ്ടു വരുന്നു!

മൂന്നാമൻ—പിന്നെ അവരുടെ പിന്നാലെ വെടി വെച്ചുംകൊണ്ടു പട്ടാളങ്ങളുമുണ്ടു.

(അണിയറയിൽ—രക്ഷിക്കണേ! രക്ഷിക്കണേ! കൊല്ലരുതേ! കൊല്ലരുതേ!)

ഒന്നാമൻ—അയ്യി! അയ്യി! ഈ പാവങ്ങളൊക്കെ—

(കല്യാണിയും അജയസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—(ഗ്രാമവാസികളോടു) സഹോദരന്മാരേ! നിങ്ങളെന്താ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു! ഇവരെ രക്ഷിക്കൂ!

എല്ലാവരും—കൊള്ളാം. ഞങ്ങളെന്താ ചെയ്യേണ്ടതു?

അജയ—അപ്പോൾ നിങ്ങളീയക്രമങ്ങൾ നോക്കിക്കൊണ്ടു മിണ്ടാതെ നില്ക്കുകയാണോ വേണ്ടതു?

നാലാമൻ—പിന്നെയല്ലാതെ അവരെപ്പോലെ ഞങ്ങളുടെ പ്രാണനും കളയണോ? കൂട്ടരെ! പോകാം. നമുക്കോടിപ്പോകാം. അവരിതാ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു.

കല്യാണി—ഓടിപ്പോയാൽ രക്ഷയായോ? അതൊന്നുമാവില്ല. നിങ്ങളുടെ ഊഴം വരുന്നേയുള്ളു. ഒരാൾക്കും രക്ഷപ്പെടുവാനാവില്ല. നിങ്ങളുടെ പുരകളും ചുട്ടുകളയും

ഒന്നാമൻ—ആട്ടെയാട്ടെ, അതപ്പോൾ ഞങ്ങൾ നോക്കിക്കൊള്ളാം. പ്രാണനിരിക്കെച്ചാവാനാർക്കും മോഹമുണ്ടാവില്ല. അതാ അതാ; അവരെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഓടിക്കോളിൻ!

(അജയസിംഹനും കല്യാണിയുമൊഴികെ മറ്റെല്ലാവരുമോടിപ്പോകുന്നു)

അജയ—ഈ നിലവിളി പിന്നേയുമടുത്തുവരുന്നു. അതാ വെടിയുടെ ശബ്ദം! ഒരു പുറത്തേക്കു മാറിനില്പൂ. ഞാനീസാധുക്കളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! കഴിയുന്നേടത്തോളം ഇവരെ രക്ഷിക്കാൻ നോക്കണേ!

(കല്യാണി തെല്ലുദൂരെ മാറിനില്ക്കുന്നു)

അജയ—കല്യാണി! എനിക്കിവരെ രക്ഷിക്കാൻ കഴിയുമോ എന്നു പറയാനാവില്ല. എന്നാലിവർക്കുവേണ്ടി എന്റെ പ്രാണനെക്കളയാനെനിക്കു സാധിക്കും. മാനസിയുടെ അടുക്കൽനിന്നു ഞാനൊരു മഹാമന്ത്രം പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇപ്പോളതിനെ സാധിക്കാനുള്ള അവസരമാണ്. അതാ, അവർ വരുന്നു.

(ഉറയിൽനിന്നും വാളൂരുന്നു.)

(വളരെ ഗ്രാമവാസികൾ ഓടിക്കിതച്ചുംകൊണ്ടു വരുന്നു. അവരുടെ പുറമേ ഊരിയ വാൾ ധരിച്ചുകൊണ്ടു മുഗളഭടന്മാരും വരുന്നു)

ഗ്രാമീണർ—മഹാരാജ്! ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണേ! ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണേ!

(അജയസിംഹന്റെ കാക്കൽവീഴുന്നു)

അജയ—(ഭടന്മാരോട്) ഓർത്തുകൊള്ളുവിൻ!

ഒരു ഭടൻ—മിണ്ടാതിരിക്ക് (വാളുയർത്തുന്നു)

(അജയസിംഹൻ അവനെ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടിവീഴ്ത്തുന്നു. ബാക്കിയുള്ളവർ അജയനോടെതിർക്കുന്നു. മുഗള

ഭടന്മാരോരോരുത്തരായി വീഴുന്നു. അപ്പോൾ വേറെ ഒരുകൂട്ടം ഭടന്മാരെത്തുന്നു.)

അജയ—കല്യാണി! ഇനി രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാർഗ്ഗമില്ല. ഓടിക്കോളൂ.

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! അങ്ങിവിടെ പ്രാണനപേക്ഷിക്കുമ്പോൾ ഞാനോടിപ്പോകെ!

(കല്യാണി മുമ്പോട്ടുവരുന്നു. അപ്പോൾ ഒരു മുഗളഭടന്റെ വെടിയേററ് അജയസിംഹൻ വീഴുന്നു.)

കല്യാണി— (ഓടിച്ചെന്നു) ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ!

രണ്ടാമതൊരുഭടൻ—ഇതാരാണു? പിടിക്കൂ ഇവളെ.

മൂന്നാമൻ—അരുതരുതു്. സ്ത്രീകളെ ഒരു പ്രകാരത്തിലുമുപദ്രവിച്ചുപോകരുതെന്നു പ്രധാനസേനാനായകൻ പ്രത്യേകം കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു.

അജയ—കല്യാണി! ഞാനിതാ യാത്രയാകുന്നു. നിന്നെ ദൈവം രക്ഷിക്കട്ടെ!

(അജയൻ പിടഞ്ഞുമരിക്കുന്നു)

കല്യാണി—(കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു) ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ! എവിടെപ്പോകുന്നു?

(അജയസിംഹന്റെ ശവത്തിന്റെമേൽ കല്യാണി വീഴുന്നു)

നാലാമൻ—പിന്നെവിടേക്കാണു? ഒരുദിവസം നാമെല്ലാവരുമെവിടെയെത്തണോ അവിടെത്തന്നെ.

കല്യാണി—(സമാധാനിച്ചു) ഇല്ല, ഇല്ല; ഞാൻ ദുഃഖിക്കുന്നില്ല. ക്ഷത്രവീര! അങ്ങുന്നു കൃത്യം നിർവ്വഹിച്ചു. ദീനന്മാരുടേയും അശരണന്മാരുടേയും രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി

ജ്യേഷ്ഠൻ പ്രാണനപേക്ഷിച്ചു. എന്നാലിവരാരാ? ഇവർ പൈശാചികദൂതന്മാരാണു. രക്തപാനമാഗ്രഹിക്കുന്ന ഹിംസ്രജന്തുക്കളാണു്. ഇവർ യാതൊരപരാധവും ചെയ്യാത്തവരുടെ ഗൃഹങ്ങളെ കൊള്ളിവെക്കയും സാധുക്കളെ കഴുത്തറുക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഈശ്വര! ഇവൎക്കു നരകത്തിൽപോലുമിടംകിട്ടാതെ പോകട്ടെ!

ഒന്നാംഭടൻ—ഇതിൽ ഞങ്ങളെന്തുപിഴച്ചു? വീടുകൾ കൊള്ളിവെക്കയും ആളുകളെ കൊല്ലുകയും ചെയ്യുന്നതു പ്രധാനസേനാനായകന്റെ കല്പനയനുസരിച്ചാണു.

കല്യാണി—ആരാ നിങ്ങളുടെ സേനാനായകൻ?

രണ്ടാമൻ—നിങ്ങളറിയില്ലേ? മഹാബെള്ളുഖാനെ ജമതാൻ.

മൂന്നാമൻ—പോട്ടെ, നമുക്കുപോകാം.

കല്യാണി—ഇതദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയാണോ? ഇതൊരിക്കലുമുണ്ടാകയില്ല.

നാലാമൻ—പോട്ടെ, നടക്കു.

കല്യാണി—നില്ലു, ഞാനുമുണ്ടു.

ഒന്നാമൻ—നിങ്ങളെങ്ങോട്ടാ വരുന്നതു?

കല്യാണി—നിങ്ങളുടെ സേനാനായകന്റെ സമീപത്തേക്കു.

രണ്ടാമൻ—നിങ്ങളെ അവിടെ കൊണ്ടുചെന്നിട്ടു ഞങ്ങൾ—

മൂന്നാമൻ—കൊണ്ടുപോയില്ലെങ്കിൽ നമുക്കു വല്ലാപത്തും വരുമോ?

നാലാമൻ—കൂടെപ്പോന്നാൽ നമുക്കെന്താ ദോഷം? തന്നെത്താനല്ലേ വരണേ!

ഒന്നാമൻ—കൊള്ളാം. വരൂ.

കല്യാണി—നടക്കാം.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ രാജസഭ. സമയം—പ്രഭാതം.

(റാണയും ഗോവിന്ദസിംഹനും സാമന്തന്മാരും)

രഘുവര—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങൾ കഴിയുന്നതും യുദ്ധംചെയ്തു. ഇനി അസാദ്ധ്യമാണു.

റാണ—രഘുവര! ഞാൻ തീർച്ചയായും യുദ്ധം ചെയ്യും. യാതൊരു വിഘ്നവും വകവെക്കില്ല. ആരുപറഞ്ഞാലും കേൾക്കയുമില്ല. സൈന്യം തൈയാറില്ലേ?

കേശവ—മഹാരാജാവേ! സൈന്യമെവിടെയാണു? മേവാഡുമുഴുവൻ തിരഞ്ഞാൽ കഷ്ടിച്ച് അയ്യായിരം ഭടന്മാരെ ശേഖരിപ്പാൻ സാധിക്കുമോ എന്നു സംശയമാണ്. ഇത്രയും സൈന്യത്തെ വെച്ചുകൊണ്ട് ഒരു ലക്ഷം സൈന്യത്തോടു യുദ്ധംചെയ്യുന്നതു സാദ്ധ്യമാണോ?

റാണ—അസാദ്ധ്യമെന്നു തോന്നില്ല. നമ്മുടെ ഈ അയ്യായിരംതന്നെ അഞ്ചുലക്ഷം സൈന്യത്തിനു തുല്യമാണു.

അജയ—മഹാരാജാവേ! ഇത്തവണ മുഗളന്മാരോടു സന്ധിചേരുന്നതാണുത്തമം.

റാണ—വേണ്ട, വേണ്ട. തെററുണ്ടാകുന്നതല്ല. ഞാൻ സന്ധിചെയ്യണമെന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ ആരും എന്റെ വാക്കു കേൾക്കുകയുണ്ടായില്ല. അന്നു മുഗളന്മാരും സന്ധി ചെയ്യാൻകൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ അവസരം തെററിപ്പോയി. ഇനിയിപ്പോൾ കിഴിഞ്ഞപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു മുഗളന്മാരോടു സന്ധിചെയ്വാൻ ഞാനൊരുക്കമില്ല.

കേശവ—എന്നാൽ—

റാണ—ഇനി ഇക്കാൎയ്യത്തെപ്പററി യാതൊന്നും പറയേണ്ട. ഇനി യാതൊരുപായവുമില്ല. ഇനി യുദ്ധവും മൃത്യുവുംതന്നെ ഗതി. എന്താ ഗോവിന്ദസിംഹ!

ഗോവി—അതേ തിരുമേനി! നമുക്കു പ്രാണനുപേക്ഷിക്കാം, എന്നാലും മാനമുപേക്ഷിച്ചുകൂടാ.

റാണ—നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയാണു. പ്രാണൻ കളയാം, എന്നാലും മാനം കളകയില്ല.

രഘു—മഹാരാജാവേ!—

റാണ—വേണ്ട വേണ്ട, ഞാനിനി യാതൊന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. യുദ്ധമൊന്നുമാത്രമിച്ഛിക്കുന്നു—യുദ്ധം. (എഴുനേററുനിന്നു) സൈന്യം തെയ്യാറാക്കുക. മേവാഡിലെ രക്തപതാക പറപ്പിക്കുക. എല്ലാവരും തെയ്യാറാകുവിൻ!

(റാണാ അമരസിംഹനൊഴികെ എല്ലാവരും പോകുന്നു)

റാണ—മേവാഡേ! മനോഹരമേവാഡേ! ചേതിയിലെന്തൊരു സൌന്ദൎയ്യമാണു ഞാനിന്നു കാണുന്നതു! ഇതു

സൌന്ദൎയ്യം ഞാനിതിനുമുമ്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല. ഭവതിയുടെ ഉടയാട കീറിപ്പോയിരിക്കുന്നു. ശരീരം മുഴുവൻ പൊടിയണിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാർകുന്തളമഴിഞ്ഞുലഞ്ഞു പാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ വേഷത്തിൽ ഭവതിയെ കൊലക്കളത്തിലേക്കാണു നയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു. അമ്മേ! ഇതെന്തു സൌന്ദൎയ്യമാണ്. അമ്മയുടെ! ഇത്രയും കാലമായിട്ട് ഇന്നു ഞാൻ ഭവതിയെ അറിഞ്ഞുള്ളു: സൌഭാഗ്യസൂൎയ്യകിരണങ്ങളിൽ ഭവതി മറഞ്ഞു കിടക്കുകയായിരുന്നു. എന്നാലിന്ന് ആ സൂൎയ്യനസ്തമിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അപൂൎവ്വവും അത്ഭുതകരവുമായ ഭവതിയുടെ തേജഃപുഞ്ജം ആകാരത്തിൽ പ്രകാശമാനമായി ഞാൻ കാണുന്നു. എന്തൊരു പ്രകാശം—എന്തൊരു നീലിമ! എന്തൊരു പ്രശാന്തമഹിമ!

രംഗം ആറ്.

സ്ഥാനം—മഹാബെത്തുഖാന്റെ കൂടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മഹാബെത്തുഖാനും ഗജസിംഹനും നില്ക്കുന്നു)

ഗജ—തന്റെ സൈന്യത്തോടുകൂടി റാണാ യുദ്ധത്തിനു വന്നിരുന്നോ?

മഹാബെ—ഉവ്വ്, എന്നാൽ ഒറ്റക്കാണു മടങ്ങിയത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അയ്യായിരത്തിൽ നാലായിരവും യുദ്ധഭൂമിയെ അലങ്കരിച്ചു.

ഗജ—കേവലം അയ്യായിരം സൈന്യത്തോടുകൂടിയാണൊ ഒരു ലക്ഷം സേനയോടെതിൎത്തതു? അമ്പ! ധൈൎയ്യം അത്യാശ്ചൎയ്യംതന്നെ!

മഹാബ—അതേ, അതുതന്നെ ധൈൎയ്യം. എന്നാൽ മഹാരാജാവേ! എനിക്കു ഒരു സംഗതിയെക്കുറിച്ചു വലിയ അഭിമാനം തോന്നുന്നുണ്ടു.

ഗജ—ഓ! അഭിമാനിക്കേണ്ട സംഗതിതന്നെ.

മഹാബ— എന്റെ അഭിമാനകാരണമെന്തെന്നു അവിടേക്കു വിചാരിക്കക്കൂടി തരമില്ല. അതിന്റെ കാരണമറിയാമോ?

ഗജ—താങ്കൾതന്നെ പറയു.

മഹാബ—ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീൎന്നുവെങ്കിലും ജാതിയിൽ രാജപുത്രനും ഈ അമരസിംഹന്റെ സഹോദരനുമാണല്ലൊ എന്നുള്ള സംഗതിയാണെന്റെ അഭിമാനത്തിനു ഹേതു. അയ്യായിരംകൊണ്ടു ഒരു ലക്ഷത്തോടു പടവെട്ടുവാൻ വന്ന പുരുഷൻ തന്റെ പ്രാണനെത്തന്നെ ദാനംചെയ്വാനാണോ വന്നതെന്നു തോന്നും. തന്റെ രാജ്യത്തിനു ഇപ്രകാരമുള്ള ആത്മത്യാഗവും നിൎഭയതയും പ്രദൎശിപ്പിക്കുവാൻ ഒരു രാജപുത്രനല്ലാതെ മററാൎക്കും സാധിക്കയില്ല. അവരിൽപെട്ട ഒരാളാണല്ലൊ ഞാനും.

ഗജ—അതേ, സംശയമില്ല.

മഹാബ—എന്നാലങ്ങുന്നും ഒരു രാജപുത്രനാണു. അങ്ങേക്കും അഭിമാനിക്കാം. പക്ഷേ അങ്ങുന്നു പതിതനായി. അതുകൊണ്ടു തലതാഴ്ത്തുകയും വേണം. അങ്ങേക്കു എള്ള

സ്ഥിതിയിലെത്താമായിരുന്നു? എന്നാലിപ്പോളെന്തായിരിക്കുന്നുവെന്നു വഴിപോലെ ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കു. എന്റെ കാൎയ്യം പോട്ടെ. ഞാനിപ്പോൾ രാജപുത്രനല്ലല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചെങ്കിലും എനിക്കു സമാധാനിക്കാം. ഞാനൊരുകാലത്തു രാജപുത്രനായിരുന്നുവെന്നേയുള്ളു. അങ്ങുന്നിപ്പോഴും രാജപുത്രൻതന്നെയല്ലെ?

ഗജ—യുദ്ധത്തിൽ റാണ മരിക്കയൊ ബദ്ധനാകയോ അല്ല ഉണ്ടായതു?

മഹാബ—അല്ല, അദ്ദേഹത്തെ ബന്ധിക്കയോ വധിക്കയോ ചെയ്യപോകരുതെന്നു ഞാൻ പ്രത്യേകം കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള വൈരി ലോകത്തിന്നഭിമാനഹേതുവാണു്. അങ്ങനെയുള്ള അഭിമാനം നഷ്ടമാകുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

ഗജ—നന്നായി, എന്നാൽ ഞാൻ പോട്ടെ.

മഹാബ—ഒ! എഴുന്നള്ളാം.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—കത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഗ്രാമങ്ങളതാ കാണുന്നു. ഗ്രാമവാസികളുടെ നിലവിളിയും ആൎത്തസ്വരങ്ങളും കേൾക്കുന്നു. അല്ലയോ ഹിന്ദുക്കളേ! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ധൎമ്മത്തിന്റെ മഹത്വത്തോടൊത്തു മരിച്ചുകൊൾക. നിങ്ങളുടെ ഗൎവ്വ് ഇന്നു ഞാനുടച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ അഭിമാനവും വൈരവും ഞാനിന്നു ചവിട്ടിമെതിച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ—

(നാലഞ്ചുഭടന്മാരോടുകൂടി കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മഹാബ—ഇതാരാണു്?

ഒന്നാമൻ—എജമാനനേ! ഞങ്ങൾക്കിവരെ തീരെ പരിചയമില്ല. ഇവരെ ഞങ്ങൾ വഴിയിൽവെച്ചാണു കണ്ടതു്. ഇവർ ഞങ്ങളൊന്നിച്ചു സ്വന്തമനസ്സോടെ പോന്നതാണു.

മഹാബ—(കല്യാണിയോടു) നിങ്ങളാരാണു?

കല്യാണി—എന്നെയറിഞ്ഞിട്ടു് അവിടേക്കു യാതൊരുപകാരവുമുണ്ടാകയില്ല.

മഹാബ—നിങ്ങൾക്കെന്തുവേണം?

കല്യാണി—ഞാൻ ഒരു കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു ന്യായമായ തീർപ്പുണ്ടാക്കുവാൻവേണ്ടി അവിടുത്തെ അടുക്കൽ വന്നിരിക്കയാണു.

മഹാബ—എന്തു കാര്യം?

കല്യാണി—അവിടുത്തെ ഈ ഭടന്മാർ എന്റെ നിർദ്ദോഷിയായ ജ്യേഷ്ഠനെ വധിച്ചിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠനെ വധിച്ചുവോ? (ഭടന്മാരോടു) എങ്ങനെ?

ഒന്നാമൻ—എജമാനനേ! ഞങ്ങൾ ഗ്രാമവാസികളെ കൊല്ലചെയ്യുകയായിരുന്നു. ഇവരുടെ സഹോദരൻ അവരുടെ പക്ഷത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടു ഞങ്ങളോടു യുദ്ധംചെയ്തു. അതിൽ മരിച്ചുപോയതാണു.

മഹാബ—(കല്യാണിയോടു) ഈ സംഗതി വാസ്തവം തന്നെയോ?

കല്യാണി—അതേ, വാസ്തവംതന്നെ. അവിടുത്തെ ഭടന്മാർ സാധുക്കളായ ഗ്രാമവാസികളെ വധിക്കുകയാ

യിരുന്നു. എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനവരെ രക്ഷിപ്പാനായി ചെന്നതാണു്. ഇവരദ്ദേഹത്തെയും കൊന്നു.

മഹാബ—അപ്പോളദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിലാണല്ലൊ മരിച്ചതു?

കല്യാണി—അതു ശരിതന്നെ. ഇവരെല്ലാംകൂടി കൊന്നുകളകയാണു ചെയ്തതു.

മഹാബ—എന്നാൽ ദേവി, ഇതിലിവൎക്കു യാതൊരപരാധവുമില്ല. ഇവൎക്കു ഞാനതിനു കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഭടന്മാരേ! നിങ്ങൾ പുറത്തുപോവിൻ!

(ഭടന്മാർ പോകുന്നു)

കല്യാണി—സാധുക്കളും നിരപരാധികളുമായവരെ വധിക്കുവാനവിടുന്നു കല്പന കൊടുത്തിരുന്നുവോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്, വധിക്കുവാൻ ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു.

കല്യാണി—പിന്നെ ഗ്രാമങ്ങൾ തീ വെക്കാനും?

മഹാബ—ഉവ്വ്.

കല്യാണി—എനിക്കതിൽ വിശ്വാസം വരുന്നില്ല. അവിടുന്നിത്ര നിഷ്ഠുരനാവാൻ വഴിയില്ല

മഹാബ—എന്നെസ്സംബന്ധിച്ചു നിങ്ങൾക്കിത്ര ബഹുമാനത്തിനു കാരണമെന്താണു്.

കല്യാണി—എന്റെ പ്രാണനാഥൻ ഇപ്രകാരം നിഷ്ഠുരനായിപ്പോകയില്ല.

മഹാബ—നിങ്ങളുടെ പ്രാണനാഥനോ?

കല്യാണി—അതേ, എന്റെ നാഥ! പ്രഭോ! എന്നെ അവിടേക്കു തിരിച്ചറിയാമോ ഇല്ലയോ എന്നു നല്ലവണ്ണ

മൊന്ന നോക്കു. അവിടുന്നു പരിത്യജിച്ചവളും, ഹിന്ദുവുമായ ആ കല്യാണിയാണു ഞാൻ.

മഹാബ—കല്യാണിയോ? കല്യാണി! അപ്പോളിവർ നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠനായ അജയസിംഹനെയാണൊ വധിച്ചതു്?

കല്യാണി—അതേ. ഞാനെന്നുതന്നെയെന്നു ധ്യാനിച്ചു് അങ്ങയുടെ പ്രേമം എന്റെ ജീവിതത്തിലെ ധ്രുവനക്ഷത്രമായി കരുതി ഈ ചെറുതാണിയെ ഈ അപാരസംസാരസാഗരത്തിൽ ഒഴുക്കിയ അന്നെന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ സന്തോഷത്തോടെ സേവിപ്പയായി എന്നെ രക്ഷിപ്പാനും ഈ സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനുമെന്റെ കൂട്ടുകാരനായി. മാർഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽ അങ്ങയുടെ ചില ഭ്രഷ്ടന്മാർ ഞങ്ങളെ ആക്രമിച്ചപ്പോഠം ജ്യേഷ്ഠൻ വല്ലാതെ മുറിപ്പെട്ടു. വളരെദിവസം ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ ഒരു കുടിയിൽ താമസിച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ ശുശ്രൂഷിക്കുകയും ഗ്രാമങ്ങളിൽചെന്നു ഭിക്ഷ വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്നുകൊടുത്തു രക്ഷിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ജീവനെയാണു് അങ്ങുന്നപഹരിച്ചതു്. നാഥ! ഞാനിനി എന്തിനു ജീവിക്കുന്നു? എന്നെയും കൊന്നുകളഞ്ഞേക്കു.

മഹാബ—ഇല്ല, നിങ്ങളെനിക്കു മാപ്പുതരണം.

കല്യാണി—ഇത്രയും ഗ്രാമവാസികളെ വധിച്ചതങ്ങയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണോ?

മഹാബ—അതേ; എന്റെ കല്പനപ്രകാരംതന്നെ

യാണു. രാജപുത്രജാതിയെത്തന്നെ നശിപ്പിക്കേണമെന്നു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു.

കല്യാണി—ഹാ! ദൈവമേ! അവിടുന്നെന്താണീച്ചെയ്തതു? ഇതുതന്നെയോ എന്റെ ആരാധ്യദേവത? ഈ ഘാതകനെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടാണോ ഞാൻ സർവ്വവും പരിത്യജിച്ചതു? എന്നെ മൃത്യുവിനുപോലും വേണ്ടെന്നോ? ദൈവമേ! ഞാനൊരേദിവസംതന്നെ എന്റെ നാഥനെയും എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനേയും ഒരുമിച്ചുതന്നെ കളഞ്ഞുവല്ലോ! ഇന്നെന്നെപ്പോലെ നിർഭാഗ്യയാരാണു്? (മുഖംമറക്കുന്നു.)

മഹാബ—എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? ഞാനെന്തിനാ—

കല്യാണി—പ്രഭോ! ഇല്ല. ഞാനറിയാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ മോഹം ഭഗ്നമായിക്കഴിഞ്ഞു. ഇത്രനാളും ഞാനവിടുത്തെ പൂജിച്ചിരുന്നു; എന്നാലിന്നു മുതൽ ഒരു മഹാശത്രുവായി ഞാനങ്ങയെ കരുതുന്നു. എന്നിലുള്ളങ്ങയോടുള്ളേടത്തോളം ശത്രുത, മുഗളന്മാരോടില്ല. മുഗളന്മാർ ഞങ്ങളുടെ ആരുമല്ല. കാഫിർമാരെ വധിക്കണമെന്നാണു് അവരുടെ ധർമ്മവരോപദേശിക്കുന്നതു്. എന്നാലങ്ങയാകട്ടെ ഈ ദേശത്തിന്റെ സന്താനമാണു്. അവിടുത്തെ സിരകളിൽ വിശുദ്ധരാജപുത്രരക്തമാണു പ്രവഹിക്കുന്നതു്. അല്പമായ ധനത്തിലുള്ള ലോഭംകൊണ്ടും ദ്വേഷംകൊണ്ടും അവിടുന്നു സ്വജാതിയെ നശിപ്പിക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായല്ലോ! നാഥ! ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടതു? അവിടുന്നു മുഗളന്മാ

രേയും കവച്ചുവച്ചു. മേവാഡു പിടിച്ചടക്കണമെന്നേ അവക്കു താല്പയ്യമുള്ളു. സാധുക്കളായ ഗ്രാമീണന്മാരുടെ ഗൃഹം ഭസ്മമാക്കുവാനവക്കാഗ്രഹമില്ല. ആ കറവു് തീ വിട്ടുന്നതീൎത്തു. അവിടുന്നവരുടെ ധൎമ്മത്തിൻെറ ഉച്ഛിഷ്ടം ഭക്ഷിച്ചു, ഈ ഘാതകന്മാരായ ഭടന്മാരെ—നിർദ്ദയന്മാരും മാംസലോലുപന്മാരുമായ ഈ നരകക്കരങ്ങളെ—സാധുക്കളായ ഗ്രാമവാസികളുടെ നേക്കഴിച്ചു വിട്ടുവല്ലൊ. അവിടുന്നു മേവാഡിനെ ശ്മശാനമാക്കിത്തീൎത്തിരിക്കുന്നു. നിർദ്ദോഷികളായ മനുഷ്യരുടെ ഹാഹാകാരത്താൽ ആകാശം മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മൃഗങ്ങൾക്കു് ഇങ്ങനെയൊരാശ ഒരിക്കലുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ദൈവമേ! ഇങ്ങനെയുള്ള സ്വരാജ്യദ്രോഹികൾക്കു നൽകുന്നതിനു് ഒരു ശിക്ഷ അങ്ങയുടെ അധീനത്തിലില്ലെന്നോ? ഈ ദ്രോഹികളുടെ തലയിലിടിവീഴുന്നില്ലല്ലൊ!

മഹാബ—കല്യാണി, ഞാൻ നിങ്ങളെമാത്രം കരുതിയാണീയുദ്ധത്തിനു കോപ്പിട്ടതു.

കല്യാണി—ഞാൻ നിമിത്തമോ? അതുപൊളി.

മഹാബ—അല്ലാ, പൊളിയല്ല, സത്യമാണു. നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ മുസൽമാന്മാരോടുള്ള ദ്വേഷം ഹേതുവായി നിങ്ങളെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നും ബഹിഷ്കരിച്ചു എന്നു ഞാനെന്നു കേട്ടുവോ, അന്നു്, ആ ദിവസം, ആ നിമിഷം ഞാൻ മേവാഡിനു വിരോധമായി ആയുധം ധരിച്ചു.

കല്യാണി— അങ്ങനെയാണെന്നിരിക്കട്ടെ.. എന്നാൽ ധൎമ്മത്തിൻെറ ഏതു സിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചാണു് ഒ

നാളുടെ അപരാധത്തിന്നുവേണ്ടി ജാതിയെ മുഴുവൻ നശിപ്പിക്കുവാനവിടുന്നൊരുങ്ങിയതു?

മഹാബ—ഇതിലെന്താണു നിങ്ങൾക്കാശ്ചര്യപ്പെടുവാനുള്ളതു? രാവണന്റെ ദുഷ്കർമ്മം നിമിത്തം ലങ്ക മുഴുവൻ നശിച്ചുപോയില്ലേ? നിങ്ങളുടെ അച്ഛന്നു മുഗളന്മാരോടു ദ്വേഷം മാത്രമല്ല ഉള്ളതു. സമസ്തഹിന്ദുക്കൾക്കും കൂടി മുസൽമാന്മാരോടെത്രമാത്രം ദ്വേഷമുണ്ടോ അതുമുഴുവൻ നിങ്ങളുടെ അച്ഛനൊരാൾ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു. ഞാൻ ഹിന്ദുക്കളോട്ട് അവരുടെ ജാതിഗതമായ വിദ്വേഷത്തിന്നു പകരംവീട്ടുവാനാണു വന്നിട്ടുള്ളതു.

കല്യാണി—എന്നാൽ മുഗൾസേനാപതി! ജാത്യാ മുസൽമാനായവൻ ഈ പ്രതിക്രിയക്കൊരുങ്ങിക്കൊള്ളട്ടെ. ഹിന്ദുക്കൾക്കു മുസൽമാന്മാരോടു ഈ ദ്വേഷമുണ്ടെന്നു മുൻകൂട്ടി അറിഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെയാണോ അവിടുന്നു മുസൽമാനായിത്തീർന്നതു? നാഥ! അവിടുന്നു തന്നെയാണല്ലോ ഈ ദ്വേഷം അവിടേക്കു വരുത്തിക്കൂട്ടിയതു്? ഒരന്യായത്തിന്റെ പ്രതികാരമാണു ചെയ്യുന്നതെന്നു വൃഥാ വിചാരിച്ചു് അവിടുന്നെന്തിനു മനസ്സിനെ സമാധാനിപ്പിക്കുന്നു? അങ്ങയിലുള്ള ഈ സ്വല്പം മുസൽമാൻഭാവമല്ല അങ്ങയെക്കൊണ്ടു് ഈ പ്രവൃത്തി ചെയ്യിക്കുന്നതു്; ആ അഹമ്മതി—മഹാബത്തുഖാനെന്നുള്ള ഭാവം—തന്നെയാണവിടത്തെക്കൊണ്ടു് ഈ നിഷ്ഠുരകൃത്യങ്ങളനുഷ്ഠിപ്പിക്കുന്നതു.

മഹാബ—(അപവാരിതം) ഇതു ശരിയാണോ?

കല്യാണി— അവിടുന്നു ഒരു വ്യക്തിഗതമായ ദ്വേഷം നിമിത്തം മേവാഡിന്റെ നാശത്തിനായി മുതിർന്നു

ല്ലോ! ഇതുതന്നെയോ അവിടത്തെ ധൎമ്മം? ഇതുതന്നെയോ അവിടത്തെ ശൌൎയ്യം? ഇതാണോ അവിടത്തെ മനുഷ്യത്വം? ഹാ! ദൈവമേ? അവിടന്നെന്താണീച്ചെയ്തത്? ഞാനിത്ര നാളുമാകാശത്തിൽ മണിമേട നിൎമ്മിക്കയായിരുന്നു; അവിടന്നതു തട്ടിത്തകൎത്തു കളഞ്ഞുവല്ലോ!

മഹാബ—കല്യാണി,—

കല്യാണി—മതി! മതി! ഇപ്പോളെന്റെ മോഹം ഭഗ്നമായി. അവിടന്നെന്റെ പ്രാണനാഥനും ഞാനവിടത്തെ കളത്രവുമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു. അതിനാൽ "ഞങ്ങളെ വേർപ്പെടുത്തുവാനാൎക്കു സാധിക്കും?" എന്നു് എനിക്കൊരഭിമാനവുമുണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോളങ്ങനെയല്ല. അപാരമായൊരു ഗൎത്തം നമ്മൾ രണ്ടു പേരുടെയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഞാൻ കാണുന്നു. നമ്മുടെ നടുക്ക് എന്റെ അച്ഛന്റെ ശവം വീണു കിടക്കുന്നു. പോരാ, അതിലും ഭയങ്കരമായി സ്വദേശത്തിന്റെ രക്തവാഹിനി ഇതാ നമ്മുടെ മദ്ധ്യത്തിൽകൂടി പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഹിംസ്ര! കുലദ്രോഹി! രക്തപ്രിയ! മഹാഘാതക! ഉം! ഹാ! ദൈവമേ! ഹാ! വിധാതാവേ! ഇങ്ങനെയുള്ള ഈ നീചന്മാരുടെ, ഈ ഘാതകന്മാരുടെ, ഒരു പിടിയെച്ചിലിനായി പിച്ചയെടുക്കുന്ന യാചകന്മാരുടെ വികടാട്ടഹാസം കേൾക്കുമ്പോൾ പരാത്മ എനിക്കങ്ങയിലുള്ള വിശ്വാസംകൂടി ഒടുവിൽ ഇല്ലാതായിപ്പോകുമോ?

(കല്യാണി പോകുന്നു. മഹാബത്ഖാനവിടെത്തന്നെ വിചാരമഗ്നനായി നില്ക്കുന്നു.)

അഞ്ചാമങ്കം.

രംഗം ഒന്നു

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ രാജധാനി. സമയം—രാത്രി.

(മാനസി തനിയേ ഇരുന്നു പാടുന്നു.)

ആയിരക്കൊററവാക്കോതാ—നെനി-
ക്കായില്ല മൽപ്രാണപ്പൂമ്പേ!
നിന്നിലെൻ പ്രേമത്തിന്നാഴ—മെത്ര-
യെന്നും കഴിഞ്ഞില്ലുരപ്പാൻ.
എങ്കിലും ചൊൽവാൻ തുനിഞ്ഞേ—നെന്നാ-
ലെൻഗളം ഗൽഗദമാന്നു.
വേപിച്ചു മൌനത്തെപ്പൂണ്ടേ—പശ്ചാ-
ത്താപത്തിലന്നു ഞാനാണ്ടേ.
എന്തിനുള്ളൂ നിയമാണി-ഹന്ത!
അന്തരംഗത്തിലമന്നു.
വാസ്സലരെന്നു വിടർത്താൻ—മോഹ-
മുൻമുഖമാകിലും—തോററു.
കഷ്ടമെൻനെഞ്ഞുപിളന്നാ—ലതു
കാട്ടിത്തരാമായിരുന്നു.
നിന്നുടെ മോഹനമൂർത്തി-യെന്റെ
മാനസരംഗേ വിളങ്ങി.

(റാണ പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നു യുദ്ധത്തിൽനിന്നു മടങ്ങിയോ?

റാണ—ഉവ്വ്.

മാനസി—എന്തു്? ഇതെന്താണു്? എന്തുസംഭവിച്ചു?

റാണ—അരുതു മിണ്ടാതിരിക്ക്. ഞാനുഗ്രവും അനന്തവും ആശ്ചൎയ്യജനകവുമായ കാഴ്ചകണ്ടു.

മാനസി—എന്താണു? യുദ്ധ—

റാണ—അല്ല മാനസി! ഇത്തവണ യുദ്ധംതന്നെയുണ്ടായില്ല. യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ ഒരു തീമഴ മാത്രമേ ഉണ്ടായുള്ളു. അതിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം മുഴുവൻ ഭസ്മമാകയും ചെയ്തു.

മാനസി—എങ്ങനെ?

റാണ—എനിക്കൊന്നും മനസ്സിലാകുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതെന്തായിരുന്നുവെന്നും ഞാനറിയുന്നില്ല. അതു് ഇഹലോകത്തിലുള്ളതല്ലെന്നുതന്നെ തോന്നി. ഉൽകാവൃഷ്ടിയായിരിക്കണം. ഭയങ്കരമായ ഒരു ശാപം മൂൎത്തിമത്തായി വന്നതാണോ എന്നു തോന്നി. കുറച്ചു നേരത്തേക്ക് എന്റെ കണ്ണുകളടഞ്ഞു. എന്റെ ഹൃൽകമ്പം പൊട്ടുന്ന മിന്നൽപോലെ ശരീരത്തിൽക്കൂടെ കടന്നു പോയോ എന്നു തോന്നി. എന്റെ തലചുററി. തന്റേടംവിട്ടു. കണ്ണു തുറന്നപ്പോളുറക്കമുണൎന്നെഴുന്നേററതുപോലെ തോന്നി. ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ഞാൻ മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. നാലുപാടും ശവങ്ങളുടെ കൂട്ടം! ആഹാ! അതെന്തൊരു കാഴ്ചയായിരുന്നു!

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുത്തെ മനസ്സു വല്ലാതായിളകിയിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. അച്ഛൻ കുറച്ചു നേരമിവിടെയിരിക്ക! ഞാൻ ശുശ്രൂഷിക്കാം.

റാണ—ആ ശ്മശാനത്തിൽ ഞാൻ ഏകനായി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആരുമെന്നെ എതിർക്കാനില്ലായിരുന്നു.

മാനസി—ഈ യുദ്ധത്തിൽ തോററതായി വിചാരിക്കുന്നുവോ?

റാണ—തോററുവെന്നു വിചാരിച്ചാലും വിശേഷമൊന്നുമില്ല. യുദ്ധം ഒരു വാദവിഷയമല്ല. തോററുവെന്നു സമ്മതിക്കാതെയുംകൊണ്ടു ജയമുണ്ടാകുമോ? അതു സ്ഥൂലമാണു, കഠിനമാണു, പ്രത്യക്ഷസത്യവുമാണ്. എന്നാലവരെന്തുകൊണ്ടാണെന്നെ വധിക്കാഞ്ഞതെന്നാണെനിക്കു മനസ്സിലാവാത്തതു. ആ ചുടലക്കാട്ടിൽ, "മഹാബെത്തുഖാൻ!—മഹാബെത്തുഖാൻ!" ഗജസിംഹ!—ഗജസിംഹ!" എന്നു ഉറക്കെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ സഞ്ചരിച്ചിരുന്നു. എന്നാലെന്റെ സമീപത്തേയ്ക്കു ആരും വന്നില്ല. മാനസീ! ആരും വരാതിരിക്കാനുള്ള കാരണമെന്തെന്നു നിനക്കു പറയാൻ കഴിയുമോ?

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നു ക്ഷോഭിക്കരുതു.

റാണ—അതേ, വേറൊരു സംഗതിയുംകൂടി മനസ്സിലാവാത്തതുണ്ടു. മഹാബത്തുഖാനാകട്ടെ യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചു. എന്നാലദ്ദേഹമെന്തുകൊണ്ടാണുദയപുരദുർഗ്ഗത്തിൽ അരിമാനാത്തോടുകൂടി പ്രവേശിക്കാഞ്ഞതെന്നാണ്. അദ്ദേഹം വന്നിട്ടു ദുർഗ്ഗത്തെ അധികാരപ്പെടുത്തണം. അതു മാത്രമേ ഇനി ബാക്കിയുള്ളു.

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നു യുദ്ധത്തിൽ തോററു തോററു. അതു പോട്ടെ; ഇനിയെന്തിനാ ദുഃഖിക്കുന്നു

ളു? യുദ്ധത്തിലെങ്കിലുമൊരു കക്ഷിക്കു തോൽവി കൂടാതെ കഴിയുമോ?

റാണ—മകനേ! നീ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണു്. ഏതെങ്കിലുമൊരുഭാഗം തോൽക്കാതിരിക്കയില്ല. പിന്നെ ദുഃഖിക്കുന്നതെന്തിനു? ഇല്ല മാനസി! എനിക്കതിൽ യാതൊരു ദുഃഖവുമില്ല. എന്നാലവർ എന്തുകൊണ്ടെന്നെ വധിച്ചില്ല?

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—(റാണിയോടു) ഇതാ വലിയൊരു സമസ്യ—നിങ്ങൾക്കതു പൂരിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയുമോ?

റാണി—എന്താണു?

റാണ—അവരെന്താണെന്നെ വധിക്കാഞ്ഞതു?

(റാണി മാനസിയുടെ മുഖത്തു നോക്കുന്നു)

റാണ—കേൾക്കു, ആ ഗംഭീരമായ നിശയിൽ, ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ആ ശവസമൂഹത്തിൽ ഞാനേകനായി നിന്നിരുന്നു. ഹാ! അതെന്തൊരു കാഴ്ചയായിരുന്നു! നിങ്ങൾക്കതിനെപ്പററി ഊഹിപ്പാൻപോലും സാധിക്കയില്ല. ഉപരിഭാഗത്തു്, ആകാശത്തിൽ അസംഖ്യനിശ്ചലതാരങ്ങൾ! താഴെ ഭൂതലത്തിൽ അസംഖ്യ ശവസമൂഹങ്ങൾ! അതിന്റെ രണ്ടിന്റെയും നടുക്കു യാതൊന്നുമില്ല. ഘോരമായ അന്ധകാരം! ഈ ലോകത്തോടെനിക്കു യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലെന്നുതന്നെ തോന്നി. ഞാൻ മൃതനെപ്പോലെയോ ജീവച്ഛവമെന്നപോലെയോ ആയിത്തീർന്നു. ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ഞാനെന്റെ വാളെടുത്തു വീശി. എന്നാലതിനു രാത്രിയിലെ കുളിർകാററിനെ മാത്രമേ ഛേദിക്കു

വൻ സാധിച്ചുള്ളു. "മഹാബലൻ!" എന്നു ഞാനാർക്കു വിളിച്ചു നോക്കി. എന്നാലാശബ്ദനി നാലുദിക്കിലുമന്വേഷിച്ചു വൃഥാ മടങ്ങിവന്നു. ഇതിന്നശേഷം, (സ്വരം താഴ്ന്നുപോകുന്നു.) ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ നാലുഭാഗത്തും ഞാനൊന്നുവട്ടം കണ്ണോടിച്ചു. അപ്പോഴ് നമ്മുടെ സ്വർണ്ണദേശം, ഏതോ വലിയ ഭൂകമ്പത്താൽ നഷ്ടഭ്രഷ്ടമായിക്കിടക്കുന്നതായി, ആ നക്ഷത്രങ്ങളുടെ പ്രകാശത്താൽ ഞാൻകണ്ടു. (കുറെക്കൂടി താഴ്ന്നസ്വരത്തിൽ) പിന്നെ ആ മഹാശ്മശാനത്തിലെ സ്വതന്ത്രനായ മന്ദമാരുതൻ മൃതന്മാരായ സൈനികന്മാരുടെ ശരീരത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ട ആത്മബാഹുല്യംകൊണ്ടു കനത്തുപോയോ എന്നെനിക്കുതോന്നി. ഞാൻ വളരെ പരവശനായി ദീർഘമായൊന്നു നിശ്വസിച്ചു. ആ ശ്വാസവും ആകാശത്തിലുയരാത കനംകൊണ്ടു കീഴ്പോട്ടുതന്നെ വീണു. അപ്പോളുദ്ഭ്രമാഭ്രമിതനല്ലായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ അതിന്നന്തിരത്താൽ നിശ്ചയമായും കണ്ടുകിട്ടുമായിരുന്നു.

റാണി—വരേണ്ടതു വന്നുകഴിഞ്ഞു. ഇനി വിചാരിച്ചിട്ടെന്തു ഫലം? മുമ്പുതന്നെ ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

റാണാ—അതേ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു ശരിയായിരുന്നു. മേവാഡു മരിച്ചു. ഞാനതു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതാ തോളിലേറ്റിക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. ഇതാ കണ്ടോളൂ.

രംഗം രണ്ടു്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിലെ അന്തഃപുരത്തിനകത്തു ഒരു ചെറിയവഴി. സമയം—രാത്രി

(രണ്ടു ദാസികൾ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു)

ഒന്നാമത്തെ ദാസി—കഷ്ടം! വൃദ്ധനായ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ദുഃഖത്തിനവസാനമില്ല. ആ സാധുവിന് ഒരൊറ്റ മകനേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു.

രണ്ടാമത്തെ ദാ—അതെന്തായാലുമാകട്ടെ, എന്നാൽ ആ ചാരണീറാണി ആ ശവമെന്തിനാ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ വീട്ടിലേക്കു കൊണ്ടുവരുന്നു?

ഒന്നാമ—അവരുടെ എല്ലാ പ്രവൃത്തികളും ഇതുപോലെ അർത്ഥമില്ലാത്തതാണു്. അവൎക്കു വേറെ ജോലി ഒന്നും ഇല്ലെന്നു തോന്നുന്നു. ആളുകളവിടെ വളരെ കൂടീട്ടുണ്ടോ?

രണ്ടാമ—ഓ ഹോ! മുററം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ വീട്ടിലില്ല. ചാരണീറാണിയുടെ മകൻ അരുണസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തെ വിളിക്കാൻ പോയിട്ടുണ്ടു്. ആ മുററത്തു ശവത്തിന്റെ അടുത്തു റാണി തനിച്ചാ നിക്കുന്നേ. മററാളുകളൊക്കെ ദൂരെയാണു.

ഒന്നാമ—ഇരുട്ടത്തോ?

രണ്ടാമ—ഇരുട്ടത്തുതന്നെയായിരുന്നു. എന്നാൽ ദൂരെ ഒരു മുറിയിൽ വിളക്കു മങ്ങിമങ്ങിക്കത്തുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഇതാരാ?

ഒന്നാമ—എവിടെ?

രണ്ടാമ—അതാ കാണുന്നില്ലേ?

ഒന്നാമ—അവർ രാജകുമാരിയാണു്. എന്തൊരു കഥ! കണ്ണുരണ്ടും കുണ്ടിൽ പോയിരിക്കുന്നു. വസ്ത്രത്തിന്റെ കോന്തല മണ്ണിലിഴഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കൈരണ്ടും ചുരുട്ടിപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്നു.

രണ്ടാമ—അതാ, അവരിങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു. ആട്ടെ, നമുക്കു പോകാം.

(രണ്ടുപേരും ഒരുവശത്തൂടെ പോകുന്നു. മറുവശത്തൂടെ മാനസി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മാനസി—പോയി! അജയനും എന്നെനോക്കാതായിപോയി! എന്നെ കണ്ടില്ല, ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല, പോയി. അത്രമാത്രം. ഇതു വാസ്തവമാണോ? അയ്യോ! എന്റെ തല ചുററുന്നു. മഞ്ഞനിറത്തിലുള്ള രൂപങ്ങൾ ഭൂമിയിൽനിന്നു പൊങ്ങി ആകാശത്തിൽചെന്നു ലയിച്ചു പോകുന്നതായി കാണുന്നു. ശരീരത്തിൽനിന്നും എന്തോ ഒരു പ്രവാഹം പുറപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. തലക്കുമീതെനിന്നും ആകാശം നീങ്ങിപ്പോയി. കാൽചുവട്ടിൽ ഭൂമി ഉയർന്നുവരുന്നു. അയ്യോ! ഞാനെവിടെ? (തെല്ലുനേരം മിണ്ടാതെ നിന്നിട്ടുവീണ്ടും പതുക്കെപ്പറയുന്നു.) ഞാൻ വളരെ നിഷ്ഠുരയാണു. ഞാനൊരിക്കലും ഒരു വാക്കുപോലും കൊടുത്തിട്ടില്ല. എന്റെ അനുകമ്പാലേശത്തെ യാചിച്ചു ദയനീയമായി എന്നെനോക്കി എന്റെ കരുണാദൃഷ്ടിക്കുമാത്രം പ്രാണൻ ത്യജിക്കുവാനജയനൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ആ സമയത്തുപോലും ഞാൻ വിട്ടുപറഞ്ഞില്ലല്ലോ! അതുതന്നെയാണെന്റെ അജയനെന്നോടു കലഹിച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞതു്. എന്റെ ആ അഭിമാനത്തെ ചവിട്ടി

ഞ്ഞെച്ചുകളഞ്ഞിട്ടാണദ്ദേഹം യാത്രയായതു. അജയ! നിങ്ങളുടെ പാദങ്ങളിൽ കിടന്നുരുളുവാൻ ഞാനിന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്റെ ഹൃദയം പിളുന്നു നിങ്ങളെ കാണിക്കുവാൻ ഞാനിന്നാശിക്കുന്നു. എന്നാൽ കഷ്ടം! അതിനുള്ള അവസരം പൊയ്പ്പോയല്ലൊ!

രംഗം മൂന്ന്.

സ്ഥാനം—ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ഗൃഹാങ്കണം. സമയം—രാത്രി.

(കാറ്റു വളരെ ശക്തിയോടെ അടിക്കുന്നു. അജയസിംഹന്റെ മൃതശരീരം കിടക്കുന്നു. അരികെ സത്യവതിയും എടുപ്പാനുള്ള നാലുപേരും നില്ക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ കണ്ണെടുക്കാതെ ശവത്തിന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—ഇതെന്റെ പുത്രനജയന്റെ മൃതശരീരംതന്നെയാണല്ലൊ. സത്യവതി! നിങ്ങൾക്കിതെവിടെനിന്നു കിട്ടി?

സത്യവ—വഴിയരികേനിന്നു.

ഗോവിന്ദ—ഇവനെങ്ങനെ മരിച്ചു?

സത്യവ—സമീപത്തു ചിലർ നിന്നിരുന്നു. അവരോടു ചോദിച്ചപ്പോളിങ്ങനെയാണവർ പറഞ്ഞതു. മഹബത്ഖാന്റെ ഭടന്മാർ സാധുക്കളായ ഗ്രാമീണരെ വേട്ടയാടുകയായിരുന്നു. അജയനവരെ രക്ഷിപ്പാൻ ചെന്നപ്പോഴു

ളടന്മാരെയാളെക്കൊന്നിട്ടു കല്യാണിയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു പോയി.

ഗോവിന്ദ—മകനേ! അജയ! നീയെനിക്കു മാപ്പു ചോദിക്കാൻപോലുമവസരം തന്നില്ലല്ലൊ? ഞാൻ ക്രോധത്താലന്ധനായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു നീ വീടുവിട്ടുപോയതു. ഞാനൊന്നും പറഞ്ഞില്ലല്ലൊ! ഞാനെന്തുകൊണ്ടു തിരികെ വിളിച്ചില്ല? എന്തിനു ഞാൻ പോകുവാനനുവദിച്ചു? അയ്യോ! മകനേ! അജയ! എനിക്കു പ്രാണനേക്കാൾ പ്രിയതരനായ അജയ! നീ മാപ്പു ചോദിക്കാനുള്ള അവസരംപോലും തന്നില്ലല്ലൊ? ഇതു അഭിമാനമോ! ഇതു കാലുഷ്യമോ! വൃദ്ധനായ അച്ഛനാരല്ല ഇവൻ? അജയ!

സത്യ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇതിൽ ദുഃഖിക്കുന്നതെന്തിനു! സാധുസംരക്ഷണത്തിനാണു് അജയൻ പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചതു.

ഗോവിന്ദ—അതേ സത്യവതി! നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയാണു്. അജയൻ സാധുക്കളെ രക്ഷിപ്പാൻ തന്നെയാണു് തന്റെ ജീവനുപേക്ഷിച്ചതു്. അശരണന്മാരുടെ സഹായത്തിനുവേണ്ടിയാണു പ്രാണൻ വെടിഞ്ഞതു. പിന്നെയെന്തിനു ദുഃഖിക്കുന്നു? ചെല്ലു, ശവസംസ്കാരം വിധിപോലെ ചെയ്യിക്കു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ ശവത്തിന്റെ മുഖം മൂടുന്നു. എടുക്കാനുള്ളവർ ശവമെടുക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ—വരട്ടെ, ഞാനൊരിക്കൽകൂടി നോക്കു

ട്ടെ. അയ്യോ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ! വൃദ്ധന്റെ ബലമേ! അന്ധന്റെ ആശ്രയദണ്ഡമേ! എന്റെ ഓമന മകനേ! ഒരു പ്രാവശ്യം—ഇല്ല, ഇല്ല. ഞാനെന്തിനു ദുഃഖിക്കുന്നു? സത്യവതി! അജയൻ പാവങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാനാണു തന്റെ പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചതെന്നു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു പരമാർത്ഥമാണു. മേവാഡുഭൂവേ! രാക്ഷസി! ഇത്ര വളരെ പ്രാണങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ചിട്ടും നിന്റെ കുക്ഷി നിറഞ്ഞില്ലേ? നീയാകട്ടെ നശിക്കാനൊരുങ്ങി. എന്നാൽ മററുള്ളവരേയുംകൂടെ തിന്നൊടുക്കാതെ പോവില്ലെന്നാണു തോന്നുന്നതു. ഹാ! കഷ്ടം! എന്റെ സ്വർണ്ണപ്രപഞ്ചം നശിച്ചു—ഇല്ല, ഇല്ല. എന്റെ അജയൻ മരിച്ചുവെന്നാരാണു പറയുന്നതു്? ഇല്ല, അവൻ മരിച്ചിട്ടില്ല. നോക്കു, ഇതാ അവനെന്റെ നേരെത്തന്നെ നോക്കുന്നു! ഇപ്പോഴും ജീവനുണ്ടു്. അജയ! അജയ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ അജയന്റെ ശവത്തിന്റെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലുന്നു. മദ്ധ്യേ സത്യവതി ചെന്നുനില്ക്കുന്നു)

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! വ്യസനത്താൽ ഭ്രാന്തനാവരുതു. നിങ്ങളുടെ പുത്രൻ സംസാരത്തിലില്ല.

ഗോവിന്ദ—ഇല്ലേ? എന്റെ മകനില്ലേ? അതു ശരിയാണോ? എനിക്കു മറവി വന്നുപോകുന്നു. അജയ! അജയ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ! അജയ! (മുഖംമൂടുന്നു)

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നിങ്ങൾ വീരനാണല്ലോ? പുത്രശോകത്താലിത്ര അധീരനാകുന്നതു നിങ്ങൾക്കു യോഗ്യമല്ല.

ഗോവിന്ദ—സത്യവതി, നിങ്ങളെന്തു പറയുന്നു?

ങ്ങളുംകൂടി ഉറക്കെ പറയൂ. എനിക്കു കേൾക്കാനില്ല. എൻെറ മനസ്സിൽ ഭയങ്കരമായ കൊടുങ്കാററടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടെനിക്കൊന്നും കേൾക്കാൻ കഴിയുന്നില്ല. ഓഹോ! ഹോ! ഹോ!

(കൈരണ്ടും മാറത്തുവെക്കുന്നു)

(കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

കല്യാണി—അച്ഛ! അച്ഛ!

ഗോവിന്ദ—ആരാ വിളിക്കുന്നതു? കല്യാണിയോ? സർവ്വസംഹാരിണി! നോക്ക്! നിൻെറ പ്രവൃത്തിയുടെ ഫലം! രാക്ഷസി! എൻെറ അജയനെ തിന്നതു നീ തന്നെയാണു്. അവനെ എനിക്കു കൊണ്ടുവന്നു താ.

കല്യാണി—അയ്യോ! ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ! (അജയൻെറ മൃതശരീരത്തെ കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—പോ, ദൂരെ പോ. എൻെറ അജയനെ തൊടരുതു. മാറിപ്പോ, പിശാചേ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ കല്യാണിയുടെ കൈതട്ടുന്നു.)

കല്യാണി—(എഴുന്നേററിട്ടു) അച്ഛ! ഞാൻ വാസ്തവത്തിൽ പിശാചുതന്നെയാണു്. എന്നെ കൊന്നുകളയണേ! എനിക്കാരാണു കല്യാണിയെന്നു പേരിട്ടതു? അച്ഛ! ഞാനവിടുത്തെ ഗൃഹത്തിൽ കല്യാണനാശത്തിൻെറ ശിഖയാണു—മേവാഡിനു ധൂമകേതുവാണു—ഭൂമിക്കു സർവ്വനാശകാരിണിയാണു്. എന്നെ കൊന്നുകളയണേ! ഈ സർവ്വസംഹാരിണിയെ ലോകത്തിൽനിന്നും ദൂരെയാക്കണേ! എന്നാലെവിടേയും സർവ്വവും സാധിക്കും. എന്നെ കൊന്നുകളയണേ! കൊന്നുകളയണേ!

(ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ മുമ്പിൽ തലകുനിച്ചിരിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—എന്റെ ഹൃദയത്തിലെന്തെല്ലാം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു! നരകത്തിലെ തീയോ! പിശാചിന്റെ നൃത്യമൊ! എനിക്കെല്ലാന്നും സഹിപ്പാൻ വയ്യ! ജഗദീശ! എനിക്കു സഹിക്കവയ്യ!

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ദുഃഖത്താൽ ഭീരുവായിഭവിക്കരുതു. താങ്കളുടെ പുത്രന്റെ ശവസംസ്കാരകർമ്മം അഭിമാനത്തോടെ അനുഷ്ഠിക്കുക. താങ്കളുടെ പുത്രൻ സാധുസംരക്ഷണത്തിനായിട്ടു ജീവനുപേക്ഷിച്ചതു.

ഗോവിന്ദ—സത്യംതന്നെയോ! നിങ്ങൾ പറയുന്നതു സത്യംതന്നെയോ! എന്റെ പുത്രൻ സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചു. ഞാനിനി ദുഃഖിക്കില്ല. മകളേ! എനിക്കു മാപ്പുതരു. ഇതെനിക്കു അഭിമാനകരമായ ഒരു സംഗതിയാണു്. എന്നാൽ—(കരഞ്ഞുകൊണ്ടു) സത്യവതി! ഞാനിപ്പോൾ വളരെ വൃദ്ധനായല്ലോ!—തീരെ വൃദ്ധനായല്ലോ!

കല്യാണി—അച്ഛ!

ഗോവിന്ദ—(ഇടറുന്ന സ്വരത്തോടെ) വരു മകളേ! കല്യാണി! എന്റെ മടിയിലിരിക്കു. എന്നാൽ വീട്ടിൽനിന്നു നിഷ്കാസിതയും, ഭർത്താവിനാൽ പരിത്യക്തയും, മാതൃഹീനയും ഭാഗ്യഹീനയുമായ മകളേ! വരു; ഞാനൊരു സതീരത്നത്തെ അപമാനിച്ചതുകൊണ്ടാണു ദൈവം ഈ ശിക്ഷയെനിക്കുതന്നതു. ചെല്ലു, നിങ്ങളെല്ലാവരും ഈ ശരീരത്തിന്റെ ദാഹകർമ്മം നടത്തുവിൻ!

(ആളുകൾ ശവമെടുക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഇതിനിടെ

ടയിൽ രാജകുമാരി അവിടെ പ്രവേശിക്കുന്നു. കുമാരി-യുടെ മുടിയഴിഞ്ഞും വസ്ത്രങ്ങളുലഞ്ഞും കിടക്കുന്നു)

മാനസി—വരട്ടെ, ഞാനൊന്നു നോക്കിക്കൊട്ടെ.

സത്യവ—ആര്? രാജകുമാരിയോ?

മാനസി—അജയ! പ്രിയതമ! എന്റെ ജീവിതസർവ്വ-സ്വമേ! എന്റെ പ്രാണനാഥ!

സത്യവ— ഇതെന്താണു രാജകുമാരി? നിങ്ങളുടെ പ്രാണനാഥനോ?

മാനസി—കൊള്ളാം. എന്നാലിതെല്ലാവരും കേൾക്കട്ടെ. ഈ വർത്തമാനം ഞാനിന്നുവരെ ആരോടും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. എന്നാലിതാ പറയുന്നു. അജയസിംഹനെ ഞാൻ വിവാഹം കഴിച്ചിരുന്നു. എന്നാലീസംഗതി യാതൊരാളുമറിഞ്ഞിട്ടില്ല—ഇങ്ങേ അറ്റം ഞാൻ തന്നെയും അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. നിശ്ശബ്ദമായി, യാതൊരാളുടേയും അറിവുകൂടാതെ, ആത്മാവു ആത്മാവോടു ചേർന്നാണ് ഈ വിവാഹം നടന്നിട്ടുള്ളത്. പ്രിയതമ! എവിടെപ്പോയി? നോക്കു, ഞാനിതാ വന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനിന്ന് അങ്ങയുടെ അന്നത്തെ പ്രഗത്ഭയായ ഇതവല്ല. അങ്ങയുടെ ദയാമയിയായ രാജകുമാരിയുമല്ല. അങ്ങയുടെ പ്രേമത്തെ ഭിക്ഷ യാചിക്കുന്ന ഒരു കേവലയാചകിയും ദുർബ്ബലയുമാണിന്നു ഞാൻ. ഞാനിന്നു കേവലഭിക്ഷക്കാരിയേക്കാൾ ദീനദീനയാണ്. അജയ! എന്റെ സ്നേഹം അങ്ങയോടിതുവരെ വെളിപ്പെടുത്തിയില്ല. ഇങ്ങനെ വന്നുകൂടുമെന്നു ഞാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എനിക്കു മാപ്പുതരേണമേ!

സത്യവ—കഷ്ടം! രാജകുമാരിപോലും ശോകത്താലു

നന്തരായിരിപ്പായല്ലൊ! മാനസീ! സമാധാനപ്പെടു. ആത്മത്രാണത്തിനുവേണ്ടിയാകുന്നു അജയൻ പ്രാണൻ ബലികഴിച്ചതു.

മാനസി—നിങ്ങൾ പറയുന്നതു സത്യമാണു്. ഇങ്ങനെതന്നെയാണു പ്രാണൻ പരിത്യജിക്കേണ്ടതു്. എന്റെ പ്രിയശിഷ്യ! ഇന്നങ്ങെന്റെ ഗുരുപദം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ആത്മാവിന്റെ കിരണങ്ങൾ പരലോകത്തിൽ പരന്നു ഭൂമിയിലേക്കു വഴിഞ്ഞു പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മരിക്കയാണെങ്കിൽ ഇപ്രകാരംതന്നെ മരിക്കണം. വൃദ്ധനായ ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇപ്രകാരമുള്ള പുത്രന്റെ പിതാവാകുന്നതിന്നിടയാകുവാൻ സാധ്യമായതിനാലവിടുന്നു ധന്യനാണു്. ഇപ്രകാരമുള്ള പതിയെ സമ്പാദിച്ചതിനാൽ ഞാനും ധന്യയാണു. ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇതു നമുക്കു് അഭിമാനത്തിനുള്ള സമയമാണു, ദുഃഖത്തിനുള്ളതല്ല.

ഗോവിന്ദ—(വരണ്ട കണ്ഠത്തോടെ) ധീരകുമാരി! അജയൻ പ്രാണൻ പരിത്യജിച്ചതു ദീനന്മാരുടെ രക്ഷണത്തിനാണു. ദുഃഖിക്കുന്നതെന്തിനു? (താഴ്ന്നസ്വരത്തിൽ) അജയൻ സ്വരാജ്യത്തിനുവേണ്ടി (പിന്നീടദ്ദേഹത്തിനു മിണ്ടുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ചുമരിൽ വലതു കയ്യൂന്നി അതിന്മേൽ തല ചാച്ചിരിക്കുന്നു. കരഞ്ഞുകരഞ്ഞു തേങ്ങൽ വന്നുപോകുന്നു)

മാനസി—വ്യർത്ഥം! വ്യർത്ഥം! വ്യർത്ഥം! മനസ്സിൽനിന്നും ശോകമാകുന്ന ദീർഘോച്ഛ്വാസമുതിർച്ചു സകല ഭമ

ധനെത്തയുമാച്ഛാദനം ചെയ്യുന്നു. സഹിക്കവയ്യ! അജയ! അജയ!—

കല്യാണി—എന്തെല്ലാമാണു വന്നു സംഭവിക്കുന്നത്? ഒന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ! ഇതു സ്വർഗ്ഗമോ ഭൂലോകമോ? ഇവർ ദേവന്മാരോ മനുഷ്യരോ? ഇതു ജീവിതമോ സ്വപ്നമോ? ഞാനാര്? ഉഃ (മൂർച്ഛിച്ചുവീഴുന്നു.)

സത്യവ—കല്യാണി! കല്യാണി!

ഗോവിന്ദ—മകൾ മരിക്കാറായി, മരിക്കട്ടെ. നമുക്കെല്ലാവർക്കും മരിച്ചുപോകാം— പുത്രൻ, പുത്രി, ഞാൻ, മേവാഡ് ഒക്കെ മരിച്ചുതന്നെപോകും. പുത്രൻ പൊയ്പ്പോയി. പുത്രിയും പോയി. ഈ മേവാഡ്—എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മേവാഡ്—അതും അതാ മുങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മുങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു—അതാ മുങ്ങി! പോകട്ടെ, എല്ലാം പോകട്ടെ!

(ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ അവിടെനിന്നും ഓടിപ്പോകുന്നു)

രംഗം നാല്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിലെ ഒരു മലയിടുക്കിൽ മഹാബത്തുഖാന്റെ കൂടാരം. സമയം—സന്ധ്യ

(മഹാബത്തുഖാൻ പുറത്തുനിന്നുകൊണ്ടു പശ്ചിമതാപതിയസ്തമിക്കുന്ന സൂര്യനെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു)

മഹാബ—പോകട്ടെ, അസ്തമയമായി—

(മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—ഖാൻസാഹിബേ!

മഹാ—മഹാരാജാവേ! വരൂ.

ഗജ—താങ്കൾ ജയം നേടിയില്ലേ, എന്നാൽ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി എന്തുകൊണ്ടാണു ദുർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാത്തതു?

മഹാബ—അവിടുന്നതിന്റെ കാരണമന്വേഷിക്കയാണോ?

ഗജ—അല്ല, ഞാനങ്ങനെ ചോദിച്ചുവെന്നു മാത്രമേയുള്ളൂ. മഹാബത്ഖാൻ! ഇതെപ്പറ്റി മേവാഡിലെ സ്ത്രീകളും ആയുധം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതായി കേട്ടുവല്ലോ.

മഹാബ—സ്ത്രീകളായുധമെടുക്കയോ? സ്ത്രീകളോ?

ഗജ—അതേ, സ്ത്രീകൾ. എന്താ, ഒരു പക്ഷേ തന്നെ യുദ്ധംചെയ്യും? ഉത്തമ വനിതകളെ ഈ പക്ഷത്തിൽ ഹാ കമനീയതയുണ്ടാകും. ഞാനും ഈ യുദ്ധത്തിൽനിന്നു പോകാൻ തീർച്ചയാക്കി.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്നു രാജപുത്രനായിരുന്നിട്ടുകൂടി രാജപുത്രസ്ത്രീകളെപ്പറ്റി ഇങ്ങനെ പരിഹസിക്കുന്നുവല്ലോ. വാസ്തവത്തിൽ ശുദ്ധ രാജപുത്രനാണോ? അല്ല

ഗജ—ഖാൻസാഹിബേ!

മഹാബ—മതി, മതി. പോയ്ക്കോളൂ. അവരുടെ ഈ സാമർത്ഥ്യം അവിടത്തെ രാജ്യത്തെ ഒരു പക്ഷേ സൂക്ഷിച്ചുവെക്കട്ടെ. വല്ലപ്പോഴും പ്രയോജനമുണ്ടായേക്കാം.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഇത്ര മഹാത്മാക്കളെത്തന്നെയല്ലേ ഹിന്ദുധർമ്മത്തിന്റെ പതാക പാറിക്കുന്നവർ! അല്ലയോ

ഹിന്ദുക്കളേ! നിങ്ങളൊക്കെക്കൂടി നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ നശിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞിരിക്കുന്നു; എന്നാലതോടുകൂടി നിങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യപൌരുഷവും നിങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചുവല്ലോ!

(ഒരു ഭടൻ വരുന്നു.)

മഹാബ—എന്താ വിശേഷം?

ഭടൻ—രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു സൈന്യത്തോടുകൂടിയെഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—വന്നിട്ടുണ്ടോ? നന്നായി, പൊയ്ക്കൊള്ളൂ.

(ഭടൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഇപ്പോൾ സൈന്യത്തെയും കൊണ്ടു പോരുന്ന ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ലല്ലോ. മേവാഡിന്റെ കഥ ഞാൻതന്നെ കഴിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ സൈന്യത്തെയുംകൊണ്ടു ഉദയപുരത്തിൽ പ്രവേശനമാഗ്രഹിച്ചിരുന്നില്ല. ആ പ്രവൃത്തി രാജകുമാരൻ—ഖുറം—തന്നെ നടത്തിക്കൊള്ളട്ടെ. എന്റെ പ്രവൃത്തി ഇവിടെ അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മഹാബ—താങ്കളാരാണ്?

ഗോവിന്ദ—ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒരു സേനാപതിയാണ്.

മഹാബ—ഇവിടെയെന്തിനു വന്നു?

ഗോവിന്ദ—പറയാം ഞാനൊന്നാശ്വസിക്കട്ടെ.

മഹാബ—റാണാ അമരസിംഹൻ സന്ധിചെയ്യാൻവേണ്ടി താങ്കളെ അയച്ചിരിക്കയാണോ?

ഗോവിന്ദ—അപ്രകാരമുണ്ടാകുന്നതിനു മുമ്പിൽ എന്റെ തലയിലിടിവീഴട്ടെ.

മഹാബ—എന്നാൽ പിന്നെ താങ്കൾക്കെന്താവശ്യമുള്ളത്?

ഗോവിന്ദ—എനിക്കു മരിക്കണം. ഞാൻ വളരെ വൃദ്ധനായി. എനിക്കിപ്പോൾ മരിക്കണം. യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മരിക്കണം. എന്നാൽ വല്ല സാധാരണക്കാരനാലായാൽ പോരാ. നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കണം. നിങ്ങളോടു പടവെട്ടി ഞാൻ മരിക്കും.

മഹാബ—താങ്കൾക്കു ഭ്രാന്തില്ല?

ഗോവിന്ദ—അല്ല മഹാബത്ത്! ഞാൻ ഭ്രാന്തനല്ല. ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം ചെയ്തു ഞാൻ നിങ്ങളെ കൊല്ലുവാനാണു വന്നിട്ടുള്ളതെന്നു നിങ്ങൾ വിചാരിച്ചേക്കാം—ഹാ ദൈവമേ! എനിക്കിപ്പോഴത്തെയും ശക്തിയുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ! ഇല്ല മഹാബത്തുഖാൻ! ഇന്നു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിൽ നിങ്ങളെ ജയിക്കുവാൻ സാധിക്കില്ലെന്നെനിക്കറിയാം. എന്നാലെനിക്കു മരിക്കുവാൻ കഴിയും. അതു നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു വേണം.

മഹാബ—ഇതെന്താശ്ചൎയ്യം!

ഗോവിന്ദ—ഇതിലാശ്ചൎയ്യപ്പെടുവാനൊന്നുമില്ല. പരേതനായ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ കൂടെ താമസിച്ചിരുന്ന കാലത്തു ഞാൻ ചൂതുകളിയത്രെ അധികമായി വളരെ യുദ്ധങ്ങളും നടത്തീട്ടുണ്ട്. എന്റെ ശരീരത്തിൽ വെട്ടേററ വടുക്കളെണ്ണിയാലൊടുങ്ങില്ല. ഒടുക്കത്തെ വ്രണം നിങ്ങളുടെ വാളുകൊണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണെന്റെ മോഹം.

മഹാബ—ഇതുകൊണ്ടു അങ്ങേക്കെന്താണൊരു ലാഭം?

ഗോവിന്ദ—ലാഭമോ? ഇതിൽ വേറെ വിശേഷമൊന്നുമില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾ ധൎമ്മത്താൽ മുസൽമാനായിത്തീൎന്നെങ്കിലും ജാതിയാൽ ഹിന്ദുവാണല്ലൊ. വിശേഷിച്ചും റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരപുത്രനുമാണല്ലൊ. അതിനാൽ നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കുന്നതിൽ കുറച്ചൊരു മനസ്സുഖം.

മഹാബ—അങ്ങുന്നു സലൂംബർ രാജാ ഗോവിന്ദസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—ഹാ! ഹാ! ഹാ! മനസ്സിലാകുന്നുവോ മഹാബത്തുഖാൻ! നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു ഞാൻ മരിക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പൎയ്യമിപ്പോൾ മനസ്സിലായോ? മഹാബത്തുഖാൻ! നിങ്ങൾ മേവാഡിനെ ജയിച്ചിരിക്കുന്നു. മേവാഡിനെ ധ്വംസനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. എന്നാലുദയപുരം ദുൎഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ നിങ്ങളെ ഞാനനുവദിക്കയില്ല. ഇപ്പോൾ മേവാഡിൽ സൈന്യമില്ല. ഇനി നിങ്ങൾക്കു യുദ്ധവും വേണ്ടിവരികയില്ല. ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒടുക്കത്തെ വീരനാണു. മുഗളന്മാരുദയപുരം ദുൎഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനെ ഞാനേകനിതാ തടുത്തു നില്ക്കുന്നു. എന്റെ പ്രാണനെക്കളയാതെ നിങ്ങൾക്കു ദുൎഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാനിടവരില്ല. ആയുധമെടുക്കാം.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ വാളൂരുന്നു)

മഹാബ—എന്നാൽ വീരശ്രേഷ്ഠ! ഞാൻ ദുൎഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കണമെന്നുതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

ഗോവിന്ദ—നിങ്ങൾ ദുർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചാലെന്താണു്? ഇല്ലെങ്കിലെന്താണു്? എനിക്കു രണ്ടും സമമാണു്. ഉം, ആയുധമെടുത്തോളൂ.

മഹാബ—കേൾക്കണേ.

ഗോവിന്ദ—ഇല്ലയില്ല, ഞാൻ യാതൊന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ബാഡവാഗ്നി ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എനിക്കു പുത്രനില്ല, പുത്രിയില്ല, എനിക്കിനി മരിക്കുക മാത്രമേ വേണ്ടു. എന്റെ അധീനത്തിലിരിക്കുന്ന മേവാഡു ദുർഗ്ഗങ്ങളുടെ ചവിട്ടേറ്റു തകർന്നുപോകുന്നതു കാണുന്നതിനു മുമ്പിൽത്തന്നെ ഞാൻ മരിപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്റെ ജാമാതാവായിരുന്നിട്ടും എന്റെ പുത്രിയെ വധിച്ചവനും ഞങ്ങളുടെ ദേശത്തിന്റെ സന്താനമായിരുന്നിട്ടും അന്യന്റെ അടിമയായിത്തീർന്നവനും ഞങ്ങളുടെ ധർമ്മമനുസരിച്ചിട്ടും മുസൽമാനായിത്തീർന്നവനും ഞങ്ങളുടെ രാജാവിന്റെ സഹോദരനായിരുന്നിട്ടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശത്രുവായിത്തീർന്നവനുമാരോ അവന്റെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കണമെന്നാണെന്റെ മോഹം. മഹാബത്തു്! ആയുധമെടുത്തുകൊൾക.

മഹാബ—(വാളൂരിക്കൊണ്ടു) അങ്ങുന്നു ശാന്തനായിരിക്കണേ! ഞാനങ്ങയെ ഒരിക്കലും വധിക്കയില്ല.

ഗോവിന്ദ—ഞാനൊന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ രക്ഷയെ നോക്കിക്കൊള്ളൂ.

മഹാബ—ഗോവിന്ദസിംഹ!

ഗോവിന്ദ—എന്നെക്കൊല്ലൂ—കൊല്ലൂ!

മഹാബ—ഞാനിതാ ആയുധം വെക്കുന്നു.

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തു്! ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടയക്കില്ല. ആയുധമെടുത്തുകൊൾക. ഞാനിന്നു മരിക്കാനാണു വന്നിരിക്കുന്നതു. തീർച്ചയായും മരിക്കും. ആയുധമെടുക്കൂ. ഞാൻ വിട്ടയക്കില്ല.

(ഗോവിന്ദസിംഹനാക്രമിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ പിന്നിൽനിന്നു ഗജസിംഹൻ ഗോവിന്ദസിംഹനെ വെടിവെക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ വീഴുന്നു.)

മഹാബ—ഇതെന്തു്? മഹാരാജാവേ! അങ്ങെന്താണീച്ചെയ്തതു?

ഗജ—ഇവനെക്കൊന്നു കളഞ്ഞു.

മഹാബ—ഇദ്ദേഹമാരാണെന്നു് അങ്ങേക്കു മനസ്സിലായോ?

ഗജ—മനസ്സിലായി—വല്ല കള്ളനുമായിരിക്കാം.

ഗോവിന്ദ—ഞാനല്ല—അങ്ങയാണു കള്ളൻ. അന്യരാജ്യത്തെ കൊള്ളയിടുവാൻ ഞാൻ വന്നിട്ടില്ല. അതു് അങ്ങയാണു. മഹാബത്തുഖാൻ! പൊയ്ക്കൊൾക. ദുർഗ്ഗത്തിലേക്കു പ്രവേശിച്ചോളൂ. ഇനി നിങ്ങളെ തടുക്കാനാരുമില്ല. തന്റെ അമ്മയെപ്പിടിച്ചു മുഗളന്മാരുടെ ദാസിയാക്കുക. പുത്രകൃത്യം പൂർത്തിയാക്കുക. അമ്മേ! കല്യാണി!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പിടഞ്ഞു മരിക്കുന്നു.)

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരദുർഗ്ഗത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തുള്ള വഴി. സമയം—രാത്രി

(ദുർഗ്ഗപാലകനായ ഒരു രാജപുത്രനോടുകൂടി അനേകം നാഗരികന്മാർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

ഒന്നാമൻ—നമ്മുടെ മഹാരാജാവിന്നെന്തിനാ കോട്ടവിട്ടു പുറത്തു പോയിരിക്കുന്നതു?

ദുർഗ്ഗപാല—എന്തിനാ പോയിരിക്കുന്നതെന്ന് എനിക്കു നിശ്ചയമില്ല. എന്നാൽ സേനാപതി മഹാബത്തുഖാൻ മേവാഡിനു വിരോധമായിട്ടു ആയുധം വെച്ചുവെന്നു ചക്രവർത്തിയ്ക്കു് എഴുതിയയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കേട്ടു. അതുകൊണ്ടാണു രാജകുമാരൻ വന്നിരിക്കുന്നതു. രാജകുമാരന്റെ എഴുത്തുംകൊണ്ടു് ഒരു മുഗളദൂതൻ വന്നിരുന്നു. സന്ധി ചെയ്യുവാനാഗ്രഹമുണ്ടെന്നു് അതിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതായി കേട്ടു. മുഗളദൂതൻ പോയി പിറേറദിവസം—ഇന്നു രാവിലെ—റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കുതിരപ്പുറത്തു കയറി കൂടാരത്തിലേക്കു പോയിട്ടുണ്ടു.

രണ്ടാമ—എന്നിട്ടു?

ദുർഗ്ഗപാല—പിന്നെയുണ്ടായതെന്തെന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

മൂന്നാമ—റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഇതുവരെ മടങ്ങിവന്നിട്ടില്ലേ?

ദുർഗ്ഗപാല—ഇല്ല.

നാലാമ—അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ പിന്നെയാരാണു?

ദുർഗ്ഗപാല—വേറെയാതുമില്ല. അദ്ദേഹം തനിച്ചാണു പോയിരിക്കുന്നതു.

ഒന്നാമ—നോക്കു, അദ്ദേഹമാരാണു?

രണ്ടാമ—നമ്മുടെ റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടല്ലേ?

നാലാമ—ഉടുപ്പു കണ്ടാൽ രാജാക്കന്മാരുടേതുപോലിരിക്കുന്നു. (ദുർഗ്ഗപാലനോടു) എയ്! അദ്ദേഹമാരാണു് അറിയാമോ—

ദുർഗ്ഗപാല—അദ്ദേഹം യോധപുരിയിലെ രാജാവായ ഗജസിംഹനാണു.

ഒന്നാമ—അദ്ദേഹംതന്നെയല്ലേ മഹാബത്തുഖാനൊന്നിച്ചു മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ വന്നിരുന്നതു?

ദുർഗ്ഗപാല—അതേ.

രണ്ടാമ—ഇദ്ദേഹം രാജപുത്രൻ തന്നെയല്ലേ?

മൂന്നാമ—രാജപുത്രനായിരുന്നിട്ടും രാജപുത്രന്മാരുടെ ശത്രുവാണു.

(കുറേ ഭടന്മാരോടുകൂടി ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—(ദുർഗ്ഗപാലനോടു) കോട്ടയുടെ വാതിലടച്ചിട്ടുണ്ടോ?

ദുർഗ്ഗപാല—ഉണ്ടു് മഹാരാജാവേ!

ഗജ—വാതിൽ തുറക്കുക. ഇപ്പോളീകോട്ട നമ്മുടേതാണു.

ദുർഗ്ഗപാല—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങളുടെ മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനകൂടാതെ ഈ വാതിൽ തുറക്കുവാൻപാടില്ല.

ഗജ—മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനയോ? നിങ്ങളുടെ

മഹാരാജാവിരുപ്പാറം റാണാ അമരസിംഹനല്ല. നിങ്ങളുടെ രാജാവിരുപ്പാറം നാമമാത്ര.

ദൗഗ്ഗപാല— അവിടുന്നാണോ? ഞാനിതറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അതിങ്ങിനെതന്നെയാണെങ്കിലും റാണാ അമരസിംഹൻ തിരുമനിയുടെ ആജ്ഞയില്ലാതെ വാതിൽ തുറക്കാവുന്നതല്ല.

ഗജ—(തൻെറ ഭടന്മാരോട്) ഇവൻെറ കയ്യിൽനിന്നു വാതിലിൻെറ താക്കോൽ തട്ടിപ്പറിക്കു.

ദൗഗ്ഗപാല—എൻെറ പ്രാണനുള്ളപ്പോറം താക്കോൽ തൊടുവാൻ സാധിക്കയില്ല. (വാളൂരുന്നു).

ഗജ— തരക്കേടില്ല. എടോ! ഇവനെ കൊന്നുകളയുക.

ഒന്നാംനാഗരികൻ—(മററുള്ളവരോട്) എന്താണെല്ലാം നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു്? ആക്രമിക്കുവിൻ!

(എല്ലാവരുംകൂടി ഗജസിംഹനെ ആക്രമിക്കുന്നു.)

ഗജ—സമത്ഥന്മാരേ,—

(ഗജസിംഹൻെറ ഭടന്മാർ നാഗരികന്മാരേയും ആക്രമിക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു അനേകം മുഗളഭടന്മാരോടുകൂടി റാണാ അമരസിംഹനും അവിടെ എത്തുന്നു.)

റാണ—ഭടന്മാരേ! ആയുധം വെപ്പിൻ!

(മുഗളഭടന്മാരെക്കണ്ടിട്ടു ഭടന്മാർ ആയുധം പിൻവലിക്കുന്നു.)

റാണ - മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ! നിങ്ങറക്കിവിടെ കാര്യമെന്താണു?

ഗജ—ഞാനീദുർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ ഭാവിക്കയാണു്.

റാണ—രാജകീയാതിഥിയായിട്ടോ? റാണാ അമരസിംഹൻ നിങ്ങളെ യഥോചിതം ആദരിക്കയും സൽകരിക്കയും ചെയ്യുന്നതാണു. മുഗളന്മാരുടെ പട്ടി! ഇതാണു നിനക്കു യോജിച്ച അതിഥിസൽക്കാരം.

(ഗജസിംഹനെ ചവിട്ടി വീഴ്ത്തുന്നു.)

റാണ—എന്റെ ധീരരേ! ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ വാതിൽ തുറക്കുക.

(വാതിൽ തുറന്നശേഷം മുഗളഭടന്മാരോടു) ഇനി നിങ്ങളെല്ലാവരും തിരികെ പൊയ്ക്കൊള്ളുവിൻ.

(റാണ ദുർഗ്ഗത്തിൽ കടക്കുന്നു. വാതിലടയുന്നു)

രംഗം ആറ്.

സ്ഥാനം—മേവാഡു പർവ്വതത്തിലെ ഒരു വഴി. സമയം—സന്ധ്യ.

(സത്യവതിയും അരുണസിംഹനും കുറെ ചാരണികളും)

(ചാരണികൾ പാടുന്നു.)

വീണിതസ്സുന്ദരമൊരാജ്യമാളിക
വീണാതന്ത്രിയും ആരുമരുകില്ല
എന്തു പാടുന്നതിനു മേവാഡിന്റെ
ഹന്ത! മാഞ്ഞുപോയ് സൌഭാഗ്യസൂര്യനും
ഇന്നിപ്പർവ്വതം സത്യം നശിച്ചതായ്
ഘോരശോകമായ് മഗ്നമായല്ലലിൽ

ഓരോസ്ഥലത്തിൽ മാറാതെ നിന്നോരു
ഗോപുരമാമിടിത്തീ പതിച്ചിതോ?
വീരന്മാർക്കും ചെങ്കൊടിക്കൂറകൾ
പാറുന്നില്ലിന്നിഖിലതലങ്ങളിൽ.
ശോചനീയമാമിക്കാഴ്ച കാൺകവേ
ലോചനങ്ങളിങ്ങളിൽ മുട്ടുന്നു. 1
കുഞ്ജവൃന്ദത്തിൽ ഖേചരൗഘത്തിൻ
മഞ്ജുഗാനങ്ങൾ കേൾപ്പതില്ലിന്നു
പുഷ്പമുണ്ണും മരന്ദം ഭുജിക്കുവാൻ
ഷട്പദങ്ങളുമെത്താതെയായിതു.
ചന്ദ്രമണ്ഡലം മങ്ങി മയൂഖാളി-
മന്ദമാരുതനിന്നു വരാതെയായ്
മന്ദതീരമായ് വന്നുള്ളവാഹിനി
തന്ദ്രമായ് ക്കാണെക്കാണെ വരളുന്നു. 2
മംഗലാരവമില്ല വനങ്ങളിൽ
ഇംഗിതങ്ങളും ജനപദത്തിലും
അന്തഃപുരത്തിൽ നിന്നിതാ കേൾക്കുന്നു
സ്ത്രീപുമാന്മാർ മുഴക്കുന്ന രോദനം
ഇന്നു വീരരാം രാജപുത്രർക്കും
മിന്നൽനേരസി മിന്നുന്നതില്ലഹോ!
സുന്ദരാംഗിമാർ ഭീതിപൂണ്ടയ്യോ-
ലിന്നലങ്കാരവസ്ത്രവിഹീനരായ്. 3
അന്ധകാരം ഗ്രസിച്ചു മേദിനിയെ
മന്ദിരസുഖം നാമാവശേഷമായ്
ചാരണരുടെ ഗീതമാധുര്യത്താൽ

ധീരതയാൎന്ന മേവാഡ്യരവുന്ന
സൌഖ്യമിന്നിതില്ലാതെയാകിലും
സൽകീൎത്തികൾക്കൊഴിവു ഭവിക്കുമോ?
എന്നു ചാരണരിക്കഥപാടുന്ന—
തന്നുൎയ്യമേവാഡും മുഴങ്ങട്ടെ!

(മൂന്നു ചെറുബാലന്മാരോടുകൂടി ഹിദായതാപി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിരാ—നിങ്ങളാരാണു?

സത്യപ—ഞാനൊരു ചാരണയാണ്.

ഹിരാ—നിങ്ങളെല്ലായിടത്തും ഈ പാട്ടുപാടിക്കൊണ്ടുതന്നെ നടക്കയാണോ?

സത്യപ—അതേ, ഇതുതന്നെയാണു ഞങ്ങളുടെ തൊഴിൽ.

ഹിരാ—നിങ്ങളിനി ഈ പാട്ടു പാടിക്കൂടാ

സത്യപ—എന്തുകൊണ്ടു?

ഹിരാ—ഈ രാജ്യമിപ്പോൾ നിങ്ങളുടേതല്ല; മുഗളന്മാരുടെയാണു.

സത്യപ—മുഗളന്മാൎക്കു വിജയം ഭവിക്കട്ടെ! മേവാഡു സ്വതന്ത്രമായിരുന്നകാലത്തോളം ഞങ്ങൾ യുദ്ധം ചെയ്തു. എന്നാൽ മേവാഡു തച്ചതകൎത്തു മുഗളന്മാരുടെ പ്രഭുത്വമെല്ലാം മാനിച്ചപ്പോൾ അതുപോൽ ഞങ്ങൾക്കു മുഗളന്മാരോടു യാതൊരു കലഹവുമില്ല. എന്നാൽ ഞങ്ങൾക്കു വിലപിക്കപോലും പാടില്ലെന്നോ? അല്ലയോ ഭഗവാനേ! ലോകത്തിലെല്ലാജനങ്ങളും പരമ്പരയെ അമ്മമാരെ സ്നേഹിക്കുന്നു; ഭാഗ്യഹീനരായ മേവാഡുവാസികൾമാത്രം അവൎക്കുള്ള സ്നേഹമുപേക്ഷിച്ചു കളയണമെന്നോ?

ഹിരാ—അതല്ല, നിങ്ങളീ പാട്ടുപാടിക്കൂടാ.

അരുണ—ഞങ്ങളെല്ലാവരും പാടും; ആരാണു തടുക്കുന്നതെന്നു കാണട്ടെ; അമ്മേ! പാടൂ.

ഹിദാ—നിങ്ങളിനി പാടുകയാണെങ്കിൽ നിങ്ങളെ ഞാൻ തടവിലാക്കും.

സത്യവ—കാര്യം തരക്കേടില്ല; നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ തടവുകാരാക്കിക്കൊള്ളുക. നിങ്ങളുടെ അധികാരം നിറഞ്ഞ ജയിൽമുറിയിലിരുന്നുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ ദുഃഖപരിപൂർണ്ണമായ ഈ പാട്ടുതന്നെ പാടും. ഉണ്ണീ! പാടൂ.

ഹിദാ—നല്ല കാര്യം! എന്നാൽ നിങ്ങളെ ഞാൻ തടവുകാരാക്കിയിരിക്കുന്നു. (മുമ്പോട്ടു ചെല്ലുന്നു)

അരുണ—(വാളൂരിക്കൊണ്ടു) പ്രാണനിൽ കൊതിയുണ്ടെങ്കിലോടി പൊയ്ക്കോളൂ. അമ്മയെ തൊട്ടുപോകരുതു.

ഹിദാ—എടാ! അധിക പ്രസംഗി ചെക്കാ! വയ്ക്ക് വാള്.

അരുണ—(കോപത്തോടെ) വയ്പില്ല!

ഹിദാ—ഭടന്മാരേ! ഇവനെ കൊന്നുകളയുവിൻ.

(ഭടന്മാരരുണനോടെതിർക്കുന്നു. അരുണനവരോടു പോരാടുന്നു)

സത്യവ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം! മകനേ! അമ്മയെ രക്ഷിക്കുക.

(ഒരു ഭടൻ മുറിവേറ്റു വീഴുന്നു.)

സത്യവ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം! മകനേ! പ്രാണനിരിക്കെ വാൾ വെക്കരുത്. ഇങ്ങനെതന്നെ വേണം, ഹാ! ഹാ! എന്തൊരാനന്ദം! (ഹിദായത്താച്ചിയും അരുണനെ

ആക്രമിക്കുന്നു. രണ്ടു ഭടന്മാരും ഹിദായത്താലിയും അരുണനെ ചുഴലുന്നു. തന്റെ പുത്രന്റെ മരണമാസന്നമായെന്നുകണ്ടു സത്യവതി തെല്ലൊന്നരത്തെക്കു കണ്ണടയ്ക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു് അനേകം ഭടന്മാരോടുകൂടി മഹാബത്തുഖാനവിടെ എത്തുന്നു)

മഹാബ—ഹിദായത്താലി! നിറുത്തുക.

(എല്ലാവരും യുദ്ധംമതിയാക്കുന്നു)

മഹാബ—ഹിദായത്താലി! നിങ്ങൾക്കു ലജ്ജയാവുന്നില്ലേ? യൌവനയുക്തന്മാരായ രണ്ടു കൂറാൻപടയാളികൾകൂടി ഒരു പിഞ്ചുപൈതലിനോടു യുദ്ധംചെയ്യുന്നു; അതിനുപുറമെ നിങ്ങളവരെ സഹായിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഛീ! (അരുണനോടു) ഉണ്ണീ! നീ സ്വന്തം ജീവനെ തൃണവൽഗണിച്ചു നിന്റെ അമ്മയെ രക്ഷിച്ചുവല്ലൊ. നീ ധന്യൻതന്നെ. ഇങ്ങിനെതന്നെയാണു പ്രാണൻ കളയേണ്ടതു. ചിരഞ്ജീവിയായിരിക്കുക!

(സത്യവതി ഇത്രനേരം നിശ്ശബ്ദമായി അഭിമാനത്തോടും ആനന്ദത്തോടുംകൂടി തന്റെ പുത്രനായ അരുണന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കയായിരുന്നു. ഇപ്പോളവർ മഹാബത്തുഖാന്റെ അടുക്കലേക്കു രണ്ടു ചുവടു മുമ്പോട്ടുവെക്കയും വീണ്ടും പിൻമാറി തല താഴ്ത്തിനില്ക്കയും ചെയ്യുന്നു. മഹാബത്തുഖാൻ സത്യവതിയെ നോക്കുന്നു)

മഹാബ—സോദരീ! ഞാൻ നിങ്ങളോടെന്തു പറയേണ്ടു? ഇപ്പോളെനിക്കു നിങ്ങളെ 'സോദരീ' എന്നു വിളിപ്പാനുള്ള അധികാരംപോലുമില്ലല്ലോ. അപ്പോൾ ഞാനെന്തു പറയട്ടെ? എനിക്കു മാപ്പുതരണേ സോദരീ!

സത്യവ—ദൈവമേ! അവിടുന്നെന്താണീച്ചെയ്തതു്? എന്റെ അനുജനെന്നെ സോദരിയെന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു, എന്നാലെനിക്കവനെപ്പിടിച്ചു മാറോടണയ്ക്കുവാൻ കഴിയുന്നില്ലല്ലൊ!—

അരുണ—അമ്മേ! ഇദ്ദേഹമാരാണു്?

സത്യവ—ഇദ്ദേഹം മുഗൾസേനാപതി മഹാബത്തുഖാനാണു്.

മഹാബ—ഉണ്ണി! ഞാൻ നിന്റെ അമ്മാമനാണു.

സത്യവ—നടക്കു മകനേ! നമുക്കു പോകാം.

മഹാബ—എവിടെയ്ക്കുപോകുന്നു? എനിക്കു മാപ്പുതന്നിട്ടു പോകുക.

സത്യവ—മഹാബത്തുഖാൻ! നിങ്ങളെങ്ങനെയുള്ള പാപങ്ങളാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നറിയാമോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്, എനിക്കറിയാം. ഞാനെന്റെ കൈകൊണ്ടുതന്നെ എന്റെ ഗൃഹം കൊള്ളിവെക്കയും അതിൽനിന്നുയർന്ന ധൂമപടലത്തെ പൈശാചികമായ ആനന്ദത്തോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുകയും ചെയ്തു.

സത്യവ—ഇത്ര മാത്രമോ?

മഹാബ—വേറെയെന്താണ്? ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്; ഇക്കാര്യത്തിൽ ഞാൻ വല്ല അപരാധവും ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കാൻ തരമില്ല; എന്തെന്നാലോരോരുത്തനും അവനവന്റെ വിശ്വാസത്തിനനുരൂപമായി പ്രവർത്തിപ്പാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടു്—എങ്കിലും—

സത്യവ—വളരെ ശരി! (അരുണനോടു) വരു മകനേ! പോകാം.

മഹാബ—മുസൽമാനായിത്തീൎന്നതു പാപമാണെന്നുതന്നെ കരുതിയാലും, മനുഷ്യഹൃദയത്തിന്റെ സന്മനോജ്ഞവ്യാപാരങ്ങളും നശിക്കത്തക്കവണ്ണം ആ പാപമത്രത്തോളം ഭയാനകമാണോ? സോദരി! സ്ത്രീകളുടെ ഹൃദയം പരിശുദ്ധിയുടെ തപോവനവും ആത്മത്യാഗത്തിന്റെ കേളീരംഗവും പ്രീതിയുടെ നന്ദനോദ്യാനവുമാണെന്നാണെന്റെ അറിവു്. സ്ത്രീകളുടെ ഇപ്രകാരമുള്ള ഹൃദയത്തെ ശിലയാക്കിത്തീൎക്കത്തക്കവണ്ണം ആചാരത്തിന്റെ നിയമമത്രമാത്രം കഠിനമാണോ? ഒരു പ്രാവശ്യം, തെല്ലുനേരത്തേക്കു, നിങ്ങൾ ഹിന്ദുവും ഞാൻ മുസൽമാനും, നിങ്ങൾ പീഡിതയും ഞാനാക്രമിയുമാണെന്ന കഥ വിസ്മരിക്കുക. നിങ്ങളും ഞാനും മനുഷ്യരാണു, നിങ്ങൾ ജ്യേഷ്ഠത്തിയും ഞാനനുജനുമാണു, എന്നിത്രമാത്രം വിചാരിക്കുക. നിങ്ങളെന്നെ കൈയിലെടുത്തു ലാളിച്ചിരുന്നതും, എന്റെ ഗണ്ഡസ്ഥലങ്ങളിൽ ചുംബിച്ചാനന്ദമഗ്നയായിരുന്നതും, എന്നെ മാറോടണച്ചു് ഉറങ്ങിയിരുന്നതുമായ ആ ബാല്യകാലത്തെ ധ്യാനിക്കുക! ജ്യേഷ്ഠത്തി! ഓൎത്തുനോക്കു, ഞാനും നിങ്ങളും മാതൃഹീനരായ സോദരീസോദരന്മാരാണു.

സത്യവ—ഹാ! ദൈവമേ!

മഹാബ—ജ്യേഷ്ഠത്തി!

സത്യവ—എനിക്കു സഹിക്കവയ്യ! വരേണ്ടതുവന്നു. എന്റെ അനുജ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സൎവ്വാപരാധങ്ങളും

ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈശ്വരനും നിങ്ങളിൽ ക്ഷമിക്കുന്നു മെന്നു ഞാനാഗ്രഹത്തോടെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. അനുജ! പൊയ്ക്കൊൾക. ഞാനിപ്പോൾ നിങ്ങൾ മുഗൾസേനാപതി മഹാബലഖാനാണെന്നു കരുതുന്നില്ല. നിങ്ങളിപ്പോഴു നിങ്ങളുടെ അനുജനായ ഒരു മഹീപതിയാകുന്നു. അനുജ! പൊയ്ക്കൊള്ളുക.

മഹാബ—ജ്യേഷ്ഠത്തി! ഇപ്പോൾ ശുഭമായി. ഇനി ഞാൻ പോകട്ടെ (സത്യവതിയെ നമസ്കരിക്കുന്നു)

സത്യവ— അനുജ! ആയുഷ്മാനായിരിക്കുക (മുരാദനോടു) നടക്കു മകനേ! പോകാം.

ഹിദാ—നിങ്ങളെവിടെപ്പോകുന്നു? ഞാൻ നിങ്ങളെ ബന്ധിക്കും!

മഹാബ—എന്റെ മുമ്പിൽവെച്ച് എന്റെ സഹോദരിയുടെ ഒരു തലനാരുപോലുമിളക്കുവാനാരു ശക്തിക്കാരൻ സാധിക്കുന്നതു? ജ്യേഷ്ഠത്തി! പൊയ്ക്കൊള്ളുക.

ഹിദാ—മഹാബലഖാൻ! നിങ്ങളിപ്പോൾ സേനാപതിയല്ല; അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ വാക്കിനിയിപ്പോൾ സ്വീകരിപ്പാൻ തരമില്ല. രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സാണിപ്പോഴത്തെ സേനാപതി.

(രാജകുമാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

രാജകു—കൊള്ളാം! ഞാൻ തന്നെ കല്പിക്കുന്നു. (സത്യവതിയോടു) പൊയ്ക്കൊൾക, നിങ്ങളെല്ലാവരും യഥേഷ്ടം പൊയ്ക്കൊൾക.

ഹിദാ—രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സി! ഇവരിപ്രകാ

രം പാടിക്കൊണ്ടു രാജ്യത്തിൽ വിപ്ലവംപരത്തുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്.

രാജകു—ഇവരുടെ ഗാനംകേട്ടുകൊണ്ടു ഞാൻ ദൂരെ നില്ക്കുയായിരുന്നു. ആ ഗീതം നിരാശയാലും ദുഃഖത്താലും പരിപൂൎണ്ണമാണു്.

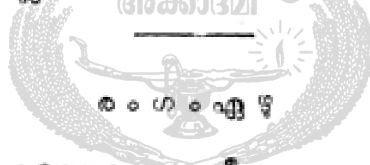
ഹിദാ—കുമാരൻതിരുമേനി! ഇത്തരത്തിലുള്ള ഗാനങ്ങൾ രാജ്യത്തിന്റെ സമാധാനത്തിൽ വിഷമതകൾ നേരിട്ടേക്കാം.

രാജകു—ഇല്ല, രാജ്യത്തിന്റെ സമാധാനത്തെ വേണ്ടപോലെ പരിപാലിച്ചുകൊള്ളാം. അതിനെ രക്ഷിപ്പാൻ മുഗൾചക്രവൎത്തിസ്സൂറികയും ചെയ്യും. ഹിദായത്തു! സ്വരാജ്യസ്നേഹത്താലേതാദൃശമായ സംഗീതംകൊണ്ടു മേവാഡിൽമാത്രമല്ല ഹിന്ദുസ്ഥാനംമുഴുവനുമുള്ള മുഗളന്മാരുടെ രാജ്യാധികാരംതന്നെയും ശിശിരൎത്തുവിലെ മരച്ചില്ലകളുംപോലെ ഛിന്നഭിന്നമായിപ്പോകുന്നുവെങ്കിൽ പോകട്ടെ. മുഗളന്മാരുടെ രാജ്യമൊന്നും അത്രമാത്രം ബലമില്ലാത്തതും മണൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതുമല്ല. അതിന്റെ അസ്ഥിവാരം ഭാരതീയരുടെ അഗാധവും ഗാഢവുമായ സ്നേഹത്തിലാണുറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഏതെങ്കിലുമൊരു വ്യക്തി ഉചിതമായ രീതിയിൽ തന്റെ രാജ്യത്തെ സ്നേഹിക്കയോ പൂജിക്കയോ ചെയ്യുന്നുവെങ്കിൽ നാമൊരിക്കലും അതിനെ തടയരുതു്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ നമ്മുടെ രാജ്യമുഴുവനും പോയാലും പോകട്ടെ. അതുവകവെയ്ക്കേണ്ടതില്ല. ഹിദായത്തു്! മനസ്സിലായോ?

ഹിദായ—ഉവ്വു് തിരുമേനി!

രാജക—(സത്യവതിയോടു)പാടു സോദരി! നിങ്ങളാ പാട്ടുതന്നെപാടു. നിങ്ങളാപാട്ടു പാടിനടക്കുന്നുവല്ലോ എന്നുവിചാരിച്ചു യാതൊരുസങ്കടവുമില്ല, എന്നാലിന്നു ഈ പാട്ടു കേൾപ്പാൻ മേവാഡിൽ ജനങ്ങളില്ലാതായല്ലോ എന്നു സങ്കടമുള്ളു. സഹോദരി! പാടിക്കൊള്ളൂ. ലേശവും ഭയപ്പെടേണ്ട. ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ. നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ പുരാണമാഹാത്മ്യത്തെക്കുറിച്ചു കണ്ണീർപൊഴിക്കുവാനെനിക്കറിയാം. പാടു പാടു; നിങ്ങളെല്ലാവരും പാടു. ഞാനും നിങ്ങളുടെ കൂടെ പാടാം. ഹിരായത്താലി! നിങ്ങളും പാടു. ഭടന്മാരേ! നിങ്ങളും പാടുവിൻ!

(എല്ലാവരുംപാടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു)

രംഗം ഏഴ്

സ്ഥാനം—ഉദയസാഗരതീരം. സമയം—സന്ധ്യ.

(മാനസി തനിയേനില്ക്കുന്നു)

മാനസി—എന്റെ തലക്കുമീതെ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റു കടന്നുപോയിരിക്കുന്നു. സാഗരത്തിന്റെ മൃദുവായി, ഗംഭീരമായി, അനാദിയായിരിക്കുന്ന ആ സംഗീതധ്വനി വീണ്ടും കേൾക്കുമാറായി. എന്നാലിപ്പോളതിന്റെ മാധുര്യം ആറിരട്ടി വർദ്ധിച്ചതായി തോന്നുന്നു. മേഘങ്ങൾ നീങ്ങി. ആകാശത്തു നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രകാശമാനമായ ആ നീലിമതന്നെ വീണ്ടും കാണുമാറായി. എന്നാലിന്നതു ആറിരട്ടി നിർമ്മലമാണ്. ഇന്നെന്റെ കർ

വ്യമാകുന്ന പരമാർത്ഥ ജീവിതത്തിലെ ഉത്തമലാഭങ്ങളെയും സുഖദുഃഖങ്ങളുടെ സീമയെ അതിക്രമിച്ചു ബഹുദൂരം വ്യാപിച്ചതായി ഞാൻ കാണുന്നു

(കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—ആര്? കല്യാണിയോ?

കല്യാണി—അതേ രാജകുമാരി!

മാനസി—പിന്നെയുമങ്ങനെതന്നെ. രാജകുമാരിയെന്നോ? ഇപ്പോളെനിക്കും നിങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ പൂർത്തിയായൊരു ബന്ധമുണ്ടായിരിക്കുന്നു. സോദരി! കല്യാണി! നിങ്ങൾ പിന്നെയും കരയാൻ തുടങ്ങുന്നുവല്ലോ. ഛീ!

കല്യാണി—ഇല്ല സോദരി! ഞാനിനി കരയുകയില്ല. ഞാനെന്തുചെയ്യും? എനിക്കുവിടെ ഇരിപ്പുറക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സമീപത്തേക്കോടിവന്നതാണു്. എന്നെ ധൈര്യപ്പെടുത്തു.

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സുഖദുഃഖങ്ങളെനിക്കു തന്നിട്ടു് എന്റെ സുഖങ്ങളെടുത്തോളൂ.

കല്യാണി—നിങ്ങളുടെ സുഖങ്ങളോ?

മാനസി—അതേ, എന്റെ സുഖങ്ങൾ. ദുഃഖമെന്നെ നശിപ്പിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചുനോക്കിയിരുന്നു. അതു സാധിച്ചില്ല, ഇനിയൊട്ടു സാധിക്കയുമില്ല. ഞാൻ ദുഃഖത്തെ ഒരു കാട്ടുജന്തുവിനെപ്പോലെ ബന്ധിച്ചു സ്വാധീനമാക്കയും അതിനെക്കൊണ്ടു പ്രവൃത്തിയെടുപ്പിക്കയും ചെയ്യും. ദുഃഖമെനിക്കു വളരെ ഉപകാരങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതുനാളും ഞാൻ സുഖത്തിന്റെ രാജ്യത്താണു താമസിച്ചിരുന്നതു. ദുഃഖത്തിന്റെ രാജ്യമെനിക്കു കൊ

ഭൃംഗാരവുംപോലെയും കൂടൽ മന്ത്രപാലവയും ഒന്നായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ അന്തഃഖത്തിന്റെ രാജ്യങ്ങളിൽ താമസിപ്പാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ശത്രുവിനെ അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഒരിക്കലുമതിനെന്നെ വശപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കയില്ല ഇതുനാളും ജീവിതമപൂർണ്ണമായിരുന്നു, ഇന്നതു പൂർണ്ണമായി.

കല്യാണി—സോദരി! നിങ്ങൾ ധന്യയാണ്.

മാനസി—സോദരി! നിങ്ങളും ധന്യയാകും.

കല്യാണി—അതെങ്ങനെ?

മാനസി—ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ നിങ്ങളെന്നെ സഹായിക്കു. നമുക്ക രണ്ടുപേൎക്കും നമ്മുടെ ജീവിതം മനുഷ്യസമുദായത്തിന്റെ ശ്രേയസ്സിനു ചിലവഴിക്കാം. നിങ്ങളുടെ കല്യാണിയെന്ന നാമം യഥാൎത്ഥമാകട്ടെ—എന്നെ സഹായിക്കാമോ?

കല്യാണി—ഒ, ഞാൻ സഹായിക്കാം.

മാനസി—കൊള്ളാം, എന്നാൽ നോക്കു, ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക ധൈൎയ്യം വന്നില്ലേ? ഈ വ്രതമനുഷ്ഠിക്കുന്നവൎക്ക പിന്നെന്തുദുഃഖം?

കല്യാണി—ഇതാണുത്തമമായ കാൎയ്യം. എന്റെ നിഷ്പ്രയോജനമായ പ്രേമം നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിക്കുപകാരപ്പെടട്ടെ.

മാനസി—എന്തു, നിങ്ങൾക്കിപ്പോഴും മഹാബാഹുവിന്റെ നേരെ നിന്ദയാണോ?

കല്യാണി—സോദരി, ഞാനാമഹാനോട് അതികഠിനവാക്കുകൾ പറഞ്ഞിട്ടാണു പോന്നത്. എന്നാൽ അദ്ദേ

ഹത്തെ നിന്ദിക്കാനുള്ള ശക്തി എനിക്കു തീരെയില്ലെന്നു ഇപ്പോളെനിക്കു ബോദ്ധ്യമായി. ബാല്യകാലം തുടങ്ങി ആരെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടാണോ ഞാനിതുവരെ വളൎന്നതു, യൌവനമായപ്പോളാരെയാണോ എന്റെ ജീവിതത്തിന്റെ നേതൃതാരകമായി ഗണിച്ചതു, ഈ ഹതാശയാകുന്ന അന്ധകാരത്തിലും യാതൊരാളുടെ ചിന്തയാണോ എന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ രാവണന്റെ ചിതയെന്നപോലെ കെടാതിരിക്കുന്നതു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ നിന്ദ കാണിക്കുവാനെനിക്കു സാദ്ധ്യമല്ല. അതു വെറും വാക്കുകൾ മാത്രമാണു.

മാനസി—കല്യാണി! അതിന്റെ ആവശ്യം തന്നെയില്ല. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പ്രേമത്തെ മനുഷ്യത്വത്തിൽ—മനുഷ്യസമുദായസാമാന്യത്തിൽ—പരത്തുക. നിങ്ങൾക്കു മനശ്ശാന്തിയുണ്ടാകും. വിശ്വപ്രേമം പ്രതിഫലത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല. അതു യോഗ്യനെന്നോ അയോഗ്യനെന്നോ ഭാവിക്കയുമില്ല. അതു ശുശ്രൂഷയാൽ സുഖിയായ് ഭവിക്കുന്നു.

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യ—മാനസീ! നിങ്ങളെ നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു.

മാനസി—അദ്ദേഹം മടങ്ങിയെത്തിയോ?

സത്യ—ഉവ്വ്.

മാനസി—മുഗളന്മാരോടു സന്ധി നടന്നോ?

സത്യ—ഇല്ല, രാജകുമാരൻ തിരുമേനി കൂടിക്കൊള്ളുയച്ചിരുന്ന പത്രത്തിലെ സംഗതികൾ വെറും നിരൎത്ഥ

കങ്ങളായ വാക്കുകളാണെന്നു മഹാരാജാവു മനസ്സിലാക്കി. അവ വെറും ആകാശകസുമമായിരുന്നു, വെറും മൃഗതൃഷ്ണയായിരുന്നു.

മാനസി—എന്തുകൊണ്ടു്?

സത്യ—(അല്പനേരം മൌനമായിരുന്നശേഷം) മാനസീ! യോജിപ്പുണ്ടാകുന്നതു സമന്മാർ തമ്മിലാണു. കരങ്ങളും തമ്മിൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുന്നു. മുളകളും കാരലാറിയാൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുമോ? ജയഭേരികളും ആർത്തനാദത്തിനും തമ്മിൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുമോ? ദുൎഗ്ഗം വിട്ടുകൊടുത്തു ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയനുസരിച്ചു റാണാ പുറമേ താമസിക്കണമെന്നാണു രാജകുമാരന്റെ ആഗ്രഹം. മാനസീ! റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ. ഈ അപമാനത്തെക്കാളും മരണമാണു നല്ലതു്.

മാനസി—ഇനി അച്ഛനെന്തു ചെയ്യും?

സത്യവ—അദ്ദേഹമിന്നു സകല സാമന്തന്മാരെയും വിളിച്ചുവരുത്തി തന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിലിരുത്തി, അദ്ദേഹം രാജ്യഭാരം ത്യജിച്ചു. ഇനി പത്നിയോടുകൂടി വനവാസത്തിനു പോവാനാണു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു. മാനസീ! ഇന്നു മേവാഡധഃപതിച്ചു.

മാനസി—മേവാഡിന്റെ അധഃപതനമാരംഭിച്ചതിന്നാണോ? അല്ല, അതിന്റെ ആരംഭം എത്രയോ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പേതന്നെ കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോഴത്തെ പതനം ആ പതനശൃംഖലയിലുള്ള ഒരു കണ്ണി മാത്രമാണു.

സത്യ—എന്നാലാ പതനത്തിന്റെ ആരംഭമെന്നാണുണ്ടായതു?

മാനസി—എന്നുമുതൽക്കാണോ മേവാഡു തന്റെ കണ്ണുകൾമൂടിക്കെട്ടി ആചാരത്തിന്റെ കൈപിടിച്ച് അതു മാത്രം സഹായമായി സഞ്ചാരിക്കാൻ തുടങ്ങിയതു്; എന്നുമുതൽക്കാണോ വിവേകവും വിചാരവും വിസ്മരിച്ചതു, അന്നുമുതൽക്ക. വെള്ളം ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നകാലത്തോളം തെളിഞ്ഞിരിയ്ക്കും. എന്നുമുതൽ കെട്ടിനില്പാൻ തുടങ്ങുന്നുവോ അന്നുമുതൽക്ക കൃമികളുമതിലുണ്ടാകുന്നു. ഇന്നു ഈ ജാതിയിൽ നീചമായ സ്വാൎത്ഥം, ക്ഷുദ്രത, ഭ്രാതൃദ്രോഹം,വിജാതിദ്വേഷം മുതലായ ദോഷങ്ങൾ കടന്നുകൂടി. പൂൎവ്വകാലത്തെ ഉദാരമായ—അത്യുദാരമായ ഹിന്ദുധൎമ്മം—ഇന്നു പ്രാണഹീനമായിപ്പോയി. ആചാരത്തിന്റെ അസ്ഥികൂടം മാത്രമേ അവശേഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ഏതൊരു ധൎമ്മം നശിച്ചുവോ അതിനു പതനമുണ്ടാവില്ലേ? ജാതിയിലിന്നേത്രമാത്രം പാപമാണു പരന്നുകിടക്കുന്നതു? മേവാഡിന്റെ പതനത്തെച്ചൊല്ലി എന്തിനു വെറുതെ കരയുന്നു?

സത്യ—എന്നാലീദുഃഖത്തിലിതുതന്നെയാണോ സമാധാനം?

മാനസി—ഇതിനേക്കാൾ നല്ലതായ സമാധാനമുണ്ടു. മേവാഡുപോയി, അതു പോട്ടെ. നമുക്കതിനേക്കാൾ വലുതായൊരു സമ്പത്തു നേടുവാനുണ്ടു. നമ്മുടെ സോദരന്മാർ നീതിബലത്താലും—ചരിത്രബലത്താലും ശക്തിമാന്മാരായിത്തീരണം. അവർ ദുഃഖത്തിലും നിരാശയിലും കൊടുങ്കാററിലുമന്ധകാരത്തിലും സ്വധൎമ്മത്തെ തങ്ങളുടെ ജീവിതത്തിലെ ധ്രുവതാരമാക്കണം. ഇതാണെനാഗ്രഹം. അ

പ്രകാരമെ വർത്തിക്കാത്തപക്ഷം നശിച്ചുപൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ. അതിനെക്കുറിച്ചു ദുഃഖിക്കേണ്ടതില്ല.

സത്യ—അവർ നശിച്ചുപോകുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കയാണു വേണ്ടതു?

മാനസി—അല്ല, നാമവരെ പ്രാണനെക്കൊണ്ടും രക്ഷിപ്പാൻ ശ്രമിക്കണം. പ്രയത്നിച്ചിട്ടു ഫലംസിദ്ധിച്ചില്ലെങ്കിൽ നമുക്കെന്തു ദോഷം? ഈശ്വരന്റെ സങ്കല്പം പൂർത്തിയാവട്ടെ. സ്വധർമ്മത്തെക്കാൾ വലിയതാണു ജാതിധർമ്മം. അതിനെക്കാൾ വലിയതാണു മനുഷ്യധർമ്മം. ജാതിധർമ്മം മനുഷ്യധർമ്മത്തിനു വിരോധിയാകുന്നെങ്കിൽ ആ ധർമ്മം മനുഷ്യധർമ്മമാകുന്ന മഹാസമുദ്രത്തിലലിഞ്ഞുപോകുന്നതാണു നല്ലതു്. അപ്രകാരം മനുഷ്യധർമ്മമില്ലാത്തതായ ഒരു ദേശത്തിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യവും മുങ്ങിപ്പോകുന്നതാണു നല്ലതു്. ആ ജാതി വീണ്ടും മനുഷ്യനായിത്തീരട്ടെ—അതുതന്നെയാണു നല്ലതു.

സത്യ—ഇതെന്നെങ്കിലുമുണ്ടാകുമോ?

മാനസി—എന്തുകൊണ്ടു വയ്യ? നാമതിനുള്ള പ്രയത്നങ്ങൾ ചെയ്യണം. ഉൽകൃഷ്ടപ്രയത്നമൊരിക്കലും നിഷ്ഫലമാകയില്ല. ഈ ജാതിക്കാരൊക്കെ വീണ്ടും മനുഷ്യരാകും.

സത്യവ—എപ്പോൾ?

മാനസി—എന്നുമുതൽക്കോ മനുഷ്യൻ മറ്റുദേശങ്ങൾക്കു് അടിമയായിത്തീരാതെ— തന്നെത്താൻ വിചാരിക്കാൻ ഇടവരുന്നതു, എന്നുമുതൽക്കോ അവരെ

ടെ ഏടയത്തിൽ വീണ്ടും ഭാവനാവാഹിനികൾ പ്രവഹി
ക്കുന്നതു്; എന്നു മുതൽക്കേ മനുഷ്യൻ ഔചിത്യവും കൃ
ത്യവുമറിഞ്ഞു് അതിനെ നിർഭയം നിർവ്വഹിക്കുന്നതു്—ഇ
തിൽ യാതൊരാളുടേയും പ്രശംസയേയോ കലഹത്തെ
യോ ദ്വേഷത്തെയോ അപേക്ഷിക്കാതെ—ആരുടെ കോ
പത്തേയും അനുതാപവും വകവെയ്ക്കാതെ—ഏതുയുഗം മു
തൽക്കോ അനേകയുഗങ്ങളിലെ പുരാണഗ്രന്ഥക്കെട്ടുകൾ
മനുഷ്യർ വലിച്ചെറിയുകയും പുതിയ ധർമ്മം സ്വീകരിക്ക
യും ചെയ്യുന്നതു് അന്നു മുതൽക്കാണു മനുഷ്യരാവുന്നതു.

സത്യ—ആ പുതിയ ധർമ്മമേതാണു്?

മാനസി—ആ ധർമ്മമാകുന്നു പ്രേമം. യാവനൊരു
ത്തനാ ഈ ധർമ്മത്തിന്റെ ഉപാസകനായിത്തീരുന്നതു്
അവൻ തന്നെത്താൻ മറന്നിട്ടു ക്രമത്തിൽ സഹോദരനേ
യും ജാതിയേയും പിന്നീടു മനുഷ്യത്വത്തെയും സ്നേഹിക്ക
വാൻ പഠിക്കണം. പിന്നെയവനു ചെയ്യേണ്ടതായി യാ
തൊന്നുമില്ല. ഈശ്വരന്റെ അമേയമായ നിയമം അവ
ന്റെ ഭാവിയെ സ്വയമേവ ശോഭനമാക്കിത്തീർക്കും. ജ്യേഷ്ഠ
ത്തി! ജാതിയുടെ ഉന്നതിയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗം രക്തപ്രവാഹത്തിൽ
കൂടിയല്ല, പ്രേമപൂർവ്വകമായ പരസ്പരോൽക്കർഷത്തിൽക്കൂടി
യാണു്. ഏതൊരു മാർഗ്ഗമാണോ ചൈതന്യദേവൻ കാ
ണിച്ചുതന്നിരിക്കുന്നതു്, ആ മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി സഞ്ചരി
ക്കുക. നാം സ്വയംതന്നെ നീചന്മാരും കുടിലന്മാരും
സ്വാർത്ഥികളുമായിത്തീർന്നാൽ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ
സ്മൃതിശിരസ്സിലും നഷ്ടമായ അഭിമാനത്തിന്റെ നിർവ്വാ
ണദീപം അങ്കതലത്തിലുംവെച്ചു ജീവാവസാനംവരെ വി
ലപിച്ചാലും ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല.

രംഗം എട്ട്

സ്ഥാനം— ഉദയസാഗരസരസ്തീരം. സമയം—സന്ധ്യ.

(മേഘമെല്ലാടവും പരന്നിട്ടുണ്ട്. റാണാ അമർസിംഹൻ തനിയേ നില്ക്കുന്നു.)

റാണ—മേവാഡിന്റെ അന്തരീക്ഷം ക്രോധത്താൽ ഗജ്ജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ പർവ്വതങ്ങൾ ലജ്ജയാൽ മുഖം മൂടിയിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ സരോവരം ക്ഷോഭത്താൽ തീരങ്ങളിൽ തലതല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ കുലദൈവങ്ങൾ കോപിച്ചു മുഖം തിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇന്നു ഞാൻ നിമിത്തം മേവാഡിന്റെ—റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ മേവാഡിന്റെ—പതനം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹായ്! (അരയിൽനിന്നും വാളൂരുവാൻ തുടങ്ങുന്നു.)

(മഹാബത്തുഖാൻ വരുന്നു.)

റാണ—മാന്യരേ! വന്ദനം.

മഹാബ—മേവാഡ് കേ റാണാ കീ ജയ്!

റാണ—മാന്യസേനാപതി! നിങ്ങൾക്കു രക്തപ്പുഴകളൊഴുക്കുവാൻ മാത്രമല്ല, വ്യംഗ്യമായിപ്പറയുവാനും നല്ലവണ്ണമറിയാം.

മഹാബ—ഇല്ല, മഹാരാജാവേ! ഞാൻ വ്യംഗ്യമായിപ്പറയുന്നില്ല.

റാണ—നിങ്ങൾ വ്യംഗ്യമായിപ്പറയുന്നതായാലുമില്ലെങ്കിലും യാതൊന്നും വരാനില്ല. മഹാബത്തുഖാൻ! ഏ

ത്തിക്ക നിങ്ങളെയൊരിക്കൽ കാണണമെന്നു താല്പര്യമു
ണ്ടായിരുന്നു.

മഹാബ—എന്താണാവോ കല്പിക്കുന്നതു?

റാണാ—നിങ്ങളുടെ വിനയവും അതിശയിക്കത്തക്ക
തുതന്നെ. കൊള്ളാം, കേൾക്കുക. ഞാനിക്കാര്യത്തിന്നുവേ
ണ്ടിയാണു നിങ്ങളെ വിളിച്ചതു. അതു നിങ്ങളെക്കൊ
ണ്ടല്ലാതെ മററാരെക്കൊണ്ടും സാധിക്കുന്നതല്ല.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! കല്പിച്ചാലും.

റാണാ—മഹാബത്തുഖാൻ! നിങ്ങളെന്റെ ആരാണെ
ന്നു നിങ്ങളൊരു പ്രാവശ്യമെന്റെ മുഖത്തുനോക്കിപ്പറയൂ.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാനവിടത്തെ സഹോ
ദരനാണു.

റാണാ—വളരെ ശരി; നിങ്ങൾ സഹോദരനു യോജി
ച്ച പ്രവൃത്തിതന്നെയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതും. നിങ്ങൾ പി
താമഹന്റെയും പ്രപിതാമഹന്റെയും ജന്മഭൂമിയായ മേ
വാഡിനെ മുഗളന്മാരുടെ പാദങ്ങളെക്കൊണ്ടു മർദ്ദിപ്പി
ച്ചു നശിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ രണ്ടു കൈകളിലും
മേവാഡിലെ രക്തം പുരണ്ടിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ
ചോറാണു കഴിക്കുന്നതു്.

റാണാ—എന്നുമുതൽക്കാണതു? മഹാബത്തുഖാൻ!
അക്കാര്യം പോകട്ടെ. നിങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതൊക്കെ ചെ
യ്തുകഴിഞ്ഞു. അതിന്നുവേണ്ടി നിങ്ങളോടു തർക്കിക്കുന്നതു
വെറുതെയാണു. വിധർമ്മിയും മുഗളന്മാരുടെ ഉച്ഛിഷ്ടം
ഭക്ഷിക്കുന്നവനുമായ ഒരുവനു് ഈ പ്രവൃത്തി അനുചിത

മായിരിക്കയില്ല. നിയമലംഘകനും, സ്വേച്ഛാചാരിയുമായ ഒരുവന്ന് ഈ പ്രവൃത്തി ഉചിതമാണു. നിങ്ങൾ മേവാഡിനെ ധ്വംസിച്ചു. എന്നാലാക്രിയ ഇനിയും പൂൎത്തിയായിട്ടില്ല. നിങ്ങളുതോട്ടുകൂടി മേവാഡ് റാണയുടെ അന്തംവരുത്തുകയും വേണം. വാൾവാങ്ങിക്കൊള്ളു.(വാൾ മുമ്പോട്ടു നീട്ടുന്നു)

മഹാബ—റാണാ!—

റാണ—ഞാൻപറയുന്നതിനു വിരുദ്ധമായി യാതൊന്നും പറയേണ്ട. കേൾക്ക, നിങ്ങളെന്നെ വധിക്കുക. ഇതിനാൽ നിങ്ങളുടെ കുറ്റം വൎദ്ധിക്കുന്നതല്ല. നിങ്ങൾക്ക് അപ്രിയമായിട്ടുള്ളതല്ല ഞാൻപറയുന്നതു്. എന്റെ ചോരകുടിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു തിടുക്കമായിരിക്കുന്നുവെന്നെനിക്കു മനസ്സിലായി. എന്റെ പ്രാണനെയപഹരിക്കുവാനാഗ്രഹത്തോടുകൂടി നിങ്ങളുടെ വലത്തുകൈ കമ്പിക്കുന്നു. നിങ്ങളെന്നെ വധിച്ചേക്കുക.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! മഹാബത്തുഖാനിഉ നീചനല്ല. ഞാനെന്റെ വാളിളക്കിനീട്ടി മേവാഡിനെ ശ്മശാനമാക്കിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു വാസ്തവംതന്നെ. എന്നാലും ഞാനന്യായമായ യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടില്ല. ധൎമ്മയുദ്ധമേ ചെയ്തിട്ടുള്ളു.

റാണ—ധൎമ്മയുദ്ധമോ? മഹാബത്തു്! നിങ്ങളിതാണോ ധൎമ്മയുദ്ധമെന്നു പറയുന്നതു്? ഒരു ചെറിയരാജ്യത്തിന്റെ ക്ലിപ്തിമിതമായ സൈന്യത്തിൽ ഒരു മഹാസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ വിപുലമായ സേനയുടെ ആക്രമണം! ഒരു ത

പ്പൊരി കെടുത്തുവാനുള്ള ഒരു സമുദ്രപ്രവാഹം! ഒരു ബാലകന്റെ അന്തരാവിൽ രക്തത്തിന്റെ ദുസ്സ്വപ്നം! ഇനിയും നിങ്ങളിതു ധർമ്മയുദ്ധമെന്നോ പറയുന്നതു? പോകട്ടെ, നിങ്ങളിന്നു ജയം നേടിയിരിക്കുന്നു. എന്നാലതിലൊരു ന്യൂനതയുണ്ട്; അതുംകൂടി പൂർത്തിയാക്കുക. ഈ വാൾ റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ മരണസമയമെനിക്കു നൽകുകയും, 'നോക്കൂ, ഇതിനെ അപമാനപ്പെടുത്താനിടയാകരുതു'' എന്നു പറകയും ചെയ്തു. ഇന്നാണു ഞാനിപ്പോളപമാനം വരുത്തിയതു്. അതുകൊണ്ടു ''ആ അപമാനമെന്റെ രക്തത്തിൽ നീരാടി വിശുദ്ധിയെ പ്രാപിക്കട്ടെ!

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! മഹാബത്തുഖാൻ യോദ്ധാവാണു, കൊലപാതകനല്ല.

റാണ—ഒന്നാന്തരം കാര്യം. എന്നാലിനി യുദ്ധം ചെയ്യൂ. എടുക്കുക, വാളെടുക്കുക! (വാൾ ചുഴററുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാൻ മേവാഡിനു വിരുദ്ധമായി ആയുധമെടുക്കുന്നതു് ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

റാണ—അതെന്നുമുതൽ? വാളെടുക്കുക—ചാടു്. ഇന്നു മേവാഡിന്റെ ശ്മശാനത്തിൽവെച്ചു, മാതാവിന്റെ മൃതശരീരം തോളിലേററിവെച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ നിങ്ങളെ യുദ്ധത്തിനു വിളിക്കുന്നു.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! കേൾക്കേണമേ!—

റാണ—ഇല്ല; ഞാൻ യാതൊന്നും കേൾക്കയില്ല—ഭീരു! മ്ലേച്ഛ! കുലാന്തക! യുദ്ധം ചെയ്യെടോ! ഭാരതഖണ്ഡമൊട്ടുക്കു വിറക്കുന്ന നിന്റെ വീര്യത്തിന്റെ സാമർത്ഥ്യം

ഞാനൊന്നു കാണട്ടെ. ഞാൻ നിന്നെ വിടുകയില്ല. അധമാധമ! നരകത്തിലെ കീടമേ! പിശാചേ!

മഹാബല—നല്ലകാൎയ്യംതന്നെ. മഹാരാജാവേ! എന്നാൽ യുദ്ധംതന്നെ ചെയ്യാം. (വാളൂരുന്നു) സൂക്ഷിച്ചു കൊൾക; ഭാരതഖണ്ഡത്തിലിന്നു മഹാബലഖാനു് ഒരു പ്രതിദ്വന്ദിയുണ്ടെങ്കിൽ അതൊരു റാണാ മാത്രമാണു്. എങ്കിലും സൂക്ഷിച്ചു കൊൾക.

(രണ്ടുപേരും വാൾ ചുഴറ്റുന്നു)

റാണാ—ഇന്നു സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള യുദ്ധമാണു. ഇങ്ങനെയുള്ള യുദ്ധം ലോകത്തിലാരും കണ്ടിരിക്കയില്ല. മതി; ഇപ്പോൾ പ്രളയമുണ്ടായേക്കാം.

(ഇതിന്നിടയിൽ മാനസി രണ്ടുപേരുടേയും മദ്ധ്യേ വന്നുനില്ക്കുന്നു. അവളുടെ തലമുടി അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞു കിടക്കുന്നു.)

മാനസി—ഇതെന്താണച്ഛ! ഇതെന്താണു? (മഹാബലഖാനോടു) ശാന്തനാവണേ!

റാണാ—മാറിനില്ക്കൂ മകളേ! തടസ്ഥമുണ്ടാക്കരുതു.

മാനസി—അച്ഛ! ശാന്തനാവണേ! നാശംവരേണ്ടതൊക്കെ വന്നുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ആ സൎവ്വനാശത്തിൽ അവിടുത്തെ സഹോദരന്റെ രക്തത്തേയും അവിടുന്നു പുരട്ടരുതു. ശോകത്തിന്റെ സമാധാനം കൊലയല്ല. വീണ്ടും മനുഷ്യനായിത്തീരുന്നതാണതിന്റെ സമാധാനം.

റാണാ—മനുഷ്യനാവുകയോ? അതെങ്ങനെയാണു മാനസി?

മാനസി—ശത്രുമിത്രഭേദം പരിഹരിച്ചു, ദ്വേഷം ത്യജിച്ചു, തന്റെയും മറ്റുള്ളവരുടെയും കളങ്കം വിശ്വപ്രേമമാകുന്ന ജലത്താൽ കഴുകിക്കളഞ്ഞിട്ട്—(സന്ന്യാസിനികളെ നോക്കി)

ചാരണികളേ! നിങ്ങളെ ഞാൻ പഠിപ്പിച്ച ആ പാട്ടുതന്നെ പാടുവിൻ!

(കാഷായവസ്ത്രം ധരിച്ച അനേകം ചാരണികൾ പാടിക്കൊണ്ടു വരുന്നു. മാനസിയും അവരുടെ കൂടെ പാടുന്നു.)

നീലക്കാറൊളിവർണ്ണൻ—എന്ന മട്ട്.

ഖേദമുള്ളതിലേറെയാളും
മോദാൽ മാനുഷനായിനി വാഴ്ക
നാശമാപായാലും മാഴ്കുമാറുള്ളതെല്ലാം
നമ്മൾക്കീടെഴും മാനുഷരാവാം;
കോപമന്യരോടുണ്ടായീടൊല്ല
താപഹേതുവാമായതിനെ വെടി
ഞ്ചിത്തരംഗത്തിലിത്തരമായു
മർത്ത്യരാവുക നേടുകയെല്ലാം. 1
ആശനഷ്ടമായ്, വന്നിളവന്നു,
നാശമൂലമാണാശകളെന്നും;
ആട്ടെയെന്നാലും സോദരരിന്നു
പുഷ്ടമോദേന യോജിച്ചു വാഴ്ക;
ശത്രുമിത്രഭേദങ്ങളെ വിട്ടു
ശത്രുക്കളോടു ചേരുകവേണം.
ലോകം ഗേഹമാണെന്നോർത്തു നിത്യ-
മേകഭാവേന മർത്ത്യരാവുക, 2

ശത്രുശ്രേഷ്ഠനാണെന്നാകിൽസ്നേഹ-
സൂത്രംകൊണ്ടവൻ തന്നെയുംവെൽക
ബന്ധുകൌടില്യമേറുന്നോനായാൽ
ബന്ധംബോധിച്ചതുള്ളതുകള്ളരെ;
ഉർവീമണ്ഡലേ ദുർജ്ജനസൈന്യം
പാഴറ്റുള്ളതാം വൻപടയാളൻ
പുണ്യസൈന്യത്തെ കൈക്കൊൾകപാപ-
സൈന്യവ്യൂഹത്തെ സ്വീകരിക്കൊല്ല
പ്രേമരൂപനാമീശ്വരൻതന്റെ
നാമംപാടുക! കൂടെത്തൈസൗഖ്യം! 3

റാണ—മഹാബത്ത്!

മഹാബ—മഹാരാജ്!

റാണ—നിങ്ങൾക്കു യാതൊരു ദോഷവുമില്ല. ദോഷമെനിക്കുതന്നെയാകുന്നു. സഹോദര!—എനിക്കു മാപ്പുതരു.

മഹാബ—സഹോദര! എനിക്കു മാപ്പുതരു.

(രണ്ടുപേരും ആശ്ലേഷിക്കുന്നു)

(യവനിക വീഴുന്നു)

(സമാപ്തം.)

കേരളസാഹിത്യ
അക്കാദമി